Acquired with the assistance

Sylvia Augusta Brow

Fund

JOHN CARTER BROWN LIBR

arm. 4 Pet. 3

Duplicado.

Del Coll.: de Mallorca de la Compª. de Jesus.

IOSEPHI ACOSTAE EX SOCIETATE IESV DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS.

LIBRI QVATVOR.

ROMAE,
Ex Typographia Iacobi Tornerij. M. D. XC.

PERMISSV SVPERIORVM.

RPJCB

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D.D. AVGVSTINO VALERIO S.R.E. PRESBYTERO CARDINALI AMPLISSIMO, ET VERONENSIVM EPISCOPO.

Josephus Acosta e Societate Iesu. S. D.

VT de Nouissimis temporibus, Cardinalis ampliſſime, hoc eſt de vlti ma ætate generis humani, de ſignis prænuntijsq́; Iudicij, de Antichriſti immani tyrānide, de mūdi ipſius interitu, quę paſſim a plę riſque tractantur, non nihil mihi quoq; commentandum exiſtimarē; duabus ſum maximè rebus adductus. Primum quod cū in manus forte veniſſent cōmentarij quidā de ea re, ſiue ſcholia in Apocalypſim, & quid cenſerem de ijs rogatus eſſem, reperi non pauca, quæ & mihi noua viſa ſunt, & me ipſa nouitate mouerunt atq; excitarunt, vt, quibus doctrina probata & ſana fundamētis niteretur, ſtudioſius inquirerem. Quam operam dum præſto, & Patrum veterum ac recentium, qui mihi fuere ad manum, libros euoluo, multoque plura inuenio ac maiora, vt ferè fit, communis ſententiæ robora, quam putaram, ne is meus labor, qui alijs neq; ingratus eſſet fortaſſis,

taſſis', neque inutilis futurus, mihi periret; ſtylo committendum exiſtimaui. Habent hæc longam reuera inquiſitionem, et difficultatibus ſanctarum ſcripturarum
Ioan. 5. enodandis, vbi tantæ res latent, non mediocrem vſum diligentiamq́; depoſcunt. Sed diuinæ literæ, quas perſcrutari Chriſtus nos iubet, attentius lectæ, tum inter ſeſe collatæ, Patrum demum pijs doctiſſimiſque lucu-
Philip. 3. brationibus illuſtratæ, dici non poteſt, quam iucundos quam vberes fructus ferant. Inde intelligimus, quæ ſit regula fidei; ad quam peruenimus, & in qua inconcuſsè permaneamus neceſſe eſt: inde, quouſq; liceat cui-
Rom. 12. que in ſuo ſenſu abundare, & quænam illa ſit ſapiendi ſobrietas, quam tantopere commendat Apoſtolus. Acceſſit ad eam, quam expoſui, eodem tẽpore altera quoque cauſa. Cum enim perdies ſuperioris aduẽtus, narrationem Iudicij, funeſtamque illam tragœdiam temporis vltimi, Limenſi populo explicare inſtituiſſem, animaduerti, fructum præ reliquis concionibus copioſiorem ex commemoratione proficiſci rerum verè, vt a
Dan. 12. Daniele vocantur, admirabilium: quæ & libentius audiuntur, & tenacius hærent, & pungunt vehementius animos hominum. Etenim ad Dei ſalutarem timorem incutiendum, oẽsq́; has mundi malefallentis ineptias procul abigendas, magnopere conducit vel ſimplex ipſa narratio calamitatum, perſecutionum, ſignorum, illius perturbationis omnium rerum, denique cladis ſupremæ, qua deficiens iam & labaſcens, totus tandẽ concidet mundus. Quales enim oportet nos eſſe, &
2. Petr. 3. quanta ſanctitate, vt Petrus admonet, hęc expectãtes? Et quamuis diuerſo longè ſtylo ab illo exhortatorio & populari (qui eſt quidem ad perſuadendum magis accommodatus, ſed hãc tractatuum dictionem minus decet) à nobis hinc eadem hiſtoria tradatur, tamen in ipſa diſputatione fit ſæpe, vt rerum pondere & vi, animus ad illa tam præclara excitetur, ſeq; ipſum intuens, quid ſpei vita acta polliceatur, interroget. Mihi certè, quod

tè, quod libenter fateor, hæc cogitatio, cum ista ipsa scriberem vel per legerem, non parum adiumenti afferre visa est. Illud autem eadem hæc lecturos, si qui fuerint, admonendos puto, vt quæcunque minus placuerint, videant, qua vel scripturæ vel Patrum autoritate nitantur, & tunc probent, quę probamus, aut improbent. Nihil enim in rebus vsque adeo ab humano iudicio remotis, afferendum fuit, quod non ad illam, quam dixi, Regulam conferretur. Extant vero tot ac tãta de Nouissimis temporibus apud maiores nostros, & quo antiquiores, Apostolisque viciniores eo plura, magisq; explicata, vt nihil aliud de ijs opinari deceat, quam esse ab ipsis Apostolis, inter arcana, quæ sermone magis quam literis continentur, Ecclesiæ tradita. Quod puto ob id factum, quòd res essent, quæ nisi probatis prudentibusq; viris non bene committerentur: quemadmodum Paulus quoque de ijs scribẽs ad Thes- 2. Thess. 2.
salonicenses insinuat. Quòd si à priscis scriptoribus nõ nulla prodita literis legimus, quæ merito respuat catholica Ecclesia, neque nos conturbare debent, neque cęterorum, quæ plurima piè doctèque tradunt, autoritatem eleuare aut etiam conuellere. Ea est enim humani ingenij ratio, vt quamuis diligenter audiat, tamen dum accepta ab alijs, alijs tradit, nisi familiarissimo instinctu diuinitus rogatur, quod solis canonicis scriptoribus datum est, multa de suo ponat, atque vt ipse intellexit, ita traditum à superioribus putet. Vnde emersisse scimus multorum antiquorum varia dogmata, quæ iure improbãda sint, cum auctorum tamen suorum opinio in Ecclesia Dei clara habeatur. Est igitur certa Regula, ad quam, vt nummi ad libellam, traditiones maiorum probandæ sunt, Ecclesiæ Catholicæ consensus. Quæ quidem huic receptæ sunt, atque ipsa antiquitate & vniuersitate iam cõfirmatæ, sine dubio pro Apostolicis diuinisque traditionibus habendæ sunt, quamuis scriptura non sit expressa: quas verò non satis fir-

tis firmo consensu tenet, in quibusque Catholici Patres alij aliter sapiunt, in ijs erit cuique in suo sensu abundandi locus. Nam quę illa reijcit aperteque improbat, in ijs nullius scriptoris autoritas tanti facienda est, vt mouere nos debeat. Itaque si in Iustino Martyre, si in Irenæo, in Hippolyto, in Lactantio, cæteris vè huius classis priscis scriptoribus, aliqua occurrunt de mundi certa duratione, de resurrectione prima, de regno temporali Sanctorum millenario, de Antichristi non humana sed Diabolica persona, quæ nullo modo sana fides recipit, non protinus illorum virorum commentarios non magni facere oportet, cum sit solius Canonicæ scripturæ proprium, vt nihil possit falsitatis obrepere. Hi verò plurima sanè, vt ab Apostolica ætate acceperunt, ita posteris tradidere: at interdum, quod humanum est, dum literæ, quæ occidit, nimis hærent, minus sunt spiritum assecuti. Quod in Apocalypsi Ioannis maxime contigit, in qua copiosissimè de extremis temporibus scribitur. Verùm ita crassior ille sensus, Iudaicæque intelligentiæ proprius à diuinarum literarum dignitate repellendus est, vt veritas maneat tamen & consistat historica: ne, dum nimis spiritualiter omnia intelligimus, nihil intelligamus. Id vitij in Origene Origenisque similibus, vt nihil historiæ relinquentes, omnia allegorizent, vix possum dicere, quam valde me offendat: quòd videam & futurorum prophetias, quæ sunt diuinitus inspiratæ, prophetica maiestate priuari, & studium eas inuestigantis eludi. Videtur mihi hinc Millenarij, inde Origenistæ, via dissimili non dissimile feciisse naufragium: si quidem alij velut terram nimis prementes, ad loca confragosa illidantur: alios in altum plus ęquo euectos, ventorum vis marisq. vorago mersos rapit. Hoc propterea monui, quòd in Daniele, in sermone Dominico in monte Oliueti habito, in Pauli epistolis ad Thessalonicenses & Corinthios, & quod caput est omniũ, in ipsa Apocalypsi Ioannis,

Iustinus ĩ Dialogo cum Tryphone.

Irenaus in 5. libr. aduersus hæreses.

Lactantius in 7. institutionũ de Millenario Regno, & prima Resurrectione multa tradunt.

Hippolytus in lib. de consummatione mundi, Antichristũ fore ipsum Diabolũ phantastica facie hominis tectũ.

2. Cor. 3.

nis, manifestè de Nouissimorum temporum historia scripta, quæ quidem sunt huius vniuersæ tractationis tanquam promptuaria diuina, tam multa multi allegorizent, vt nihil propemodum certi relinquant, quod de futuris prædictum capere possimus. Quæ res magnitudinem diuini spiritus, altè omnia prospicientis & annuntiantis suis, ad indignas angustias redigit. Itaque enitendum est, vt neque commenta vana fabulasque sectemur, neque verò quæ secundum sensum historicũ rectè nobis prædicta accipere possumus, negligenter prætereamus. Id nos esse assecutos, haudquaquam pol licemur (qui enim sumus ad tantam rem?) optasse certè & expetijsse, non diffitemur. Quicquid autem de argumẽto proposito mihi scribere in mentem venit, in quatuor distribui libros. Quorum in primo, communiter agitur de tempore iudicij extremi, propinquum ne sit, nec ne, ac de ijs signis quæ per totum Ecclesiæ decursum antecedunt. In secundo iam propriè, de Aduẽtu Antichristi eiusque potentia, & sæuissima omnium, quæ vnquam fuere, Ecclesiæ Christi persecutione. In tertiò de beatorum illius temporis Christi militum cõstantia & coronis, de Elia vẽturo, ac de Antichristi denique ipsius interitu. In quarto eodẽq; postremò, de reliquo tẽpore vsque ad Aduẽtum Domini, de signis de mundi fine, atque Iudicio. Hæc si pro dignitate fuissent, ac rerum magnitudine exponenda, plurimorum voluminum opus esset. Nos præcipua tantum, ex diuinis libris carpentes, atque vbi ambiguum aliquid existit, pro nostro modo discutientes, & sine cuiusquam sententiæ præiudicio, quæ visa sunt meliora secuti, quoddam velut compendium ordinatæ narrationis effecimus. Hic si quid recte accommodateque dictum sit, supremo sapientiæ fonti acceptum referre par est: sin pro humana ignorantia, veri nos assecutio in rebus per quam obscuris effugerit, lïbenter vel audiemus nunc ex doctioribus, vel rerum aliquãdo ipsarum experi-

perimento docebimur. Has igitur noſtras exiguas lucubrationes quales quales eæ ſunt, tibi Illuſtriſſime Præſul dicare conſtitui, non ſolum quia de noſtra ſocietate optimè meritus ſis, & me ipſum tua humanitate, & benignitate omnino tibi deuinxeris, ſed etiam quod cum in omni ſcientiarum genere excellas, hi noſtri labores & ſecuritatem, & præterea auctoritatem, ſub tanti Præſulis patrocinio obtinebunt. Accipe igitur Cardinalis Illuſtriſſime hoc ſtudij mei munus quod propenſe offero, & ita accipe, vt & gratiſſimum in te animum agnoſcas, & ſi fuerit, vt ſine dubio erit tua iſta ampliſſima eruditione & dignitate multo inferius, tu tamen pro tua benignitate, & eo quem dixi in me amore, clementer ignoſcas. Vale.

PATRES ET ALII SCRIPTORES
qui in hoc opere citantur, &c.

A Bulenſis.
S. Ambroſius.
Ambroſius Lompſes.
S. Anſelmus.
Arius Montanus.
Ariſtoteles.
S. Athanaſius.
Auctor de Eccleſiaſticis dogmatibus in ter. tom. D. Aug.
Auctor imperfecti operis.
S. Auguſtinus.
S. Baſilius Magnus.
Beda.
S. Bernardus.
S. Bonauentura.
Caietanus.
Caſſiodorus.
Catechiſmus Pij Quinti.
S. Chryſoſtomus.
Chriſtophorus Clauius.
Cicero.
S. Clemens Romanus.
Cliſtouæus.
Concilium Tridentinum.
Cornelius Ianſenius.
S. Cyprianus.
S. Damaſcenus.
Durandus.
S. Dionyſius Areopag.
Directorium Inquiſit.
S. Epiphanius.
Eraſmus.
Euſebius Cęſarienſis.
Faber Stapulenſis.
Franciſcus Feuar.
Genebrardus.
Gloſſa ordinaria.
S. Gregorius Magnus, Papa.
S. Gregorius Nazianzenus Theol.
S. Gregorius Thaumaturgus.
Hentenius.
S. Hieronymus.
S. Hilarius.
S. Hippolytus martyr.
Ioannes Annius.
S. Irenæus Martyr.
S. Iuſtinus philoſophus Martyr.
Lactantius Firmianus.
S. Leo Papa.
Lindanus.
Lyranus.
Obſuſius cathol.
Oecumenius Græcus.
Origenes.
Petrus Lombardus Mag. Sententiarũ.
Plato.
S. Proſper Aquitanicus.
Ricardus Arethas.
Ricardus de Sancto Victore.
Rupertus Tuitienſis.
Scotus.
Sixtus Senenſis.
Sotus.
Surius.
Theodoritus.
Theophylactus.
S. Thomas Aquinas.
Tertullianus.
Tractatus ſiue opuſculum de Antichriſto quod extat in 9. tom. S. Aug.

FINIS.

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI CAPITA.

1 *SAcris literis tradi diem Iudicij appropinquare.*
2 *SQuod plerique Sanctorum Patrum mundi finem adesse iam opinati sint, & quomodo eorum sententia accipi debeat.*
3 *Contra temeritatem eorum qui certũ annum aut tẽpus iudicij prædicare audent.*
4 *Quid damni sit de celeritate iudicij definire.*
5 *Qua ratione aduentus Domini verè appropinquare dicatur in sacris literis, & nihilominus sit longanimiter expectandus.*
6 *Quod dies iudicij propterea cuiq; propinquus sit, quod mortis dies nõ lõga absit.*
7 *Quod diem iudicij sibi imminere vnusquisque cogitare debeat.*
8 *Ob quas causas præter iudicium particulare singulorum, iudicium vniuersale omnium Deus constituerit.*
9 *Quomodo sit intelligendum non præteriturã hanc generationẽ donec omnia fiant.*
10 *Historiam nouissimorum temporum tractare maximæ esse vtilitatis.*
11 *Ad intelligendas diuinas scripturas quæ sit regula maximè necessaria.*
12 *Quod sermonis Domini in monte Oliueti habiti scopus sit vniuersi orbis potius quam vrbis vnius interitum prædicere.*
13 *In cæteris quoq; scripturis plurima de vltimi tẽporis euentibus propriè prædici.*
14 *Summa sermonis in monte Oliueti habiti, vbi quatuor signa ponuntur, quæ longo interuallo antecedunt sæculi consummationem.*
15 *Quomodo signa consummationis sæculi à Saluatore dicantur quæ longe ante suũ interitum patietur mundus.*
16 *Omnium signorum certissimum esse prædicationẽ Euangelij in toto orbe cõpletã.*
17 *Nondum esse promulgationem Euangelij vbique gentium factam.*
18 *An possit sciri quando iam sit Euangeliũ omnib. annunciatum, vt veniat finis.*

LIBRI SECVNDI CAPITA.

1 *DE magna tribulatione sub Antichristo futura deinceps dicendum.*
2 *Locus Pauli explicatur de tempore aduentus Antichristi.*
3 *De nominibus Antichristi.*
4 *Multa de Antichristo traditione Apostolica sanctos Patres tenere, quæ contemni nullo modo debent.*
5 *Antichristum se verum Messiam mentiturũ, & eo nomine à Iudæis recipiendũ.*
6 *Quid de educatione & ignobilitate & Regno Antichristi patres tradant.*
7 *Tres annos & dimidium duraturam tyrannidem Antichristi.*
8 *Magna bella gesturum antequam orbe victo totum ad ecclesiæ persecutionem se conuertat.*

INDEX CAPITVM

9 De imperio Antichristi omnium quæ vnquam fuerint amplissimo.
10 De superbia Antichristi qui se & Messiam & Deum habendum atque adorandum exhibebit.
11 De quodam insanissimæ superbiæ exemplo digressio.
12 Quomodo sit intelligendum in templo Dei sessurum, & abominationem desolationis futuram in loco sancto.
13 De turpitudine & vitijs Antichristi.
14 De magnitudine persecutionis Antichristi & de Gog & Magog.
15 De iugis sacrificij oblatione.
16 De prædicatoribus Antichristi.
17 De Pseudopropheta eodemque Antichristi prædicatore precipuo.
18 De miraculis & prodigijs quæ faciet.
19 Qua ratione dicantur Antichristi signa mendacia.
20 De ficta sanctitate & grandiloquentia illius, & quid sit ab illo sanctos vinci.
21 De largitionibus quibus multos capiet.
22 De immensa crudelitate illius in Christi seruos & acerbissima ecclesiæ tribulatione.

LIBRI TERTII CAPITA.

1 Ecclesiam non esse Antichristi quamuis valida persecutione superandam.
2 De Dei auxilio & angelorum præsidio.
3 De diuinæ scripturæ munimine aduersus artes Antichristi.
4 Futuros esse extremo tempore viros Apostolicæ sanctitatis.
5 Quod de aduentu Eliæ & Enoch sub tempore Antichristi quidam dubitent.
6 Quod concors sit patrum sententia Eliam & Enoch venturos vltimo tempore.
7 Quod salua fide scripturæ canonicę non possit negari Eliæ aduentus ante iudicium.
8 Quod scriptura etiam Enoch venturum ante iudicium apertè tradat.
9 In Apocalypsi apertè aduentum & prædicationem mirabilem Eliæ & Enoch ostendi.
10 Ad quid venturi sint Elias & Enoch, quod Iudæi videantur minimè cõuertendi.
11 Quod Eliæ prædicatione reliquiæ Israel in Christum credituræ sunt.
12 Conciliatio scripturarum de fide & infidelitate Iudæorum.
13 An eodem tempore futurum sit Antichristi Regnum, & testimonium dũorum illorum prophetarum.
14 De consecratione Eliæ & Enoch cum Antichristo.
15 De martyrio & glorificatione sanctorum Eliæ & Enoch.
16 Quod in monte sancto Antichristus sessurus sit ibidemque perituras.
17 Quod à Christo Domino ille pessimus interficiendus sit.
18 De interuallo ab interitu Antichristi vsque ad diem indicij Danieli significato.

LIBRI

INDEX CAPITVM.

LIBRI QVARTI CAPITA.

1 AN dies Domini repentinus, an potius vehementer formidatus veniat.
2 Diui Augustini sententia de proposita quæstione expenditur.
3 Expositio superioris quæstionis quomodo dies vltimus incertus sit, & tamen formidatus atque prouisus veniat.
4 Conciliatio locorum scripturæ oppositorum qua ostenditur malis semper esse improuisum aduentum Domini, bonis nunquam.
5 Quod ex aduentu Antichristi ex Eliæ sancti & docti deprehendent certo instare iudicium.
6 Quod impij etiam perempto Antichristo iudicium minime expectent.
7 Quis sit apparatus futurus iudicij iam instantis, & quę signa cęlestia.
8 De cęteris podigijs quę in terra cęterisque elementis tunc fient.
9 Quosdam patres opinari cęli substantiam igne illo extremo esse consumendam.
10 Quod substantia cœli perpetua sit, elementa quoque vltimo incendio non intereant, sed in melius commutentur.
11 Mundi conflagrationem futuram antequam mortui resurgant.
12 Responsio ad rationes allatas de igne ante resurrectionem futuro.
13 Locum iudicij futurum in valle Iosaphat iuxta Ioelis prophetiam.
14 De loco iudicij illustre vaticinium Zachariæ.
15 Quod quidam media nocte, quidam sub crepusculum matutinum Christi aduentum fore opinentur.
16 De signo filij hominis quod apparebit.
17 De tuba nouissima.
18 De ministerio angelorum in communi resurrectione.
19 An Christi aduentus ad iudicium aliquos sit reperturus nondum mortuos.
20 Quosdam superstites fore cum Christus adueniet, eosque sine morte immutari sine fidei periculo poße defendi.
21 Magis esse scripturę consentaneum etiam illos, quos Christus viuos inuenerit in ipso raptu ac non antea morte intercedente immutandos.
22 Quod ordo rerum quæ in vltima die euenient liquido nunc sciri nequeat, & quis interim maxime probabilis appareat.
23 Quomodo iudicandi sunt homines & de libris in iudicio apertis.
24 Occulta omnium etiam peccata iustorum in die iudicij esse publicanda.
25 De misericordiæ operibus peculiarem quæstionem in iudicio habendam.
26 Quamuis omnes sint iudicandi, quosdam tamen esse iudicaturos, quosdam etiam præceteris iudicandos.

FINIS.

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS LIBER PRIMVS

SACRIS LITERIS TRADI.

Diem Iudicij appropinquare.

Caput Primum.

EXTREMI Iudicij diem instare, omnis nos diuina scriptura admonet. Apostolorum princeps Petrus: omnium, inquit, finis appropinquauit. Iacobus itidem: patientes estote & vos, & cõfirmate corda vestra, quoniam aduẽtus Domini appropinquauit. Paulus quoque fines sæculorum venisse commemorat: Ioãnes verò non diem solum, vt reliquus Apostolorum chorus, instare, sed horam etiam nouissimam esse vult. Quid ipse Christus Dominus? Nonne vltimam mundi generationem venisse perspicuè docet, illis verbis? Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant quod de extremo iudicio, ac non de Hierosolymitano tantum excidio, intelligi oportere, & celebrior expositio Patrum, & ipse Euangelij contextus apertè demonstrat. Neque Apostolica & Euangelica tantum, verum etiam prophetica oracula diei illius celeritatem denuntiant. Sophonias quidem ita clamat: iuxta est dies Domini magnus iuxta est, & velox nimis. Ioel autem quasi eiusdem temporis prophetiam tradit, vt Petrus interpretatus est, & Spiritus sancti descensum in Discipulos, & signa nouissima Dominici aduentus. Ezechiel verò tanquam rem præsen-

1. *Pet.* 4. *Iacob.* 5.

1. *Cor.* 10. 1. *Ioan.* 2.

Matth. 24.

Sopho. 1.

Ioel 2. *Act.* 2.

Ezech. 7.

tem enuntiat: Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ. Eſaias etiam, quod repentina clade oppreſſi ſolent, vlulare nos monet, quòd prope ſit dies Domini crudelis, indignationiſque plenus. Deinde innumerabilia ſunt argumenta, quibus nos Spiritus ſanctus ſolicitat, vt diem illum expectemus breui adfuturum. Etſi enim ſæpe ſcriptura proprias populi Iſraelitici, aut gentium quarũdam euerſiones tractat, ſæpe etiam diem cuique mortalium vltimum deſignat; tamen illud ſine dubio ſimul, imo potius agit, vt diem vniuerſæ creaturæ ſupremum, ob oculos nobis ponat; quò præſentium breuitate excluſi, auidius æterna cogitemus. Itaque cum quæritur: Quando nam finis Mundi huius futurus ſit, abſolutiſſimè atquè veriſſimè reſpondere Chriſtianus poteſt: valde cito.

Pſal. 13.

QVOD PLERIQVE SANCTORVM PATRVM Mundi finem adeſſe iam opinati ſint: & quomodo eorum ſententia accipi debeat. Cap. II.

QVo minus mirandum eſt, ſi plerique Sanctorum Patrum, tum diuina huius tantæ celeritatis ſignificatione commoti, tum ſignorum à Domino prædictorum, magna demonſtratione excitari, ſuis tẽporibus ita crediderint finem mundi vicinum, vt ſe ſe tanquam ſpectaculo iam futuro pararent. Beatus ſane Gregorius, admirabilis, ſi quis alius, diſtricti iudicij contemplator ac prędicator, cùm ſui ſæculi calamitates, quæ plurimæ acciderunt, expenderet, peſtilentias, inquam, fames, ſeditiones, bella cruenta, Romani imperij ruinas, magnos terræ tremores, cæteraque horribilia, nõ dubitauit ſæpe numero pronuntiare non tam impendere proximè, quã planè adeſſe Mundi exitum. Quid Ambroſius? ipſum audi elegantiſſimè differentem: Verborum cæleſtium, inquit, nulli magis, quàm nos teſtes ſumus, quos Mundi finis inuenit. Quanta enim prælia, & quas opiniones accipimus præliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Tayfalos & Sarmatas inſurrexerunt. Quæ omnium fames? lues boum pariter atque hominum? & cętera quæ proſequitur. His ſuperior Hilarius, quòd Arianorum ſub Conſtantio rabiem, ac furorem in Eccleſiam catholicam eſſet expertus, tribulationem eam dixit, de qua eſſet prædictum nullam futuram eſſe maiorem. Itaque ſine dubio diem vltimum proximum eſſe. In tractatu contra Arianos & Augentium, ita ſcribit: Quid autem illud ſit, quod ignorandum vltra non ſit, breuiter exponam. Secundum placitam Deo plenitudi-

Greg. in hom. 1. in Euang. et lib. 8. epiſ. 41. & hom. 4. in Euang.

Ambr. lib. 10. in Lucam.

Hilar. in Conſtantium.

Hilar. in lib. contra Arian. & Augentiũ.

nitudinem, coarctata sunt tempora. Incircunscripta enim ratio eorum, cælestibus libris docetur, ac necesse est in ipsam nos ætatẽ Antichristi incidisse. Quin etiam Sanctissimus Martyr Cyprianus, plusquam mille ducentis ab hinc annis, ad hunc modum scripsit: Scire debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse cœpisse: & occasum sæculi, & Antichristi tempus appropinquasse: vt parati omnes ad prælium stemus. Nec putemus talia esse quæ veniunt, qualia fuerint illa, quæ præterierunt. Eodem ferè modo, si quis obseruet, loquuntur reliqui Patres. Porrò Sanctus Vincentius Valentinus, magnus sui sæculi Apostolus, etiam reuelatione diuina admonitus, ac Romani Pontificis auctoritate fretus, superiore ætate, festinantis diuini iudicij attonitum orbem expectatione compleuit. Quas patrum conclamationes quidam considerantes, simul mundi cursum tanto post tempore eundem cernentes, humana putant existimatione deceptos. Sed vt nulla est illorum virorum iniuria, si latuisse eos putemus, quod Apostolos quoque, atque ipsos adeò Angelos, Dominus celatum voluit, ita profectò præcipitem de re sibi ignota sententiam tulisse, nullo modo decet existimare. Quid igitur? Iudicij quidem diem citò venturum ita prædicabant, vt in diuinis literis legerant, atque ita se comparabant, ac populos sibi commissos instruebant, vt tanquam breui, omnium rerum harum caducarum interitum spectaturi, Deoque vitæ rationem reddituri, hęc vana contemnerent, ad illa æterna aspirarent, fidem moresque integros custodirent: denique sobriè, ac iustè, ac piè viuentes, expectarent beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. Qua quidem prædicatione nihil neque salutarius, neque verius afferri potest. Ad hanc, vt Scholasticè dixerim, practicam futuri citò iudicij doctrinam veriſſimam, si ex humanis coniecturis aliquid suspicionis accesserit, quod re vera iam iam mundus properaret ad exitum, donandum certè est patribus, neque vllo modo falsitatis coarguendum. Neque enim diem, neque annum, neque verò sæculum definierunt: neque vllo modo, pro comperto, & certo tradidere, quoto à priore Domini aduentu anno, rursus iudex mundi venturus esset. Sed quod ad mores corrigendos attinet, pronuntiant illi quidem seriò, diem Iudicij non longè abesse: quod ad signorum obseruationem spectat, pio quodam timore perculsi, celerem mundi finem suspicantur: verum vt in re arcana, sententiam suam ab omni certa temporum definitione suspendunt.

Cypria. lib. 4. epist. 6.
Idem lib. 3. epist. 1.
Iustin. in Dia. cũ Tryph. scribit Antichristum iam esse pro forib.
Leo. ser. 8. de ieiunio 10. mẽsis Hier. in 24. cap. Matthæi.
Surius in vita S. Vincentij
Mar. 13.
Act. 1.
Ad Tit. 2.

CONTRA TEMERITATEM EORVM, qui certum annum, aut tempus Iudicij prædicare audent. Cap. III.

Aug. li. 18. de ciuit. c. 53.

QVI verò vltra progressi, diem aut annum, aut etiam sæculum Mundo perituro definiunt, magno illi temeritatis periculo, quod penitus ignorant, docere conantur. Nã quemadmodum quicunque hactenus ea de re pronuntiare ausi sunt, egregiè delusos cernimus, ita istos quoque, vel falli, vel fallere nullo modo dubitandum est, qui de posteritate nostra calculum adhibent. Prophetant enim de corde suo, & nihil vident. Augustinus quidem narrat quosdam, post Christum natum, asseruisse annos supersse quadringentos, alios, quingentos, alios, mille: quorum omnium pulchrè irridet audaciam. Hieronymus vero Iudam scriptorem Ecclesiasticum erroris argui scribit, quod aduentum Antichristi circa sua tempora futurum esse dixerit. Hebræorum quoque nonnulli, rationibus nescio quibus, sane frigidis, mundi ætatem sex annorum millibus ab ipso sito exordio ad finem vsque determinant. Cui sententiæ & Lactantius, Irenæus, atque alij, ex nostris quidam acquiescunt. Quid? quod Beguinarum, & Begardorum princeps Petrus Ioannis, inter cæteros suos pestilentes errores, etiam illius notatur, quòd affirmarit, Anno millesimo tercẽtesimo trigesimoquinto Antichristum Regni sui finem habiturum, deceptus fortasse computatione dierum Danielis mille trecentorum triginta quinque, tanquam diem pro anno acciperet, vt Ezechielem imitaretur. Iam verò alius non inferior Propheta in annum millesimum tercentesimum quadragesimum Antichristi tempus extendit: cuius scilicet anni ipso die Pentecostes, Antichristi discipuli, mundo essent apparituri. Nec defuere nostro quoque sæculo, qui computatione adhibita quam volunt, diem vltimum in annum sexagesimum nonum supra sexcentesimum & millesimum conferant. Alij celerius, alij paulò tardius vaticinantur futurum. Quis hic, si sapiat, tenere se possit, quin ad istorũ arrogantem scientiam fremat, aut rideat potius? Christus ab Apostolis de hac quæstione rogatus, eam curiositatem compescendam putauit, & dixit: Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: quibus verbis, vt Augustinus habet egregiè, omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iussit: & tamen pergunt homines docere velle, quod vel Apostolis discere non est datum? Neque cogitant, quãta auctoritate à Domino pronuntiatum sit: De die autem illo nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi Pater. Quid potest vel superbius, vel insanius cogitari,

Genebrardus in suaChrono graphia. a. 1. Lactan. lib. 7. c. 14. Irenæ. lib. 5. c. 28.

Direct. Inqui. p. 2. q. 15. ponitur is error. 43. Dan. 12. Ezech. 4.

Direct. Inq. p. 2. q. 11. numeratur is primus error Bartholomei Ianuensij Maioricensis. Act. 1. Aug. li. 18. de ciuit. c. 53. Marc. 13.

quam

quam vt rem vsque adeò occultam, quæ ipsos etiam summos Angelos lateat, polliceantur nullius pretij homines certam, atque expeditam? Quin potius audimus sapientem præclarè monentem. In pluribus operibus Dei, ne fueris curiosus: non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper. Vigilare sanè præcepit, & semper paratos esse, lumbos succingere, candelas tenere inflammatas, atque ita promptos, & alacres expectare Domini aduentum: horam huius aduentus inquirere, non præcepit. Quod si quam Deus occultam voluit, horam nos decernere velimus, quid aliud futurum existimamus, quàm vt maximè errantes, vel intempestiuo pauore perturbemur, vel pernicioso otio torpeamus? Est verò vtrumque non parui discriminis. Quã ob rem Thessalonicenses futurum sua ætate finem Mundi opinãtes, Paulus Apostolus vehementer ab ea sententia reuocat in posteriore epistola ita scribens: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritũ, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missã, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat vllo modo. Quoniam, nisi venerit discessio primum &c. En quanto verborum pondere præproperam de die Domini futuro, sententiam Apostolus corrigit: neque vlla ratione patitur quemquam ea de re, certè aliquid polliceri, siue is reuelationem sibi factam prætexat, siue supputatione temporum ex Daniele aliundevè adhibeat (hoc enim vocat sermonem, illud spiritum) siue etiam ipsius Apostoli verba non rectè intellecta commemoret, quod se Apostolos nouissimos dicat, quòd in se fines sæculorum deuenisse, quòd illis demum, qui viui peruenient ad diẽ Domini, sese annumeret, dicens: Nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur in nubibus obuiam Christo: & non præueniemus eos, qui dormierunt in Christo. Quibus ex verbis errandi erranti occasionem cepisse Thessalonicenses, verisimile est, quasi Paulo superstite futurus esset mundi finis, quòd is se viuentem occursurum Domino narrare videatur. Cuius refellendi erroris causa potissimum, scriptam posteriorem ad Thessalonicenses epistolam, auctores nobiles tradunt.

Eccli. 3.

Matth. 24.
Marc. 13.
Luc. 12.

2. Thess. 2.

1. *Cor. 4.*
1. *Cor. 10.*
1. *Thess 4.*

Hiero. in epist. ad Minerium & Alexandr.
Anselmus in 2. c. 2. ad Thess sal.

QVID DAMNI SIT, DE CELERITATE Iudicij definire. Cap. IIII.

SED merito quærunt, cum Dominus, atque illius Apostoli omnes, ipsique etiam prophetæ, toties celeritatem aduentus, & iudicij

dicij Dominici comminentur, quid damni fuerit, iam noſtra ætate futurum prædicare. Cur enim tantopere Paulus ſatagit, ne moueamur à noſtro ſenſu, neuè terreamur, quaſi inſtet dies Domini? Non ne terror iſte plenus ſalutis eſt? Non ne curam, & ſolicitudinem incutit maximam, vt properemus Sanctè in occurſum Chriſti? At veritas Dei nullo modo indiget noſtro mendacio. Iubet quidem nos Chriſtus paratos omni tempore expectare ipſius aduentum: ſed ex veritatis regula id agente pio timore, dum noſtram hinc ignorantiam, inde rei magnitudinem contemplamur: nequaquam verò ex falſa præſumptione hominum, rei ſibi ignotæ tanquam certò compertæ, terrore nos conturbantium. Etenim qui hac parte plus ſapere volunt, quam oportet ſapere, atque diem Domini definire contendunt, etiam fidem noſtram in diſcrimen adducunt. Auguſtinum audi, ſi placet. Qui dicit, ait ille, Dominum citius eſſe venturum, periculoſius fallitur. Si enim non ita euenerit, incipient homines aduentum Domini, non tardum putare, ſed nullum: qui eſt magnus interitus animarum. Audis ne ex ſententia tanti Patris, in temeraria diei Domini aſſertione magnum periclitari interitum animarum? Nam aut fidei Chriſtianæ inſultabunt infideles, aut fidem hominis talia mentientis, irridebunt Chriſtiani, aut etiam de futuris diffident, quando præterita, quæ crediderant, falſa viderint. Deinde ipſi humanæ vitæ non parum incommodat importunus eiuſmodi terror. Vt enim diem cuique extremum Deus occultum eſſe ſtatuit magno conſilio: quò mortales, cum ſe quotidie mori poſſe cognoſcerent, rectius viuerent, cum neque certò morituros ſcirent, viuere poſſent, & quæ ſunt vtilia hominibus, cogitare (quis enim aut liberorum, aut familiæ, aut ciuium commoda curaret, certus citiſſimæ mortis?) ita profectò ne mundum iſtum vehemen tius amaremus, quàm par eſt, periturum omninò accipimus: ne verò vel publica obire, vel priuatis conſulere, quantum genus hominum requirit, ceſſemus, incerta illius duratione, vel potius dilato interitu inducimur. Itaque tenet nos inter metum, & ſpem, vel mundi, vel noſter finis incertus, ſic diuina prouidentia humanæ vitæ pondera librante, vt neque ad caduca iſta, æternis neglectis, vehementius afficiamur: neque verò ab ijs ipſis, quantum eſt opus, curandis, immoderata interitus formidine abripiamur.

2. *Theſ.* 2.

Rom. 3.

Mar. 13.

Aug. in epiſt. 80. *ad Heſychium.*

QVA RATIONE ADVENTVS DOMINI verè appropinquare dicatur in ſacris litteris, & nihilominus ſit longanimiter expectandus. Cap. V.

ATtamen humanum ingenium per ſe curioſum, & ea maximè ſciendi auidum, quæ ſunt ab ipſius facultate remotiſſima, excitatur adhuc amplius illa tam crebra literarum diuinarum, de aduentus Dominici celeritate, conteſtatione; vt quærat tandem exitum rei. Mille iam & quingenti anni abierunt, ex quo Chriſtus ſtatim ſe vẽturum pollicitus eſt: Ecce, inquit, venio cito. Et viri Galilæi quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum, ſic veniet. Quam longa porrò eſt hora hæc, quam Beatus Ioannes ante tot annorum centurias, nouiſſimam dixit? Re vera deficit ſenſus humanus, parũque abeſt, quin fides periclitetur. Nam patientiæ & iuſtæ ſolicitudinis iacturam, inter has tãtas Domini moras, plærique ſeruorum planè fecerunt. Ita Iudicij dies paſſim cogitatur, atque Troiani excidij fabula: tãquam ad nos minimè pertineat, qui poſt mille quingentos annos, eadem prædicantes & comminantes tot viros legimus, & nihilominus eadem etiam homines agentes intuemur. Sed profectò fidelis eſt Dominus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, atque omnia opera illius miſericordia & veritas, & principium ſermonum eius veritas. Quam, quoniam difficilẽ hac parte apud homines futuram Dei verbum præuidebat, ijs omnibus commemoratis, quæ de mundi fine & ſuo aduentu prolixe dixerat, non dubitauit illud robur adijcere: Cælum & terra tranſibũt, verba autem mea non præteribunt. Et quoniã ſpiritus ille cæleſtis à ſæculo in ſæculũ reſpicit, & cum ſit ſubtiliſſimus, omnia penetrat, omnia proſpicit, etiam in hac re fragilitati cogitationis humanæ pulchrè conſuluit, longè ante morbum diuino antidoto præparato. Legamus Apoſtolum Petrum: Venient, inquit, in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: Vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius? Ex quo enim Patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Ad quam obiectionem paulo poſt, ita reſpondet. Vnum vero hoc non lateat vos chariſſimi, quoniam vnus dies apud Dominum quaſi mille anni, & mille anni ſicut dies vnus. Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiã reuerti. Satis hinc diſcimus alias eſſe menſuras diuinorum operum, & temporis noſtri.

Apoc. 22. Act. 1.

Pſal. 144. Pſalm. 24. Pſal. 118.

Matth. 24. Eccli. 39. Sap. 7.

2. Petr. 3.

Nos

Iacob. 4. Nos mortales, quibus vita est vapor ad modicum parens, centum annos longissimum sæculum computamus: & citò nostrum & serò nostrum inter has metimur angustias, instar formicarum repentium, quibus longum est iter, quod vno spatio tuo consumas. Alius est longè diuinitatis altè omnia prospicientis incessus, & breue est illi quod nobis longissimum, cuius sunt iuxta prophetam, itinera æternitatis. *Abac. 3.* *Psal. 89.* Quoniam mille anni, ait, ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præterijt, & custodia in nocte quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Iam si mille anni Deo dies vna eaque iam præterita, quomodo non citò fit, quod ante vnam talem hebdomadam fit? Non igitur fallit Deus, sed nos potius non intelligimus assuefacti humanis angustijs, & diuinam magnitudinem minimè cogitantes. Eadem breuitatis significatio etiam in priore Domini aduentu data est à Prophetis. *Esai. 14.* *Agg. 2.* Et Esaias quidem: Prope est, inquit, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Aggæus verò; Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & veniet desideratus cunctis gentibus. Huius, Modicum, annos plusquam quadringentos complectitur; illius, Prope, fermè septingentos: quæ summa si ad mortalem hanc ætatem conferatur, quæ ad summum octoginta annorũ curriculo clauditur, prolixa videbitur: sin ad æternum illum summi Dei diem, breuissimum punctum. Neque id tacuit scriptura diuina: quæ cum aliàs sæpè propinquum diceret Saluatoris aduentum, tamen in Abacuch magis ad nostrum sensum accommodatè loquitur: Quia adhuc visus procul, & apparebit in finẽ, *Abac. 2.* & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima *Heb. 10.* eius in semetipso. Iustus autem in fide sua viuet. Quæ prophetæ verba vsurpans Apostolus in epistola ad Hebræos, & cum superiore Aggæi testimonio coniungens, atque ad posteriorem Domini aduentũ accommodans, satis nos instruit, idem esse, & longum nobis, & Deo citum: & moram quidem facientem esse sustinendum, & tamen opportunè venturum, neque moram facturum. Nam sicut in nostris peccatis perferendis diuque expectãdis, valde est longanimis Deus; ita vicissim in illius promissionibus percipiendis vult nos quoque esse longanimes. *Heb. 6.* Et hoc est quod dicit: Iustus meus ex fide viuet: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. Abraham certè Dei pollicitationes consequutus est longanimiter ferens. Quam ob rem commemorato in Euangelio suo illo vltimo aduentu, de quo est nobis susceptа disputatio, non ignorans pleroſque longum habituros, quod ille velut breue expectare præcepit, atque eam ob causſam impiè acturos desperatione concepta, admonet nos Magister optimus in *Matth. 24.* hunc modum: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Morã

facit

facit Dominus meus venire, & cœperit percutere cõseruos suos, mãducet autem & bibat cũ ebriosis, veniet Dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partẽque eius ponet cum hypocritis. Superbiam atque luxuriam malorũ pastorũ describit ex occulta quadam infidelitate venientem, suppliciũ quoq; meritò redditum morte inopinata, locumq; attributum cum ijs qui ore tenus Christiani sunt, habẽtes speciem pietatis, virtutẽ autẽ eius abnegantes, quòd pastorum quidem titulos præferrent, rebus ipsis lupi essent, aut idola pastorum. Hæc eo disputata sunt, vt intelligatur, quamuis multis annorum centurijs ab inde distantem, tamen verè prorsus appropinquantem Christi aduentum diuinitus esse annunciatum.

2. *Timoht.* 3. *Ioan.* 10. *Zac.* 1.

QVOD DIES IVDICII PROPTER EA cuique propinquus sit, quòd mortis dies non longè absit.

Cap. VI.

AT his, & si diuina autoritate pressus non audet contradicere, non satis tamen hominis animus conquiescit. Quid enim? si Deo breue est, quod homini per quam longum, cũ alloquitur Deus hominem: non ne humanæ se intelligentiæ accomodare debet? Quid verò sibi vult verbis nostris nobiscũ agere, & tamen vim verborum suo, non nostro, sensu tenere? Planè qui apud homines homo ita ageret, is decipere & fallere videretur. Ad hæc, quid rationis habet, propter paucos quosdam homines, quos dies ille supremus hic agentes in carne inuenturus est, cæteros omnes antecedentes, qui infinitis partibus istos superant numero, veluti attonitos atque suspensos tenere velle eius rei expectatione, quæ ad ipsos minime pertinet? Neque enim signa illa terrifica, & tribulationem maximam Antichristi, & ignem illum in omnia grassantem, & reliqua horribilia visuri sumus, si priusquam fiunt, è viuis decedimus. Ad hunc nempe modum humana ignorãtia interdum disputat secum; & quamuis voce non audeat, in corde tamen, vt in Euangelio dicitur, Domini sententiam piger seruus accusat. At intelligamus oportet, ac firmissimè in animo collocemus, Deum non vera solum, sed etiam vtilia, nostrumque singulis per quam necessaria tradere. Neque ad illos solum, omnia illa extremi iudicij oracula spectare, qui vltimi omnium mortalium finem sæculi visuri sunt: sed ad nos, ipsos propriè, atque ad omnium mortalium vnumquenque maximè pertinere. Imminet cuique nostrum iudicium certum, dies incerta: & quod de generali ad omnes aduẽtu suo Christus admonet, de particulari ad singulos etiam intelligi vult. D. Augu

Matth. 24.

D. Aug. epist. 80. ad Hesychium.

stinum præclarè hæc eadem tractantem audiamus. In quo, inquit, quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet Mundi nouissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur. Et paulo post, cur itaque omnibus dicit, quod ad eos solos pertineat, qui tunc erunt, nisi quia eo modo ad omnes pertinet, quo modo dixi? Tũc enim vnicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis iudicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inueniat eum Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit suæ vitæ huius vltimus dies. Hæc ille. Ac si diligentius attendamus, inueniemus profectò, cum Christus de suo aduentu & iudicio loquitur, ita verba sua attemperasse, vt non solum generalem Mundi finem, sed singularem etiam cuiusque ob oculos poneret. Quare ita sermonem illum vniuersum claudit, vt nõ minus de hora mortis extrema, quam de Mundi fine intelligi velit. Sic enim finit apud Marcum: Vigilate ergo: Nescitis enim quando dominus domus veniat, serò an media nocte, an galli cantu, an manè; ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. Eodem modo Matthæus paulo amplius dilatata parabola seruorum domini reditum præstolantiũ. Apud Lucam quoque legimus: Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Hic si quærimus, quam diem intelligat Dominus, cùm monet, ne nobis repentina superueniat, equè sanè & diem obitus nostri, & diem mundi vltimam significatam accipimus. Quod Paulus bene confirmat, cum dicit diem Domini sicut furem in nocte venturam. Vos autem, ait, fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Ita in Apocalypsi, quod de vltimo mundi die in quodam loco Dominus dicit: Ecce venio sicut fur: idem conueniens Episcopum Ecclesiæ Sardis comminatur: Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. Addam illud, in diuinis literis sæpe pro eodem haberi iudicium singulare cuiusque, & vniuersale omnium, neque tanquam duo iudicia narrari, sed tanquam vnum atque idem. Diem Domini, ait Hieronymus, diẽ intellige iudicij, siue diẽ exitus vniuscuiusq; de corpore. Quod.n. in die iudicij futurũ est oĩbus, hoc in singulis die mortis implet. Nã quãuis tẽpora diuersa sint, causa tñ eadẽ est atq; sententia: vt illud solũ differre videatur, quod hic singuli iudicantur, illic omniũ simul iudicia promulgantur. Est vero perquã familiare scripturæ sacræ, quando aliquid apparet, velut cum ipsum fit, vno sermone celebrare, & tanquam vnum idemque censere. Ita prior Christi aduentus & occultus in Virginis vterum, & apertus ex Virgi-

Marc. 13.

Matth. 25.

Luc. 21.

1. Thess. 5.

Apoc. 16.

Apoc. 3.

Hiero. in Ioel. c. 2.

Virginis vtero, tanquam idem aduentus in mundum, Paulo teſte, & à Prophetis canitur, & ab Angelis adoratur. Quem morem Eccleſia ſeruans, in Chriſti natali ſæpe repetit, Verbum carnem factum, tanquam ſimul incarnatum & natum celebret: tametſi honorem Mariæ in Annuntiatione proprio nomine veneretur. Vt ergo prior Chriſti aduentus ad ſaluandum Mundum, vnus atque idem à ſcriptura traditur, atque ab Eccleſia celebratur, & occultus in Virginis vterum, & apertus ex Virginis vtero, ſicut iam dixi: ita poſteriorem illius aduentum ad iudicandum mundum, ſacræ literæ tradunt, & cum ſingulos velut occultè ac ſeorſum iudicat, & cum ſimul omnium iudicium vniuerſa creatura præſente, atque ſpectante pronuntiat. Eam ob cauſam dicit: Qui incredulus eſt, iam iudicatus eſt, quia de illius condemnatione iam conſtat. Ex eadem ſcripturæ Regula, quæ de prima, & ſecunda Reſurrectione tanquam de vna atque eadem confusè, & obſcurè dici videntur, enodatius explicanda ſunt. Cum enim Reſurrectio mortuorum ſiue Regeneratio aliud re vera ſit, quàm vita æterna atque animæ immortalitas (nam fruuntur iam nunc beatæ Sanctorum animæ vita æterna, corporum autem reſurrectionem vſque ad ſæculi occaſum opperiuntur) tamẽ in diuinis literis vtrumque pro eodem habetur paſſim, propterea quod ab eodem fonte emanet, ac ſe ſe vtrumque nexu quodam mutuo conſequatur. Dei enim perfecta ſunt opera; & qui ſaluator eſt hominis, totum hominem facit ſanum. Appellari autem in ſcriptura reſurrectionis nomine, animæ immortalitatem & vitam æternam, ex Chriſti diſputatione perſpicuum eſt, qui oſtendere volens Sadducæos errare, quòd negarent reſurrectionem mortuorum, ex diuino teſtimonio probat: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Deus autem non eſt Deus mortuorum ſed viuorum. Et certè poterant intelligi illi patres anima viuentes, quamuis corpore reſurrecturi non crederentur, quemadmodum Philoſophi, Platonici præſertim atque Peripatetici, facile concederẽt. Sed agebat cum Sadducæis Chriſtus, qui reſurrectionem corporum ob id negabant, quod animorũ immortalitatem non reciperent, quemadmodum Lucas quoque in Actis Apoſtolorum ſignificat, Sadducæi, inquit, dicunt non eſſe reſurrectionem neque Angelum neque ſpiritum. Vitam igitur reſtare alteram multò hac meliorem, in qua agerent illi Patres tantopere Deo chari, rectè Chriſtus oſtendit, quod illos hoc ſæculo iam defunctos, adhuc tamen ſuos Deus vocaret, nequaquam certè cum mortuis commercium habiturus Deus viuens. Ex eadem intelligentia auctori ſecundi Machabæorum libri licuit dicere de Iuda Machabæo offerente donaria pro ijs qui bello ceciderant, quòd bene & religiosè de Reſurrectione mortuorum cogitaret. Niſi enim eos qui ce-

Heb. 1. *Pſalm. 96.*

Ioan. 3.

Deut. 32. *Ioan. 7.*

Matth. 22. *Exod. 3.*

Act. 23.

2. Mac. 12.

ciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum ora re pro mortuis. Atqui non esse vanum, quispiam dixerit, orare pro mortuis etiam si resurrecturi non sint: vt enim corpora extincta iaceant, tamen animas à peccatis solui, & vita beata frui. Sed, vt dixi, pro eodem vtrumque habetur, & vitam existere beatam animarum,
Apoc. 20. & mortuorum resurrectionem: hoc est, concessa prima resurrectione, vt scriptura loquitur, secundam pariter concedi. Eodem modo ar
1. Cor. 15. gumentatur Paulus Apostolus: Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Quibus adiungit. Quod si in hac vita tãtum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quid ita Paule? An si corporum resurrectio non sit, nulla erunt præmia tua? nihil ne solutum corpore, animo regnare cum Christo? Ni-
2. Cor. 5. hil peregrinantem à corpore, præsentem esse ad Dominum? Nihil per speciem in Deum rapi? Non negat ista Paulus, neque id agit, vt solius animæ fœlicitas non superet omnes vitæ huius labores, atque ærumnas. Sed negata mortuorum resurrectione, etiam vitam beatã animarum tolli, vita verò illa concessa, etiam mortuorum resurrectionem viciſſim stare, Paulus intelligit. Atque hinc sublata resurrectione, omnibus miseris miseriores esse Apostolos sapienter colligit, qui præsentes labores veros perferrent, ad præmia futura falsa respicerent. Ex his alijsque scripturis apertè monstratur quod dixi, resurrectionem futuram corporum cum præsenti vita beata sanctarũ animarum, pro eodem haberi, atque vtrumque vno communi resurrectionis siue regenerationis nomine appellari. Nam & philosophiæ consentaneum est, vbi vnum propter alterum, ibi non duo, sed vnum dici. Ac videtur mihi huius in scripturis sanctis locutionis non satis animaduersa ratio non paucis errandi occasionem prębuisse, qui quod in illis literis, iustorum præmia & mercedẽ in regeneratione, in resurrectione, in aduentu Domini, in fine sæculi reddi persæpe legerent, præcipuam beatitudinis partem, quæ Dei visione constat, vsque ad mundi finem differri opinati sunt. quod præterea non nulli sanctorum Patrum sentire videri queant, Augustinus præsertim, ijs qui morem loquendi illorum scripturæ congruentem minus perspexerint: cum re vera haud quaquam illorum sententia sit, puras & Sanctas animas diuinæ esse visionis expertes. Sed de beatitudine animarum scripturæ patrumque sententias explicare, non est huius temporis. Illud nobis modo maneat, de quo satis est disputatum tam timorem diuini Iudicij, quam spem retributionis æternæ, secundum sanctarum scripturarum fidem, pariter hominis cuiusque, & in vniuersi orbis fine proponi.

QVOD

QVOD DIEM IVDICII SIBI imminere vnuſquiſque cogitare debeat. Cap. VII.

QVAM ob rem ſi prudenter cogitamus, ita nos comparare debemus, vt nobis iamiam imminere atque adeo incumbere iudicij vltimum diem arbitremur. Nam quod ad nos attinet, tunc nobis mundus iſte finitur, cum vita finitur. Signa quoque illa mundi occumbentis in ipſa noſtra morte non deſunt. Neque enim fruſtra nos adhortatur Salomon: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebreſcat ſol & luna & lumen & ſtellæ, & reuertantur nubes poſt pluuiam quando commouebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi. Quæ quidem cum conſequentibus, de interitu cuiuſque dici manifeſtum eſt, & tamen ad Mundi interitum, vt etiam Hieronymus animaduertit, ſpectare videntur. Nam quemadmodum ſol rationis humanæ obſcuretur, ſtellæ ſenſuum decidant, luna cogitationis obueletur; cerebri imber viuificus vacuis veluti nubibus non ſtillet, ipſa oſſa, quæ domum hanc mortalem cuſtodiunt tanquam firma præſidia, commota titubent ac vacillent, cætera denique fiant quæ ab Eccleſiaſte ibi commemorantur, & à Gregorio illo antiquo ad Mundanæ fabricæ ruinam accommodantur, huc attexere, & longum eſt & minimè neceſſarium. Tribulationem quoque tunc fore maximam, cum princeps mundi huius adeſt ſæuiens quòd modicum tempus habeat, nemo neſcit. Antichriſtum ſi quis requirat huius finis prænuntium, Ioannes etiam multos Antichriſtos oſtendet, quot quot ſanè Chriſti fidem & charitatem in nobis oppugant. Vnde ſcire poſſumus nobis nouiſſimam eſſe horam. Quæ à me non eo commemorata ſunt, vt quæcumque à Saluatore de ſignis, de die vltimo, de iudicio extremo prænuntiata ſunt, eadem aut totidem de die cuiuſque vltimo intelligi debere exiſtimem (quid enim ea commentatione inſulſius?) ſed huc potius allata ſunt, vt cum alius ſit dies vltimus Mundi, alius cuique vltimus, tamen intelligant, ſibique perſuadeant homines, quantum ad vnum quenque pertinet, diem Iudicij eſſe propinquum, atque ideo ab ipſa Veritate non ſolum verè, ſed etiam vtiliter de ce-

Eccli. 12.

Hiero. in commentar. 18. Eccleſ.

Greg Taumaturgus in paraphraſ. Eccleſiaſtis.

Ioan. 2.

de celeritate vltimi ipsius aduentus fuisse pronuntiatum. Quemadmodum enim si maris inexpertus, & multum nauseans nauclerum interroget, an longa futura sit nauigatio, illeque vt animum addat iam pene exanimato, breuem eam futuram esse respondeat, cum alioqui vectori mox perquam prolixa videatur, non certè mentitur, quamuis interrogantis sensum lateat responsionis modus, cum re vera nauigatio pro consuetudine nauigantium non longa sit, interim etiam saluti hominis potius quam curiositati consulit: ita mihi videtur Dominus noster desiderantibus Apostolis ipsius aduentum tempusque exquirentibus, breui futurum & verè respondisse & salubriter, quòd salutis nostræ potius quam curiositatis rationem habendam duxerit. Est enim eius diei scientia periculosa, ignorantia tutissima.

OB QVAS CAVSAS PRAETER IVDICIVM particulare singulorum, Iudicium vniuersale omnium Deus constituerit. Cap. VIII.

CVR verò, cum causæ omnium hominum, cumprimum singuli migrant è vita, terminentur, voluerit tamen Deus iudicium vniuersale constitui, in quo non aliæ sententię, sed eædem proferendæ sint, quamquam diuina iudicia timere potius iubemur quã perscrutari, tamen est vtile atque conducit, paucis quæ diuinæ literæ insinuant, considerare. Primum igitur, vt iustificetur Deus & vincat, omni creatura, cælesti, humana, atque inferna tum spectante tum cõprobante, publicè omnium simul causæ narrandæ sunt, & expromẽda iudicia. Hanc Dei omnipotentis laudem commendat Ioannes in Apocalypsi, cum narrat vidisse se atque audisse diuinos cytharœdos pulsantes cytharas atque cantantes: Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens, iustæ & veræ sunt viæ tuæ Domine, Rex sæculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomẽ tuum? quoniam solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in cõspectu tuo, quoniã iudicia tua manifesta sunt. Et in Psalmo: Cognoscetur Dominus iudicia faciens. & in alio Psalmo: Vt faciant in eis iudicium conscriptum. Deinde ad Sãctorum gloriam augendam, & ignominiam impiorum publica Summi Iudicis sententia opus est. Sic enim Magistratus etiam terreni, quam priuatim per notarium reo sententiam intimauerunt, eam per præconem in maximo ciuium conuentu reum spectante, publicè proferri & executioni mandari iubẽt. Atque hoc præcipuè in magno Fidei Inquisitorum iudicio

Psal. 50.
Apoc. 15.
Psal. 9.
Psal. 149.

iudicio cernimus, ubi quæ intra secretos parietes desinita sunt, omnium auribus atque oculis cum summa reorum ignominia produntur. Absoluti quoque cum magna honoris significatione vicatim circunferuntur. Hoc Paulus monet, cum dicit: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat dies Domini, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuiq; à Deo. Namque vt dixit Sapiens: Omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd vniuersa æquè eueniant iusto & malo, bono & impio. Eam gloriam iustorum ex Dei commendatione Cyprianus, ignominiam contrà & terrorem impiorum Basilius eloquentissimè persequuntur. Postremò quoniam natura hominis è corpore constat, atque animo, ac animus inuisibilis est, corpus visibile, necesse fuit iudicium quidem animarum, cum è corpore exeunt, veluti secretum & inuisibile habere: sed cum redditæ corporibus fuerint, & totus homo resurrexerit, qui totum hominem redemit, totum iudicare debet, idque secundum hominis naturam visibiliter & corporaliter. Id circò Christus manifestus aduenier, sicut fulgur, toti mundo conspicuus. Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Hoc & Daniel loquitur & Apocalypsis Ioannis, & Euangelia omnia, & scripturę omnis propemodum pagina. Nihil enim ad vitã sobrie & iustè, & piè transigendam potentius cogitatione assidua aduentus magni Dei. Quam ob rem Sapientissimus Ecclesiastes hanc esse voluit vltimam suæ concionis periodum: Finem, inquit, loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius custodi. Hoc est omnis homo. Cunctas res adducet Deus in iudicium pro omni abscondito, siue bonum siue malum fuerit.

1. *Cor.* 4.

Eccli. 9.

Cypr. in orat. de mortalitate.

Basil. in Psal. 33.

Matth. 24.

Apoc. 1.

Dan. 7.

Apoc. 20.

Tit. 2.

Eccli. 11.

QVOMODO SIT INTELLIGENDVM non præterituram hanc generationem donec omnia fiant. Cap. IX.

SED quid illud est, quod Christus contestans diem Iudicij, affirmat: Amen dico vobis non preteribit generatio hæc donec omnia hæc fiant? Multæ enim generationes abijsse videntur ex illo, nec tamen illa omnia completa sunt. Quidam ad Hierosolymorum euersionem verba ea referenda putant: ac tunc expedita est propositio, cum anni non plus quam quadraginta vsque ad Vespasiani & Titi obsidionem intercesserint. Sunt qui ad mundi finem referentes, generationem accipiunt, Iudæorum progeniem, quam non esse abolendam vsque ad illa suprema tempora, scripturæ tradunt. Alij etiam aliter

Matth. 24.

aliter explicant. Sed de mundi fine illa prædici, ex ipſa Metthæi ſerie perſpicuum eſt: Iudæorum verò gentem eo vſque durare, tametſi verum ſit, tamen ad rem, de qua agitur, hoc eſt ad confirmandam eius doctrinæ certitudinem, non admodum videtur conducere. Ergo more ſcripturæ, generatio ætatem ibi deſignat, ætatem inquam non hominis alicuius, ſed mundi ipſius, de quo erat Sermo. Eſſe autem vltimam Mundi ætatem ſub Euangelica lege, omnes ſciunt. atquandiu ea duratura ſit, nouit nemo. Nam vt Auguſtinus philoſophatur, eſt quidem nunc Mundi ſenectus, ſexta nempe inter eius ætates: Sed fieri poteſt, atque interdum ſolet, vt ſenectus ſola tantundem ſpatij comprehendat, quantum reliquæ ferè ætates. Etenim a ſexageſimo anno ſenectus inchoat: poteſt verò permanere, vt idem autor computat, vſque ad totos ſexaginta, cum annos centum viginti, adeptos ſenes quoſdam ipſi viderimus. Ita fit, vt ex Auguſtini computatione, & mundi generatio ſiue ætas vltima hæc ſit, cui nihil ſuccedet niſi interitur: & tamen non per annos tantummille quingentos, ſed etiam quater mille ſi duret, vna atque eadem ętas ſit. Neque vero ſi ita fieret, (quod quanuis neſciam, haud tamen credo) quicquam de veritate Euagelica deperiret. Illud enim certũ fixumque eſſe voluit, qui hanc generationem non præterituram dixit, donec omnia fierent, quòd nulla eſſet legis Euangelicæ futura mutatio, nulla poſteritas Apoſtolicæ exterminatio, vſque dum promiſſum electis regnum cælitus reuelaretur.

Aug. li. 83. q. 58. paulò ante finem.

Aug. ibid. & Tho. in addit. q. 88. art. 3. ad 3.

HISTORIAM NOVISSIMORVM temporum tractare, maximæ eſſe vtilitatis.

Cap. X.

QVONIAM ſuperiore diſputatione iudicium Dei appropinquare iam, ſecundum ſanctarum litterarum fidem, copioſè demonſtratum eſt, tametſi quanta ea appropinquatio ſit, certa enumeratione dierum aut annorum à nullo mortalium definiri queat: deinceps videndum eſt, quid nouiſſimis temporibus futurum ſit, quid de Eccleſiæ tentationibus, quid de Antichriſti perſecutione & regno, quid de Mundi ruina, extremiſque prodigijs & rerum omnium perturbatione, eędem arcanę literę tradant. Vt neque fingamus incerta, neque certa, quoad licet, prætereamus. Confert vero magnopere harum rerum mirabilium commemoratio, quas ſpiritus ſanctus non otioſa amplificatione per quam frequenter commendat, tum ijs qui illa viſuri non ſunt, tum verò illis maximè, qui

qui in ea tempora acerbissima incident. Nam quibus diuina misericordia ita cauit, vt antequam illa sæua atque horrenda experiantur, decedant ex hac vita mortali, cogitare decet, se tam magnis laboribus & periculis impares esse: nescientes autem, vtrum eo vsque sint peruenturi, & propriæ imbecillitatis conscij simul, quo ad licet, parare se debent, simul sempiternam maiestatem precari, vt sese nequaquam tantis rebus idoneos, opportunè subtrahat, neque in maximã tentationem inducat. Hoc fortassis admonitos nos Christus voluit, cum narrata omni illa terribili temporis vltimi historia, apud Lucã suos alloquitur: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini, fugere ista omnia, quæ futura sunt. Effugiet sanè glorioſius, qui vincet: atqui declinando etiam effugere hostem potentiorem, genus victoriæ est. Neque dubitandum est, quod Bernardus & Augustinus præclarè scribunt, electorum plurimos impendentibus tentationibus præripere, quibus cessuri sine dubio essent, ad ipsam altissimæ prædestinationis gratiam pertinere. Sicut de illo scriptura refert, quem dicit placuisse Deo, & quia placita erat Deo anima illius, propter hoc properasse educere illum de medio iniquitatum. Raptus enim est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius Quod non nullis Sanctorum, cruciatuum acerbitati tolerandæ minus idoneis, contigisse historiæ produnt, vt celerem à Deo peterent atque impetrarent vitæ exitum. Sed futuros extremo tempore sanctos, quos fore Apostolis simillimos, illustrissimos atque fortissimos viros tanquam Ecclesiæ aciem claudentes, quos disciplina militaris primis manipularibus ferè exæquat, Augustinus & Anselmus meritò tradunt, illos Dei milites, in quos Christiani prælij extremum pondus incumbet, cum solutus Satanas, immenso furore sæuiet, illos inquam Christi fidelissimos seruos, diuina prouidentia præcipuè armandos, & communiendos insuperabili sacrarum scripturarum auctoritate curauit. Nihil enim potentius Dei verbo. Hęc, inquit, locutus sum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Et ipse Christus passionem aditurus ita se confirmat: Quod scriptum est oportet impleri in me. Et rursus: Quomodo implebuntur scripturæ? Omnino nulla alia res aduersus omnes Antichristi, Diabolique præstigias, & truculentissimam tyrannidem, perinde Christi athletas armabit, atque cælestis doctrinæ inuictissima auctoritas. Meritò autem vbi suprema omnium est futura tentatio, vberiora atque præclariora diuinæ scripturæ remedia oppo sita sunt: quibus etiam perfugarum ac desertorum væcordia apertissimè coarguatur. Itaque cælestia hæc mirabilia, vt Daniel loquitur, & referre iucundum est, & illustrare, quantum nobis supernè conceditur, minime inutile.

Luc. 21.

Bern. ser. de SS. Innocentibus.
Aug lib. de Bono perseuer c. 8. & de Prædest. sanct. c. 14
Sap. 4.

Aug. de Ciuit. lib 20. c. 8.
Anselm. in 1. Thes. 4.

Ioan. 16.

Luc. 22.
Matth. 26.

Dan. 12.

AD INTELLIGENDAS DIVINAS SCRIPTVras, quæ sit regula maxime necessaria.
Cap. XI.

PRIVS verò quam de nouissimis temporibus dicamus, enodanda est, quæ plerosque torquere solet, quæstio. An quæ in Euangeliis à Domino in monte Oliueti Apostolis prædicta legimus, ea vel omnia, vel plurima, de excidio potius Hierosolymitano, non de Mundi interitu intelligenda sint. Nam & Sanctorum Patrum varia expositio, & ipsorum Euangelistarum collatæ inter se sententiæ, non parum obscuritatis habent. Itaque quibusdam ea omnia, de euersione vrbis illius & gentis, accipienda videntur, quæ Dominus signa prędixit: idque vt efficiant, accommodant euangelica verba de Sole quoque & Luna obtenebratis, cæteraque portenta, ad historiam sæculi illius, à Iosepho scriptore narratam, calamitosam sanè atque omniũ, quæ illi populo contigerunt, funestissimam. Alij non negant quidem Domini sermonem denique ad extrema mundi mala conuersum, sed in fine atque exiliter: plurima verò & præcipua de Iudæorum clade dicta esse contendunt. Mitto causas auctoritatesque, quibus se se illi, vel illi tuentur. Ac nisi mea me fallit mens, longè vtrique ab instituto Domini aberrant. Et si enim nonnulla in eo sermone propriè de Hierosolymæ destructione, saluatorem monuisse certum est, tamen pleraque de Mũdi fine sine dubio prædicta sunt: multa prętereà ita temperata oratione intermixta sunt, quæ & illam vrbis iam factam, & hanc aliquando futuram Orbis extremam ruinam simul insinuarent. Qui mos propheticis prędictionibus familiarissimus est. Solet enim scriptura diuina, quod etiam Sancti Patres Hieronymus atque auctor imperfecti operis in Matthæum diligenter tradunt, & quiuis vel mediocriter in Canonicis libris exercitatus facilè animaduertit, sumpta ex aliquo humano & particulari euentu occasione, ad diuina & vniuersalia oracula erumpere: Idque ita temperat atque cõmiscet propheticus spiritus, vt eodem contextu iam vtrumque attingat, iam alterum tãtum: modo quod est veluti materia sermonis insinuet, modo quod est forma atque institutus præcipuè scopus, designet. Hanc ad intelligendas scripturas Regulam, à Ticonio de genere & specie appellatam, meritò commendat valde Augustinus: cuius ignoratione, adeo perplexus ac sibi pene repugnans sermo sacer sæpenumero occurrit, vt vix, aut nullo modo possit intelligi. Exempla sunt ponenda breuiter, pauca de plurimis. In Psalmo septuagesimo primo

Hiero. in 11. Dan. Auctor imper. homil. 49. in Mat.

Aug. 3. lib. de Doct. Christ. c. 34.

primo materia siue occasio sermonis est Salomon, quod vel titulus ipse prodit. At in Psalmo, quamuis multa in Salomonem congruant, tamen multa eaque præcipua soli Christo accommodari possunt; pleraque vtrique sanè conueniunt, sed Christo perfectè, Salomoni ex parte. Nam benedicentur in ipso omnes tribus terrę, & replebitur maiestate eius omnis terra. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam. Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Hæc inquam & talia Salomoni nō possunt conuenire. Hoc exemplo vtitur Hieronymus, quod apertè quoque Paulus maiore auctoritate confirmat. Nam quis nesciat illustre illud Nathan prophetæ ad Dauid vaticinium secundum literam de Salomone esse prolatum? Cumq; completi, inquit, fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Hoc de Salomone melius accipitur, nam Christus heri & hodie ipse, & in sæcula, & non cum dormierit Dauid. Iam de vtroque simul & Salomone & Christo, ipse ædificabit domum nomini meo, hic spiritualem, & ęternam in cælis, ille huius typum, templum Hierosolymitanum. Iam quod sequitur de Christo apertè enuntiatur. Et stabiliam thronum Regni eius vsque in sempiternum. Ego ero ei in patrem & ipse erit mihi in filium. Hoc testimonio Apostolus vtitur, vt Christi supra Angelos excellentiam probet, quo etiam Angelus ipse Gabriel alludit, cū dicit, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Iam quæ sequūtur: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum; misericordiam autem meam non auferā ab eo, sicut abstuli à Saul; quamquā D. Augustinus etiam de Christo accipienda vult secundum corpus id est Ecclesiam, quam interdum peccantem Deus coarguit quidem, sed non penitus demolitur: tamē planius mihi de ipso Salomone sonat, qui peccauit quidem, & coërcitus à Deo est, veruntamen sceptrum eius nō est dissipatum, vt Saulis fuit. Eadem tamen & de Christo & de Salomone suo modo intelligi possunt. Altissimus est spiritus & omnia prospiciens: potest ineffabili quodam, ac sibi proprio Sermone semotissima iungere, & vno veluti ictu mille sæculis discrepantia tangere: & simul hoc atque illud alijs atque aliis hominibus loqui. Vt si eadem Græca Græcis vnum, Barbara Barbaris aliud significantia, is qui vtriusque non ignarus est linguæ, diuersa tamen velit significare: diuersa sanè intelligentia in diuersis, tamen ex vna atque eadem mente, eaque verissima proficiscatur necesse est. Ad hunc modum de extremo iudicio & mundi fine, sub alia occasione non Euāgelicæ tantū literæ, vnde nobis erat proposita quæstio, sed etiā prophetę passim

Psal. 71.

Hier. in Dan. 11.

2. Reg. 7.

Heb. 13.

Heb. 1.
Luc. 1.

Aug. 16. de Ciuit. c. 8. & 9.

vacinantur. Et cũ aliò initio proſpectent, alio tamen iacula ſua conuertunt. Et minantur quidem vrbi, aut prouinciæ cuidam, feriunt verò vniuerſum mortalium genus. Nam qui apud Eſaiam legit, onus Babylonis, quod vidit Eſaias filius Amos, profectò Chaldæorum exitium prædici non falsò intelliget: quod perſpicuè etiam in fine capitis propheta ipſe demonſtrat. Ecce, inquit, ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, & erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam, & Gomorrham, & cætera vſque ad finem. Quam ob rem Hieronymus cæterique interpretes vaticinium hoc de Chaldæi Regni euerſione, quæ ſub Dario primum, mox ſub Cyro contigit, meritò accipiunt. At cum progreſſus pauliſper fueris, occurret res longe maior euerſione Chaldaica. Nam vbi ad ea ventum eſt: Dominus & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram: Vlulate, quia prope eſt dies Domini; quis hìc de vniuerſi clade agi non intelligat? Cum verò additur: Omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet, & conteretur: torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt, vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum, cui iam dubium eſt eadem eſſe hæc, atque illa Euangelica: Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi? quod ipſe propheticus ſermo ſtatim apertiſſimè declarat: Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cæli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo, & viſitabo ſuper orbis mala. Hęc ſi de extremo iudicij die non dicuntur, nihil de eo in ſcriptura dici, eadem fronte cõtendi poteſt. Eadem arte apud Ezechielem, cum aduerſus Pharaonẽ vindicta proferatur, apud Ioel verò aduerſus Tyrum & Sidonem, tamen de Mundi totius fine concluditur, cum apud illũ dicitur: Operiam cum extinctus fueris cælos, & nigreſcere faciã ſtellas eius, Solẽ nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum. Omnia luminaria cæli mœrere faciam ſuper te, quæ de Antichriſti atque illius corporis interitu veriſſimè dicta accipiuntur: apud Ioël autem apertius eſt, cũ adiungitur: Conſurgant & aſcẽdant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Et illæ, Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum, & Dominus de Sion rugiet; & cætera. Hæc pauca exempla de plurimis ſatis declarant, familiare eſſe ac veluti proprium in diuinis literis, vt proponant quidem tanquam tractanda minora quædam, progreſſum verò exitumque ſermonis ad altiora conuertant, ſimulque & hæc, & illa

Eſai. 13.

Ibidem.

Luc. 21.

Eſa. 13.

Ezech. 32.

Ioel. 3.

& illa mirabili ratiobe contexant. Quod in Christi regno & impiorum hominum perditione, de qua agimus, frequentissimum est.

QVOD SERMONIS DOMINI IN MONTE Oliueti habiti scopus sit vniuersi orbis, potius quam vrbis vnius interitum prædicere.

Cap. XII.

QVAE eò vberius commemorata sunt, quo Euangelica de Ecclesiæ decursu, & tentatione vltima, & prodigijs, & mundi fine narratio, fiat illustrior. Igitur totius sermonis in monte Oliueti habiti sumpta est occasio, ex templi atque vrbis Hierosolymitanæ excidio à Domino prædicto. Cum enim discipuli templi molem illam immanem, & elegantem structuram admirarentur, ac Dominũ tanquam prætereuntem & contemnentem, ad spectandum curiosius inuitarent, repressa est omnis illa curiositas, inopinata sententia: *Matth. 24.* Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur hìc lapis super lapidem, qui non destruatur. Hoc tanto terrore perculsi, mox Christum in monte Oliueti sedentem, & è regione templi prospectantem discipuli adeunt, simul Hierosolymæ euersionem, simul mundi interitum discere cupientes. Nam vtrumque illos quæsisse (quod de vtroque Dominum locutum intellexissent) manifestum est ex *Luc. 21.* Matthæo. Lucas quidem ita: præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient? vt de sola Hierusalem interrogare videãtur. Marcus adhuc non ita apertè. Dic nobis quãdo ista fient? & quod *Marc. 13.* signum erit si quando hæc omnia incipient consummari, Matthæus verò perspicuè de mundi fine quæsisse demonstrat: Dic nobis quando *Matth. 24.* hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi? sumpta ergo hinc occasione, permixta quidem est Christi oratio, & quædam de excidio Hierosolymitano, quædam de orbis fine pronuntiat. Sed quæ ad illam propriè vrbem, & gentem Iudęorum pertinent, pauca omnino sunt, atquè ea sigillatim expressa apud Lucam ex illo loco: Cum autem videritis circundari ab exercitu Hierusalem vsque ad illa verba, & Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora nationum. Nam quæ proximè consequuntur, Erunt signa in Sole & Luna & Stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & cætera, manifestissimè de sæculi consummatione sunt dicta, sicut etiam ab Ecclesia proponuntur. Exceptis ergo illis paucis, cætera omnia quę tum in hoc tum in cæteris Euangelistis leguntur, aut de solo Mũdi fine intelligenda sunt, aut

commu-

cõmunia sunt vtriq; calamitati, speciali illi, & huic generali, multoq; magis de orbis quam de vrbis interitu dicta accipi debent. Hoc vt diuinus spiritus indicaret, per os Matthæi interrogationem discipulorũ distincte de sæculi consummatione & Domini aduentu expressit. Quare non est dubitandum, quin ea quæ ibi Matthęus à Christo disputata huius interrogationis occasione persequitur, omnia eo referenda sint, quamuis ex ijs nonnulla etiam Iudaicæ ruinę congruere possint, ac ferè eadem à Luca de obsidione & desolatione Hierosolymę narrentur. Ita sanè tum veterum tum recentiorum optimi quique interpretes censent: imo vt equidem sentio, ipse Matthæus, ipso proponendi modo. Quam ob rem quod non nulli expositores vel veteres vel recentiores laborant, vt maximam partem eorum quæ scripta sunt à Matthæo, non de sæculi consummatione, sed de Iudæę exitio intelligenda contendant, videtur sanè mihi is labor magis difficilis quam necessarius. Quod vero aliquando ipse etiam vidi, vt quæ in aduentus exordio Ecclesia proponit de extremo iudicio ex Euangelio Lucę: erunt signa in sole & luna, & cætera, ea ad literam de Hierosolymitana clade cõcionator exponenda susciperet, omnino ineptum est & absurdum. Ac sæpe numero vsu venit, vt nimij quidam sensus literalis inuestigatores, dum spiritum parui faciunt, etiam literam ipsam amittant. Nam diuini eloquij litera sensusque ipse totus, spiritus est, quem qui non primo semper in loco ponendum intelligit, is non Dei, sed hominis sui similis eloquia se tractare demonstrat, atque adeo ab ipsa scripturæ mente plurimum aberret, necesse est.

IN CETERIS QVOQVE SCRIPTVRIS *plurima de vltimi temporis euentibus propriè prædici.* Cap. XIII.

AD eandem quoque legem iam satis explicatam, plæraque alia loca de nouissimis temporibus, Antichristi potissimum aduentu, intelligenda sine dubio sunt, quamuis scriptura aliunde occasionem ceperit, aut etiã simul alia intermisceat. Nam quæ in præ-
Dan. 11. clara illa Danielis propheria de regibus continentur, vbi venitur ad vltimum, hærere poterit lector, de quonam Rege illa tot & tanta dicantur. Neque enim videtur consequens, vt, cùm Græcorum narret imperia, vno tenore ad Antichristum peruolet; & multa illic referantur, quæ ad Antiochum illustrem siue Epiphanem non obscurè spectent: & tamen de Antiocho omnia dici, nullo modo patitur

aut

aut hiſtoriæ fides, aut ratio verborum. Quid igitur? certe vt Cypria- *Cypri. li. de ex-*
nus Martyr optime dixit, in Antiocho eſt Antichriſtus expreſſus: cũ *ort. ad Marij.*
alterum radicem peccati, alterum hominem peccati, ſcriptura ap- *1. Mach. 1.*
pellet. Itaque plæraque illius prophetiæ communia ſunt & Anti- *2. Theſſ. 2.*
cho & Antichriſto: ſed huic præcipuè, illi tanquam huius typo de- *Eſai. 14.*
ſeruiũt. Quemadmodum quæ Eſaias in Regem Babylonis, Ezechiel *Ezech. 28.*
vero in principem Tyri vaticinatur, de hominum quidem illorum ſuperbia diuinitus contrita, ſi quis accipiat, non aberrarit: ſed niſi Principem tenebrarum, ſerpentem antiquum, in Deum rebellantem, ac diuina proinde virtute, de præclariſſima ſede deturbatum ad infimum baratrum ſimul cogitet; plurima non inſipide ſolum, verum etiam mendaciter iactata putabit. Quæ rurſus in Ioannis Apocalypſi *Apoc. 13.*
de beſtia & pſeudo propheta commemorantur, ad vniuerſitatem ſanè impiorum Eccleſiam perſequentium, non inepte referuntur: ſed tamen perſona ipſa Antichriſti inſeipſa perſpicuè exponitur: quę intelligentia hiſtoriæ ſi remoueatur, omnis illa tam excelſa reuelatio magni pretij erit, cum facile ſit viſiones, ad myſticas atque allegoricas virtutum & vitiorum interpretationes accommodare. Atque eo more, niſi videatur audacius dictũ, facile omnes & prophetare poſſumus, & interpretari ſermones, quæ inter magna ſpiritus dona Paulus numerat. Ac meo quidem iudicio, multo eſt melius, quæ ita ſunt *1. Cor. 14.*
obſcure prædicta, vt niſi iam completa explicati non poſſint ab humano ingenio, ea ſacro ſilentio venerari: quam vt dum omnium intelligentiam pollicemur, ita exponere, vt quiduis cuiuis poſſit aptari. Non equidem nego typicas atque morales eius generis commentationes eſſe perutiles, atque à Sanctis Patribus valde vſurpatas: ſed tamen illuſtriſſimas ſcripturæ prophetias, quales in Daniele, & Ioannis Apocalypſi legimus, nullo modo exiſtimare debemus, niſi de rebus factiſque inſignibus à Spiritu Sancto eſſe prolatas. Quod ſi quis diligentius reuocet ad memoriam, quæcumque ſunt ab Euãgeliſtis, Matthæoque præſertim, teſtimonia ex veteri teſtamento repetita, profecto animaduertet, prophetias de rebus factiſque peculiaribus Chriſti proferri, quas, niſi facta ipſa illic pręſignata ſuccederẽt, vix homines intelligere poſſent. Itaque opus fuit admonitione di- *Mat. 2. Oſe. 11.*
uina, vt eodem exemplo cætera de Chriſto ſcriptura perueſtigare *Mat. 2. Hie. 31.*
diſceremus. Qualia ſunt, exempli gratia: ex Ægypto vocaui filiũ meũ. *Mat. 4. Eſa. 9.*
&: Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus. &: Terra Zabulon *Mat. 27. Zac.*
& terra Nephthali vidit lucem magnam. &: acceperũt triginta argẽ- *11.*
teos pretiũ appretiati. Et illa Ioannis: Os non comminuetis ex eo. &: *Ioa. 19. Exod.*
Videbũt in quem transfixerũt. ex Actis quoq; Apoſtolorũ: Quare fre- *12.*
muerunt gentes. &: aſtiterunt Reges, de Herode & Pilato. &: Ego *Ioa. 19. Zach.*
hodie genui te, de Chriſti reſurrectione. Quæ quidẽ omnia auctorita- *12.*
te di- *Act 4. Pſal. 2.*
Act. 13. Pſal. 2

te diuina, peculiaria quædam facta ſignificaſſe traduntur. Vt igitur à prophetis de primo aduentu, ſic de ſecundo Chriſti; itemq; de Eccleſiæ tribulatione & Nundi fine, & ab ipſo Chriſto & a prophetis atque Apoſtolis nullo modo dubitandum eſt prophetata eſſe quam plurima, quibus inſigniora quædam facta euentuſque notentur.

SVMMA SERMONIS IN MONTE OLIVETI habiti: vbi quatuor ſigna ponuntur, quæ longo interuallo antecedunt ſæculi conſummationem.

Cap. XIIII.

QVibus expoſitis, non eſt difficile videre, quæ in Euangelio de hoc myſterio dicuntur, ad triplicem temporis differentiam pertinere. Multa in ipſo Chriſtianæ Eccleſiæ decurſu completa ſunt, complenturque quotidie: non nulla ad tempora nouiſſima ſpectant, quibus peractis, certiſſimè veniet dies Domini: reliqua iam pertinent ad ipſum Mundi finem, & aduentum Domini, cum iudicaturus eſt viuos & mortuos. Hæc nos ordine perſequemur, quantum ex diuinis literis, & approbata Patrum auctoritate poterimus conſequi. Primum igitur non eſt putandum in ea concione, quam Dominus in monte Oliueti habuit ad ſuos, ſolum de ipſis temporibus vltimis, & ſignis nouiſſimis agi: quod falsò ſibi multi fortaſſe perſuadent, propterea quod ex percontatione diſcipulorum de cõſummatione ſæculi & aduentu Domini inſtitutus eſt ſermo. Sed totus pene Eccleſiæ decurſus vſque ad finem poſitus eſt ob oculos: ſignaque ea prædicta ſunt, quæ non ſolum ſæculi conſummationem proximè indicant, ſed quæ etiam longo interuallo antecedunt. Etenim exceptis iis, quæ manifeſtè de Hieroſolymitana calamitate pronuntiata ſunt, quæ intra quadraginta annos expleta eſſe nemo ignorat, reliquum quoque Eccleſiæ progreſſum, & oppugnationes & labores & pericula, quæ & paſſa eſt olim, & modo patitur, & ad nouiſſima vſque tempora patietur, mirabiliter in Euangelicis verbis agnoſcere poſſumus. Nam & perſecutiones Tyrannorum paſſioneſque martyrum, & hæreticorum falſa dogmata atque ſchiſmata, & temporales calamitates ob bella & Mundi æruminas, paucis verbis deſcripta cernimus. Perſecutiones quidem Regum & furorem impiorum in ſeruos Chriſti, vſque ad immanes cruciatus & necem, deſignatur, cum dicit: Tradẽt vos in tribulationem, & occident vos & eritis odio omnibus gẽtibus propter nomen meum, & tunc ſcandalizabuntur multi (quod dixit propter eos qui negauerunt Chriſtum, & magis gloriam ſæculi dilexerunt)

Matth. 24.

xerunt) & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Quæ etiam Lucas apertius expreſſit: Ante hæc omnia, inquit, inijcient vobis ma nus ſuas, & perſequentur tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & præſides, & cætera omnia, quæ ab Apoſtolorũ tẽpore vſq; ad Conſtantinũ potiſſimũ, Eccleſia vniuerſa perpeſſa eſt. Tentationes vero Eccleſiæ internas, quæ ad ſecundum ſignum ſpectant, hoc eſt Hæreticorum impoſturam & fallacias, quibus omni quidem ætate Eccleſia oppugnatur, ſed poſt tyrannorum & Cæſarum ſæuitiam rebus iam pacatis maxime & grauiſſimè oppugnari cœpit, cum Ariana peſtis orbem peruaſerit populataque ſit, & cæteræ labes Eunomij, Macedonij, Dioſcori, & reliquorum, acerrime vexarunt catholicos, in verbis Euangelicis facile agnoſces, vbi Chriſtus ſerio admonet: Videte ne quis vos ſeducat; multi enim venient in nomine meo dicentes, ego ſuo Chriſtus, quod ſanè omnes hæreſeon auctores dicunt, cũ veritatis ſe duces profitẽtur, ſibiq; Chriſtianos fidẽ potius quam ipſi Chriſto habere volunt, qua propter ab Apoſtolo Ioanne ij iure Antichriſti vocantur. Et hoc rurſus repetit: Multi pſeudoprophetę ſurgent & ſeducent multos. Tertium ſignũ poſuit de bellis & tumultibus gentium: quæ quamuis ex quo homines eſſe cœperunt, nulla non ætas viderit, ſed tamen poſt tempora Chriſtiana maxime orbẽ terrarum infeſtarunt, vt coactus ſit Auguſtinus calumnijs reſpondere, eas calamitates legi Chriſtianæ tribuentium. Et reuera irruptiones gentium ſeptentrionalium, & magnæ declinationes imperij, regnorumque omnium conturbationes, maximo hæreſum furori ſucceſſerunt, pręcipueque barbarica bella viguere, quãdo in Italia Romani imperij ruina contigit ſæculo illo Sãctiſſimorum Patrũ, Leonis, Auguſtini, Hieronymi. Hęc ita prædixit Chriſtus: audituri enim eſtis pręlia & opiniones pręliorum, conſurget enim gens in gentem & regnum in regnum. Quartum ſignũ datũ eſt de elementorum ac creaturę irrationalis perturbatione & prodigijs. Et erunt, inquit, peſtilentię & fames, & magni terręmotus per loca, & terrores de cęlo, & ſigna magna erunt. Hæc omnia vberrimè affluxiſſe, & totum terrarum orbem vel deuaſtaſſe vel terruiſſe, plurimę hiſtorię produnt: Gregorius vero Papa tanta ſuis temporibus fuiſſe atteſtatur, vt non dubitaret aſſerere illa ipſa ſigna apertus in orbe cerni, quam in ſacro codice legi. Ac videntur mihi ſancti Patres ſuorum quiſque temporũ ſigna obſeruaſſe, atq; ex his diẽ iudicij propinquũ annuntiaſſe. Cyprianus perſecutiones tyrannorũ immanes, Hilarius Arianorũ hęreſim potentiſſimã, Leo fortaſſis Hunnorũ cęterorũq; ſeptẽtrionaliũ inauditas irruptiones, Gregorius, vt dixi, peſtilentias, & terræ motus, famiſq; generalem luẽ: atq; ita re vera vt quiſq; dixit, à Domino prædicta ſigna eſt intuitus. Neq; hoc tamen

Luc. 21.

Matth. 24.

2. Ioan. 1.

Aug. lib. 2. Retract. c. 43. & li. 3. de ciui. c. 30. q. & 31.

Matth. 24.

Luc. 21.

Grego hom. 1. in Euang.

ita intelligi velim, quasi determinatis illis tẽporibus hæc signa exhibita expletaque sint, ac non potius quotidie exhibeantur, exhibendaque sint vsque ad mundi interitum. Sed primum in Iudæa & Hierosolyma quæ Christus dixit, completa videmus, Deinde in ipso Romano Imperio & Ecclesia, quæ caput est orbis, quamuis quatuor illa semper concurrerint, tamen diuersis ætatibus alterum altero clarius emicuit. Tum verò cætera regna & ecclesias eadem & expertas esse, & experiri quotidie non est dubium. Omnes enim alloquitur & cõplectitur cæleste oraculum. Neque vero putandum est hæc ipsa non fore, ac multo etiam vehementiora in ipso Ecclesiæ extremo agone. Quis enim dubitat, bella, & terræmotus, & cruciatus necesq; & hæreses grauissimè in fine mundi desæuituras? Sed tamen illud certissimum est, quod paulo superius dixi, hæc non esse proposita à Christo tanquam nouissimi temporis signa, sed quæ futurum quidem mundi interitum indicent, non tamen ex propinquo. Hoc ipse Euangelicus sermo monuit, cum ijs narratis adiunxit. Hæc omnia initia sunt dolorum, & rursus: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis, quod de illis quatuor æquè dici, de Tyrannis, inquam, de hæresibus, de bellis, de tempestatibus, ex Matthæo & Luca & Marco animaduertere in promptu est.

QVOMODO SIGNA CONSVMMATIONIS *sæculi à Saluatore dicantur, quæ longè ante suum interitum patitur Mundus.* Cap. XV.

CVR autem hæc ipsa mundi occasus signa, & dicantur & sint, cum tot sæculis antecedant, quinimò ante ipsam Domini disputationem, familiaria esse mundo mala, omnes hominum ætates perspexerint, meritò quæri potest. Etenim tanquam signa esse narrata, & pro signis data, dubitare non possumus, qui Apostolorum interrogata meminimus: Dic nobis, inquiunt, quando hæc erunt: & quod signum aduentus tui & consummationis sæculi. Huic proposito omnis Christi seruit oratio. Deinde maiores nostri, ita acceperũt, ac posteris tradiderunt. Itaque nefas est aliter sentire quemquam. Nam quod eadem iam expleta sint maxima ex parte, neque præcipuè vltimam sæculi ruinam attingant, ex ipsa serie Euangelica liquido constat, cum perspicuè distinguat hæc ab aliis: & hæc quidem dicit initia, neque statim fore finem: de alijs contrà pronunciet, cum illa extiterint, rem esse in ianuis, & continuo iudicium affore. Ergo si hæc tanto tempore mundi ruinam antecedunt, & sunt omnium ferè temporum communia, quomodo cõsummationis sæculi signa sunt?

Matth.24.

Matth.24. Luc.21.

Sed

Sed ſicut in homine ægrotante perſpiciunt medici, atque pronuntiant certæ mortis indicia; quæ non omnia tamen eiuſdem generis ſunt: ſed alia quidem è propinquo, alia non ita citam mortem oſtendunt, ſed certam omnino: ita ſeſe res habet in mundi huius laborantis occaſu. Eſt autem periti ſapientiſque medici etiam ex longo interuallo morbi vim malitiamque cognoſcere, & vbi mora in periculo ſit, ijs ad quos pertinet, vt ſibi opportunè conſulant, maturè admonere, atque vt ægroti interitum certa ratione ſibi perſuadeãt, morbi viciſſitudines & prognoſtica, ſiue, vt ipſi vocant, critica indicare. Nã qui illa extrema omnibus nota, oculos iam caligantes, pulſum intercidentem, anhelitum præcluſum, cæteraque mortem non tam futuram quam præſentem declarantia, tantum modo agnoſceret, ac proferret, is nullius pretij artifex haberetur. Primis hominibus commi natus Deus eſt, quacumque die comederent lignũ vetitũ, morte mo- *Gen. 2.*
rituros. Vixerunt verò ex eo pluſquam nongentos annos. Et tamen *Gen. 5.*
non animam ſolum, ſed etiam corpus illo ipſo die mors comprehendit, quia ex eo cœperunt eſſe mortales. Nuditas enim, & labor, & fames, & laſſitudo, & cæterę ærumnæ, quas cõtinuo ſunt experti, quid aliud fuere, quam certæ prænuntij mortis? Ergo & mundus hic totus ægrotat, & planè ad interitum properat. Nam quod laborent omnia, ſalutemque ſuam quodammodo peccato hominis læſam, ad cuius obſequium creata ſunt, reparari ſibi deſiderent, docet egregiè Apoſtolus. Vanitati, inquit, creatura ſubiecta eſt, non volens, ſed pro- *Rom. 8.*
pter eum, qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus.n. quod omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc. Quę non de humana, ſed de reliqua creatura dici, manifeſtè monſtrant ſequẽtia, hanc autem, quam videmus, viciſſitudinem & irrequietum motum cælorum & luminarium, itemque inferioris ſphęræ generabilium & corruptibilium ortum atque interitum, ſapienter vocat tum vanitatem, tum ſeruitutem corruptionis: propterea quod veluti in circulum commeent omnia, & nullo loco conſiſtant, ac ueluti torno aliquo tam pręclara illa corpora vſquequaque circumuoluantur. Et quidquid Philoſophia hominum ſuſpiciat atque admiretur ęternũ illum motum, atque hanc rerum caducarum viciſsitudinem, tamen Apoſtolica ſapientia vanitati ſeruitutique deputat totum iſtum circuitum, & naſcendi atque occidendi neceſsitatem. Statum verò illũ poſt iudicij tempus, quietum, tranquillum, placidum, cæleſti creatura copioſiſsimè illuſtrata, elementari nequaquam inter ſe mutuo pugnante, ſed amica & pacata, meritò libertatis & gloriæ titulis exornat. Ergo vt hominis, ſic mundi iſtius cogitãdus eſt & morbus & interitus, & reſurrectio. Quoniam verò non ſolũ ſapientum huius ſæ- *1. Cor. 1.*

culi,quorum Deus ſapientiã ſtultam fecit,diſputationes mundũ hũc æternum futurũ aſſeruerunt, ſed ipſe multo amplius affectus hominũ mundanorum,mũdana iſta tanquã & ſuprema & immortalia admiratur,& ſequitur,quo fit, vt vera illa atq; æterna bona his infimis hærens,vel faſtidiat vel deſperet, idcircò amator hominũ Deus homo,tantopere mundi mala,pericula,labores, quos diuinitus fore decreuit,apud nos dilucidè expoſuit,vt horum cõmemoratione ab iſtis perituris animos vitæ æternæ idoneos auelleret.Itaq; bella,peſtes,fames,terræ tremores,tẽpeſtates,diluuia,cæleſtes iræ,ac terrores,ardores immodici,lunæ ſoliſq; defectus inſignes,& maculæ,& ſanguis ſæpè viſus,cæteraq; portenta,quãuis non inſueta, indicãt tamẽ ijs, qui apertos diuinitus oculos habent,tanquã frequentes mundi ſeneſcentis morbi,non ſemper eundẽ futurum,ſed certè periturum. Præclarè hoc dixit Ambroſius:Ergo,inquit,quia in occaſu ſæculi ſumus,præcedunt quædã ægritudines mundi:ægritudo mundi eſt fames,ægritudo mundi eſt peſtilentia,ægritudo mundi eſt perſecutio.Hęc ille.Cũ igitur hæc omnia diſſoluenda ſint,ait Petrus, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectãtes & properantes in aduentum diei Domini,per quẽ cæli ardentes ſoluentur,& elemẽta ignis ardore tabeſcent.Nouos verò cælos & nouã terram, & promiſſa ipſius expectamus,in quibus iuſtitia habitat. Sunt igitur conſummationis ſæculi ſigna,quæ à Domino prædictę ſunt calamitates, quas tametſi alia parcius, alia vberius, omnes tamen ætates expertæ ſunt, quæ mala iampridem laborantem mundum, aliquando tandẽ occubiturum certo quidem enuntiant, ſed quantum ſeneſcenti & laboranti ſuperſit, quoniam anni illius ſoli ſunt noti Deo, cuncta hæc ſigna minime produnt.

Ambr.lib.10. in Luc.

2. Petr. 3.

OMNIVM SIGNORVM CERTISSIMVM ESSE PRÆDICAtionem Euangelij in toto orbe completam. Cap. XVI.

QVam ob rem ſapiẽtiſſimè Auguſtinus dixit: Quod maximè probat Thomas,ex iſtis omnibus nequaquã conijci ſatis poſſe,diei extremi propinquitatem. Quod ſi inter omnia ea, quæ Saluator prædixit, ſignum aliquod certum quærendum eſt, nullum eſſe certius,quam vbi Euangeliũ in toto terrarũ orbe prædicatum ſit.Sapiẽter prorſus,vt omnia,B.Pater: qui in hoc de feſtinatione iudicij argumento, prudẽtius & ſubtilius mihi videtur præ cæteris eſſe verſatus. Omnium igitur firmiſſimum ſignũ conſummationis ſæculi, erit conſummata Euangelij in toto orbe prædicatio.Conſulamus Euangeliũ Matthæi

Aug. in epiſt. 78.& 80.Th. in 4.di.43.q.1. a.1.

Matthęi, vbi ſic loquitur Dominus: Et prędicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe in teſtimoniũ omnibus gentibus, & tunc veniet cõſummatio. Scio equidẽ Sanctos Patres Hilariũ atque Chryſoſtomũ hunc locũ ita explicare, vt de cõſummatione Hieroſolymæ, hoc eſt de obſidione à Tito & Veſpaſiano facta intelligi velint. Itaq; cenſent Euangeliũ fuiſſe toti terrarũ orbi promulgatũ tempore Apoſtolorũ: quod teſtimonio Pauli cõfirmant ſcribẽtis ad Coloſſenſes: In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo Mundo eſt & fructificat & creſcit. Itemq; ad Romanos: Nunquid nõ audierũt? Et quidẽ in omnẽ terrã exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terrę verba eorũ. Nam ſi vnus Paulus, ait Chryſoſtomus, ex Hieroſolymis vſque Illyricũ & vſq; in Hiſpaniã prædicauit Euangeliũ, quid putamus reliquos omnes Apoſtolos & diſcipulos perfeciſſe? Hãc igitur Euangelij diuulgationẽ in orbe iam factam, conſequuta eſt vrbis illius & templi vltima clades. Alij contra affirmãt, illo tempore non fuiſſe Euangelium euulgatũ vniuerſo orbi: ſed cæptum euulgari tantum modo: quare de orbis fine, non vrbis, Dominũ illa dixiſſe. Mihi vero illud eſt certũ, ſignum hoc ſi non ſolum, at pręcipuè & proprie de ſæculi conſummatione eſſe intelligendum. Etenim ab Apoſtolis certo quodam modo, vniuerſo orbi prædicatum eſſe Euangeliũ, non admodum contra dicam, cum orbis per Synecdochen intelligi frequenter ſoleat, potiſſima illius portio, quæq; hominibus vulgo nota eſt; quale eſt illud: Exijt edictum vt deſcriberetur vniuerſus orbis. & quod de fame futura in vniuerſo orbe Ioſeph vaticinatus eſt, & quod in libro Eſther ſcriptum eſt, diẽm illũ feſtum in toto orbe celebrari, & iunumera eiuſdem generis, qui & ſacris & profanis ſcriptoribus communis eſt loquendi modus. Atque hoc eodẽ ſenſu Paulus profectò dixit, Euangelium in toto mundo eſſe iam & fructificare. Itaq; qui illa Domini verba etiam Hieroſolymitanæ vrbis excidio accommodare voluerit, ei ego non valde obſiſtam. Attamen illi audiendi nullo modo ſunt, qui contendunt nequaquam illa de mundi conſummatione debere intelligi, quod Theophylactus, & Cornelius Ianſenius vir eruditiſſimus, faciunt. Nam, vt omittã grauiſſimorũ patrũ autoritatem, Auguſtini, Hieronymi, Ioannis Damaſceni, Proſperi Aquitanici, Autoris operis imperfecti in Matthęum; Ambroſij, aliorumq; complurium, conſtanter aſſerentium Chriſtum de conſummatione Sæculi eſſe locutum, idq; adeo vt optimi illorũ velint nullũ alium a Chriſto ſignum euidentius eſſe prolatum, quo appropinquatio iudicij cognoſci queat: ipſe planè Euangelicus contextus mentẽ Domini dilucide nobis explicat. Cum enim Matthæus ita ſit orſus: Sedente autem eo ſuper montem oliueti, acceſſerunt ad eũ diſcipulis ſecreto dicentes: Dic nobis quando hæc erunt: & quod ſignum aduen-

Matth. 24.

Hilar. can. 25. in Mat.
Chryſ. hom. 76 in Mat.

Col. 1.

Rom. 10.

Luc.
Gen. 41.
Eſther. 9.
Theo. in Mat. c. 24.
Ianſen. in Cõcor. c. 122.
Aug. epiſ. 78. & 80.
Hier. in Mat. 24.
Damaſ. c. 27. lib. 4. de fide Ortho.
Proſp. in epiſ. ad Ruff. & c. 4. ad obi. Gall.
Autor imper. Hom. 48.
Ambro. li. 10. in Luc.
Catechiſmus Pij Quinti in illud vlt. Symboli, Inde venturus eſt iudicare &c. eodẽ modo tradit.

aduentus tui & consummationis sæculi? profecto cum mox responsionem Domini narrans Euangelista simpliciter dicit,& tunc veniet consummatio,non aliam consummationem quã sæculi, de qua erat posita quæstio,si contextus ordo seruari debet, innuere potest. Quin etiam si nulla mentio præcessisset consummationis sæculi,tamen vbi Christus absolutè enunciat,veniet consummatio,nequaquam intelligi potest,nisi illa quæ absoluta est consummatio, non huius aut illius vrbis aut gentis,sed vniuersi humani generis. Quis enim non ita acciperet si ita audiret ? Cum vero & sæculi expressa mentio sit,dubitandi locus relinquitur nullus. Præterea quid est:Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus? quid inquam est, illud, In testimonium omnibus gentibus ? Meo quidem iudicio nihil aliud, quam Dei causam iustificari oportere prius cum omnibus gentibus quam veniat omnium gentium consummatio.Quid enim alioqui ad Iudaici populi cladem refert , testimonium à Deo sumi in omnes gentes? Sed de Iudæorum tribubus,quæ erant in dispersione,non dubito Dei causam fuisse iustificatam ante euersionem templi,cum Apostoli vbique gentium Iudæos primum conuenirẽt,neque essent in vlteriora terrarum loca semoti,

Rom. 10. quam sint ab Apostolis penetrata . Ita adducor,vt opiner,illa Pauli, sed dico nunquid non audierunt ? & quidem in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum , contra Iudæorum perfidiam præcipuè esse dicta , quòd esset inexcusabilis prorsus eorum omium in Christum infidelitas. Id quod consequens oratio videtur apertius notare,cum additur, sed dico: Nunquid Israël non cognouit? Primus Moyses dicit:Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem,& reliqua. Quid si de prędicatione Euangelij nõ solũ Iudæis facta, sed etiam omnibus gentibus facienda , Paulus locutus est, volens gentes omnes inexcusabiles fore , nihil profecto melius intelligi potest, quam quod D.Augustinus exponit,illud de Apostolis simul atque Apostolicis viris,qui in toto Ecclesiæ decursu gentibus annuntiant Euangelij pacem,esse accipiendum.Ita fit, vt omnes audiant,cum sonus cælestis præconij exeat in omnes terminos terrę.

Lib.1.c.2. de qua re quoniam satis in libris de procuranda salute Indorum disputauimus,nihil amplius dicendum est,vno excepto,quod cum tanta portio orbis patuerit , tot gentium nationes nostra ætate repertæ sint,quibus ne syllaba quidem legis Euangelicę innotuerat,cumque verba illa Saluatoris per proprietatem & planum sensum de re tãta, quãtum videmus in harum gentiũ vocatione,intelligi possint,prorsus iam videtur insulsum, præclarissimã prophetiam signumque illustrissimum à Domino datum, in Iudaicas illas angustias velle conferre.

NON-

NONDVM ESSE PROMVLGATIONEM Euangelij vbique gentium factam. Cap. XVII.

NVNC verò vtrum signum hoc vocationis omnium gentium iam claruerit, vt citò futurum sæculi finem expectemus, vel quomodo se res habeat, dicendum est. Hieronymus quidem atque alij veteres, sua tempestate vbique terrarum Euangelium annuntiatum existimantes, breui affuturum diem vltimum suspicati sunt. Cõtra Augustinus certissimis documentis se instructum confirmat, non dum Euangelicam pacem omnibus fuisse gentibus annuntiatam. Esse enim in ipsa Africa gentes multas, ad quas neque Christiani nomis neque Imperij Romani fama peruenerit. Neque esse dubitandũ, quin ijs quoque antequam Mundus dissolueretur, Christi verbum prędicandum foret. Itaque non videre se se, cur tantopere dies iudicij appropinquare quibusdam videretur. Prudenter sanè ille Pater. Fluxerunt anni ab inde plusquam centum supra mille. Nostra verò & parentum nostrorum ætate, tam magna orbis pars reperta est, vt meritò dilatum iudicium constet, vsque dum tot gentium populis salutis via aperiretur, ostenderetque se Deus fidelem in omnibus verbis suis. An vero quicquid in hoc vniuerso vbique gentium est, patuerit iam, neque restent ignotæ adhuc nationes, quibus annuntietur Christus, vnde celerem mundi dissolutionem meritò expectare possimus, ingentis operæ est velle decernere. Illud perspicuum est, hoc sæculo ab anno propemodum quingentesimo supra millesimũ, plus terrarum atque hominum esse detectum, quo Euangelij nuntius intrauerit, quam totis mille superioribus annis. Itaq; tẽpora diuino consilio definita plurimũ festinare, omnis vir sapiẽs conijcere nõ temere potest. At si humanis opinionibus aliquid assignandũ est; videor equidẽ mihi habere nõnullas easq; nõ leues cõiecturas, quibus magis adducor, vt nondum esse arbitrer, absolutã Euangelij prædicationem, quam Dominus dixit in toto orbe faciendam. Primum, multæ adhuc regiones sunt eæque ampliſſimæ, in quibus non est fides Christiana proposita. In hac ipsa America accepimus à testibus fide dignis, atque in ijs fratre quodam nostræ Societatis, occurrisse iam pridem populos per quam frequentes, cum in maximo fluuio Maranione Orsua Duce nauigarent noua regna quærẽtes Hispani, eosque pro barbarorum modo satis cultos, quos ne salutarint quidem. Et fama est magna Paytiti cuiusdam magnæ prouinciæ. Et Cæsarum alij narrant nescio quæ fabulosa, & gigantum Patagonum, & aliorum

Hier. in Mat. c. 24. Amb. in Luc. c. 21. Aug. in epist. 80.

rum complurium ſupra fretum Magallanicum: ijs certe omnibus nondum eſt Euangelium prædicatum; ac quicquid inter oram huius Oceani Auſtralis & illius Septentrionalis interiacet, ferè ignotũ eſt, neque eſt veriſimile tanta ſpatia terrarum habitatoribus eſſe vacua. Hæc de notiſſima nobis prouincia. Quid de inſulis Salomonijs, & toto illo tractu terrarum? Quid de ijs, qui ad alterum mundi verticem ſpectant, ſupra Promontorium Mendocinum? Quide de Noua Guinda appellata? Re uera tot & tantæ regiones non ſunt fruſtra repertæ, ſed diuina prouidentia agi credendum eſt, vt primùm innotuerint, mox adeantur, tandem ſalutis nuncium accipiant. Quod vero dicunt quidã ex vicinis gentibus Chriſtiani nominis famam potuiſſe accipere, atque eo modo etiam illis eſſe prędicatum Euangelium, dicerent ſanè aliquid, ſi ea fama digna eſſet Euangelio, id eſt ſi Chriſti notitiam ita abhaurirent, vt vanos ſuos deos cognoſcerent, vt in Chriſto ſalutem vnice ſitam eſſe, legem Chriſtianam eſſe puram, atque ſyncere obſeruandam acciperent. Sin vero ita Chriſtianum nomen illis ſonat, vt Hiſpanum, aut etiam Turcicum, neque de Chriſto Deo noſtro pro dignitate ſentire poſſunt, quis non perinde ignotum talibus Euangelium cenſeat, atque ijs qui nihil penitus audierunt? Iam vero prędicationem eam Chriſtus prædicit, in toto orbe terrarum, quæ ſit in teſtimonium omnibus gentibus, hoc eſt quam recipere meritò debeãt, quamq; ſi reiecerint, ab ipſo Dei verbo, ſicut veritas loquitur, iudicentur. Quin etiam ſcriptura, non prædicationem tantùm futuram, ſed fructum quoque prædicationis in toto terrarum orbe pronuntiat. Nam vt ait Beatus Proſper, nemo audeat dicere vllam mundi gentem, vllam terrę prætermittendam eſſe regionem, in qua non ſint Eccleſiæ tabernacula dilatanda: Dicente Deo ad filium: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę. & iterum: reminiſcentur & cõuertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familię gentium. Hoc ipſum amplius Ioannes in Apocalypſi expreſſit, cum dixit: Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmę in manibus eorum. Non igitur prædicandum eſt tantum modo Euangelium omnibus gentibus, ſed ita etiam prædicandum, vt ex omnibus gentibus, & linguis, & populis, & tribubus filij regni ſint colligendi. Hoc qui ſecum cogitat, non dubitat immenſis Sinarum regionibus nondum eſſe Euangelium promulgatum: neque ſatis putat Luſitanorũ commercio illis hominibus Chriſtianum vocabulum patuiſſe, aut vnum & alterum monachum in vrbe maritima Cantonia Chriſti potius prędicare voluiſſe, quam prædi-

Matth.24. *Ioan.12.* *Proſp. de lib. arbi. ad Ruff.* *Pſal. 2.* *Pſal. 21.* *Apoc. 7.*

prædicasse Euangelium. Venient, venient sua quoque tempora secundum præscientiam Dei altissimam Sinensibus, cæterisque prouinciis, neque deficiet dies operarijs Euangelicis, modo diligenter, atque vt decet, in opus incumbant.

AN POSSIT SCIRI, QVANDO IAM SIT EVANGELIUM omnibus annuntiatum, vt veniat finis. Cap. XVIII.

POstremò an restent nouæ orbis prouinciæ & regiones nondum patefactæ, non satis compertum habetur. Nautarum quidem narrationibus alias esse terras oppositas, prospectas procul, non etiam exploratas, constans fama est; id Cosmographis quædam ignota littora Oceano affingendi in chartis maritimis occasioni fuit. Esse autẽ reuera plurimas alias regiones nondum hominibus cognitas, rationis videtur habere non modicum. Etenim vniuerso huic Oceano Peruẽsi, si occidentem versus recta contempleris ex Oriente, nulla regio opposita adhuc scitur, neque fit vero simile tanta pelagi spatia sine terra excurrere, quanta nusquam in toto orbe hactenus visa sunt. Iam verò quousq; porrigatur terra illa continens post fretum Magallanicum, nouit nemo, nisi quòd paucis ab hinc annis non esse continentem, sed insulam, vndique Oceano circumscriptam, postquam Angli huc penetrarunt, rumor est, falsò ne an verè iactatus incertũ. Itaque cum ad Polum Arcticum Zona temperata latissimè habitetur, duę reliquæ, & si minus frequenter habitentur, tamen probabile est, ad hũc alterum Polum Antarcticum esse habitabilem terræ portionẽ multo maiorem ea, quæ nobis hactenus nota est. Nam quã hactenus nouimus, ea est adeo exigua, vt cum habitatione alterius verticis cõparata, vix trium ad quinquaginta habeat rationem. Non est tamẽ hæc solida omnino ratio. Nam si tantundem terræ ex parte huius Poli iaceret, quantum ex altera parte Mundi, fieret omnino, vt terræ moles esset toto Oceano maior, atque adeo elementum terræ, aquę elemento magnitudine præstaret. Quod quamquam viri Mathematici doctissimi nostra ætate opinati sint, vt & vnum effici globum Sphæricè ex vtroq; elemento tenerent, quod re vera demonstrant, & tamẽ idem esse centrum magnitudinis atque grauitatis terræ, quod non demonstrant neque demonstrare possunt, affererent: tamen nobis improbabile apparet, & philosophiæ cõtrarium, non esse aquam terra maiorem. Videmus enim in omnibus corporibus ea magnitudine superare, quæ loco naturaliter superiora sunt. Neque experientia cum philosophia pugnat: quin potius si totus vtriusque elementi globus

Christophorus Clauius. in lib. 1. Sphæræ.

bus fabricetur, quantum exploratus est hactenus, pro vno passu terræ, decem aquæ inueniuntur. Quanta verò sit Oceani profunditas (quoniam volunt illi esse veluti superficialem terræ, propter insulas quæ in medio ipsius apparent) metiri ea sapientia solum potest, quæ gloriatur: Gyrum cæli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra steti. Quamuis ergo Oceanus, quem scriptura vocat abyssum, tanquam vestimentũ circundet atque induat totam terram, vt habet psalmus, sitque adeò inter totum Oceanum terra, non tamen æquè, neque ad omnes partes, sed terræ maxima portio versus septentrionalem verticem sita est: aquarum contra maxima moles ad hanc australem mundi faciẽ concessit. Itaque ijs argumentis alij plurimum terræ restare incognitum, alij parum disputare possunt. Quam ob rem ne nunc quidem, cum nauigationibus totus orbis, quãtus est, cingitur & perlustratur, dilucidum esse potest, an sit Euangelium in toto terrarum orbe diffusum: neque cum erit, apertè id nosse poterunt homines, vt Augustinus etiam monuit, nisi cælitus reueletur, propterea quod sicut de Paradiso terrestri, quamtumuis marium, & terrarum obeatur, nemo situm aut locum potest edicere; ita neque pronuntiare quisquam potest, nullam aliam terræ regionem, nullos terræ recessus, nullam continentem, nullam insulam vltra supereſſe. Ita fit vt hoc signo prædicationis Euangelicæ sic nos Christus animare voluerit ad salutem infidelium procurandam, vt quandiu Mundus consistit, ab eo opere non cessandum intelligamus: & cum multum in ea re perfecerimus, nihil tamen de certo mundi exitu pronunciemus: sed pauidi semper atque suspensi Dei nostri præstolemur aduentum.

Eccli. 24.

Psalm. 103.

Augu. ad Hesyc. epist. 80.

DE

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

LIBER SECVNDVS.

DE MAGNA TRIBVLATIONE sub Antichristo futura deinceps dicendum. Cap. I.

IOANNES in Apocalypsi aquilam se vidisse refert, medio cælo volantem, & væ, ter vehementissimè inclamantem: cuius vocem ipse interpretatur, trium Angelorum tuba canentium, atque extrema orbis mala detonantium, certissimam significationem. Fortassis aquila is ipse Ioãnes sit, cui libero cælo ferri, ideſt, in medio Ecclesiæ docere, atque inde altissimi Solis radios intueri in Euangelio, hinc maria terrasque infra posita, & in his latentia pleraque acutissimè perspicere in Apocalypsi, diuinitus datum sit. Et Angelos quidem ceteros dura sanè, sed tolerabilia quodammodo insonuisse vult: tres verò vltimos cum maximè terribilia prolaturos intellexisset, meritò ingemuit, atque humano generi, voce edita, infausta ominatus est. Ex ijs autem tribus, væ secundum terribilius primo pronuntiauit, tertium omnium longè grauissimum. Continet enim septimi Angeli vox, tubam illam supremam, vt ipse Ioannes explicat, ad cuius clangorem resurgent mortui, audituri sem- *Apoc. 8.* *Apoc. 10. & 11.*

piternæ mortis ſententiam. Hoc igitur malum & vę, (vt ſcriptura loquitur) tertium omnium ſupremum erit: vę autem ſecundum iſti proximum, habet triſtiſſimam omnium, quas vnquam mundus tulit, calamitatem, quam orbi inuehet Antichriſti immaniſſima tyran-
Mat. 24. nis in animas ſimul atque in corpora hominum ſęuiēs. Eam diei vltimo propinquiſſimā tempeſtatē, tanto pondere exaggerat ipſa veritas, vt confirmet talem tunc tribulationem futuram, qualis non fuerit ab initio mundi, neque vnquam futura ſit. Qua Dei teſtificatione quis non vel fortiſſimus trepidet? Quis cogitationem ipſam rei tantæ non perhorreſcat? Etenim totus orbis diluuio conſumptus, ignis & ſulfur cœlitus flagitioſas vrbes deuaſtans, millia hominum gladio trucidata, attrita fame, peſteq́; & bello exhauſta regna, cæteraq́; vniuerſitatis humanæ atrociſſima exempla, prę hac vna calamitate ludicra quędam & picta ſunt. Ipſa Hieroſolymitanæ vrbis obſidio atque extrema vaſtatio, ac totius gentis Iudaicæ incredibilis afflictio, quā eodem etiam Saluator ſermone prædixit, ſic ab Antichriſto ſuperāda eſt, vt à viuis verisque rebus tenuiter delineatæ effigies ſolent. nam quæcunque hactenus dicta ſunt de tyrannis ſæuientibus in Ecclesiam, de Hæreſiarchis ſeducentibus populos, de bellorum immēſis tumultibus, de tempeſtatibus, fame, peſtilentia, tremoribus terrę, cœleſtibusque portentis, & quæcunque ad vę primum, cæteraſque quatuor Angelorum voces pertinent, cum illo Antichriſti turbine comparata, leuia ſunt omnia & tanquam medicationes quędā ac velitationes prælij imminentis: quod Chriſtus ſatis expreſſit, cum atrocibus illis commemoratis, intulit: Hæc autem omnia initia ſunt
Matth. 24. dolorum. Quod ſi initia hæc, oro te Chriſtiane, quos nam progreſſus, quos fines malorum expectare debemus? aut quid aliud dicere iuuet futura hæc cogitantes, quam illud ipſum Aquilæ celeſtis mortalium auribus inſonantis, væ, væ, væ, habitantibus in terra. quam longum væ manet habitantes terram? Nam qui in
2. Cor. 10. Philip. 3. 2. Time. 4. carne ambulantes, non militant ſecundum carnem, ſed eorum conuerſatio eſt in cælis, vnde etiam Saluatorem expectant, ijs profecto non terrori eſt, ſed gaudio dies Domini; cuius aduentum diligunt, recepturi fidelium laborum coronam ſempiternam. Quibus autem vino meretricis magnæ madidis ſomnus incubuit, vehementer inclamat Propheta: Expergiſciminini ebrij, &
Ioel. 1. flete & vlulate, omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore veſtro. Eos quoque, quos malè perſuaſa conſcientia benè ſperantes facit, cum debeant timere ſupplicium, quoniam cum
Eccliſ. 8. impij coram Deo ſint, tamen ita ſecuri ſunt, ac ſi iuſtorum facta habeant, non rectè ſeueriſſima Dei iudicia expendentes, ſed fuco quodam Chriſtianæ vitæ ſibi placentes, alius Propheta conueniat,

& fal-

& falsa securitate deposita, pauere compellens, ingeminet, væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? Dies Domini ista tenebræ & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus, & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietes & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux? & caligo & non splendor in ea? Odi, & proieci festiuitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Ad hoc ergo conducit commemoratio impendentium malorum, vt qui dormiunt, quamuis profundè, excitentur tanto terrore: qui verò sibi vigilare videntur, sese ipsos seriò excutiant, atque vndique probent, ne quod plærique Christiani facimus, inani quadam opinione aut aliorum aut nostra de nobis, malè sartam conscientiã & vetera peccata non benè deplorata gestemus: ne pars nostra Iudicis irretractabili imperio cum hypocritis reponatur. *Amos. 5.* *Mat. 24.*

LOCVS PAVLI EXPLICATVR de tempore aduentus Antichristi. Cap. II.

IGITVR, post prædicatum toti orbi Euangelium, tunc veniet finis. Erit vero finis certissimus nuncius, Antichristi regnum. Etenim non ante finiendum mundum, quam ille pestifer innotuerit, apertè Paulus Apostolus docet, ad Thessalonicẽses scribens: Ne quis vos seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis. Et post pauca; Et nunc quid detineat scitis: vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, tantum vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus. Consultò hæc ab Apostolo sic obscurè sunt dicta vt ab ijs solum intelligerentur, qui apertè sibi aliquando tradita recordari possent. Tanquam enim per notas & peculiarem characterem loquitur Paulus, vt qui legerint nõ intelligant, nisi aliàs edocti sint. Quamobrem peroptasse quidem se illorum sensum penetrare, nec potuisse tamen, ingenuè Augustinus confitetur. Verum ipsa sua obscuritate quodãmodo sese aperit Paulus, & tacẽdo vel mussitando potius, quid magis intelligi velit quam loqui, satis fortassis insinuat. Itaque vt ipse Augustinus & probatissimus quisque Patrum nobis tradidere, de Romani Imperij occasu illa accipienda sunt, quæ eo sæculo scribebantur, quo vulgata magnam doctrinæ Apostolicæ inuidiam atque odium excitarent. Adeo diuinum & sempiternã maiestate consecratum nomen illius reipublicæ habebatur, vt sacrilegus in ipsos Deos censeretur, qui

2. *Thess. 2.*

Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19.

Aug. ibi. Hier. ad Algas. q. 11.

Ioan. 19. Act. 25. Rom. 13. 1. Petr. 2. 1. Tim. 2. Dan. 2. & 7.

qui imminutionem quoquomodo nedum interitum prædicaret. Pilatus ipse cum alioqui calumniis Iudæorum obstitisset, cum Cæsaris mentio facta est & Christus Romanæ potentiæ æmulus conclamatus, tunc timuit, tunc omni innocentiæ tuendæ spe abiecta, illum crudelitati eorum tradidit. Apostoli quoque passim à Iudæis inuidiosissimè traducebantur, tanquam Romano imperio infesti. Vt cogerentur Cæsarem appellare, Cæsari obediendum sæpe monere, pro illo Imperio orationes ad Deum fieri denuntiare. Re enim vera Christi regno casurum erat illud imperium, sed longe alio modo quam homines cogitabant, magisque animos veritate & suauitate conciliando, quam corpora gladio sternendo, quemadmodum est à Daniele pulcherrimè prænuntiatum. Hæc igitur causa fuit Apostolo tectè de Romani Imperij defectione scribendi, sed re vera hoc vult, hoc prorsus insinuat, non ante venturum mundi finem, quam Antichristus appareat: non antè Antichristum apparitурum, quam Romani regni sit finis. Nam discessio, quam venturam primum dicit, defectionem à Romano regno gentium omnium significat. Quod magis aperit, cum dicit: tantum vt qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, hoc est donec imperet, & teneat rerũ summam, quam nũc tenet Romanus Imperator, regnum illius Christi hostis differtur, quamuis non cessat in suis similibus delineari atque adumbrari summa tyrannis Antichristi aduersus Ecclesiam, id enim illa significant: mysterium iniquitatis iam operatur: cum verò Romani Regni nomen penitus de medio fuerit sublatum, tunc apparebit mundo ille sceleratissimus hostis Christi. Ita ferè antiqui Interpretes, qui ea ætate scripserunt, cum adhuc staret Romanorum Imperatorum auctoritas & potentia vt Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Ioannes Chrysostomus; quin etiam Irenæus & Hippolytus antiquissimi; qui verò post septingentos inde annos extitere, tanta facta Romani Imperij declinatione, vt corruisse iam videretur & vix vestigia quædam titulis potius quam re antiqui splendoris retinere, ij discessionem quidem iam factam à Romano Imperio dicunt, neque tamen mentitum Apostolum, qui dixerit prius discessionem futuram, sed discessione facta Antichristum finemque mundi continuo futuram non dixerit: ita censet Anselmus, ita Thomas. At mihi phrasim scripturæ attentius cogitanti, non videtur Pauli sensus habere aliud quam sublato Romano regno, & facto de medio, vt ille loquitur, Regnum Antichristi futurum, idque eo interuallo atque ordine vt vtriusque rei consecutio aliqua intelligi possit. Itaque non puto Romanum Imperium penitus extinctum, neque eam discessionẽ siue defectionem omnino expletam, quamuis maxima ex parte perpetrata sit. Manet Cæsarum nomen, manet Imperij titulus, & quod est ca-

Ambros. in 2. Thes. 2. Hiero. in Dan. c. 11. Aug. 20. de Ciuit. c. 19. Chrysost. in 2. Thess. homi. 4. Irenæus lib. 5. aduer. hæret. c. 25. & 26. Hippol. lib. de Antichr. Anselm. in 2. c. 2. Thess. Tho. ibidem.

est caput, manet à Romano Pontifice, qui caput est orbis, Ecclesiæ tuendæ auctoritas. Et quamuis extenuata valde & ad Prouincias exteras translata, stat adhuc sua Romano Imperatori potentia. Nãque, vt quidam scripsit. In Francorum Reges Romani Imperij summa concesit, quorum in Imperio successionem vsque ad suprema tempora duraturam, quod ille asserit, cur diffidamus, non video. Profecto Patriarchę Iacob præclaram illam Prophetiam: Non auferendum sceptrum de Iuda, nec ducem de femore eius, donec veniret Christus, impletam negare non possumus: attamen sceptrum Iuda, & duces fœnoris eius vix in historijs inuenimus. Sed inuenimus tamen Hyrcanum de illa tribu regni nonnullum specimen tenentem: inuenimus extenuatum sanè & semimortuum ducatus Iudaici titulum. Sed tamen nonnullum, neque extinctum penitus, vsque ad Herodẽ Idumæum atque gentilem: quo tempore Christus in Bethlehem natus est, & impletum Patriarchæ antiquissimum vaticinium. Eodem modo si quis sanè perpendat, Antichristi aduentus à Paulo prædictus, cum defecerit Romanum Imperium, minimè fallit, quandiu Romani Imperij summa quãuis mutata, quamuis debilitata, sed tamen nonnulla stat. Neque liquido colligere possumus, quantum interfit vsque ad illam omnimodam extinctionem, & sublationem de medio, propterea quod res humanæ incertum habent statum, vt ex summis infimæ, rursus ex infimis summæ fiant. Ipsa Iudaici regni historia à Sancto Dauide, qui primus fuit de Iudæ stirpe Rex Israel vsque ad extremum Hyrcanum, quas habuit vicissitudines, quas varietates fortunæ, quis explicet? At Deo certa sunt omnia, qui solus nouit tempora & momenta. Illud etiam addo, non mihi displicere, quod nonnulli ex Patribus discessionem eam interpretantur ab Ecclesia Romana, quam hæreses & schismata in plurimis orbis nationibus inuexerunt: & quidem Mahumetis insanissima impuritas maximã partem Orientis atque Africæ tenet. Græcorum amplissima Regna sub inimicis Christi agunt, & qui Christianum nomen retinent à Christiana fide Romanæ Ecclesiæ longè absunt. Septentrionẽ propemodũ totum, magnamq; occidentis partem pestis Lutherana peruasit. Magna sanè facta est ab Ecclesia Romana discessio, vtrum hæc prænuntia sint instantis Antichristi, quis nouit hominum? Sed tamen Pauli sensus cum Danielis sermone coniunctus, magis mihi significare videtur Regni temporalis Romani quam spiritualis interitum, cum legamus aliàs: Portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Et: ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Stabit ergo, stabit omnino Ecclesia Romana, quandiu erit in orbe Christi Ecclesia.

In opus. quod extat in 9. tomo operũ August.

Gen. 49.

Ansel. & D. Tho. in 2. ad Thess.

Dan. 8. Matth. 16.

Matth. 28.

DE NOMINIBVS ANTICHRISTI. Cap. III.

ERGO Antichriſtum ſub ipſum mundi huius occaſum fore vẽturum diuina Scriptura manifeſte docet, quem etiam vocat hominem peccati, filium perditionis, illum iniquũ beſtiam de abyſſo aſcendentem, leonem, aprum, vrſum, pardum, caudam Behemot, abominationem deſolationis, caput impiorum, his alijſque nominibus inexplicabilem nequitiam hominis omnium qui vnquam fuere atque erunt ſceleratiſſimi inſinuans. Quare Theologi iure definiunt, iſtum & malorum omnium eſſe caput, qui omnes longè ſuperet malitia, & omnium in eum vitiorum ac ſcelerum, tanquã in mare riuulos vndique, copiam confluere. Quod autem quidam ſcriptores celebres prodiderunt, in ipſa prima procreatione in vtero matris ita Diabolum in hunc ingreſſurum eique copulandum, vt idem ſit & diabolus & homo ſicut Chriſtus idem fuit Deus atq; homo, pie interpretandũ eſt de vehementiſſima malitiæ operatione & inſeparabili coniunctione, nõ quod vna eademq; perſona & diabolus ſit, & homo, quemadmodũ Sanctus Ioãnes Damaſcenus præclarè monuit: Etenim ſoli Deo poſſibile, ita ſibi humanam vnire naturam. Quod vero Hippolytus antiquus autor aſſeruit Antichriſtum ipſum fore diabolum phantaſtico corpore præditum, non ſolum Hieronymus verum etiam fides catholica reijcit, Paulo affirmante illum hominem peccati. Nam quod Magdeburgenſes hæretici negant fore Antichriſtum hominem verum & ſingularem, ſed eſſe potius vocabulum commune multorum, ab vniuerſa Eccleſia exploduntur, quæ firmiter per ſcripturas edocta Antichriſtum verum & ſingularem hominem fore prædicat. Hunc filium Diaboli, falſo quidam iam extitiſſe opinati ſunt; alij, vt Hieronymus, Auguſtinusque narrãt, Domitium Neronem, qui Apoſtolos Petrum & Paulum occidit, putant Antichriſtum fore, ob ſæuitiæ & turpitudinis magnitudinẽ, atque horum alij excitandum ex mortuis, vt veniat, alij nondum vita exceſſiſſe volunt. Quidam Mahometem illum, qui Alcoramum condidit, atque orbem penè armis doloque ſpurciſſimæ atq; ſtultiſſimę legi ſubdidit, Antichriſtum volunt. Nec defuere qui noſtri ſæculi beſtiam immanem Martinum Lutherum, fecere Antichriſtum: quòd bellum aduerſus Dei Eccleſiam implacabile geſſerit. Fuere hi quos cõmemoraui planè Antichriſti, ideſt Chriſti atq; eius Eccleſiæ cruentiſſimi hoſtes, & quicunque hæreſiarchæ merio Antichriſti

2. *Theſ.* 2. *Apoc.* 11 & 13. *Pſal.* 9. & 79. *Iob.* 40. *Daniel.* 12. *S. Th.* 3. *p. q.* 8. *ar.* 8.

Ruper. li. 8. *in Apoc.*

Damas. lib. 4. *De fide. c.* 27. *Hippo. lib. de Antich. Hieron. in c.* 11. *Dani.* 2. *Theſ.* 2. *Hieron. in* 11. *cap. Daniel. Aug. li.* 20. *De ciui. c.* 19. *Faber Stapul. in ſcholijs Damaſ. li.* 4. *c.* 27. *Frã. Ecilar. in ſchol. c.* 30. *lib.* 5. *Ireneã. diffuſe, idẽ Ioannes Annius. Henrici⁹ Cliſtouęus Theo. Lindanus & Obſuſius catholici.*

christi censendi sunt. Nam Ioannes ita nos admonet: Filioli nouissima hora est,& sicut audistis quia Antichristus venit: & nunc Antichristi multi facti sunt: vnde scimus quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Igitur quisquis Christum oppugnat, Antichristus est, præsertim nomine Christiano glorians. Hos esse permultos Ioannes docet. Itaque nobis tanquam horam nouissimam esse computandum ipsum hoc tempus quod terimus: vt aduersus nostri temporis Antichristos vigilanter ac fortiter repugnemus, ne aut fraude capiamur aut vi superemur ab hostibus Christi, tandiu enim nobis mundus manet, quandiu vita manebit, quæ profecto breuissima hora putanda est. Atque vt mundi finem Antichristi aduentus certo indicabit, ita nos existimemus finem instare, quandoquidem Antichristi, hoc est, fidei & spei & charitatis inimici non cessant nos oppugnare. Hac cælesti dilecti discipuli commonitione, cum Antichristi aduentum, mundique terminum non anxie aut curiose inquirere docemur, sed quod ad nos attinet, iam putare præsentem, atque ita nos gerere vt breui hora victuros decet: tum verò in fide catholica valde confirmamur, quæ non ante mundum desiturum pronuntiat, quam ille Sceleſtissimus vbiq; innotuerit. Ita fit vt quicunq; nos ante accesserunt, quoniã res humanæ finitę nõ sunt, Antichristi quidem prænuntij & membra precipua esse potuerint; ipse ille Antichristus, quem tantopere literæ sacræ commendant, nullo modo. Cum Nero & Arius, & Mahometes, & Lutherus, etiam si in vnum, eorum peruersitas transfundatur, tamen cumulum veri illius Antichristi multis partibus minime impleant. 1. Ioan. 2.

MVLTA DE ANTICHRISTO traditione Apostolica Sanctos Patres tenere, quæ contemni nullo modo debent.

Cap. IIII.

DE tentatione autem suprema scripturi, neque temerè quicquã pronunciare debemus; neque ea contra contemnere, quæ idonei testes confirmãt. Multa enim, vt Chrysostomus habet, de Antichristo vana iactantur: multa anilibus fabulis persimilia ac non nulla illa commemorat, vt geniculationes, vt matris in ipso ortu necem. Hæc repudiare docti facile solent: vulgus ab ijs nenijs ad seria illa, quæ scriptura commendat, reuocandum: contra tetrici quidam censores repel- *Chryſ. in hom. ad populum Antioch.*

repellendi sunt, quibus nihil placet nisi quod vel sensu suo metiuntur, vel euidentissima scripturæ aut Ecclesiæ auctoritate cõcluditur. Sanctorum verò Patrum sententias ita auscultant, ac si sutorum, aut sellariorum, aut laniorum & vilium huiusmodi opificum audirent, neque reuerentur Hieronymi vel Gregorij, vel Ambrosij auctoritatem. Quæ mihi quidem quorundam, qui sibi sapientes videntur, arrogantia & aspernatio sanctorum Patrum, vix possum dicere, quantopere moueat stomachum. Cogitare prudentissimus quisque debet hominem grauem nullo modo affirmare solere, quæ ignorat: neque ijs fidem commodare, quæ parum idoneis argumentis didicit. Hoc in Historicis sæculi obseruãt omnes. Neque alia ratione adducimur, vt Liuio, Sallustio, Suetonio, Plutarcho, Xenophõti credẽdum putemus, quam quod homines graues non nisi comperta sibi affirmare soleant. Quid igitur Gregorio, Ambrosio, aut Damasceno aut Bedæ minus auctoritatis est, quibus ad summam naturæ grauitatem, etiã Christianæ religionis immensum pondus accessit? Ergo quæ de Antichristo tanti Patres asseuerant, ea reijcere nemo debet. Sed cum omni veneratione suscipere, cum præsertim ea forma dicendi vtantur, quam nisi in re certa & sibi satis nota, nullo modo adhibere soleant. Est autem impensè aduertendum quæ de hac re scribunt, ita plerunque scribere vt non tam suam, quàm communem sententiã suorum, id est catholicorum se tradere affirment, quod in commentariis Hieronymi in Danielem, apud quem copiosa de Antichristo prophetia est, quiuis notare potest. Vnde autem vel Sanctis Patribus vel plebi Christianæ ea de Antichristo cognita sunt, quæ literis prodiderunt, sine dubio tenendum est, multa illos ex arcana interpretatione scripturarum didicisse: multa etiam sine scripto tradita sibi ab Apostolis, Ecclesiam conseruasse. Testis est Irenæus Martyr, qui locũ obscurissimum Apocalypsis tractans de numero nominis Antichristi, ab ijs se ea accepisse confirmat, qui Ioannis faciem viderunt. Neque enim (inquit) ante multum temporis visus est, sed pene sub nostro sæculo ad finem Domitiani Imperij. Nam de Antichristo, si quis aduertat, tam multus est apud antiquissimos Patres sermo vt meritò de manu in manum venisse videatur. Quia enim res erat tum arcana tum inuidiosa externis hominibus, potius verbo traditam quam scripto Apostoli reliquerunt. Id quod non obscurè indicant epistolæ eorum. Ita Paulus ad Thessalonicenses. Non retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hęc dicebam vobis? & nunc quid detineat, scitis vt reueletur in suo tempore: ita Ioãnes: sicut audistis, quia Antichristus venit. Ita Iudas Apostolus: vos autem carissimi memores estote verborum, quæ prędicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores

Irena. libr. 5. aduersus hæres. c. 30.

2. ad Thess. 2.

1. Ioan. 2.

Iud. 1.

fores & cætera. Ita denique Princeps Apostolorum: vt memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à Sanctis Prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris, hoc primum scientes, quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores. Quæ omnia si quis expendat, facilè intelliget de nouissimis temporibus plura multo Apostolos verbo tradidisse, quam scripto: vnde ea omnia haurire potuerunt Pastores Ecclesiæ, quæ de Antichristo literis commendarunt. 2. *Petr.* 3.

ANTICHRISTVM SE VERVM MESSIAM mentiturum & eo nomine à Iudæis recipiendum.

Cap. V.

IGITVR Antichristum nouissimo tempore venturum, in Christum atque eius Ecclesiam super omnes mortales qui vnquam fuerunt pessimè desæuiturum, tandem Christi maiestate perimendũ diuina scriptura tradit, & fides catholicæ Ecclesię tenet. Quo autem ordine & modo hæc gerenda sint, quantum cælestis auctoritas nobis significare dignata est, cum Dei omnipotentis auxilio, ad Christi nostri gloriam explicare conabimur. Antichristi vocabulum solus Ioannes habet in suis canonicis: rem omnis propemodum scriptura sonat. Proprie verò hominem Christo oppositum atque æmulum intelligimus. Nam quo peculiari nomine ille nequam appellandus sit, quanquam ex numero nominis eius, quod esse sexcenta sexaginta sex, cuius mysterium Ioannes in Apocalypsi plurimi facit, multi multa scripserunt, in primisque Irenæus cuius vestigia sequuti cæteri, in compluribus nominibus numerum illum iuxta characteres Græcos deprehenderunt: quidam ad Latinas etiã notas, vt in ijs Martinus Luter esse ostenderent audacius transtulerunt; tamen neque certi quicquam tenemus, neque verò id magnopere refert. Mysterium autem illud, quale sit, qui à Spiritu sancto didicerit, docere poterit; certè vt prædictus Martyr opportunè admonet, Spiritus sanctus, donec fiat, celatum voluit, cum factũ fuerit, tunc aduertere non erit difficilè, vim literarum in numerando tenenti. Fortassis etiam cum eo numero dierum, quem Daniel ponit, rationem aliquam habet numerus nominis Antichristi, quem Ioannes commendat. Beatus dicitur qui peruenerit ad numerum dierum mille trecentorum triginta quinque, cuius numeri dimidium est numerus bestiæ, ideſt sexcenti sexaginta sex, vno tantum cum dimidio dempto. Sed missa ænigmatum diuinatione illud est certum, ob id Antichristum dici, quod se Chri-

1. *Ioan.* 2. 1. *Ioan.* 4. 2. *Ioan.* 1.

Apoc c. 13. *Irena. lib.* 5. c. 30. *Ricar. Arethas Ruper. in Apoc. Thomas.*

Dan. 12.

Apoc. 13.

ſtum verũ, hoc eſt Meſſiam in lege promiſſum prædicaturus ſit: noſtrum vero Chriſtum impoſtorem & ſeductorem calumniaturus. Quamobrem Iudæos primum ad ſe allecturum, & eorum legem obſeruaturum, quin etiam de eorum ſtirpe futurum, conſtanter ſancti Patres affirmant. Etenim Iudæorum populum & nomine & legis ceremonijs conſeruatis vſque ad vltima tempora permanſurum nõ abſurde interpretantur graues autores ex illis Domini verbis. Amen *Mat.24.* dico vobis quia non præteribit generatio hæc donec omnia hæc fiãt. Re enim vera mirabile eſt genus hominum vbique diſſipatum, omnibus infeſtum & vile, nullo duce, nulla potentia fretum, manſiſſe tamen, neque eſſe abolitum: quod clariſſimis & potentiſſimis populis accidit, vt ne memoria quidem extet poſteritatis illorum. Itaque facile eſt agnoſcere cæleſti quadam prouidentia factum, vt Eccleſia ipſos ſuos inimicos teſtes haberet diuinæ veritatis: vt etiam *Rom.11.* in finem reſeruarentur alij in vitam, cum Iſrael ſaluus fiet poſt plenitudinem gentium, alij in iudicium recepturi Antichriſtum, qui Chriſtum repudiauerunt. Hoc ipſe Dominus illis exprobrauit, *Ioan.5.* cum dixit: Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis: quem locũ de Antichri- *Irena.lib.5.c.* ſto à Iudæis recipiendo intelligi debere, conſentienter affirmant Ire- *25.* næus, Hilarius, Auguſtinus, Damaſcenus, Ambroſius, Hieronymus. *Hilar.lib. De* Id ipſum Apoſtolum ſignificaſſe volunt Auguſtinus, & Anſelmus cũ *Patris & filij* ſcribit Theſſalonicenſibus, loquens de Antichriſto & eius ſignis mẽ- *vnitate.* *Aug.tract.in* dacibus, eo quod charitatem veritatis nõ receperunt, vt ſalui fierent, *Pſal.105.* ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt *Damaſc. lib.* iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt ini- *4.c.27.* quitati: Itaque ex his teſtimonijs Chriſti & Pauli docent Sancti Pa- *Ambroſ.in 2.* tres, Iudæos Antichriſtũ ſequuturos vt verũ Meſſiam, imo vt Deum. *Theſ.2.* Propterea & Sabbati atq; legis obſeruationem inducturum ſcribit *Hieron.ad Al* Gregorius Papa. Ambroſius circumciſum, aut ex circumciſione ven- *gaſq.11.* turum vt Iudæis fiduciæ ſit. Idem quoq; aliàs ſcribit quod & Hiero- *Aug. epiſt.80.* nymus habet, ex tribu Dan prodire Antichriſtũ, idq; ſignificatũ à Pa- *Anſel.* triarcha, illis verbis: Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mor- *2.Theſ.2.* dens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro: ſalutare tuum expe- *Greg. lib. 11.* ctabo Domine: colubrum vocat quod fallacia lubricus, ceraſtẽ, ideſt, *Reg.c.3.* cornutum ſerpentem, quod cornibus poteſtatis armetur. Dolo enim *Ambroſ.ſuper* & vi certabit: vngulas autem equi mordebit, cum prædicatorum qui *2.Theſ.2.* Chriſtum populis ferunt, veſtigia perſequetur, quo tempore ſolum *Hierony. in q.* Dei erit expectandum auxilium, cum humana omnia defecerint. Ex *ſuper Geneſ.* Dan proditurum Antichriſtum alio etiã teſtimonio confirmat Beatus *Amb.li. De be* Irenæus ex Hieremia: A Dan auditus eſt fremitus equorum eius à vo- *ne dict. Patri-* ce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra: ob id etiã *arch.c.7.* vult *Et in Pſal.40.* *Gen.49.* *Iren.li.5.c.30* *Hier.8.*

vult in Apocalypsi inter tribus ab Agno signatas tribum Dan non nominari: ob id etiam Dan castrametari solitum aiunt ad Septentrionem, à quo omne malum pandatur. Sed in tanta confusione tribuũ, obliterata penè omni genealogiæ antiquæ propagine, nõ erit facile obseruare an ex ista tribu Dan veniat ille pestifer: neque multum id refert ad cognoscendam perfidi impietatem. Illud modo maneat, quod secundum scripturas & Patrum traditionem est certum. Antichristum Iudæos Christi inimicos conciliaturum, seque promissum lege Messiam mentiturum, atque ob eam rem Iudaicas obseruationes orbi inuecturum. Neq; tamen Christianas penitus abolebit, vt Papa Gregorius tradit, sed quod fecit prænuncius illius Mahometes, ex vtraq; lege legẽ suã ille cõflabit: ac fortassis & ipse Christiano baptismate tinctus erit, vt iniquitate maiore cumuletur, qui Apostata pessimus, siue, vt Augustinus legit, refuga ab Apostolo nominatur. Verum hoc habetur incertum.

Apoc.7.
Num.1.
Hiere.1.
Greg.lib. epist. 11.c.3.
Aug.li.20.De ciuitat.c.19.

QVID DE EDVCATIONE ET IGNOBILITATE & Regno Antichristi Patres tradant. Cap. VI.

NEque illa multo certiora, de Patria, de natalibus, de educatione Antichristi. Probabiliter tamen accipi possunt. Quidam enim scribunt in Babylone nasciturũ, quod videtur innuere Hieronymus, cum dicit de Babylone venturum. Quod si Babylonem spiritualiter intelligimus, perspicuum est Patriam illi nullam aliam, quam Babylonem fore, hoc est, societatem impiorum. Sanctorum enim, quæ sursum est Hierusalem mater est. Babylonis autem ruinam & Isaias & Ioannes annuntiant, cum diem Iudicij vltimum venisse clamitãt. Ioãnes verò Damascenus grauis sine dubio auctor & magnus Theologus, asseuerat ex fornicatione nasciturũ (vnde fortassis fabulæ vulgari de sanctimonialis & monachi concubitu locus aliquis factus est) & suscipiet, inquit, omnem operationem Satanæ, non quod illi Diabolus hypostaticè vniatur, vt Deus homini in Christo, sed quod illum totum imbuat, seque, quantum homo capere potest, transfundat in hominem, vt ab ipsis suis exordijs totus à Diabolo possideatur. Educabitur autem occultè, inquit, & repente insurget, & eleuabit se & regnabit, & in exordio regni sui simulabit bonitatem, cum vero fuerit factus dominator, persequetur Ecclesiam Dei. Hæc Damascenus, quæ satis per se quidem credibilia, à tanto viro non inaniter asseri existimare debemus. Futurum autem Regem Antichristum, Daniel manifestissime docet, eun-

In opus. De Antichr. in.9. to. Aug.
Hiero. in 11. caput. Daniel.
Gal.4.
Isaia.13.
Apoc.14.
Damas. lib.4. De fide ortho. c.27.

eundemque regnum non à maioribus, neque vllo nobilitatis iure accepturum, sed vili genere natum inuasurum artibus pessimis, ita enim legimus apud illum. Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia. Hunc locum cum omnibus consequentibus vsque ad finē capitis duodecimi, de Antichristo & nouissimis temporibus prophetari, quidquid Porphyrius obganniat, nostrorum, ideſt, catholicorū esse sententiam Hieronymus testatur. Idcircò alio quoque loco Antichristum vocat Daniel cornu paruulum, quod tamen cornua magna contriuerit, quòd ex tenuissimis atque ignominiosis initiis ad summam orbis terrarum potentiam euaserit. Prorsus ordine contrario Christo nostro: qui genere quidem illustri & regio fuit, sed regnum mundi etiam oblatum auersatus est, cum esset tamen Rex Regum, per cuius sapientiam Reges regnant & legum conditores iusta decernunt.

Daniel. 11.

Hier. in Dan.

Dan. 7. & 8.

Prou. 8.

TRES ANNOS ET DIMIDIVM DVRATVRAM tyrannidem Antichristi. Cap. VII.

TEMPVS autem Regni Antichristi, scriptura euidenter ostendit, cum Daniel de illo scribat. Alius consurget post eos, & ipse erit potentior prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges: & tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis. Hoc rursus apud eundē Prophetam Angelus magno interposito iureiurando confirmat. Cū eleuasset, inquit, dextram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium temporis. Adnotauit verò Hieronymus tempus pro anno in scriptura vsurpari, præsertim apud hunc Prephetam, qui Regi Nabuchodonosor prædixit, quod septem tempora mutarentur in eo, quod postea de annis septem ipse explicat. Tempora autem vt cum eodem Hieronymo Augustinus pariter monuit, duali non plurali numero posita sunt: nam eam differentiam Græcis esse constat: De Hebræis ipse tradit. Itaque regnaturum Antichristum constat annos tres & dimidiū. Quod Propheta Daniel numero dierum euidentius expressit. A tempore, inquit, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta, qui conficiunt annos tres & semis, pauculis diebus amplius. Tantundem & Ioannes in sua Apocalypsi habet: vbi scribit mulierem illam, qua signifi-

Dan. 7.

Dan. 12.

Hier. in Dan. c. 12.

Dan. 4.

Aug. libr. 20. de ciuit. c. 23.

Dan. 12.

Apoc. 12.

gnificari Ecclesiam notissimum est, in deserto ali per tempus & tempora, & dimidium temporis, propterea quod toto tempore sæuæ illius persecutionis, Sancti viri & fideles, vrbium frequentia deserta ad vltimas solitudines fugient, quemadmodum Patres tradunt, & ipse Christus faciendum monuit, cum de ea tempestate loquens: Cum videritis, ait, abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco Sancto (qui legit intelligat.) Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. Quæ quamuis mysticos sensus habeant pulcherrimos, quos Patres explicant, tamen ad literam significant ea procella detonante, opus esse fuga concita, atque expedita, omnium fortunarum iactura facta, vt consulatur saluti. Hoc ipsum etiam dixerat Ioannes (repetit enim vt Augustinus monuit eadem mysteria verbis aliis perquam frequenter) cum scripsit: Mulier fugit in solitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta. Totidem dies prophetaturos duos illos admirabiles testes, quos Antichristo sese opposituros refert, in eadem Apocalypsi legimus, nempè dies mille ducentos sexaginta. Quam rem vt altius impressam teneret memoria populi Christiani, etiam computatione mensium explicandam putauit Spiritus sanctus. Nam ciuitatem calcandam mensibus quadraginta duobus ibidem legimus. Neque dubitamus Sanctam ciuitatem, quorum sunt ciues & domestici Dei, serui Christi, Ecclesiam catholicam, quæ est domus Dei, vrbs fidelis, ciuitas sancta. Habet autem non nihil dubitationis, cum Daniel dies designauerit mille ducentos nonaginta, cur Ioannes ex eo numero detrahat triginta. Et tamen tempus & tempora, & dimidium temporis ponat, quemadmodum ille. Sed Daniel tempus computauit ex quo ablatum est iuge sacrificium, & posita desolatio abominationis. Ioannes verò solum illud, quo in solitudine mulier serpentem fugiens diuinitus nutrita est. Itaque possumus intelligere ab eo tempore, quo posita est abominatio vsque dum mulier in solitudine collocata est, mẽsem interfuisse partim fugiendo, partim fugam parando, aut etiam rei notitiam accipiendo. Vtcunque hoc sit, certum est summam eandem confici annorum trium, & dimidij paulo plus minus: quod nullo modo impedit, quin tempus & tempora & dimidium temporis computentur. Siue enim post annos tres, menses effluant quinque & dimidium, siue sex & dimidium, verissimè vtrunque tres, sesqui annos numeramus.

Matth. 24.

Aug. lib. 20. de ciuit. c. 17.

Apoc. 12.

Apoc. 11.

Apoc. 11.

MAGNA BELLA GESTVRVM, ANTEQVAM orbe victo totum ad Ecclesiæ persecutionem se conuertat. Cap. VIII.

EX his Regnum Antichristi tres annos cum dimidio duraturum, liquido constat. Vtrum autem id temporis, ex quo primò regnare cœperit, computandum sit, an potius, ex quo deuicto orbe terrarum, & sibi subiugato, tota atrocitate in Ecclesiæ catholicæ fidem arma conuertat, non satis constat. Etenim vtroque modo tetram illam furiam belligeraturam, in Reges & Respublicas, vt externum imperium orbis obtineat: in sanctos & fideles viros, vt Christi Euangelio abiecto se vnum colant, nemo dubitare potest, qui sacras literas, vel tenuiter legerit. Et quamuis vtrumque bellum in corpora & animas simul gesturus sit, tamen & rationi, & ijs quæ à Daniele dicuntur, cõsentaneum est, prius bella humana, deinde diuina gesturum, id est, in Deum tunc totis viribus desæuiturum, cum potentiam suam tot victorijs orbis terrarum confirmatam viderit. Quare certum propemodum mihi est, annos tres & dimidium non ab initio Regni Antichristi numerandos, sed ab obtento iam supremo orbis terrarum dominatu, quemadmodum etiam censet Rupertus. Scimus enim hanc bestiam nulla Regni à maioribus accepta hæreditate, ex modicis sanè primordiis, pugnando & vastando ad summam illam potentiam euasuram. Scimus ex eodem Propheta Daniele quamuis prospera plæraque habiturum, interdum tamen etiam aduersam experturum fortunam: quod & Ioannes innuit cum dicit: Vnum de capitibus huius bestiæ quasi occisum in mortem, sed mox plagam esse curatam. Et venient, inquit, super eum Trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur. Scimus plurima illum prælia commissurum cum Regibus Austri & cum Ægypto & Arabia, & varia fortuna, tandem omnium potiturum. Hæc verò omnia intra breue trium annorum, aut quatuor tempus, geri non possunt: sed quid moramur? Ipsa scriptura manifestè se aperit, si quis aspiciat. Vbi enim commemorata sunt longo sermone prælia quæ dixi, & alia complura, subijcit diuinus Propheta: Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis & auferent iuge sacrificium, & dabũt abominationem in desolationem. Atqui ex hoc tempore computandos esse annos tres cum dimidio, & dies mille trecentos nonaginta, apertissimè docet in alio loco Daniel. Ergo cum tempus Regni Antichristi tribus annis & dimidio definitur, intelligẽdum est, cum iam cõfirmato imperio ad Christi cul-

Ruper. lib. 8. in Apocalyp.

Daniel. 11.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Dan. 11.

Dan. 12.

sti cultum & fidem funditus euertendam, omnia sua consilia, cogitationes que conuertet. Atque hoc est illud alterum bellum, quod Ioannes teste, datum est illi facere in Sanctos. De hoc Daniel dicit; Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. De hoc Saluator testatur: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo neque fiet. De hoc Ioannes scribit, quod datum est bestiæ bellum facere cum sanctis, & vincere illos. Horroris & formidinis diuina verba sunt plena. Quis enim ad tantam terribilitatem non expauescat? Quis tam duro tempori præripi se non deprecetur? Sed Dei misericordia benigne rebus humanis consuluit, quod tyrannidem illam non amplius quam tres annos cum dimidio prorogauit. Nisi enim breuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur. Idcirco toties ac tantopere spiritus sanctus tempora sæuientis Antichristi definit, computatione temporum, mensium expressione, dierum etiam enumeratione, vt spem suam possit populus Christianus sustentare, dum breui eam omnem tempestatem finiendam cælesti sibi auctoritate persuadet.

Apoc. 13.
Dan. 12.
Matth. 24.
Apoc. 13.
Mat. 24.

DE IMPERIO ANTICHRISTI, OMNIVM QVAE vnquam fuerunt, amplissimo. Cap. IX.

DE temporali autē regno Antichristi, quod opulentissimū atque potentissimum omnium, quæ vnquam fuere, futurum sit, deuictis magnis regibus, vastatis vrbibus nobilissimis, direptisq; infinitis opibus, copiose docet liber Danielis: Brachia, inquit, pugnātis expugnabuntur à facie eius, & cōterentur. & mox: Et abūdantes & vbéres vrbes ingredietur, & faciet quæ non fecerūt Patres eius, & Patres Patrū eius: rapinas & prædā & diuitias eorū dissipabit. Et infra. Et reuertetur in terrā suā cū opibus multis. Nā quod ad culmē dominatus totius orbis sit peruenturus, & Romani imperij vires omnes occupaturus, manifeste in eodē libro legimus sic, Bestia quarta, regnū quartū erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terrā, & conculabit, & cōminuet eā. Hæc de Romano Imperio, Chaldæum, Persicum & Græcū longe superante dicta nemo ambigit. Ilico autē de Antichristi tēpore & regno: Porro cornua decē ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus: & tres reges humiliabit. Quem locum tractās S. Hieronymus refutata Porphyrij peruersa expositione sic scribit: Ergo dicamus quod omnes doctores Ecclesiastici tradiderunt: in cō-

Daniel. 11.
Dan. 7.
Hierony. in 7. Dan.

ſummatine Mundi quando Regnũ deſtruend ũeſt Romanorũ, decẽ futuros Reges, qui orbem Romanum inter ſe diuidant, & vndecimum ſurrecturum eſſe Regem paruulum, qui tres Reges de decem Regibus ſuperaturus ſit, id eſt Ægyptiorum Regem & Africæ, & Æthiopiæ, ſicut in conſequentibus manifeſtius dicemus. Quibus interfectis etiam ſeptem alij Reges victori colla ſummittent. Et ecce, ait, oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto. Ne eum putemus iuxta quorundam opinionem, vel diabolum eſſe, vel Dæmonem, ſed vnum de hominibus: in quo totus Sathanas habitaturus ſit corporaliter. Hęc Hieronymus. Cuius ſententia omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorum, ſi ipſe non fallit, ſentẽtia eſt. Hyppolitus ſanè atque Ireæus quorum commentarios videmus, certiſſimam cenſent: in qua profectò nullo modo tanta poſſet eſſe conſenſio, præſertim de re obſcuriſſima, & ab hominũ notitia remotiſſima, niſi qui reuelauit Prophetæ myſterium, etiam aperire ſenſum ſuorum, vt intelligerẽt ſcripturas, dignatus fuiſſet. Itaque ex traditione Apoſtolica ſcriptores Eccleſiaſticos hæc de futuris Antichriſti temporibus tanto conſenſu docuiſſe credendum eſt. Mirificè etiam conſentit cum hac viſione Danielis, viſio illa Ioannis, qua refert beſtiam de mari aſcendentem habentem cornua decem, & ſuper ea diademata decem, ſeptem autem capita & ſuper his nomina blaſphemiæ. De mari aſcendentem, vel de abyſſo (vt aliàs dixerat) vidiſſe ſe dicit: Sicut Daniel beſtias illas quattuor de mari magno aſcendentes vidit: Regna videlicet de mundi huius procelloſa mutabilitate erumpentia. Quanquam nihil vetat etiam planius Antichriſtum mare enauigantem, & Imperium Romanum aggredientem accipere. Nam abyſſus & mare idem eſt. Decem autem cornua etiam à Daniele nominantur, & explicantur decem Reges ſiue Regna in quæ diuiſum erit Imperium Romanũ. Septem autem capita, ob id quod tres Reges ipſe conteret: cæteri autem ſub eo regnare intelliguntur, illius legibus ſubditi, atque ideo & ipſi in Deum blaſphemabunt, vt ſeſe beſtiæ coniungant. Caput autem ipſius vnum veluti occiſum in mortem illud fortaſſis eſt, quod Daniel quoque ſcribit de Antichriſto. Et venient ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur & reuertetur, & indignabitur. Quod autem ſanata ſit plaga eius, etiam illic adiungitur, & reuertetur, & cogitabit aduerſus eos qui dereliquerunt teſtamentũ Sanctuarij, (quia etiam barbaros & Mahumetanos, atq; hęreticos cæſurus eſt.) Et brachia ex eo ſtabunt &c. Quanta verò futura ſit Antichriſti magnitudo & violentia, ſubdit Ioãnes. Et beſtia quã vidi ſimilis erat pardo, ob velocitatem, & pedes eius pedes vrſi: ob rapacitatẽ, & os ſicut osleonis, propter maieſtatẽ & tyrannidẽ. Et admirata eſt, inquit, vniuerſa terra poſt beſtiam, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis

Hip. lib. de Antichriſto. Irena. lib. 5. c. 26.

Apoc. 13.

Daniel. 7.

Dan. 11.

Apoc. 13.

& quis poterit pugnare cum beſtia? Quæ de ipſa Antichriſti perſona prophetata eſſe, quãuis nihil vetet de tota impiorũ vniuerſitate intelligi, auctores optimi tradunt, Thomas, Ricardus de Sancto Victore, Gregorius magnus, atque Ambroſius: Et ipſe Irenæus à diſcipulis Ioannis edoctus. Mouet verò nõnullos illud de cornibus decem, per quæ decem Reges intelligi ipſe Spiritus ſanctus expreſſit. Qui nam hi Reges ſint, & vbi & quando? Nam quod quidam decem Reges eos interpretati ſunt qui in Imperio Romano perſecutionem Eccleſiæ commouerunt ſatis ab Auguſtino refellitur, multoque apertius ab ipſo Propheta Daniele. Si enim cornu illud paruulum, quod de medio aliorum ortum eſt (per quod ſignificatur Antichriſtum ex ipſo orbe Romano futurum) tria contriuiſſe de cornibus, hoc eſt, tres Reges vaſtaſſe narratur; quomodo Diocletianus aut Decius aut Seuerus, aut alius quiſquam illorum ab Antichriſto contritus ſit, explicari minimè poteſt. Supereſt, vt intelligamus Romanum Imperium olim ab vno Imperatore adminiſtratum, tempore labente in plura eſſe Regna diſſectum. Et cum Antichriſtus venerit, decem Reges totius Imperij Romani Prouincias inter ſe diuiſas obtenturos: Quod S. Hieronymus ex maiorum concordi ſententia prodidit. Verum S. Auguſtinus, quanquam non vult apertè contradicere, hæret tamen, & multum de iſtorum Regum numero ambigit. Itaque ſcribit in libris de Ciuitate Dei. Vereri me ſanè fateor ne in decẽ Regibus, quos tanquam decem homines videtur inuenturus Antichriſtus, fortè fallamur, atque ita ille inopinatus adueniat, non exiſtentibus tot Regibus in orbe Romano. Quid enim ſi numero iſto denario vniuerſitas Regum ſignificata eſt, poſt quos ille venturus eſt? Quam interpretandi rationem Auguſtini libenter amplectitur Beatus Gregorius ſubtiliter & copioſè diſſerens, ideo Antichriſtum vndecimum dici, quod numerus vndecimus propriè ad malum peccatumque ſignificandũ pertineat. Verum hæc myſtica Patrum expoſitio: ita cum pietate ſuſcipienda eſt, vt maneat tamen ſuus hiſtoricæ veritati locus. Nam quod Auguſtinus vereri potuit, non eſſe tot Reges futuros in orbe Romano, quòd ad ſuam ætatem tantummodo diſtinctio Orientis & Occidentis à Cæſaribus facta eſſet, nos certè vereri nullo modo debemus, qui hoc ipſo die vel ipſos decem, vel non multo pauciores, aut plures Reges (qui Regij nominis Maieſtate digni ſint) manifeſtè cernamus. Nam ſi veteris Imperij Romani amplitudinem recordemur, occurret facilè Italia, Gallia, Germania, Hiſpania, Britannia, Africa, Græcia, Aegyptus, Arabia, Aſia vtraque, complureſque aliæ Prouinciæ in varios Principes deriuatæ, vt non ſit difficilè cogitare vnius imperij decem ſectiones fore. Quamuis verò Romana potentia videatur abolita & penitus extincta, non aliud tamen à Propheta regnum

Thom. in 13. Apoc. Ricar. ibidem Gre. 33. Mor. cap. 26. Amb ſup. Pſa. 45. & 2. Theſ. 2. & ſuper Apoc. c. 13. ſi ei eſt opus illud. Irena. libr. 5. c. 28. Aug. lib. 18. de ciui. c. 52. Dan. 7.

Ita Hippol. de conſum. ſæcul. & Irenæus. li. 5. c. 25. Aug. de ciuit. lib. 20. c. 23.

Greg. 32. mor. c. 12.

Dan. 7.

regnum, ſupra quartum futurum, niſi regnum Sanctorum, quod erit cœleſte & æternum, prædicitur, propterea quod nulla Monarchia in totum Romanum Imperium ſucceſſit, quemadmodū in quatuor illis, quas beſtiarū nominibus deſignauit. Neque ipſum Romanum nomen exſtinctum eſt, neque Roma deſijt eſſe orbis caput: & lingua ipſa Romana, & leges reliquo orbi veluti imperant, vt magis gentes reliquæ Romano Imperio ſeſe inſeruerint, quam illud exciderit. Quod ſi quis morem Prophetæ Danielis obſeruet, inueniet planè illius viſiones non allegoricos ſed hiſtoricos ſenſus habere, quemadmodum ab ipſo etiam Propheta aut ab Angelo enarrantur. Itaque decem cornua & cornu paruulum ortum è medio eorū, quod tria de reliquis contriuit, nihil aliud accipere poſſumus, quam quod Hieronymus iuxta veterum ſententiam nobis expoſuit. Et reuera quamquam eſt allegorica omnis interpretatio vt facilior ita à mēdacio tutior, tamen in ijs quæ magna vi ſpiritus ſignificat, hiſtoricus ſenſus multo habet amplius & dignitatis & gloriæ. Atque ita videmus à Matthæo alijſque Euangeliſtis ad hiſtoricum ſenſum omnia veteris teſtamēti teſtimonia recitari, quæ niſi facta cerneremus facile in allegoricas expoſitiones declinaremus. Quanquam non nihil mc quoque hæſitantem facit quod pro certo Sanctus ille Pater affirmat, Tres illos Reges ab Antichriſto opprimendos, fore Aegypti, Æthiopiæ, atque Africæ Reges quod ſcriptura non explicat. Sed horum perfecta intelligentia vt Auguſtinus ſapienter dixit, rerum magis ipſarum experientia comparabitur. Illud eſt certum, imperium illius, terræ finibus terminandū, vt legimus: Data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem. Quicquid ergo terrarum repertum eſt, illius imperio cedet. Ac de temporali Regno Antichriſti hactenus.

Dan.7.

Aug.20.decim. c.30.

Apoc.13.

DE SVPERBIA ANTICHRISTI, QVA SE ET Meſſiam & Deum habendum, atque adorandum exhibebit. Cap. X.

DE Spirituali & diuino ab illo affectato & quæſito, deinceps dicendū eſt. Neque enim contentus erit totius terrarum orbis imperio: ſed ipſi cęlo ſceleſtia arma etiam inferet; & omnipotētem Deum prouocabit, ac ſeſe illius hoſtem palam profitebitur. Sapienter magnus quidam Philoſophus dixit, non eſſe humanam naturam totius orbi imperij capacem, quod rem tantam ferre non poſſit. Itaque

Plato.in.2. li. de legibus.

que frequenter in ſacris profaniſque hiſtorijs legimus, homines etiã modeſtos, fortunæ proſperioris aura elatos & dominandi gloria captos, humana deſijſſe ſapere atq; ad diuina aſpiraſſe, quod de Rege Babylonis Eſaias, de Rege Tyri Ezechiel, de Antiocho, Machabæorũ, de Ozia Regũ Iudã narrat hiſtoria. Ita nunc Antichriſtus, imo nõ ita ſed vt pater ipſius Diabolus vſq; ad ſoliũ Dei ſe erexit, & reliqua omnia parui faciens, vni ſe Deo oppoſuit, ſedẽ ſuã ſuper aſtra omnia in ipſo diuinitatis culmine cõllocare conatus eſt: ſic huius germãna proles pronihilo ducens homines viciſſe ipsũ Deũ aggredietur, gloriamq; diuinã vt ad ſe transferat, in eo omnẽ operã, curam, cogitationemque defiget. Itaque & rex orbis haberi volet, & ſe verum Chriſtũ, mundi ſeruatorem prædicabit: Chriſtum noſtrũ nihil aliud quã impoſtorem fuiſſe, quæ de Chriſti miraculis, regno, morte, reſurrectione, & aſcenſione in cœlos ſunt à Prophetis prædicta, in ſeſe vno omnia certiſſimè implenda. Quare & mortuum ſe & à mortuis reſurgentem ſimulabit, & ad aſcendendum in cœlum ipſum Sanctũ oliueti montem, vnde Chriſtus noſter aſcendiſſe narratur, ſuperbiſſimè eliget, poſt totidem annos à confirmato regno, quot Chriſtus prædicauit. Hæc ſi noua cuiquam videntur & friuola, ſciat magnæ autoritatis viros pro certis tradere, Gregorium Papam, Anſelmum, Ricardum de ſancto Victore, Thomam Aquinatem, atque etiam Hieronymum, imo vero Danielem, cuius ille interpretem agit. Tunc Iudæi, in quos perueniet ira Dei in finem, credent mendacio, quia veritatem reiecerunt. Tunc de illo prædicabunt multi, quod Saluator monuit: Ecce hic chriſtus: Ecce illic: Ecce in deſerto: Ecce in penetralibus. Neque vero hac tanta Meſſiæ gloria contentus erit; ſed ſe & Regem & Chriſtum, & Deum demum haberi, prædicarique contendet, cuius ſuperbiam omnibus modis incredibilem ſanctæ ſcripturæ fides certam facit. De hoc Paulus Apoſtolus ſcribit: Qui aduerſatur & extollitur, ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Adorandum ſe omnibus exibebit in templo, vt Deus quiſpiam cœleſtis: Chriſti verò adorationem & Dei religionem non feret: ſe vnum pro Chriſto & Deo colendum oſtentans. De hoc in Apocalypſi Ioannes: Et aperuit os ſuum in blaſphemias in Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo inhabitant. Et adorauerunt eam omnes qui habitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ. Neque Eccleſiæ ergo neque Sanctis, atque Angelis, neque ipſi Deo parcet furor beſtiæ. De hoc Daniel. Sermones contra excelſum loquetur, & ſanctos Altiſſimi conteret, & putabit quod poſſit mutare tempora & leges: Et in alio loco. Et faciet iuxta voluntatem ſuam

Iſai. 14. Ezech. 28. 2 Mach. 9. 2. Paralip. 26

Greg. li. 10 ep. c. 3. Anſel. ſuper. 2 Theſ. 2. Ricar. in li. 4. in Apoc. p. 2. c. 4. Tho. in ca. 13. Apo. Hieron. in c. 11. Danielis. 1. Theſſ. 2. 2. Theſ. 2. Matth. 24. 2. Theſ. 2.

Apoc. 13.

Dan. 7.

Dan. 11.

ſuam Rex,& eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica & dirigetur, donec compleatur iracundia,perpetrata quippè eſt definitio, & Deum Patrum ſuorum non reputabit, & cętera.

DE QVODAM INSANISSIMAE SVPERBIAE exemplo,digreſſio. Cap. XI.

MIHI verò hæc identidē cogitanti,vehementer ſubit humanæ infelicitatis profundum admirari. Quis enim talia niſi ab homine penitus inſano,immò ne ab inſano quidē,dici perpetrariq; poſſe credat?Et tamen ſunt veriſſima,& ſerio ab homine mortali meditanda atq; agenda. Nulla re capitur humana mēs neq; facilius, neq; potentius quā ſuperbia.Nullavis eſt veneni,nulla meri copioſi,nulla febris phreneticæ, quæ ſic ſtatum mentis euertat, nulla medicatiſſima potio ita in furorem rapit, vt animo ſemel humano imbibita ſuperbia.Et quæ per furorem ſuperbiæ loquimur,cogitamus, agimus, ea ſani humilitate admiramur,atque erubeſcimus. Vbi enim humilitas ibi ſapientia.Vbi ſuperbia ibi protinus contumelia. Quo minus vero miremur Antichriſti tantam elationem,referam cuiuſdam eius
Prou. 11. certi diſcipuli,eodem morbo, ideſt ſuperbiæ laborantis,non fictam fabulam. Fuit in hoc ipſo Peruenſi Regno vir magni pro illo tempore æſtimatus,doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemque catholicus & pius diu habitus, ac pènè tunc huius orbis oraculum. Is familiaritate mulierculę cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab Angelo magna quędam myſteria iactabat, quæque extra ſe interdum rapiebatur,aut rapi ſimulabat,veluti altera olim Philumena, aut Maximilla Montani,ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret.In omnibus pro oraculo haberet,magnis reuelationibus plenam & Deo valde charam prædicaret,ſatis alioqui ſordidam & perexiguo ſenſu præditam,niſi ad inſtruenda mendacia:igitur ſiue à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi extaſim pateretur, ſiue callidè eam fabulam ſimularet, quod nonnulli viri prudentes exiſtimarūt,ille Theologus, quod à muliercula magna & mira de ſe audiret,ac multo grandiora futura concipe ret,libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa?eo abductus eſt homo vt miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet. Cum miraculi veſtigium ne tenue quidem extaret. Ob hæc & quod propoſitiones aliquot ab illa Prophetiſſa accepiſſet à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas,à Sanctiſſimæ Inquiſitionis

tionis iudicibus toto hoc regno ſtupente comprehenſus eſt: ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt, homo omnium ſuperbiſſimus & inſaniſſimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret, ac deinde ſumma Dei ipſius familiaritate, & immediato colloquio ſepotitum pertinaciſſimè aſſereret, in eas nugas delatus eſt, quas niſi ab homine prorſus mentis emotę, dici nullo modo quiſquam ſibi perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò affirmabat ſe & Regem futurum, & Pontificem ſummum, Sede Apoſtolica ad hæc regna translata: conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos, & choros cæleſtes, atque Apoſtolos omnes, quin etiã oblatam ipſi à Deo vnionem hypoſtaticam, ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis, quo ad efficaciam, vt ille loquebatur, quòd Chriſtus ſolum quoad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticũ abrogandum: Leges verò aliàs ſe editurum faciles, & apertas, ſecundum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu euolutis geſtis illius & pluſquã centum & decem propoſitionibus hæreticis, aut à ſana Eccleſiæ doctrina alienis condemnatis, iuſſi ſumus, vt habet de more ſacrum illud tribunal, cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem reuocare poſſemus. Conuenimus autem cũ ipſis iudicibus, & Epiſcopo Quitenſi tres alij. Eo introductus homo ea libertate & facundia perditiſſimam ſuã cauſam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eo adigi poſſe mentis humanę ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari, niſi diuina ſcriptura, & miraculis, quod eſſet ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autem teſtimoniis longè ſe apertius atque efficacius probaſſe, quam probauerit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſſe verum Meſſiam. Miracula autẽ ſe perpetraſſe plurima eaque tanta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe veriſſimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atq; id euidentiſſimè, aiebat ille, eſſe oſtenſum. Scripturas verò proferebat memoriter (cum nullum librum haberet, atque ipſo etiam breuiario ſpoliatus eſſet) tot & tam longas ex Prophetis, ex Apocalypſi, ex Pſalmis, ex aliis locis, vt vel memoria eſſet admirationi. Eas verò, ita ad ſua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis vel rideret vel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret, ſe libẽter ea ſtatim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos inſanos putare videretur, vel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem ſibi innotuiſſe iactabat Sereniſsimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à Turſa eſſe

ca esse superatum, & regnum Hispaniæ à Pilippo inuictissimo iam penè amissum, & Concilium Romę habitum, vt de deponēdo Gregorio, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt quoniam erant nobis certis nuntijs nota, sciremus ei non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia vsque adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Denique cum nihil profecissemus per duos dies differendo, & ad publicū spectaculum esset cum cœteris, vt in Hispanijs fieri solet, delatus, intuebatur semper in cœlum, ignem in inquisitores & omnes grassaturum cœlitus expectans, vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nullus ex alto corripuit: illum vero & regem & pontificem, & redemptorem & nouum legislatorē ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres. Ad hæc narranda digressi sumus, vt vel hoc exemplo cogitemus, quid faciat superbia in homine, cum præsertim talia dicenti non defuerint discipuli & sectatores: Vbi ergo erit non ficta, sed vera regni potentia, cum magna signorum admiratione coniuncta, quid dubitamus hominem superbissimum & totum à Diabolo occupatum, ad tantum impietatis fastigium euasurum?

QVOMODO SIT INTELLIGENdum in templo Dei sessurum, & abominationem desolationis futuram in loco sancto. Cap. XII.

2. Thess. 2. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19. Hilar. lib. de Synod. Greg. in scholijs super quædam scripturæ loca. Amb. li. 10. in Lucam. Damasc. lib. 4. c. 27. In opus de Antich. in 9. tomo Aug. Autor. imperfect. in Matt. hom. 49.

ERGO totius superbiæ magister qui nec quenquam Deorum reputabit, & in ipsum omnipotentem conuitia iactabit, cū ingenti fastu sedebit in templo, vt Paulus dixit, ostendens se tanquam sit Deus. Quodnam autem illud templum sit, cum Augustino multi dubitant. Vtrum ne Ecclesia Dei, an Hierosolymitanum illud olim extructum, atque destructum templum? Aiunt autores non contemnendi Gregorius Nazanzenus, Ambrosius, Damascenus, atque alij, quod olim Iulianus Apostata in odium Christi aggressus est, id Antichristum perfecturum, vt templum Salomonis iterum ædificetur, atque in eo sibi Deitatis solium constituat, vt ab omnibus adoretur colaturque vt rex orbis; vt Christus Saluator hominum, vt Deus denique omnium. Nam quod quidam obijciunt, non esse eum locum sanctum, aut templum Dei dicendum, cum in aduersarij honorem extructum sit, non admodum vrget: Templum enim ob id dici non falso potest, quod ad Dei cultum dedicetur, siue verus siue falsus

falsus sit, vt templa Deorum æthnici dicunt. Locus autem sanctus idcirco à Domino appellari potuit, quod locus fuisset aliquando Deo omnipotenti dicatus, quem se ementiri vult Antichristus, sed siue templum illud Salomonis iterum ædificãdum sit, quod plęrique veterum tradunt, siue non sit, mihi Paulina verba in materiali aliquo templo confessurum illum scelestum, vt diuinis honoribus afficiatur, planè sonant: quod non esse incredibile tum illius immensa superbia, tum aliorum Principis superbissimi sectatorũ exempla persuadent. Nam & Simonem Magum se Dei virtutem magnam vocasse, & templum ac statuam tanquam Deo erectam legimus, & quosdam se pro spiritu sancto coli tanquam mitterentur incarnati ad sanctificandum mundum, olim de Montano nouimus, & non ita olim de quodam Gundisaluo Hæresiarcha. Parum quippe est superbiæ, vt homines excellat, nisi Dei ipsius æmula sit. Siue igitur in templo Hierosolymitano rursus extruendo, siue in templo maximo iam extructo, cum se exhibuerit pestifer ille adorandum, tunc Danielis vaticinium à Christo Domino recitatum implebitur, cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. Nam quod quidam negant testimonium hoc ad Antichristum referri posse, saltem ex prima Domini intentione, non rectè putant: vt enim demus Danielem de ea abominatione desolationis loqui, quæ per Romanos perpetrata est, quando vel statua Cęsaris vel caput porci, vt alij narrant, in Dei opprobrium in templo collocatum est, siue etiam quod alijs placet exercitum ipsum impiorum sanctam ciuitatem circundãtem intelligamus desolationis abominationis, vt textus Lucæ insinuare videtur, vt denique, quod ingenuè confitemur, tota illa enumeratio septuaginta hebdomadarum in priori Christi aduentu completa sit, nõ in posteriore iudicij (quod quidam merito à Hieronymo atque Augustino olim reprehensi, & modo nonnulli sapiunt) tamen secundum ea quæ in primo libro satis disputata sunt, nihil vetat spiritum sanctum simul vtrumque & de excidio Hierosolymitano & de consummatione sæculi prædixisse. cum præsertim tota illa Iudaica calamitas nihil aliud fuerit, quàm pictura quædam extremæ humanæ ruinæ, atque in eam formam à Christo in eo sermone introducta. Neque allegoricum hunc & mysticum sed planè literalem de Antichristo sensum accipio, atque idcirco ex prima Domini intentione profectum. Quod qui fortius quam prudentius negant, videant quomodo plurimorum atque grauissimorum Patrum auctoritati se opponant. Etenim abominationem desolationis à Christo intelligi Antichristum in templo Dei, vt Paulus habet, pro Deo sedentem, tradunt primum antiquissimus Irenæus martyr, Hippolytus martyr, & ipse Grego-

Matth.24.

Hippol.de Antich.
Iren.5.li.c.25
Hier.q.11.ad Algasiam.
Act.8.

Epiph. Direct.Inqui.

Matth.24.
Sanct.122.
Concor.Euāg.

Aug.epist.28.

Hieron.in 9. Danielis.
Aug.epist.78. & 80.ad Hesychium.

2.*Thes.2.*
Iren.l.5.cap. hæres.c.25.
Hipp. de cons. secul.

Greg. Nazian. in scholijs Da. Hilar. can. 25 in Matthæ. Hiero. in Matthæ. 24. Ambr. lib. 10. in Luc. Auctor imperfecti hom. 49. Damasc. lib. 4. c. 27. Mat. 24 Hieron. ad Algas. q. 4. dicit nulli esse dubium abominationem stãtem in loco sãcto iuxta literam de aduentu Antichristi intelligi. idem q. 11. repetit ad eandem Algasiam.

rius Nazanzenus, Hilarius, Hieronymus, Ambrosius, auctor operis imperfecti in Matthæum eruditione superioribus comparandus, Ioã nes Damascenus, & tradunt constanter inferioris classis innumeri. Mihi verò omnium grauissimus auctor est ipse Matthæus, qui de quo tempore loquatur satis se explicat, cum adiungit. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet. Et nisi breuiati essent dies illi, non fieret salua omnis caro. Hæc non de Anti christi tribulatione maxima, sed de illa Hierosolymitana ruina dici contendere, est profectò nimium contendere, & contra omnium pe nè Patrum sententiam, & contra ipsam diuinorum verborum formã contendere. De illa enim tribulatione palam est loqui Christum, de qua Daniel dixerat: Et veniet tempus, quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt: & in tempore illo saluabitur populus tuus om nis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Quod de Antichristi tempo ribus dici manifestissimum est. Postremò abominationem desolatio- nis statuendam per Antichristum ipsemet Daniel euidenter osten- dit, cum finit Prophetiam suam illis verbis. Et à tempore cum abla- tum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolatio nem, dies mille ducenti nonaginta. Ergo cum in vtroque loco Daniel ponat cessaturum sacrificium, & abominationem desolationis futu ram, & vno priore quidem in loco de desolatione vrbis, posteriore de desolatione orbis, manifestè loquatur, potest rectè immò debet syncerè Christus intelligi vtrumque Danielis locum attigisse, & de vtroque simul exposuisse, cum esset præsertim de vtroque simul ab Apostolis interrogatus.

Dan. 12.
Dan. 12.
Dan. 9.

DE TVRPITVDINE, ET VITIIS Antichristi. Cap. XIII.

Dan. 11.

ATTAMEN ille tam magnus qui se pro Christo, & pro vero Deo coli exiget, vitijs erit sordidissimis plusquam dici potest addictus, vt omni ex parte humani generis monstrum horribile ap- pareat. Nam qui nullum Deorum reputabit, & in excelsum loquetur ingentia, eum eadem scriptura cælestis tradit in concupiscentijs fœ- minarum futurum. Quamuis enim textus Hebraicus ambiguus sit, vt illic tradit Hieronymus, tamen editio nostra vulgata, quam Eccle- sia approbauit, non ambiguè, sed distinctè hoc habet. Eam vero libi- dinis, & scortandi turpitudinem tantam futuram in Antichristo fi- deles olim acceperunt, vt ob hanc causam sibi quidam persuaserint, Domitium

Domitium Neronem omnium hominum vt crudeliſſimum, ſic etiã obſcæniſſimum ipſum futurum Antichriſtum. Crudelitatis autem atque inhumanitatis illius impotentiam & rabiem, quid attinet dicere, cum ſcriptura vnius beſtiæ ferociſſimæ vocabulum hanc ſæuitiã eius implere non poſſe aduertens, trium atrociſſimarum nomina poſuerit, leonem, pardum atque vrſum ſimul appellans? Parum eſt hoc niſi etiam omnium ſtultiſſimo & abſurdiſſimo vitio ſeſe addixiſſet. An eſt quicquam Idololatria, vel maius vel abſurdius vel ignominioſius, ei præſertim, qui ſe & ſapientem, & ſpiritualem, & ſanctum haberi volet? At qui ille ipſe qui omnium Deorum cultum abolebit, qui Dei veri atque omnipotentis religionem exterminabit, qui ſe vnum pro Deo adorari compellet, ille ipſe inquam, Deum quendam commenticium & adorabit & colet, & more idololatrarum ſacrificijs doniſque cumulabit. Admirandum id quidem videbitur ijs qui non audierint, & mihi cum primum ſciui prorſus admirabile fuit, in id dementiæ humanam mentem verti, vt ſimul ſe homo adorari iubeat pro Deo ſimul ipſe idolum vt Deum adoret: ſed verum eſt ſanè vtrũque. Niſi nos Daniel fallit, qui de Antichriſto apertè ita ſcribit. Et Deum Patrum ſuorum non reputabit, & erit in concupiſcentijs fœminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduerſum vniuerſa conſurget. Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt Patres eius colet auro & argento, & lapide pretioſo rebuſque pretioſis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit. Quis nam iſte Maozim ſit, vel quid deſignet, equidem non ſum aſſecutus. Eſſe verò commentitium Deum ab illo mundi euerſore primum inuectum, eumque externo cultu auri & argenti & gemmarum exornandum, vt idola gentium ſolent, nemo qui hæc legit non intelligit. Nam quod Theodoritus Cyrenſis interpretatur ipſummet Antichriſtum eſſe Maozim quia ſeſe adorari, & exculpi in templis iuſſurus eſt, mihi nõ admodum placet. Quorſum enim adderet ſcriptura, Deum, quem non cognouerunt Patres eius, colet? Puto verò, quemadmodum Chriſtus ita ſe Deum profeſſus eſt, vt tamen Patrem haberet Deum, atque eum filius Dei quia erat filius hominis, coleret, & maiorem quam ſe affirmaret, ita illum peſſimum Chriſti in omnibus æmulum, Patrem ſuum Diabolum, & Draconem antiquum à quo tantam acceperit poteſtatem, pro Deo adoraturum atque aliis adorandum exhibiturum. Quod fortaſſis Apocalypſis inſinuat, vbi ſcriptum legimus. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? Sed mẽdacium cum ſibi minimè conſtet, quomodo defendi queat, non admodum laboro: quippè cum Antichriſtus ſi ſemel definiri debeat

Apoc. 13.

Dan. 11.

Theodor. in oratione 10. in Dan.

Apoc. 13.

nihil aliud breuius dici queat, quam vniuersæ malitiæ monstrum.
Hippo. De cõs. mundi. Itaque qui idololatriam maxime exagitabit, vt Patres tradunt, is ipse tamen idololatra famosu erit.

DE MAGNITVDINE PERSECVTIONIS Antichristi, & de Gog, & Magog. Cap. XIIII.

DEINCEPS de Antichristi persecutione dicendum est, quæ quanta futura sit minime opus est, vt nostra oratione demonstremus. Ipsa summa veritatis ijs quæ supra iam posui verbis, rei magnitudinem ita exponit, vt amplificari non possit amplius. Sunt vero repetenda nobis, atque altius animis omnium infigenda. Erit, inquit,
Matth. 24. Marc. 13. tunc tribulatio magna, vel vt habet Marcus, erunt dies illi tribulationes tales quales non fuerint ab initio creaturæ, quam condidit Deus vsque nunc neque fient. Et nisi breuiasset Dominus dies non fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit breuiabit dies.
Dan. 12. Hoc idem in Daniele legimus: In tempore illo consurget Michael princeps magnus qui stat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt, vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro. Quos Dominus dixit electos, hos Daniel intelligit scriptos in libro: qui soli in illa tanta tentatione salui erunt. De hoc Antichristi tempore in volumine Iob legimus. In
Iob. 18. Greg. lib. 14. mor. c. 11. die eius stupebunt nouissimi, & primos horror inuadet: quod sanctus Papa Gregorius exponens, tantam futuram persecutionem docet, vt sancti illius vltimi temporis quos vocat nouissimos, cum Sanctis antiquis Elia nẽpe & Enoch, qui auxiliares Ecclesiæ venient,
Apoc. 20. pariter acerbitatẽ temporũ perhorrescant. Deniq; in Apocalypsi scriptũ est: Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gẽtes, quæ sunt super quatuor angulos terræ. Gog, & Magog, & cõgregabit eos in prẽliũ, quorũ numerus est sicut arena maris. Et ascẽderunt super latitudinẽ terræ, & circuierunt castra Sanctorũ, & ciuitatem dilectam. Annos mille intelligi totum decursum Euangelicæ legis vsq; ad finem sæculi, notissimũ est:
Hiero. Ezec. 36. Mat. 19. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 7. Esai. 22. Matth. 12. neq; opus est Millenaniorum fabulam confutare, quod fecere copiosè veteres Patres, Hieronymus præsertim atq; Augustinus. Hoc ergo toto interiecto tẽpore serpens antiquus ligatus tenetur ab Angelo habente clauẽ abyssi, Christo Domino, qui claudit, & nemo aperit, qui veniẽs prius alligauit fortẽ vt vasa eius & spolia diriperet, plurimarũ gentium

gentium fidei colla ſubmittens, & per ſalutis viam reducens in patriã. Ligatus quidem eſt, qui non finitur quantum poteſt, & vult, nocere, ſed oportet illum in fine ſolui modico tempore, vt omnes ſuę potentiæ vires, omnes fallaciæ artes expromat: cuius poteſtas eſt talis, vt nulla ei comparetur ſuper terram, aſtutiæ altitudo tanta vt ſapientes omnes irrideat. Solutus autem Diabolus Antichriſtum ingredietur, ac per illum, vt ait Auguſtinus in ſua virtute, mirabiliter operabitur. ſolui vero Diabolum nihil eſt aliud quam poteſtati voluntatiq; ſuæ permitti, vt tantum tentet, quantum vult & poteſt. Ideo in alio loco Ioannes exclamat, væ terræ & mari quia deſcendit Diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Gentes autem Gog & Magog in prælium aduerſus ſanctos congregandans, de quibus etiam loquitur Ezechiel, non male quidam barbaros populos eoſque Septentrionales & Scythicos accipiũt, Auguſtinus tamen atque Hieronymus vniuerſitatem inimicorum Chriſti Eccleſiam oppugnantium intelligunt: quorum miniſterio Antichriſtus cruentiſſimam in Chriſti ſeruos tempeſtatem inuehet.

Iob.41.
Aug.lib.20.de ciuit.19.
Apoc.12.
Ezech.38.39.
Aug.li.20.De ciui.c.11.
Hiero. in 38. Ezech.

DE IVGIS SACRIFICII ABLATIONE. Cap. XV.

ERIT vero perſecutionis exordium, cum abſtulerit iuge ſacrificium, & ab eo computandi ſunt anni tres cum dimidio, quo tempore furor illius ſylueſtris apri & feræ ſingularis in electam Dei Eccleſiam toto orbe graſſabitur. Recolamus ipſa Prophetica verba, quæ ter de hac re inueniuntur expreſſa ſub imagine quidem Antiochi de Antichriſto ita primum ſcribitur: Et magnificatum eſt, vſque ad fortitudinem cæli & deiecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcauit eas, & vſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet & proſperabitur. Hæc de Antiocho Epiphane dicta eſſe liber Machabæorum oſtendit: ſed quoniam Antichriſti perſonam egit Antiochus, vt Patres docent, eadem ipſa in vltima Eccleſiæ perſecutione & melius complebuntur & plenius: qua de re latè diſſerit Gregorius Papa: in alio rurſus loco eiuſdẽ Prophetæ legimus. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrificium, & dabunt abominationem in deſolationem.

Sic.Ruper.lib. 8. in Apoc.
Dan.8.
lib. 1. Mach. c.1.
Cypri. de exhort. ad mar.
Theo.or.10.in Dan.
Greg. lib. 32. mor.c.12.
Dan.11.

De-

Dan. 12. Demum in fine prophetiæ Danielis de eadem re apertius. Eligentur, & dealbabuntur & quasi ignis probabuntur multi, & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hinc perspicuè discimus, confirmato iam Regno suo & totius orbis Imperio variis prælijs quæsito, Antichristum diuinitatis æmulum templi sedem sibi pro palatio decreturum, vbi se populis adorandum præbeat: omnem verò Dei cultum protinus aboliturum, tanquam ipsi soli is honos deferri debeat. Iuge autem sacrificium nihil aliud melius ac verius intelligitur, quam incruenta altaris hostia, quod est vnicum perpetuúque Christiani populi sacrificium, in quo offertur nomini Dei per vniuersum terrarum orbem oblatio munda, & immolatur victima incruenta, memoriale passionis Agni, atque eius pro nobis effusi sanguinis, sempiternum. Hoc tam magnum Ecclesiæ bonum, hoc fidelium singulare solatium, hoc Christi militum robur. Hoc fidei mysterium, hoc inexpugnabile charitatis præsidium, hoc vitæ cælestis alimentum, & salutis perennem fontem nobis tollet inimicus. Et tanquam in præcipuum Christiani populi monimentum suas omnes statim cogitationes machinasque conuertet. Et seueritatem Dei exposcentibus peccatis nostris, aduersus firmissimam religionis arcem permittetur tantum roboris aduersario, vt obtineat, & polluat ac proijciat, atque cum summo ludibrio exterminet Sãcta sanctorum. Heu miserum genus hominum, quorum scelera tantam Dei iram in se prouocant. Sublata Eucharistia nostra, reliqua omnia quæ sunt huius aut ornamenta aut ministeria, funditus interibunt. Templa atq; altaria euertentur, sacræ vestes, & vasa profanis vsibus insordescent. Sacerdotum, & Pontificum, & ministrorum ordines extrema ignominia afficientur. Pœnitentiæ, baptismi, sacramentorum omnium summus contẽptus & perturbatio. Quicquid infame, quicquid execrandum in signa diuina designari poterit, summum decus & laus ministrorum impudentium. Qualis futurus sit status Ecclesiastici ordinis extremo illo tempore, nullo melius modo intelligi posse arbitror, quam proposita ante oculos hac imagine & præludio Antichristi, quod nostra ætas tulit; qui Germanias & Britannias viderunt, & rabiem sectariorum experti sunt, hi optimè cogitare poterunt, quæ erunt illa, quorum prælibatio quædam hæc sit. Quare dubitare non expedit Antichristi tempora instare cuius prænuntios & antesignanos videmus aduersus Dei iuge sacrificium fortissimè belligerari. Vt enim initio nascentis Ecclesiæ feruoris in Spiritu sancto & charitatis fuit, illa frequens & quotidiana supersubstantialis panis communicatio, quæ fideles & inter se coniunctissimos & hosti formidabi-

Mal. 1.

les

les efficiebat, ita in fine sæculi refrigescente charitate multorum, pec
catis id nostris exigentibus, auferetur salutare conuiuium, quo subla
to quid supereſt, nisi vt ossa mẽtis arescant, vt habent diuina eloquia,
& corruant homines, ac suis iniquitatibus contabescant? quod in ijs *Psal.* 101.
regionibus non sine gemitu cernimus fieri, vbi Antichristi quodam *Ezech.* 4.
præsagio diuinę Eucharistiæ vsus vel refrixit valde vel prorsus inte-
rijt. Vnde omnis Ecclesiastici ordinis splendor & decus exolitum ac
sepultum iacet, vt lamentari libeat egressum esse à virgine filia Syo- *Thren.* 1.
nis omnem eius decorem pristinum, sacerdotes eius gementes, por-
tas destructas, altaria deserta, ipsas sacras atque olim frequentissimo
populo plenas ædes, vacuas mœrere, quod non sint qui veniant ad
Agni solennitatem. Verum hæc aliàs. Illud modo dicendum restat fal
li eos qui putant sacrificium iuge quod ab Antichristo auferendum
est, esse idem cum illa hostia & sacrificio, quod in dimidio hebdoma *Dan.* 9.
dis cessaturum Daniel in alio loco prædicit. Nanque vbi de Christo
occiso vaticinatur, & de euersione populi iniqui atque ingrati, sacrifi
ciorum legalium & Iudaicorum abolitionem simul annuntiat; quod
contigit in dimidio vltimæ hebdomadis, idest septuagesimæ, Christo
vero sacrificio in cruce æterno Patri oblato, cum & velum templi *Heb.* 9.
scissum est medium à Summo vsque deorsum, significante Spiritu
sancto iam propalatam esse Sanctorum viam, & ipso summo nostro
Pontifice exclamante: Consummatum est. Tunc omnis ille priscus ri *Ioan.* 19.
tus euanuit, neque aliud deinceps fuit, quam carnes emortuæ, quæ
nihil haberent sanctius in templo oblatæ quam in macello iugulatæ.
Quod Paulus ad Hebræos copiosè disserit ostendẽs Christum semel *Heb. c.* 8. 9. &
oblatum satis fuisse ad multorum exhauriendā peccata: hostias verò 10.
vitulinas, aut hircinas hactenus esse introductas, donec æternorum
bonorum Pontifex per sanguinem suum salutem nobis pararet: Er- *Sic Hiero. in*
go tunc in dimidio illius hebdomadis post annos tres cum dimidio à *Dan.*
manifestatione, & prædicatione Christi cessauit hostia & sacrifi- *Augu. epi. 78.*
cium legale. At in fine temporum non vmbratile veteris testamenti, *& 80.*
sed verum, & noui, ac sempiterni testamenti sacrificium ab impijs *Cornel. in Cō-*
auferetur. Vide verò admirabilem diuinæ scripturæ circumspectio- *cor. c.* 122.
nem: vbi de nostro sacrificio, id est Eucharistia agitur, vocat iuge sa-
crificium, & dicit auferendum opera impiorũ, vt tum sacrificij Chri-
stianorum maiestatem, tum illud violantium scelus demonstret. At *Dan.* 12.
vbi de veteri sacrificio, hoc est, Iudæorum sermo est, non vocatur iu-
ge sacrificium, sed simpliciter hostia & sacrificium, neque violenter
auferendum, sed potius defecturum. Et in dimidio hebdomadis, in- *Dan.* 9.
quit, deficiet hostia & sacrificium: verè enim defecit cuius omnis vis
& significario exhibita ipsa veritate emarcuit.

DE

DE PRÆDICATORIBVS ANTICHRISTI. Cap. XVI.

Tractatus de Antichristo fertur in 9. tomo Aug.

IGITVR Dei cultu penitus interdicto, & iugi sacrificio de Eccle sia exterminato, exordia sæua non dissimiles habitura sunt progressus atque exitus. Legi in quodam libello antiquo cuius auctor ignotus est ad hunc modum. Veniet Hierosolymam Antichristus, ibi templum reædificabit. Ac primum Reges & Principes ad se conuertet, & in totum orbem nuntios mittet, & peruertet omnes gentes. Hæc ibi. Sanè Antichristum in vniuersum terrarum orbem dominari, & nouas suas atque præclaras illas cunctis gentibus ferre leges, cõ

Apoc. 13.

stans est Patrum, vel potius scripturæ sententia. Quæ in vniuersa terra adoratam bestiam prædicat, ab omnibus quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ. Ergo cum tyrannidis illius tempus diuinitus abbreuiatum sit, vt non amplius duret quam menses quadraginta duos, restat omnino, vt per administros suos Antichristus obeat atq; obtineat eas omnes mundi regiones, quas per se ipse non potest. Ita-

Matth. 24.

que quemadmodum Christus Deus Apostolos suos misit in omnes gentes, vt Euangelium proferrent vsque ad terminos terræ, ita defertor ille, diuinitatis semper æmulus, duces ac Prophetas suos in vniuersum orbem distribuet, quibus quam ipse habet à Diabolo potestatem signorum, superbiæ & furoris spiritu dato, communicabit. Ibunt egregij prædicatores manu armata, fastu tumentes, ira ardentes, fallaciæ & blasphemiæ pleni, neque quicquam relinquent intactum. Super & Garamantas, & Indos noui Regis & Christi, & Dei sui imperium proferent. Qui sceleri assentientur, magnis muneribus decorati regno fruentur, qui repugnauerint, omni suppliciorum, atque ignominiæ arte perdentur. De his nuntijs tartareis admonuit nos Deus noster cum horum temporum acerbitatem declarans adic cit. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis: Si ergo dixerint vobis. Ecce in deser

Dan. 11.

to est nolite exire: Ecce in penetralibus nolite credere. Hæc sunt, quæ Propheta appellat brachia Antichristi, quæ stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem, propterea quod terram vniuersam, vt ait Nazanzenus, euertent, destruent, dissipabunt. Has esse tedas Diaboli & Antichristi Gregorius Papa exponit. Hi magistri prurientes auri-

Gregor. 33. Mor. c. 26.

bus

bus, qui deserta veritate ad fabulas conuertuntur, hi qui Iamnes & Mambre socij resistunt veritati, reprobari circa fidem hi qui Maiestatem blasphemant, dominationem contemnunt, fluctus fieri maris, sydera errantia, quibus procella tenebrarum reseruata est in æternum. 2. Tim. 4. 2. Timo. 3. 2. Petri. 2. Iud. 1.

DE PSEVDOPROPHETA EODEMQVE Antichristi prædicatore præcipuo. Cap. XVII.

HORVM vniuersitatem aut societatem vt Gregorius atque alij Patres non nulli tradunt, quamquam Augustinus paulo secus exponit, designat bestia illa secũda, de qua in Apocalypsi legimus ad hunc modum: vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo, similia Agni, & loquebatur sicut Draco. Et potestatem bestiæ prioris omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram, & inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis, & fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum, & seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra vt faciant imaginem bestiæ quæ habet plagam gladij & vixit. Bestiam priorem quam de abysso ascendere dixerat, Patres accipiunt ipsum Antichristum, plagam autem gladij in ea curatam propterea dici, quod simulaturus sit ille callidus mortuum se ac resurgentem, idque prædicari iubebit & ab omnibus teneri certum. Posteriorem bestiam de terra ascendentem prædicatorum Antichristi multitudinem interpretantur: in quibus cornua Agni sunt, quòd se per hypocrisim sanctos simulent, sed loquuntur vt Draco, quòd plena veneno & blasphemia prædicent. Signa autem istos facturos ingentia, vt Antichristo omnes obediant, etiam Christus admonuit. Quæ quidem expositio Patrum valde est consentanea, & digna veneratione. Sed non opinor huic nos obsistere, si etiam iuxta historiam putemus vnum aliquem omnibus Antichristi prædicatoribus insigniorem, nomine bestiæ secundæ designari, vt Ambrosius, aut quisquis ille est autor, exposuit. nam tres videntur personæ significari, cum in eodem libro legimus: vidi de ore Draconis & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus Dæmoniorum facientes signa. Nempe hi tres Diabolus: Anti-

Greg. 33. mor. c. 26. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 14. Apoc. 13. Greg. li. 11. epis. c. 3. Ricard. li. 4. p. 2. c. 5. in Apoc. Beda in 13. Apoc. Thom. ibidem. Matth. 24. Amb. in Apoc. c. 13. Apoc. 16.

christus,& ille pseudopropheta , imperant Dæmonibus,vt eorũ opera quæ volunt portenta perficiant. Et sicut in vera mundi salute tres sunt qui operantur nobis vitam æternam,Pater,Filius,& Spiritus sanctus,ita ad perditionem hominum Sathanas , Antichristus, & Pseudopropheta.Patri Christus defert, Christum Spiritus sanctus clarificat.Diabolum Patrem suum colit Antichristus , Antichristum Pseudopropheta signis magnis prædicat & nobilitat . In alio quoque loco: Apprehensa est bestia & cum ea pseudopropheta , qui fecit signa coram ipso viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulfuris & cæteri occisi sunt gladio &c. Profectò vt duo quidam Antichristus & illius Propheta numerantur , & à reliqua turba sectatorum separantur . Eodem modo cum postea dicitur Diabolus missus est in stagnum ignis & sulfuris.Vbi & bestia,& pseudopropheta cruciabũtur die ac nocte in sæcula sæculorum . Quia nihil ergo nos prohibet quin hoc modo existimemus quendam fore præstantissimum atque acerrimum Antichristi defensorem,eum meritò,non Regem,aut militem,sed virum in Ecclesia insignem accipere possumus,quòd duo Agni cornua episcopalis dignitatis insigne sint. Erit fortassis Apostata quispiam,atque hæreticus simulator religionis, Ecclesiastici honoris proditor,qui draconis venenum suis sermonibus instillet auditoribus atque propinet.Fieri etiam potest,vt prior bestia è mari, posterior è terra ascensura dicatur , quod alter enauigato mari emersurus sit,alter ex ipsa Prouincia vbi Antichristus præcipuè regnaturus est, fortassis existet.Humanæ hæ coniectationes sunt , nihil certi asserentes,sed non superuacaneę forsitan , si res ita feret , vt quod coniectatum est,experientia probet. Tunc enim fuisse eum sensum Apostoli, dubium non erit.Quod si aliud habeat rerum euentus , nihil veritati officit,qui non quid sit,sed quid potuerit existimari, suspense acpedetentim insinuarit.

Apoc. 19.

Apoc.20.

DE MIRACVLIS, ET PRODIGIIS quæ faciet. Cap. XVIII.

IAM verò explicandæ causæ sunt, cur tribulatio nouissimis temporibus futura,omnium quæ vnquam contigerunt , maxima ab ipsa veritate dicatur; in quam etiam electi ipsi,nisi diuinitus tenerẽtur,offensuri,casurique essent . Etenim aduersarij veritatis pro mendacio asserendo, signa & multa & magna edituri sunt.Ipse in primis totius mali caput Antichristus,deinde cæteri eius prophetæ & prædicatores qui vniuersum orbem,vt decipiant obibunt . Quanta autem

Marc.13.

signis

signis operibusque mirabilibus vis insit ad persuadendum, quantum etiam omnes humanæ rationes & vires ingenij cedant tantę illi atte- *Ioan. 5.*
stationi diuinæ per effecta inusitata soliąque summæ potentiæ expo-
sita, si essemus experti, facilè intelligeremus. Naturaliter enim viso at *1. Cor. 2.*
que animaduerso miraculo, continuo effectorem suspicit genus ho- *2. Cor. 12.*
minum, & tanquam supra hominem admiratur, flectiturque & pa- *1. Cor. 1.*
ret dictis, nisi maxima vi aliundè reuocetur. Hæc signa cum vera
sunt, maxima sunt veritatis argumenta. Quapropter Christus se ha- *Marc. 16.*
bere affirmabat testimonium maius Ioanne: Opera enim ipsa mira-
bilia amplius testimonium prębere de se. Paulus quoque prædicatio-
nem suam inde commendat, quod non tam verbis elegantibus con-
firmata sit, quam magna ostensione signorum. Denique Euangelio
totum orbem subijciendi, quo potentes, diuites, sapientes stultæ, vt
Apostolico verbo vtar, prędicationi cederent, & manus darent, quæ
alia fuit ratio, quam quod credentes in Christum signa admirabilia
ederent? quod Dominus sermonem suorum confirmaret sequenti-
bus signis? Quis ergo hominum non vehementissimè perturbetur,
cum talia efficientes viderit Prophetas Antichristi, ipsumque supra-
modum noua & stupenda opera doctrinæ suæ, & sententię testimo-
nia adhibentem? Soluetur tunc Sathanas, & totus quantus est, poten
tia & scientia incredibili sese per illud suum instrumentum exeret,
Deo minimè eius cohibente atque frænante conatus. Et si enim per
Magos & maleficos & strygas aliosque eiusdem chori administros
suos, temporibus superioribus multa patrauerit, hodieque perpetra-
re non desinat, quæ vulgus hominum admiratur, tamen ludus hæc
omnia sunt, & nænia præ illis stupendis quæ tunc edet. Interestque
inter maxima istorum atque illa vltimi temporis, quantum vires præ
stant ad nocendum ligatæ feræ, atque eiusdem solutæ, neque enim-
sinitur facere nunc quantum potest, neque persuadere quod scit, vt
conuersioni gentium locus sit, & prædicatoribus Christi docendi fi-
ducia. Cum verò quod Elias pro magno effecit, vt in milites ad se cō *4. Reg. 1.*
prehendendum missos ignis cælitus repente rueret, atque eos absu-
meret, id nullo negocio Antichristus in eos, qui sibi non obsequun-
tur, efficiat, & copiosum ignem verbo de cælo cieat, & quo velit in-
tentet. Quæ sit futura admiratio hominum, quę conclamationes im-
piorum, quis pauor horrorque fidelium contuentium, sibique trepi-
dantium, facilè quiuis poterit cogitare: Neque solum ista horribilia
perpetrabit ille sicarius, vt ignem accersat è cælo, vt terram tremori-
bus quatiat, vt procellas in mari turbulentissimas excitet, vt æstiuo ac
sereno cælo nubes imbresque repentinos inferat, cæteraque magis à
Patribus in testamento veteri ad metum, terroremque hominibus
incutiendum adhiberi solita: Sed hæc quoque alia propria Euange-

lici, atque Apoſtolici temporis, plena beneficentiæ & dulcedinis ſigna vſurpabit. vt ſanet ægrotos, vt læſos ſoſpitet, vt paſcat de exigua materia famelicos, vt pellat ab obſeſſis atroces ſpiritus, cæteraq. humanæ ſalutis adiumenta tanquam diuina auctoritate præſtet. Quam equidem Antichriſti potentiam non facile aſſererem, niſi mihi idoneus auctor videretur Clemens Romanus in libris recognitionum ſuarum, cuius operis quamuis nonnulli auctoritatem contemnant, nunquam ea, mihi viſa eſt aſpernanda, quibuſdam exceptis, quæ inſerta à falſarijs facilè conijcere poſſumus. In eius ergo operis libro tertio Petrus ita diſſerit. Ille inquit, qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa vero quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo, quæ vtilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æneos aut lapideos canes? ſalire montes? volare per aerem, & his ſimilia quæ dicitis feciſſe Simonem? Quæ autem à bono ſunt ad hominũ ſalutẽ deferũtur, vt ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cæcos videre, fecit ſurdos audire, debiles, claudos erexit, lãguores & Dæmones effugauit, & alia his ſimilia, quæ etiã per me fieri videtis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non poteſt niſi infine mundi tantũ. Tunc enim admiſceri ei conceditur aliqua etiã de dextris ſignis, ideſt vt vel Dæmones fuget vel ęgritudines ſanet: & propter hoc tanquã qui exceſſerit terminos ſuos, & in ſemetipsũ diuiſus ſit ac ſemetipsũ impugnauerit, deſtruetur. Et propterea Dominus prædixit in nouiſſimis temporibus tentationem futuram talem, in qua decipiantur ſi fieri poteſt etiam ęlecti: confuſius ſcilicet indicijs ſignorum perturbari neceſſe eſt etiam eos qui in diſcernendis ſpiritibus ac diſtinguẽdis virtutibus videntur eruditi. Hactenus Petrus apud Clementem, cuius ſententia eo mihi probabilior eſt quod teſtimonio idoneo cõfirmetur Euangelij, talia eſſe futura illa tempora vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiã electi. Hippolytus martyr ſcriptor antiquus tanta prædicat de miraculis Antichriſti, vt vix credibilia videantur. Edet, inquit, prodigia, leproſos mundando, paralyticos excitando, expellendo Dæmones, longinqua non aliter quam præſentia denuntiabit, excitabit mortuos. Et mox. Transferet montes, ante oculos ſpectantium ſiccis pedibus ambulabit ſuper mare, deducet ignem è cœlo, conuertet diem in tenebras, & noctem in diem, ſolem circum aget quo libuerit. Et vt ſimul dicamus elementa omnia terræ, maris que vi oblatæ apparitionis à ſe coram ſpectantibus obtemperare ſibi demonſtrabit.

Clemens lib. 3. recog.

Matth. 24.

Hyppol. De cõſ. ſæcul.

QVA RATIONE DICANTVR ANTICHRISTI signa mendacia. Cap. XIX.

APOSTOLVS etiam Paulus potentiam ad omne genus signorum Antichriſto datam extollere volens, ait: Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereũt. Magna ſanè verborum vi efficaciam illam omnibus ante ſęculis inauditam perpetrandi ſigna & prodigia ad homines ſeducendos exquiſitiſſima oſtendit. Sed recreat nos interim atque reficit magnopere, admonens eſſe ſigna mendacia omnemque eam virtutẽ eſſe ex operatione ſatanæ: vera enim ſigna à veritatis hoſte fieri non poſſunt. Sed id diſcernere magnæ erit ſapientiæ, & rari diuini muneris. Hoc eſt quod Angelus Danieli dixit, de nouiſſimis temporibus loquens, Neq; intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Qui ergo Dei doctrina & luce inſtructi erũt, mendacibus ſignis non decipientur quamuis rara & inuſitata & mira videantur. Mẽdacia vero prodigia Auguſtinus, atq; hunc ſequuta ſchola Theologorũ intelligit duobus modis: vno quod fallãt oculos & ſenſum humanũ, quẽadmodũ pręſtigiæ ſolẽt, quo genere maxime Magi atq; ſtryges abuti ſolẽt. Huius generis erant ſigna illa Simonis, quę refert ſcriptura magicis ſuis demẽtaſſe homines. Hoc genere Antichriſtũ vſurũ à Patre mẽdacij edoctũ, atq; ipſius paſſim prophetas valde probabile eſt. Ita quidã aſſerũt mortuos ſuſcitaturũ, & naturas in varias figuras mutaturũ, vt homo vertatur in vrsũ, aut canẽ, lupus in agnũ. Quę certè ſi perpetrabit perſpicuũ eſt, per impoſturã & artẽ oculis illudentẽ effecturũ, cũ Diaboli vniuerſa vis naturalis, nequaquã ad iſta ſufficiat: verũ quia homines vera ne illa ſint, an falſa & apparentia tantũ, non deprehendent, vel inſcita vel libidine errabũt, vera eſſe opera illa credẽtes. Alter modus mendacij eſt vt res quidem exhibitæ veræ ſint, ſed vera ſigna nõ ſint, propterea quod occulta vi fiũt Diaboli, qui naturæ ſemina, atq; omnem vim abſoluti ſſimè nouit, & potentiſſimè ciet, vnde effecta mirabilia profert celeritate incredibili: quæ extra ordinaria opera, quia occultũ effectionis ordinẽ ignorat hominũ ſenſus, putat diuina vi effecta, cuius eſt vnius in naturã omnẽ ſolo nutu dominari. Ad hoc fortaſſis genus pertinebãt ea quæ malefici corã Pharaone fecerũt per incantationes & arcana ſua. Fieri enim potuit, vt Dæmonũ mira potẽtia vera virga in verũ colubrũ verteretur, quẽadmodũ ex ſeta equina colubrũ in aqua ebullire ferũt, & reptilia innumera penè ſubito de cali-

2. *Theſſ.* 2.

Dan. 12.

Aug. li. 20. *De ciui. c.* 19. *Act.* 8.

Intract. De Antich. in 9. *tomo Aug.*

Exod. 7. *Ita Aug. lib.* 3. *De Trinit. c.* 9. *Mag. in* 2. *d.* 7.

de calidis imbriũ guttis oriri cernimus. Aquas quoque infici colore ſanguineo adhibito aliquo humore vel ſucco non eſt incredibile. Quæ tamen opera longè aliter à Moyſe perpetrabantur, qui imperio ſolo id efficiebat, Deo obediẽte protinus omni natura. Quare tametſi & Magorum & Moyſis veri eſſent colubri, ex veris virgis effecti, tamen Moyſis ſigna erant vera, Magorum falſa, propter modum effectionis diuerſum. Hoc altero mendacij genere in rebus quidem veris, ſed falſis ſignis, maximè vſurum Antichriſtum puto: quod in iſtis amplior deceptionis locus ſit, vt viri etiam eruditi falli queant. Veras enim res experiuntur, & quas antè Diabolum nunquam operatum ſciunt, neque verò tantam illius potentiam comprehendunt, vnde quam procliue ſit labi, quis non videat? Verus quidem ignis erat, quem Sathanas in greges Sancti Iob immiſit, vera quoque turbinis vis, qua domum illius diſiecit, liberoſque oppreſit. Ergo verum ignem de cælo deſcendere ſubitò, atque id genus alia innumera arte diaboli Antichriſtum, & illius ſatellites poſſe facere negare non poſſumus, quę & ſi veræ res ſunt, prodigia tamen vt dixi, ideò fallacia dicuntur, quod occulta vi naturali, diabolico miniſterio adhibita fiant. Quæ verò à ſeruis Dei fiunt, immò etiam ab ijs qui fide non charitate pollent, nunquam in confirmationem mendacij adhibentur, neque aliter fiunt, quam Dei imperio. Namque illis etiam, qui Chriſto dicturi ſunt, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, non eſt reſponſurus mentiri eos, neque ſigna vera effeciſſe: ſed diſcedere propterea iubebit à ſe quod operati ſint iniquitatem, non quod docuerint falſitatem, aut eam in nomine eius factis virtutibus confirmarint. Illum enim qui non ſequebatur Ieſum, & tamen in nomine Ieſu Dæmones eijciebat, noluit Dominus ab eo opere prohiberi, quod in nomine ipſius non poſſet niſi verum, & vtile perfici quamuis eſſet operator non bonus. At difficile erit, vt dixi, diſcernere vera ſigna à falſis, vbi & multa & magna erunt, & veris ipſis omninò ſimillima.

Iob. 1.

Matth. 7.

Luc. 9.

DE FICTA SANCTITATE ET GRANDILOquentia illius, & quid ſit ab illo ſanctos vinci.
Cap. X X.

2. Tim. 4.

AD ſignorum magnitudinem accedet apta & compoſita ad decipiendum ſanctitatis ſimulatio, quæ ſolet homines parum cautos externa ſpecie vehementer allicere. Erit enim de ijs, vel primus eorum, qui in hypocriſi loquuntur mendacium habentes ſpeciem

ciem quandam pietatis. Qua de re copiosè Magnus Gregorius disse- *Greg. 32. Mor. c. 13. & li. 33. cap. 26.*
rit. Quod si vitijs erit refertus & multis & validis, vt à nobis est supra ostensum, tamen illa partim tegendo, partim fucando, vt ne fœdus appareat, ijs qui non totas malitiæ habenas laxarunt, dabit operam diligenter. Itaque sæuitiam & truculentiam suam zelum interpretabitur ardentissimum veritatis: vt sibi persuadeant homines obsequium præstare se Deo, cum sanctos eius seruos immaniter persequentur. Idololatriam, & Dei Maozim inauditum cultum, veri Dei religionem persuadebit. Sui ipsius enormem illam vsque ad cultus diuini officium exigendum elationem, iustitiæ & æquitatis plenum opus mentietur. Obscæna verò & plena dedecoris non sinet, opinor, omnibus esse exposita, sed ijs tantum qui Priapo sacra faciunt, & adorant Adonidem. Quamuis tam cœcus sit sæpe libidinis furor, vt quicquid libet, licere vel etiam expedire contendat, vt in Antichristi discipulis sectarijs nostra ætas satis experta est. Aget igitur, vt homo omnium impurissimus, & nequissimus, Sanctus, piusque vel habeatur vel ab omnibus prædicetur. Neque deerit illi monstro etiam sua eloquentia, & in omni disputatione ad persuadendum potentissima dicendi vis. Hoc est quod Daniel simul & Ioannes dicunt, datum esse bestiæ, quæ bellũ gerebat cũ sanctis, os loquens grandia. Itaq; cum *Dan. 7.* *Apoc. 13.*
ad certamen ventum erit, & cum Ecclesiæ sanctæ doctoribus conseret manum, magnitudine mendacij veritas obruetur: tantaque vi partes suas tuebitur ille mendax & oppugnabit aduersas, vt ab omnibus propemodum intelligatur vicisse. Tanquam si Philosophus, aut magnus orator, cum rudi lacone de summis cæli rebus disputans, ignarum dicendo opprimat, & tacere compellat, atque ab omnibus *Dan. 7.*
superior eius causa declaretur. Hoc igitur mihi esse videtur, quod Daniel dicit: Aspiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis. Hoc etiam quod Ioannes ait: Et est datum illi bellum facere cum sanctis & vincere eos. Verba sanè plena formidinis. Nam quod à quibusdam hic accipitur nihil aliud quam quod Antichristus sanctos sit persecuturus atque occisurus; non implet satis aures meas. Neque illius verbi vim, vt mihi apparet, exæquat. Etenim pro Christo pati & mori nequaquam vinci est, sed potius egregiè vincere. Quod idem Ioannes perspicuè docet, cum non longè ab inde dixit loquens de sanctis Apostolis & martyribus, & Ecclesiæ columnis, quos nomine cælorum appellat. Et ipsi, inquit, *Apoc. 12.*
vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonij sui, & non dilexerunt animas suas vsque ad mortem. Ergo eos vicisse intelligit, quòd vsque ad mortem pro Christi charitate certauerint. Vnde his tanquam victoribus palmæ tribuuntur. Est enim vi- *1. Ioan. 5.*
ctoria nostra, quæ vincit mundum, fides Christi. Quemadmodum *Ioan. 16.*
ipse

ipſe Chriſtus & ſe dicit viciſſe & nos iubet confidere, certum triumphum de aduerſarijs pollicens. Si legitimè tamẽ certauerimus. Aliud igitur eſt Antichriſtum præualere, & vincere ſanctos quod ſcriptura pro immenſo malo commemorat. Quare neceſſe eſt in illo duriſſimo Antichriſti bello duobus modis ſanctos vinci poſſe intelligamus. Cũ enim de religione & verò Dei cultu & fide Catholica diſputabitur, quamuis ſancti veritatem fortiter tueantur, ac pro ea aſſerenda libẽter ſanguinem fundant, tamen cum artificioſa & exquiſita dicendi copia, quam draco ſuggeret, tum magnitudine ſignorum Antichriſtus atque illius ſatellites ſuperiores populis videbuntur, & toto orbis theatro applaudente, victoriam canet, non ſuperata quidem, ſed tanquam fugata veritate, mendacium. Nam vel certamen detractabunt propter temporis iniquitatem, vel ſi ad rem ventum erit, argutijs præſtigijſque hoſtium Chriſti, cauſa ſuperior iudicabitur. Quod cũ ſummo dolore ſancti aſpicientes, & mundũ à ſe auerſum, totũ in Antichriſti ſententiam ire cernentes, ſe veluti victos habebunt, & capitis ſui veterem querelam repetentes, ſeſe à Deo ſuo derelictos conquerentur, quòd cauſam Dei amplius quotidie cadere ſentiant. Neque dubitandum eſt multos de numero eorum, quorum non ſunt in libro vitæ nomina ſcripta, & ſi docti aliquando fuerint, etiam ſi magiſtri Eccleſiæ, etiam ſi ſpirituales & ſancti, tanta tentationis mole obrutos de fide & charitate cedentes, manus aduerſario porrecturos. Ac fortaſſis hæc ſit tertia illa pars ſtellarum quam draco cauda ſua, quam Gregorius Papa Antichriſtum interpretatur, deturbauit è cælo. Quæ ſanè res indigniſſima non poterit non vehementiſſimè Eccleſiæ Sanctæ, tanta ſui parte truncata, viſcera ſauciare ac dolore intimo adurere.

Pſal. 21.

Apoc. 12.
Greg. 32. mor. c. 12.

DE LARGITIONIBVS QVIBVS multos capiet. Cap. XXI.

ATQVE hæc quidem ſignorum, ſanctitatis ſimulatæ, & falſi nominis ſcientiæ tentatio, omnes etiam perfectos & prudentes concutiet. Verum ad expugnandas animas inſtabiles & rudes, quibus plenus eſt mundus, alio armorum genere aget aduerſarius. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide, cum etiam oculos ſapientium excæcẽt munera. Itaque profuſis largitionibus, ſummiſque opibus conciliabit ſibi ille aſtutus obſequia omnium. Quod & Hieronymus & Gregorius tradunt, imò ipſa ſcriptura diuina. Sic enim habet Daniel. Multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet gratuito. In Apocalypſi

1. Tim. 6.
Exod. 23.
Deut. 16.

Dan. 11.

calypsi quoq; quæ magna ex parte videtur esse Danielis quędam explicatio, ita legimus. Et faciet, vt ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterē aut nomē bestię. His ergo artibus, quę sunt auaritię proprię, largiendo multa suis, alienis commercium omne interdicendo, facilè mentes hominum natura sua opum magnarum cupidas sibi deuinciet, atque obsequentissimas reddet. Hāc tentationem animę infirmę, & rebus vitę huius affectę, aut vix aut nullo modo euadent. Quapropter benè Christus lamentatus est tales in Euangelio, cum ait: vę prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Significare volens animas imperfectas, Christi in se fidem teneram concipientes aut nutrientes, miserabili esse periculo expositas, cum etiam viriles & robustę vix tentationis pondus poterunt sustinere. *Apoc. 13.* *Matth. 24.*

DE IMMENSA CRVDELITATE ILLIVS IN Christi seruos & acerbissima Ecclesiæ tribulatione. Cap. XXII.

VERVM suprema omnium & potentissima ad concutiendū Ecclesiam tentatio, erit immanis Antichristi violentia, & furor in repugnantes implacabilis: in quos omni cruciatuū, omni ignominię & sęuæ mortis genere excogitato, funestus ille inexorabiliter debachabitur: vt Diocletiani, & Decij, & Maximini, & ipsi Nerones ludus & nęnia sint præ istius Diabolica truculentia. Quicquid Antiochus sæuum in Machabęos, quicquid Herodes in paruulos, quicquid reliqui tyranni in infensissimos sibi hostes designarunt, non erit par sæuitiæ istius leonis, vrsi, pardi, apri, serpentis, ceraſtæ, draconis, & quocunque alio nomine bestiam feralem appellandā duxit spiritus sanctus. Superuacaneum hic esse video trepidationem Christiani populi scribere, fugam, latebras, solitudines, extremam egestatem & penuriam rerum omnium, infamiam vbique profugorum, furorem gentium conclamantium, insidias propinquorum, nihil tutum in orbe, ipsam vmbram cuiusque suspectam. Quid carceres, quid ergastula? cateruas uinctorum, cędes, cadauerum multitudinem, quid iram ipsa sanctorum mansuetudine amplius sæuientem, quid stragem Dei Ecclesiarum, furorem populi concitati, satellitum de noua crudelitate contentionem, & inhumanitatis gloriam? Quanto tunc melius Ecclesia deplorabit, Deus uenerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: posuerunt morticinia seruorum tuorum escas uolatibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs *2. Mach. 7.* *Mat. 2.* *Psal. 78.*

terræ. Effuderunt sanguinem eorũ tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio, & illusio ijs, qui in circuitu nostro sunt. Vsque quo Domine irasceris in finem? Et hæc quidem serui Dei secum deplorabunt, qui in illa acerbissima tempora seruati sint. Neque eos signorum gloria consolabitur, neque populorum conuersio ad fidem Christi, sed omnibus destituti, omnia etiam videbunt transire ad aduersarios: illos, sanctos haberi, illos, veritatis & Dei veri cultus assertores, illos demum gloria signorum fulgere, quos ipsi perpetiuntur carnifices crudelissimos. Præclarè Gregorius veluti attonitus stupet, hæc contemplans. Quæ erit, inquit, humanæ mentis illa tentatio, quando pius Martyr, & corpus tormentis subijcit, & tamen ante oculos eius tortor miracula facit? cuius tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat signis coruscat? Hippolytus quoque Martyr ita scribit de Antichristi tyrannide. Recusantes verò imperium ipsius, pœnis incomparabilibus, acerbissimisque tormentis & machinis absumet, qualiæ nunquam fuerunt, nec auribus homo percepit, nec oculis mortaliũ conspecta sunt. Et quibusdam interpositis. Tunc lugebit vniuersa terra vitam cruciatuum plenam: lugebit mare, lugebit Sol, lugebunt montes & colles propter genus humanum: eo quod omnes defecerint à Sãcto Deo, & crediderint impostori illi, suscepto charactere impuri illius, & hostis Dei loco viuificę crucis Saluatoris. Lugebunt etiam Ecclesię luctum magnum, quia neque oblatio, nec suffitus fiat nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ, tugurij instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi, non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum cantatio cessabit. Sed erunt apud homines tenebræ: lamentatio super lamentationem, væ super væ. Atque hæc quidem scriptor ille atque alia etiam complura declamat, sed pro omnibus, esse debet verbum Christi pertimescendum: fore tunc tribulationem talem, qualis antea nunquam fuerit ex quo homines esse cœperunt.

Greg. 31. mor. c. 12.

Hippol. lib. de Antichr.

Mat. 24.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

LIBER TERTIVS.

ECCLESIAM NON ESSE *Antichristi quamuis valida persecutione superandam.* Cap. I.

VONIAM de Regno & potentia Antichristi, atque omnium, quę vnquam perpessa est Ecclesia Dei, sæuissimo bello, hactenus diximus; sequitur vt de tanti hostis vltima clade, ac fidelium Christi seruorum coronis triumphisque dicamus. Neque enim deseret Ecclesiã suam Christus, neque patietur aduersarium insultare diutius gloriæ suæ. Quin potius quanto erit hostis potentia maior, tanto de illo splendidiorem triumphum aget. Tenemus Dei qui non mentitur, pollicitationes plurimas & pacta conuenta firmissima. Ego, inquit, vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. *Matth. 28.* Et aliàs: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. *Matth. 16.* Et rursus: Dabit vobis Paracletum, vt maneat vobiscum in æternum. *Ioan. 14.* Et alibi: veritas in nobis permanet, *2. Ioan. 1.*

manet, & erit nobiſcum in æternum. Et nemo rapiet oues meas de
Ioan. 10. manu mea. Et non deficient verba mea de ore ſeminis tui amodo &
Iſai. 59. in ſempiternum. Sunt innumerabilia teſtimonia, quibus certi ſumus, nunquam Deum bonum & benignum defuturum ſuis. Imo
Rom. 15. verò quæcunque ſcripta ſunt, ad hoc ſcripta ſunt, vt per patientiam
Heb. 6. & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeat indeclinabilem, tanquam ancoram tutam ac firmam fidelis Chriſti populus: quoniam ipſe dixit, non te dimittam neque derelinquam, ita vt fidenter dicamus, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi inimicus.
Ioſ. 1. Neque verò draconem illum funeſtiſſimũ ſolui ſineret in fine mun-
Pſal. 117. di clementiſſimus Deus, niſi eam ſuis ſe eſſe ſciret gratiam largiturum, qua ſolutum etiam ac furentẽ hoſtem vincerent: idque amplius Dei gloriæ cederet, quod totis viribus Diabolus cum Eccleſia Chriſti cõgrediens, poſtquam illam huc illuc iactarit & torſerit, tandem ſpe ſua fruſtratus campum deſerere, & in extremum abire baratrũ cum ſumma ignominia & deſperatione cogatur. Hæc fuit pertinax ne-
Iob. 1. & 2. quiſſimi Satanæ contentio cum Deo de Sancto Iob, qui proprie Eccleſiæ calamitatem illam vltimam vt typus quidam egregius refert: hæc Dei etiam permiſſu vſurpata nocendi poteſtas: hic tandem exitus tã longi duriq; certaminis, vt ſanctiſſimus vir Dei ore laudatus, tentationũ vi illuſtrior apparuerit, Deo cauſam ſuam tuẽte, & innocentis viri patientiã cumulatiſſimis bonis remunerante: igitur quod ligatus modo tenetur Satanas, ne noceat quantum vult, Dei eſt miſericordiæ, ne nos imbecilles & timidi ſalutẽ illius furore amittamus: quòd extremo illo tempore rurſus ſoluendus eſt, etiam miſericordiæ & ſapientiæ eſt, vt quantas habeat Dei gratia vires, fortiſſimi illi Chriſti milites ſæuiſſimo hoſti obiecti atque expoſiti toti, cum magna cæleſtis patris gloria experiantur. Nam ſicut ſolent excellentes artifices poſt varia facultatis ſuæ edita documenta, in ſupremum actum maximè ardua conferre, vt tota res cum maiori illorum admiratione finiatur: ita mihi videtur Chriſtus noſter ad oſtẽdendam magnitudinem gratiæ, ac virtutis ſuæ, poſt tot perpetrata fortiter, veluti ſupremum facinus editurus, iubere Leonem illum violentum ſolui, & in ſe quam poteſt acerrimum concitari, vt Sanctæ Eccleſiæ in terris depugnantis pulcherrimum ſpectaculum, velut actu omnium maxime admirabili, claudat.

DE DEI AVXILIO ET ANGELORVM præſidio. Cap. II.

ATQVE humana quidem gens inermis per ſe, ac rerum omnium inops, hoſti & truci & ſuo furori permiſſo, infinito etiã impio-

impiorum agmine ſtipato, omnino impar eſt, niſi diuinitus adiuuetur. Quare videndum deinceps eſt, quibus auxilijs Eccleſia ſuperior ſit. Ea ſunt duplicis formæ: quædam inuiſibilia & interna: alia rurſus externa: vtroque modo Eccleſiæ ſuæ aderit Chriſtus. Interna quidem auxilia non dubium eſt quin tunc longe maxima daturus ſit, fidei admirabile robur, charitatis & patientiæ inuictum ſpiritum, ſapientiæ lucem eam, quæ nulla poſſit diabolicæ poteſtatis & operationis caligine offundi. De eo quippe tempore ſcriptum eſt: Hic eſt fides & patientia ſanctorum: quæ quoniam inter dona Dei ſcriptura ſæpe commemorat, non eſt dubitandum Eccleſiæ Chriſti diuinitus pro tẽpeſtatis illius magnitudine ea futura illuſtriora. Sunt etiam auxiliares nobis Sancti Angeli, quos plures ſecum eſſe quã eſſent cum aduerſarijs à puero ſuo cerni curruum ac militũ multitudine territo, Eliſæus optauit. Erunt igitur tunc populo Dei præcipui adiutores Angeli, atq; ij præſtantiſſimi. Non enim ſine magna cauſa à Daniele ſcriptum eſt: In tempore autem illo conſurget Michaël princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui. Michaëlis verò opus atque operã deſcribit Ioannes, hoc quoq; loco, vt ſolet, velut parerga illius prophetæ implens. Nã prælianté valide cũ Dracone Michaelẽ, atq; huius Angelos cũ illius Angelis congredientes narrat, & magno tandẽ certamine viciſſe atq; fugaſſe aduerſariũ, quod quamuis toto Eccleſiæ Chriſtianæ decurſu Michael, noſter egregius princeps, faciat, tamẽ ipſe ordo rerũ ſatis indicat, præcipue vltimũ præliũ illud eſſe, in quo Michaele ſuperãte, ab omni eſt cælo protinus cum magna lætitia conclamatũ: Nũc facta eſt ſalus, & virtus, & regnũ Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius. Ergo ſub Rege Chriſto, & Michaele chriſtianæ militiæ principe, quos nõ sũt hoſtes debellaturi Eccleſię catholicę milites præſtantiſſimi? Aut quomodo quemquam timeant, quibus Deus eſt & pugnandi autor & dux? ſigna vero cæleſtia ſuperni proceres magno agmine vbique circunferunt?

Apoc. 13. *Epheſ.*2. *Phil.* 1. *Gal.*6.

*4.Reg.*6.

Dan. 12.

Apoc. 12.

*Apoc.*12.

DE DIVINAE SCRIPTVRAE MVNIMINE ADuerſus artes Antichriſti. Cap. III.

INTER externa vero auxilia principem locum tenet ſcriptura diuina, cuius autoritate inuicta, aduerſus dolos & innumerabiles fraudes Antichriſti, quibus gentes toto orbe ſeducet, nullum eſt diuinitus eccleſię catholicæ datũ maius fortiuſque preſidium. Ad omnes enim Diaboli inſidias detegendas, ad omnes mendacij machinas ſuperandas valet excelſum atque inſuperabile diuini eloquij robur. omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperãtibus in ſe, & gladius ſpiritus,

*Prou.*30.

Epheſ. 6. ritus, eſt verbum Dei. Hæc ſunt fluenta pleniſſima, iuxta quæ colum
Cant. 5. bæ ſanctæ reſident: Vbi & ſupernè inuolantem hoſtem intuentur, &
Greg. in Can. merſo capite, vt Gregorius philoſophatur, aſtutiam inſequentis eludunt. Itaque omnibus miraculis Antichriſti, quamuis multa, quamuis magna ille prębeat, intrepida opponet Eccleſia fidem ſcripturarum: atq; huius veritatis teſtimonio inexpugnabili, omnes illius prę-
Matth. 24. ſtigias tanquam nebulas clariſſima luce diſijciet. Dabunt, inquit, ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce prædixi vobis. O certè admirabilem Chriſti prouidentiam, ſignis & prodigiis ingentibus ſeductorũ quid habet, quod opponat Eccleſia? Ecce, inquit, prædixi vobis. Hoc omnibus ſignis maius, hoc omnium miraculorum potentiſſimum. Nihil enim eſt di-
Galat. 1. uini verbi auctoritate robuſtius. Licet Angelus de cælo Euangelizet uobis, præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Paulus planè ita mo-
2. Pet. 1. nuit. Tanta eſt ſemel acceptæ dininę ueritatis firmitudo. Quid Petrus? Et habemus, inquit, firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernę lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus ueſtris. Quid quæſo eſt, quod hic dicit ſe habere firmius teſtimonium? Sublimis tranſfigurationis Chriſti miraculum narrat, teſtis ipſe oculatus: at fidei cõ-
Ioan. 5. ciliandæ, firmius ac maius pondus habere uult propheticorum ora-
Ibidem. culorum de Chriſto illuſtriſſima teſtimonia. Quare Chriſtus ipſe Iu-
Rom. 1. dæos maximè refellens, ſcrutamini, inquit, ſcripturas, quia ipſæ teſtimonium perhibent de me. Et: ſi crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit. Et Paulus, quem ante promiſerat
1. Cor. 14. per ſcripturas. Non minus ergo fides Chriſti ex diuinis ſcripturis quã ex miraculis ipſis confirmata eſt. Et ſigna quidem infidelibus data ſunt, ſcripturæ fidelibus. Idcircò primæua Eccleſia miraculis abunda uit, cum eſſent infideles uocandi: at ultima Eccleſia cum fideles uocati iam ſint, plus ſcriptura quam miraculis nitetur. Quin etiam audaciter dixerim, miracula omnia uana eſſe & inania, niſi ſcriptura ap-
Ioan. 10. probentur, hoc eſt doctrinam habeant ſcripturæ conformem: ſcri-
Ioan. 1. ptura uerò ipſa per ſe inuictiſſimum ueritatis argumentum eſt. Nã
Eſai. 40. Ioannes ſignum fecit nullum, meruit tamen fidem tantus Dei teſtis, quòd ſecundum ſcripturam oſtendit ſe eſſe uocem clamantis in deſerto. Itaque ſumma eſt Catholicę Eccleſiæ ſecuritas, ſumma lætitia, quod myſteria omnia quæ tenet, ſibi per ſcripturarum ſeriem admirabiliter connexa ſunt, nihilque in noua lege factum eſt, quod inueteri non prædicatur faciendum: ut in modum coronę ſeſe oracula cæleſtia cingant, ſibique mutuo inſtar Cherubin in Dei glorificatione reſpondeant. Ergo ipſa magnitudo & multitudo ſignorum ac prodigiorum Antichriſti, diuina ſcriptura tanquam prodente paratas inſi-

dias,

dias, populo fideli & sapienti, erit asserti mendacij ineluctabile argu- 2. Thess. 2.
mentum, propterea quod scriptum est, aduentum illius fore secun- Matth. 14.
dum operationem Sathanæ, in omni uirtute & signis, & prodigijs
mendacibus. Et iterum scriptum est: dabunt signa & prodigia ma- Apoc. 13.
gna atque iterum, & datum est illi ut faciat signa magna. Quam ob
rem stulti & cæci cupiditate glorię, his pedicis capientur: Verum sa-
pientes & uerbi Dei scientia præstantes, pro nihilo eiusmodi omnes
tendiculas ducent, cum frustra ponatur rete, ut habet Salomon, ante Prouer. 1.
oculos pennatorum. Atque hoc illud est, quod mirabilis propheta
Daniel de his nouissimis temporibus in fine altissimæ reuelationis Dan. 12.
ponit. Impie, inquit, agent impij, neque intelligent omnes impij,
porrò docti intelligent; quam ob rem clausos signatosque sermones
vsque ad prefinitum tempus Angelus dixit: Doctos autem & Dei ver Ibidem.
bo potentes quasi splendorem firmamenti fulgere, in perpetuas æter
nitates. Qui ergo absconderit in corde suo eloquium Domini, non Psal. 118.
peccabit, neque altitudo Sathanæ poterit eum perdere, qui sacrorũ
eloquiorum sententiam tenet.

FVTVROS ESSE EXTREMO ECCLESIÆ tempore viros Apostolicæ Sanctitatis.
Cap. IIII.

IAM verò ad præcipuas diuinæ prouidentiæ partes pertinet, vt
pro temporum necessitate, viros Ecclesiæ suæ idoneos tribuat: ita
cum primum Euangelium fuit toto orbe vulgandum, aduersus sum-
mam potentiam & inflatam sapientiam hominum tunc maximè de
religione gloriantium, opponendum fuit diuini spiritus igne inflam
matum atque omnibus modis inuictum Apostolicum pectus, quo- Rom. 8
rum fuere primitiæ spiritus. Ita etiam cum Romani Imperatores, in
Christianũ nomen acrius desæuirẽt, Martyrum fortissimorũ cuneus
præclarissimus constitit. Nulla quoque ætas Ecclesiæ, aut plures, aut
præstantiores sapientia Episcopos & Doctores tulit, quam, cũ est ma
ximè veritas catholica oppugnata Arianorũ potentissima hæresi, cui
non vrbes solum, sed prouinciæ, & imperia cessere. Videmus sanè
stellarum admirabilem dispositionem, quæ per diuersas cæli plagas
disseminatæ sunt: neque fulgentissimæ in vnum locum omnes coa-
ceruatæ, sed vario tractu distinctæ, atque alijs minoribus intermixtæ
pulcherrimam hanc totius cæli faciem efficiunt. Haud aliter in San- Iob. 26.
ctæ Ecclesiæ decursu, viros præcipua sanctitate & sapientia florentes
Spiritus sanctus, cuius est cęlos ornare, diuersis sæculis assignauit:

eoque

eoque plures & eminentiores, quo magis neceſſarios nouit. Quare non eſt dubitandum, quin pro illa acerbitate maxima temporum, diuinitus ſeruati ſint viri excellentiſsimi, atque ipſius Apoſtolicæ gloriæ propemodum æmuli. Ob quam illorum virorum laudem, ſeſe ijs annumeraſſe Paulum Apoſtolum, non improbabiliter opinatur Anſelmus, cum ſcribit ad Theſſalonicenſes, de illo extremo ſæculo. Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, non præueniemus eos qui dormierunt. Et ſi enim creſcente tunc iniquitate, refrigeſcet multorum charitas, tamen illi ipſi qui tanta vi aduerſantium ventorum, accenſum in ſe Dei ſpiritum non patientur extingui, non poterunt non eſſe Dei amore ardentiſſimi; etenim violentus flatus vt flammam modicam extinguit, ita accendit ingentem. Quam illorum temporum conditionem altè contemplans Beatus Auguſtinus tanti illos viros facit, vt ſeſe ac ſui æquales præ illis contemnat ac pro nihilo ducat. Quæ quamquam eſt ex magna humilitate, propriaque illius patris, profecta laus, non ideo tamen non eſt habenda veriſſima. Verba Sancti Patris affigam. In eorum ſane, inquit, qui tunc futuri ſunt, Sanctorum atque fidelium comparatione quid ſumus? quando quidem ad illos probandos tantus ſoluetur inimicus, cum quo nos ligato, tantis periculis dimicamus. Hippolytus quoque, quem Hieronymus in libro ſcriptorum Eccleſiaſticorum refert, ita de Sanctis illius vltimi temporis loquitur. O beatos, qui tunc tyrannum illum deuicerint? Quippè prioribus martyribus illuſtriores, & ſublimiores declarandi ſunt: Propterea quod ſuperiores martyres Diaboli ſatellites ſuperarint. Hi verò ipſum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur encomijs & coronis non ornabuntur à Rege noſtro Ieſu Chriſto? Hæc Hippolytus. Quod ſi Eccleſia Chriſti eſt acies ordinata caſtrorum, quemadmodum in diuino epithalamio canitur, atque in acie vt ſolet eſſe precipua gloria primorum, ita ſecunda uel par extremorum, qui totum agmen abſoluunt & muniunt; quis dubitet Imperatorem noſtrum ſtrenuiſſimos milites in columẽ Eccleſiæ reſeruaſſe, vbi Diaboli & ſatellitum eius fortiſſimum impetum futurum videt? Quæ verò merita quæ gloria ſit illorum Chriſti ſeruorum, qui cum Antichriſto pugnabunt, declarant ſatis diuinæ literæ. In Daniele quidem legimus, Populus ſciens Deum ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma & in captiuitate & in rapina dierum. Et de eruditis ruent, vt conflentur, & eligantur, & dealbentur vſque ad præfinitum tẽpus. Quæ de Antichriſti tempore dicta Eccleſiaſtici expoſitores intelligunt. Illa verò certiſſimè: Vade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatiq́ue ſermones vſque ad præfinitum tempus. Eligentur, & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impij agent impiè, neque

Anſelmus. 1. Theſſ. 4.

Matth. 24.

Aug. 20. de ciuit. c. 8.

Hippol. de conſum. ſæculi.

Can. 6.

Dan. 11.

Dan. 12.

neque intelligent omnes impij, porro docti intelligent, & à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hæc manifestissimè de persecutione Antichristi dicta sunt, in qua dicit multos esse probandos & tanquam igne argentum, esse dealbandos & ad purissimi electissimique metalli pretium perducendos. Cui Ioannes concinit cũ de bestiæ immani tyrannide agens veluti exclamat: si quis habet aurem audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet, qui gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. Hic est patientia & fides *Apoc. 13.* Sanctorum. Mirabiliter enim emicabit illa fides tot aduersarij signis oppugnata, nec victa: illa patiẽtia, immanissimè afflicta ac discruciata at minime cedens. Ergo perfectos viros, quales tempora durissima postulant, ætas Ecclesiæ vltima proferet, quibus regnum Christi sempiternum profligato huius Mundi principe glorioßissimè cedat.

QVOD DE ADVENTV ELIAE ET ENOCH *sub tempora Antichristi, quidam dubitent.* *Cap. V.*

SED præter hæc, quæ quamuis sint magna per se, tamen sunt quodammodo omnium temporum communia præsidia erit singulare quoddam & in illum supremũ laborem Ecclesiæ sanctæ mu- *Eccliſ. 46.* nus diuinitus præparatũ. Nulla ætas vidit, antiquos prophetas iterũ *1. Reg. 28.* ad res humanas redijsse & Samuel quidẽ solicitatũ se à Saule pytho nissæ interpellatione, quamuis ad breue tempus ægre tulit: Apostoli *Mat. 17.* autem Petrus & Iacobus, & Ioannes pro magno Dei munere acceperunt, quod Moysem & Eliam tantisper contueri, & audire meruerunt: literas quoque Eliæ iam ab hominibus rapti accepit & legit *2. Par. 21.* Soram Rex Israel, sed quæ triste nuntium diuinæ vindictæ impendentis afferrent. Sanctorum etiam corpora complurium surrexerũt, *Matth. 27.* & post excitatum à mortuis Christum, venerunt in ciuitatem sanctam & multis apparuerunt. Verum humanam consuetudinem cum hominibus minime habuerunt. Ioannem Baptistam surrexisse *Marc. 6.* Herodes existimauit, eumdem Christum & Ioannem putans: *Matth. 16.* plebs Iudæorum imperita Eliam, aut Hieremiam aut de veteribus aliquem in mundum redijsse iactauit, cum Christi opera admirabilia videret. Verum re ipsa ad humanæ mortalisque vitæ consuetudinem Sanctorum aliquis reuocatus est nun-

quam: nunquam ad noſtra hæc ſunt reuerſi qui melioribus illis cæleſtibus aſſuerunt. At ætate mundi iam intereuntis extrema, mittentur diuinitus excellentes viri Deoque imprimis chari Elias & Enoch, vt corda filiorum nutantia ac pene deficientia confirment & ad patrum primorum Apoſtolorum Chriſti, firmiſſimam fidem cõſtantiamq; conuertant. Hoc Dei munus tam rarum, tam inuſitatũ, quidam non capiuut, & quæ humana eſt imbecillitas, minime credunt. Itaque non deſunt, qui Eliæ & Enoch aduentum ſub tempora Antichriſti velut ſomnium fabulamque contemnant, nihil de hoc certi haberi cenſentes: ſed opinionem eſſe quorumdam tantũ piam, nullo ſolido ſcripturæ fundamento nixam: neque opus eſſe prædicatione Eliæ & Enoch, cum tot patres in Eccleſia extiterint, qui Fidem catholicam ſatis & prædicarint, & vitæ ſanctitate ſigniſque clariſſimis illuſtrarint. Quorſum enim tam longa ætate dormirent illi viri, tot ſæcula expectantes? quorſum miſeræ huius vitæ iterum moleſtias ſunt experturi? vt Enoch per annos quater mille, Elias per ter mille & amplius latuerint, prodituri in ſcenam, cum iam ſe eſſe homines pene obliti ſint, ecquid viros egregie meritos ac ſibi vehementer charos Deus tanto tempore deſtitueret, & à dulciſſimo beatæ vitæ conſortio relegaret? Quod ſi homines magni pro illa tempeſtate Deo neceſſarij ſunt, vt cauſam illius agant, parteſque tueantur, an eſt diuina infirmata potentia, vt non poſſit tales creare tunc, niſi veteres ad ſuppetias ſibi ferendas reuocet? An non poteſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ?

Mat. 3.

QVOD CONCORS SIT PATRVM SENTENTIA Eliam & Enoch venturos vltimo tempore.

Cap. VI.

1. Cor. 2. Rom. 2. Sap. 9. Eſa. 40. 1. Cor. 1.

HAEC homines diſputant, qui cum ſua ignorent, tamen audẽt conſiliorum Dei eſſe cenſores. Nam quæ hominis ſunt nemo nouit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: & quæ Dei ſunt, nemo niſi ſpiritus Dei qui eſt in ipſo, qui & reuelat quæ vult, quibus vult. Quis enim conſiliarius eius fuit? aut quis nouit conſilium Dei? Non ne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Ea ergo quæ Dei voluntas ſola poteſt facere vel rata vel irrita, humanis ratiunculis metiri velle atque ſupponere, nihil eſt aliud quam inſigniter delirare. Quis ferret ſutorem aut lanium de Philippi futuris nuptijs, aut de ampliſſimo præſulatu, vel legatione primaria, quid poſt triennium eſſet futurum, ratiocinantem, & quæ ipſos proceres laterent, certo polli-

pollicentem? Abeant, qui ſuſpiciunculas ſuas pluris faciunt, quam confirmatiſſima dicta ſanctorum Patrum, vel potius ipſius ſpiritus Sancti. Neque enim hæc ſcholaſticorum eſt tantum opinio, Thomæ, Bonauenturę, Richardi, & ſimilium, quorum tamen ſi ſola eſſet aſſertio plurimi facienda eſſet, quo tempore præſertim contra hæreticorum perfidiam ſcholaſticæ doctrinæ præſidium maximè opponitur: cum vero & Sanctorum omnium antiquorum ſit plena conſenſio, & catholicæ Eccleſiæ perpetua traditio, & ſcripturæ demum certa ſententia, qui de Eliæ & Enoch aduentu diſſentiat, aut etiam dubitet, eum vel ſumma imperitia, vel errore nullo modo ferendo laborare, non equidem ambigam. Ac primum de Elia quoniam notius & certius eſt paucas de multis veterum Patrum ſententias proferam, quibus tanquam catholicam veritatem illius aduentum confitentur. Auguſtinus quidem in illo præclaro opere de ciuitate Dei ſic: Per hunc Eliam magnum celeberrimumque prophetam, expoſita ſibi lege vltimo tempore ante iudicium: Iudæos in Chriſtum verum credituros celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſque fidelium. Profecto non poteſt eſſe celeberrimum fidelium cordibus, quod falſum incertumque ſit. Idem in eodem opere, colligens quæ ſunt certa de futuris temporibus, in illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus eſſe futuras. Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichriſtum perſecuturum: Chriſtum venturum iudicaturum, mortuorum reſurrectionem & cætera, vbi nemo non videt qua fide ſanctus hic pater teneri velit Eliæ aduentum, qui illum coniungit cum Antichriſti perſecutione, Chriſti aduentu, & mortuorũ reſurrectione, & inter hæc certæ fidei documenta connumerat. Chryſoſtomus paſſim rem certiſſimam facit, præſertim in Homilijs ſuper Matthæũ. Hæc Hieronymi, Theophylacti, & Hilarij ſententia cum verba Chriſti apud Matthæum de Elia venturo enarrant, quæ mox excutiemus. Omnibus his ſuperior Iuſtinus Martyr: Noſter quoque Dominus hoc ipſum inter cætera docuit, venturum olim Eliam, & id ita fore ſcimus, quando in gloria de cælis dominus noſter veniet: cuius etiam priorem aduentum præceſſit Dei ſpiritus, qui in Elia fuerat, in Ioanne prepheta veſtri generis: poſt quem nullus alius propheta apud nos extitit. De Enoch vero ſic Tertullianus in libro aduerſus Iudæos: Enoch iuſtiſſimum, non circunciſum neque ſabbatizantem de hoc mundo tranſtulit, qui necdum mortem guſtauit, vt æternitatis candidatus iam nobis oſtenderet, nos quoque ſine legis onere Moyſi, Deo poſſe placere. De eodem in tractatu de Sion & Sina inter opuſcula Cypriani ſic ſcribitur: Enoch, qui ante diluuium Deo iuſtus complacuit, & ideo de iſto mundo in carnis ſuæ natiuitatem

S. Tho. 1. p. q. 102. a. 2 3. & 3. p. q. 49. a. 5. Ricar. de Sãct. in Apoc. lib. 3. par. 2. c. 7.

Aug. lib. 20. de Ciuit. c. 29.

Aug. lib. 20. de ciuit. c. 30.

Chry. hõ. 58. in Mat.

Iuſt. in colloq. cum Trypho. Iud.

Tertult. li. ad uersꝰ Iudæos.

Cyprian.

viuus translatus est in loco vbi Deus scit: ex quo loco consummationem Mundi innouare habet in hoc mundo, vnde etiam translatus est ad confundendum & reuicendum Antichristum. De vtriusque autem aduentu sub tempora Antichristi, ex Ecclesiæ traditione scribunt antiquissimi Patres, Iustinus, Irenæus, Hippolytus, Tertullianus, qui ab Apostolis videntur edocti, & per manus posteris tradisse: quorum vestigijs insistunt posteriores patres, id tanquam exploratum repetit sæpe numero Gregorius Papa in suis moralibus, præsertim in lib. 9. & 14. & 15. cuius quoniam notissima sunt verba non recito. De vtriusque item aduentu ad Antichristum oppugnandum D. Ambrosius super psalmos, & B. Damascenus in 4. lib. de fide Orthodoxa. Atque vt hanc fuisse constet, vt dixi, ab Apostolis ipsis traditam doctrinam, quæ per manus accepta semper in Ecclesia certa habita sit, Irenæi longiusculam orationem repetere non moror. Enoch, inquit, in libro contra hæreses. 5. placens Deo, in quo placuit corpore translatus est, translationem iustorum præmostrans. Et Elias sicut erat in plasmata substantia assumptus, assumptionem patrum prophetans; & nihil impedit eos corpus in assumptione & translatione eorum, per illas enim manus per quas in initio plasmati sunt, per ipsas & assumptionem & translationem acceperunt, assuetæ enim erant in Adam manus Dei cooptare & tenere & baiulare suum plasma & ferre & ponere vbi ipsæ vellent. Vbi ergo prius positus est homo scilicet in paradiso quemadmodum scriptura dicit, & plantauit Deus paradisum in Edem contra Orientem & posuit ibi hominem quem plasmauit & inde proiectus est in hunc Mundum non obediens. Quapropter dicunt Presbyteri qui sunt Apostolorum discipuli, eos qui translati sunt, illuc translatos esse, iustis enim hominibus & spiritum habentibus preparatus est paradisus, in quem & Apostolus Paulus asportatus audiuit sermones inenarrabiles quantum ad nos in præsenti: & ibi manere eos qui translati sunt vsque ad consummationem, conspirantes in corruptelam. Quibus Irenæi verbis docemur Apostolorum fuisse traditionem Enoch & Eliam adhuc viuere in corpore, deinde in paradiso terrestri, vbi Adam fuit, eos esse: tandem seruari eos vsque ad consummationem mundi: Ex his primum illud, Enoch inquam & Eliam nondũ gustasse mortem, sed adhuc in proprijs corporibus esse superstites, non posse in dubium reuocari salua fide, affirmat Augustinus in libro de peccato originali, quod etiam Hieronymus, Athanasius, & Epiphanius certum asserit, illud alterum esse eos modo in paradiso vbi Adam fuit, dicit esse sub dubio. Redituros vero ambos ad hanc vitam vt debitum humanæ naturæ morte persoluant, docet in libro de Genesi ad literam. Quod etiam Tertullianus & Hippolytus & Am-

Irenæus lib. 4. ca. 30. Enoch translatus est & conseruatur vsque nũc testis iusti iudicij Dei.

Greg li. 9. c. 4. lib. 14. c. 12. li. 15. c. & Hom. 12. in Ezech.

Ambr. in psal. 45. & 4. ad Rom.

Damasc. li. 4. c. 27.

Irenaus lib. 5. aduersus her. cap. 5.

Gen. 3.

Aug. lib. 2. de pecc. orig. c. 23

Hieron. ad Pãmach. de erroribus Ioan.

Athan. lib. de Syn. Nicæn.

Epipha. lib. 2. hær. 64.

Aug. de Gen. lib. 9. c. 6.

Tertull. lib. de Anima.

& Ambrosius docent, atque est recepta sententia. Quod autem Hilarius Eliam & Moysem venturos dicit in fine, nos commouere nõ debet. Nam de Elia cum cæteris et ipse consentit: de Mose peculiarem sententiam sequutus est propterea quod cum Elia in transfiguratione domini apparuit. Verum scriptura Moysem nusquam docet esse translatum, quin potius defunctum & narrat & illius corpus ab Archangelo aduersus diabolum defensum, Eliam vero & Enoch apertissimè translatos docet, vt certo colligamus hos duos esse ad finem temporum reseruatos.

Hippo. lib. de Anti.
Ambro. in. 4. ad Rom.
Hilar. in 17. Mat.
Deut. vltim
Iud. 1.
4. Reg. 2.
Heb. 11.
Gen. 5.
Eccliſ. 4

QVOD SALVA FIDE SCRIPTVRAE CANONIcæ, non possit negari Eliæ aduentus ante iudicium. Cap. VII.

NEQVE enim opinioni hominum, si penitus consulatur, rem tantam canonica scriptura dimisit, sed manifestè narrat de Eliæ raptu, & vita, & literis post annos à raptu plures quam octo, vt ex varijs locis scripturę diligenter collatis colligere licet, ad Regem Ioram filium Iosaphat in Iuda regnantem directis. Mortem autem Elię nunquam narrat, vt esse eum superstitem intelligamus, locus autem illustris est apud Malachiam, qui volumen suum ita claudit: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. De Elia illo vero in cælum rapto, non de Ioanne Baptista (vt quidam contendunt) Malachiæ esse sermonem declarat satis expositio veterum Patrum. Augustinus quidem, etiam septuaginta interpretum lectionem affert, vbi illi non Eliam prophetam sed Eliam Thesbitem vertunt, vt exploratò sciamus de vero Elia hæc dici. Hieronymus quoque in commentarijs eius prophetæ, idem sentit, quanquam obscurius in fine loquitur. Sed Chrysostomus insigniter eos refellit, qui ad Ioannem Baptistam Malachiæ verba contorquentum quòd Thesbitem Eliam nominet, cum Ioannes Thesbytes non fuerit, tum quòd prænuntium dicat Eliam ante diem Domini magnum & horribilem, dies autem horribilis non in priore, aduentu sed in posteriore ad iudiciũ intelligitur: tandem quod ait, ne percutiam terram simul (vt ipse legit) aut anathemate, vt nos, nõ potest ad priorem Domini aduentũ referri, quando filius hominis venit non vt perderet mundum, sed ut saluaret, in posteriore autẽ ueniet, vt iudicet & percutiat imparatos, sicut in diebus diluuij, vt ipse exposuit:

4. Reg. 2. 2. Par. 21.
Mal. 4.
Aug. li. 20. Ciuit. c. 29. & 30.
Hiero. super Mal. 4.
Chryſho. 58. in Mat.
Ioa. 3.
Mat. 24.

posuit: Ergo illustrissima prophetia Malachiæ nullo potest fuco obscurari: ex cuius lectione celebris apud Iudęos opinio habebatur de Elia ante Christum venturo. Vnde cum non discernerent duos Christi aduentus, interrogabant Ioannem an ipse esset Elias? & Chri-
Ioa.1. stum alij Eliam ferebant: Et Apostoli ipsi Domino quæstionem mo-
Mat.16. uerunt, post Heliam visum in monte: Quid ergo dicunt scribæ, quod
Mat.17. Eliam oportet venire primum? excitati enim conspectu tanti viri & vulgatam de eo repetentes memoria opinionem, scire cupiebant, utrum ne vera esset Iudęorum sententia. Quæ si vera foret: quid illis respondendum esset, qui Christum id circo se non recipere causabantur, quod Elias non præcessisset eius aduentum, sicut erat à Propheta prędictum. Huic non simplici Apostolorum dubitationi, breuiter, sed dilucidè Magister satisfacit, vtramque partem quæstio-
Mat.17. nis aperiens: Elias quidem, inquit, venturus est, & restituet omnia: quibus verbis satis approbat atque confirmat opinionem Scribarum & pharisæorum de Elia Thesbite ante Christum uenturo, & quid acturus sit indicat: Nam restituturum omnia dicit, hoc est veterem & collapsam religionem reuocaturum in integrum. Sed ne infidelitati suæ Iudæi velut iustam excusationem prætexerent, continuo adiecit: Dico autem vobis quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt: Sic & filius
Luc.1. hominis passurus est ab eis. Quod propterea dictum est, quod Ioānes
Mat.11. Baptista venit in spiritu & virtute Eliæ, vt Angelus pronūtiauit. Quā rem Iudęis ipsis palam Dominus explicuerat, cum de Ioanne magnifice verba faceret, & si vultis, ait, recipere, ipse est Elias, qui venturus est: qui habet aures audiēdi audiat, ita significans mysticū, nō autē verum hunc esse Eliam. Malachiam autem de vtroque Elia & mystico & vero prophetasse apud Marcum Christus ostendit. Elias cum ve-
Mar. 9. *Mal.4.* nerit primo, restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium hominis, vt multa patiatur & contemnatur. Sed dico vobis quia & Elias venit, & fecerunt in eum quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo. Hic Eliam & venturum esse & venisse, sicut scriptum erat de eo Christus affirmat. Quare qui vel Malachiæ vel Euangelij verba de Elia, ad solum Ioannem Baptistam referenda volunt, multum illi falluntur, cum perspicuè, sicut duplicem suum aduentum distinguit, ita duplicem Eliam sibi vel pręisse vel præiturum, distinctè doceat. Hanc esse germanam loci Euangelici explicationem quā tradidimus, vt plane discat, qui volet, legat colloquium Iustini
Iust. mart. in colloq. Tryph. Martyris: vbi Tryphon Iudæus obijcit, Iesum non fuisse Messiam, quod Elias nondum venerit, quem oportet venire ante Christū. Cui respondet Iustinus: vere quidem Eliam Thesbitem venturum ante Christum, secundum prophetiam, sed illam de secundo aduentu debere

bere intelligi. Namque ante primum Ioannes Baptiſta venit in ſpiritu Eliæ. Itaque quod Apoſtoli de Iudæorum ſententia rogauerunt, hoc Tryphon Iudæus de ſua oppoſuit. Et quomodo Chriſtus Apoſtolis reſpondit, hoc etiam modo Iuſtinus Tryphoni ſatisfecit. Denique certam de Elia in fine venturo fidem facit Eccleſiaſtici autoritas, quæ canonica eſt in Eccleſia Dei, in eo libro autor de Elia ſic ſcribit. Qui ſcriptus eſt in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium & reſtituere tribus Iacob. Hæc qui de Ioanne, non de vero Elia dicta contendit, delirat planè, cum proximè dixerit: Qui receptus eſt in turbine ignis, in curru equorũ igneorum. Itaque ille ipſe qui raptus eſt curru igneo, inſcriptus eſt, hoc eſt, deſignatus vel prænũtiatus à Malachia, in iudicijs vel indicijs tẽporum, quibus illa momenta, quæ ſoli Deo ſunt nota in patris poſita poteſtate inſinuant, lenire iracundiam Domini, conciliare corpatris ad filium, vt Malachias expreſſit, & reſtituere tribus Iacob, quod Chriſtus dixit, reſtituet omnia. Hunc autorem de Malachiæ teſtimonio loqui, & certum eſt & omnes confitentur. De Elia autem Thesbite in fine venturo vaticinari, qui non videt, cæcus eſt. Namquòd quidam ita hunc locum eludere volunt, vt fateantur quidem ſapientem de teſtimonio Malachiæ loqui, illud autem Eliæ Thesbitæ accommodare non ſecundum veritatem, ſed ſecundum vulgi opinionem, adeo mihi videtur abſurdum, vt nihil ſupra. Quid enim ſtultius quam excellentem prophetam aliena laude ornare? quid vero inſanius quam autorem canonicum & ſcripturæ canonicæ conditorem, vel falſum eſſe putare, cum de Elia Thesbite intelligit, quæ de Ioanne Baptiſta ſunt dicta, vel certe fefelliſſe, cum aliena pręconia ipſius haberi propria vult, idque propter vulgi tantum ita opinantis errorem? Abſit à catholico viro tam abſurda ſententia. Quam ob rem Cornelius ipſe qui in Eccleſiaſtici commentarijs conatus eſt defendere, nulla ſcriptura canonica certò conuinci. Eliam in Mundi fine venturum, atque ea quam poſui interpretatione Eccleſiaſtici locum eludit, concludens non eſſe de fide Eliam venire ante diem Iudicij: re melius poſtea conſiderata in concordia Euangelica, quod opus poſterius eſt, ſcripſit ſententiam eſſe Catholicæ Eccleſiæ, quæ non poſſit ſalua fide negari. Atque ipſas ſcripturæ auctoritates ſecundum Patrum antiquorum expoſitiones & veram germanamque intelligentiam, abunde monſtrare Eliam non in ſpiritu ſolum vt in Ioanne Baptiſta, ſed in perſona etiam vere eſſe venturum, grauiter idem ſcriptor docteque confirmat. Quare ſi mea alicuius eſt pretij cenſura, non dubitarem equidem, ſententiam Eliæ aduentum in fine negantẽ, non ſolum inter improbabiles, ſed inter temerarias quoque, atque etiam erroneas planè numerare.

Eccli. 48.

Cornelius Iansenius in c. 48. Eccliſ.

Idẽ in concor. Euang. c. 68.

QVOD

QVOD SCRIPTVRA ETIAM ENOCH VENturum ante iudicium aperte tradat. Cap. VIII.

DE Enoch verò, quãquam nõ ita expreſſa tamen certa ſunt ſcripturæ quoque teſtimonia. Primum in Geneſi, vbi legimus. Ambulauit Enoch cum Deo & non apparuit, quia tulit eum Deus: Vbi ſatis docemur, hunc præ cæteris è præſenti ſæculo raptum in eadem carne manſiſſe, quod perſpicuum reddit Apoſtolus ſcribens ad Hebræos: Fide Enoch tranſlatus eſt, ne videret mortem, & non inue-

Gen. 5.

Heb. 11.

niebatur, quia tranſtulit illum Deus: ante tranſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo. Quod ſi tranſlatus Enoch viuit, profecto ob rem aliquam gerendam tandiu ſeruatus eſt. Id quod in Eccleſiaſtico explicatum legimus. Enoch placuit Deo & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pœnitentiam. Nihil amplius requiret ſuaue & docile ingenium. Sed vt ſunt hominũ dura & libera ingenia, non deſunt etiam eruditi, qui nihil ex iſto loco elici dicant ad Enoch aduentum certo comprobandum. Mihi vero permoleſtus eſt eorum labor, qui cum dogmata Eccleſiæ nõ negent, vel certe ſe non negare profiteantur, infirmant tamen, quo ad poſſunt, atque extenuant fundamẽta ſcripturæ, quibus catholica doctrina nititur, quod Eraſmo Roterodamo aliàs per ſæpe, viro autem egregie catholico & erudito Ianſenio, hic accidit. Contendit hic parum aut nihil valere teſtimonium ad rẽ de qua agimus. Græca enim ita habere: Enoch tranſlatus eſt in exẽmplum pœnitentiæ generationibus. Itaque illud in paradiſum, ab interprete Latino de ſuo additum, vt det vero gentibus pœnitentiam, vel non extare in greco vel hunc habere ſenſum, vt ſit in exemplum pœnitentiæ, quod nihil aliud inſinuat, quam ex inſigni remuneratione & beneficio in Enoch collocato, prouocari impios ad Deum colendum, & peccata deſerendum. Quæ diſputatio iſtorum, penè mihi ſtomacum mouet. Nam quam ſit inſulſa ratio, ideo tranſlatum vt pœnitentiam diſcerent generationes, facile quiuis intelligit. Cum enim ad requiem vocatus ſit, atque ad vitam longe iucundiſſimam, idque non ex facinoris alicuius ante acta pœnitentia, ſede potius ex vita integre atque innocenter ducta, quod nam obſecro pœnitentiæ, exemplum eſt iſthuc? Quod ſi propterea exemplum eſt pœnitentiæ, quod in illo homines cernunt Dei munera, iſta ratione in exemplum potius erit innocentiæ, aut fidei ut ult Apoſtolus: Erit in exemplum ſpei, religionis, iuſtitiæ, Charitatis:

Eccli. 44.

Heb. 11.

tatis: erit denique omnia, & nihil erit, quia nihil peculiare illi facto tam insigni tribuitur. Iam vero quod ad Græcanica prouocãt, nos vix semilatini, longe pluris facimus nostram hoc est vulgatam editionẽ, Ecclesiæ catholicæ in Tridentina Synodo auctoritate munitam. Neque conturbat nos nullo modo, si vocula quæpiam absit in græco aut Hebraico, qui ex Augustino & Hieronymo, imo ex ipso Luca & Paulo, didicerimus, spiritum sanctum etiam interpretibus ab Ecclesia probatis adfuisse, eumdem qui primos scriptores afflauerit. Qua ex re videmus plurima testimonia in Apostolo & in Luca ex translatione septuaginta recitari, quæ tamen non verbis solum sed etiam sensibus, in Hebraico non mediocriter discrepent, vt aliàs Deo duce ostendimus. Sanctos quoque Patres cernimus vtranque lectionem, valde inter se sæpè dissidentem, exponere tamen, atque vt sacrã prætermittere non audere. Quod Hieronymus propemodum semper facit: Gregorius atque Augustinus interdum. Retineamus ergo arq; vẽdicemus optimo iure auctoritatem nostræ lectionis, & tanquam spiritus sancti, vt est uerè, oraculum audiamus: Enoch translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam, atq; hinc certò discamus, ideo trãslatũ ut det pœnitentiã: pœnitentiam uerò dare, quid sit, scriptura nos satis docet, excitãdo, instruẽdo monendo, arguẽdo fieri, sicut de Ioãne Baptista dictũ est: Præibis ante faciẽ Domini parare uias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum. Hoc igitur modo & scientiam salutis & pœnitentiam gentibus dabit Sanctus Enoch suo tempore.

Conc. Trid. sess. 4.

Aug. 18. de ciuit. c 42. & li. 20. cap 29.

Hierony. in prolog. super Paralip.

Lucas & Paulus non raro septuagĩta trãslatione vtuntur & si Hebr. aliter habeãt.

Luc. 1.

IN APOCALYPSI APERTE ADuentum & prædicationem mirabilem Eliæ & Enoch ostendi.

Cap. IX.

NEQVE enim in fines temporum seruatos esse hosce duos uiros coniectura humana, sed diuina potius auctoritate tenemus, de quibus sine dubio prophetatum est in Apocalypsi Ioannis hoc modo. Ciuitatem sanctam calcabunt gentes mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabũt diebus mille ducẽtis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ, & duo cãdelabra in cõspectu Domini terræ stãtes. Et si quis voluerit eos noccere, ignis exiet de ore eorũ, & deuorabit inimicos eorũ, & si quis uoluerit sios lædere, sic oportet eũ occidi. Hi habẽt potestatẽ claudẽdi cælum,

Apoc. 11.

B. Prosper in lib. de predict. part. 3. a cap. 6. vsque ad 16. tractat hoc argumentum, atque ea omnia, quæ hic scribimus, cepisse cõfirmat.

ne pluat diebus prophetiæ ipſorum; & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcunque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſum eos bellum &c. Præclara hæc de duobus excellentibus heroibus, qui veritatem Dei admirabili potentia aſſerturi ſunt, quorum tanta apud Deum merita prædicantur, vt oliuæ duæ à Zacharia laudatæ, & candelabra duo lucentia ante maieſtatem Dei cenſeantur, qui dies mille ducentos ſexaginta, hoc eſt annos tres & dimidium prædicationem ſuam expleturi ſint, & tum vitæ auſteriſſimæ exemplo mortales ad pœnitentiam & mundi contemptum, ſaccos induti viliſſimos, prouocantes, tum ſignorum magnitudine impios perterrefacientes, tandem beſtiæ quæ aſcendit de abyſſo, quam eſſe Antichriſtum alio capite clariſſimè demonſtrat, bellum ſpirituale indicent, ac fortiſsimè dimicabunt. Hæc inquam omnia niſi de Elia & Enoch, intelligi nullo pacto poſſunt. Nam quod in ſcholijs cuiuſdam legi, duos iſtos teſtes, fuiſſe Chriſtũ & Ioannem Baptiſtam, qui annos tres cum dimidio prædicarint, adeò eſt ineptum, vt refellere pigeat. Si enim hi duo teſtes ſunt Chriſtus & Ioannes, quomodo horum Dominus crucifixus eſt, quod ſtatim ſubditur? An Chriſti Domini Dominus crucifixus eſt? an Ioannes etiam Baptiſta ſurrexit poſt tres dies & dimidium, quod de iſtis duobus teſtibus dicitur? An Chriſti corpus iacuit inſepultum vſque ad reſurrectionem, quod ibidem affirmatur? Miſſa ergo vel ſtolida vel impia interpretatione, piam & veracem Sanctorum Patrum expoſitionem amplectamur, qui vno conſenſu de Elia, & Enoch illa prophetari certiſsimum ducunt. Gregorius quidem Papa ita ſcribit: Hinc eſt, quod duo illi prædicatores eximij dilata morte ſubtracti ſunt, vt ad prædicationis vſum in fine reuocentur, de quibus per Ioãnem dicitur. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu domini terræ ſtantia, quorum vnum in Euangelio per ſemetipſam veritas pollicetur dicens. Helias venturus eſt, & reſtituet omnia. Sanctus verò Ambroſius hoc modo. Nam & beſtia illa Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, vt aduerſus Eliam & Enoch, qui propter teſtimonium Domini Ieſu terris ſunt redditi, præliaretur, vt legimus in Ioannis Apocalypſi. Eodem modo explanat Hippolytus, cuius Hieronymus meminit, ſcribens ſuper Danielem, niſi quod Eliæ & Enoch adiungit Ioannem Apoſtolum quod Eccleſia non ſatis approbat. Ex his autẽ patribus qui lectione dignos commentarios in Apocalypſim ediderunt; præcipui habentur Beda venerabilis, Riccardus de Sancto Victore, quem ego maximè probo, & Thomas Aquinas. Extant etiam Ambroſij, quos quamuis Mediolanenſis illius non eſſe mihi ſit certum, tamen digniſsimos lectu iudico. Hi omnes iuxta hiſtoriæ & literæ

Zachar. 4.

Apoc. 13.

Lib. 9. moral. c. 3.

Apoc. 11.

Matth. 17.

Amb. in pſ. 45

Beda in Apoc. c. 11.
Riccar. de S. Victor. l. 3. p. 2.
S. Tho. in 11. Apoc.

teræ ſenſum de perſecutione Antichriſti, & prædicatione duorum prophetarum Eliæ & Enoch ſcriptum eſſe cõſentiunt. Hieronymus quoque ſcribens in Zachariam vltimam ſententiam recitat eorum, qui duo illa candelabra & duas oliuas dicunt Eliam eſſe & Enoch, vt habet Ioannis Apocalypſis. Quanquam jn epiſtola ad Marcellam idem non ſatis rem exploratam putet. Quare cum & ſerie ipſa ſcripturæ ſatis per ſe apertum ſit, & à maioribus noſtris congruenter explicetur, neque ſit quod ab horum ſententia nos reuocet, ſuperuacaneum eſt de re notiſsima amplius diſputare.

Hierony. in 4. Zacha.
Idem ad Marcel. in 3. Tom.

AD QVID VENTVRI SINT ELIAS & Enoch, quod Iudæi videantur minimè conuertendi. Cap. X.

QVIN potius doctrina catholicæ Eccleſiæ de futura Eliæ atque Enoch prædicatione firmiſsimè retenta, quærere pergamus, quem ſit habitura euentum tantorum prophetarum ad mortalem uitam regreſsio. Nam ſine eximio aliquo fructu rem tantam tot retro ſæculis eſſe prouiſam, minimè conſentaneum eſt. Videtur uerò mihi ſcriptura poſuiſſe diſtinctè utriuſque proprium munus. Et Enoch quidem dicit ſeruari ut annuntiet gentibus pœnitentiam. Heliam uerò ut reſtituat tribus Iacob: Prorſus bene atque ex ordine. Sumptus eſt enim Enoch de gentibus, hoc eſt de præputio, cum ea lex ſolum uigeret, quæ erat naturaliter inſcripta cordibus hominum. Itaque ad hunc propriè pertinebit, quæ nondum Euangelio manus dederint gentes, illas vocare ad Chriſti admirabile lumen. Heliam verò de Hebraico populo extitiſſe nouimus, cui conuertendo operam optimam daturus eſt. Ac fortaſſis vt in exordio Eccleſiæ Petrus & Paulus dextras ſibi dederunt, vt alter in circumciſione, alter in gentibus, Chriſti Euangelium euulgaret, quamquam in vtroque vtrunque, & laboraſſe & fructificaſſe copioſiſſime conſtet, ita duo illi inſignes prophetæ, quamuis omnibus Chriſti fidem annunciaturi ſint; tamen agnoſcent inter ſe partes ſuas, vt in ſuum quiſque munus maximè incumbat. Mox verò peracto diuinitus demandatæ prouinciæ curriculo, cum & gentes alter vocarit, vt in toto orbe omnibus gentibus patefactum iam ſit Euangelium Chriſti, & alter Iſraelitici populi reliquias ad Deum Patrum ſuorum conuerterit, & filios concordes patribus, vt habet Malachias, effecerit, tunc coniunctis viribus, ſimul veritatis improbiſſimum aduerſarium aggredientur. Quis illorum

Eccl. 44. & 48

Gal. 2.

Mal. 4.

præclariſſima prælia pro Chriſti gloria conſpiciet ? Quis ardorem aduerſus hoſtes ueritatis ? Quis tentatas cruciatibus, opprobrijs, atque omnibus diaboli machinis, ſed ſemper inuictas, atque omni tartareo ſatellitio ſuperiores, illas excelſas animas non ſumma ueneratione atque impenſiſſimo ſtudio proſequatur ? Verum de his poſtea. Nunc quod inſtitueram dicere, expedienda eſt non facilis quæſtio: ſint ne Iudæi in fine Eliæ miniſterio redituri ad fidem Chriſti, nec ne. Quod ſi extremis id temporibus peragendum eſt, qui fit, ut Iudæos maxime, Antichriſtum eſſe ſectaturos ſancti patres pene omnes affirment? Valde enim inter ſe pugnant hæc: Iudæos in fine ad Chriſtum per Heliam redituros, & Iudæos per Antichriſtum omnium maxime in Chriſti Eccleſiam debacchaturos. Fore autem ut Iudæi uel primi uel præcipui recipiant Antichriſtum, quemadmodum ſancti patres affirmant, ſatis ſupra in ſecundo libro demonſtratum eſt. Itaque non eſſe uel ſeram illorum conuerſionem expectandam, plurimæ ſcripturæ uidentur docere. Paulus quidem ſcribens ad Theſſalonicenſes, ita habet. Eadem paſſi eſtis & uos a contribulibus ueſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & dominum occiderunt Ieſum, & prophetas, & nos perſequuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus homnibus aduerſantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut ſaluæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper, peruenit enim ira Dei ſuper illos uſque in finem. Quis oro hęc legens, & iram Dei confirmatam uſque in finem audiens, ſperet tam ſeram iſtorum ſalutem ? Ad eoſdem quoque in altera epiſtola ita ſcribit, cum de Antichriſti temporibus loquitur. Cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ in omni uirtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt: eo quod charitatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Quæ de perfidia Iudęorum, Chriſto abnegato, Antichriſtum recipientium proprie dici fere tractatores intelligunt. De his dictum eſt in egregio pſalmo. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones & in ſcandalum (quod de ſcriptura dicit:) obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet, quoniam quem tu percuſſiſti, perſequuti ſunt. Immenſum erit, ſi prophetarum oracula pecurrere velimus, quibus populi Iudaici euerſionem interitumq; ſignificant. Illud autē Danielis eximium taceri nō poteſt. Et nō erit (inquit) eius populus, qui eū negaturus eſt. Et paulo poſt. Et erit in templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationē & finem

Supra. lib. 2. c. 5.

1. Theſſ. 2.

2 Theſſ. 2.

Pſal. 68.

Dan. 9.

finem perseuerabit desolatio. Nullus igitur spei locus videtur fieri reliquus, cum vsque ad finem permansura dicatur Iudaici populi desolatio.

QVOD ELIAE PRAEDICATIONE RELIQVIAE *Israel in Christum credituræ sint.* *Cap.* XI.

AT ex altera parte non pauciora neque obscuriora loca proferuntur, quæ certam salutem illi genti in fine pollicentur. Paulus quidem quæstionem hanc acerrime ventilans, postquam gentium vocationem altissimæ Dei gratiæ ascripsit, Iudaici quoque populi excæcationem, superbiæ ipsius deputauit. Tandem eo perducit disputationem suam vt roget, Nunquid Deus repulit populum suum? Et respondet, absit. Hic vbi sui temporis electos ex Israelitica plebe, & se ex eis vnum commemorauit, ad posteritatem extremam se conuertit, & multis ad commendandam Dei gratiam & retundendam hominum siue gentilium siue Iudæorum arrogantiam, opportunè disputatis, postremò infert. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc (vt non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Et paulo post. Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consequuti estis, propter incredulitatem illorum; ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, vt & ipsi misericordiam consequãtur. Conclusit enim Deus omnia in incredulitatem, vt omnium misereatur. Nihil potuit apertius de futura populi Israelitici salute proferri In Osee propheta ita legimus. Dies multos sedebũt filij Israel sine Rege & sine principe & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine theraphim: Et post hæc reuertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & Dauid Regem suum & pauebunt ad Dominũ, & ad bonũ eius in nouissimo dierũ. Hoc quoq; quãuis nulla expositorum luce illustraretur, per se ipsum clarissimũ testimoniũ est. Nec minus dilucide à Moyse prædictũ. Postquã te inuenerint omnia q̃ prędicta sũt (prędixerat vero peccata illius populi, & terræ promissæ amissionẽ, & dispersionẽ in omnes gẽtes) nouissimo, inquit, tẽpore reuerteris ad dominũ deum tuũ, & audies vocẽ eius, quia deus misericors Dominus Deus tuus est. Nõ dimittet te, neq; omnino delebit, neq; obliuiscetur pacti, in quo iurauit patribus suis. Porro hãc plebis Iudaicæ reuersionẽ ad Deũ suũ & ad Christum

Roma. 9. & 10.

Roma. 11.

Ose. 3.

Deute. 4.

ad Christũ Regẽ ſuum, quem Oſeas Dauid vocat, Eliæ maximè mi
Matth.17. niſterio ſub ipſum mundi finem futuram, dilucide quoque ſcriptura ſignificat. Nam vt omittam illa quæ ſupra poſui ex Euangelio, Elias quidem veniet & reſtituet omnia, quæ de conuerſione Iudæorum Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus, Beda, atque omnes deniq;
Mal.4. intelligunt, Malachiæ ſanè vaticinium iam recitatum certiſſimam fidem facit. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & cõuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Quod de Iudæis dici ſuperiora oſtendunt, vbi dicitur, mementote legis Moyſi ſerui mei, quam man
Eccle. 48. daui in Horeb ad omnem Iſrael præcepta & iudicia. Apertiſſimè au-
Aug.20. de Ciuit. cap.30. tem in Eccleſiaſtico. Conciliare cor patris ad filium, & reſtituere tribus Iacob. Quam ob rem D. Auguſtinus inter illa quæ ſunt certa fide
Greg.in 1. lib. reg c.2.& 20. moral c.23. ſuper Cant. c.6. tenenda, connumerat Eliæ aduentum, & fidem Iudæorum ſub ipſa tempora Antichriſti. Atque hanc velut Catholicæ Eccleſiæ ſententiam Sanctus Gregorius Papa ſæpiſſimè inculcat, neque vllus eſt patrum qui neget.

CONCILIATIO SCRIPTVRARVM de fide & in fidelitate Iudæorum. Cap. XII.

SVPEREST loca locis, vt apparet, contraria conciliare. Quem admodum autem cohæreant inter ſe illa, non poſſum equidem neque breuius neque dilucidius exponere, quam eſt Sancto prophetę Danieli, vbi de his ipſis tractat, ab angelo expoſitum. Vbi enim dixerat, in tempore illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud, quę de mundi fine dicta nemo
Dan. 12. dubitat. His ſtatim annectit. Et in tempore illo ſaluabitur populus
Rom.11. tuus, omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Igitur cum Apoſtolus ait, omnis Iſrael ſaluus fiet. De eo accipiendum eſt, qui ſcriptus fuerit in libro vitæ. Quem etiam ſenſum habent illa Saluatoris. Elias quidem veniet, & reſtituet omnia, hoc eſt omnes Iſraelitas, quos inueniet dociles & perſuaſibiles, vt bene enarrat Chryſoſtomus, con-
Deut. 4. uertet ad Chriſtum, inſtaurans fidem, ſpiritum, & religionem veram
Oſea. 3. maiorum ſuorum Patriarcharum, prophetarum, Apoſtolorum. Erit enim inſignis ſine dubio conuerſio Iudæorum in nouiſſimo tempore vt Moyſes prædixit ſiue in nouiſſimo dierum vt Oſeas. Quod etſi nonnulla ex parte factum conſtet his ſæculis, Beati Vincentij maximè prædicatione & Catholicorum Hiſpaniæ Regum Fernandi, & Iſabellę

Isabellæ zelo & ardore, quorundam quoque sanctissimorum Pontifi cum opera ac diligentia: tamen multo copiosissimam fore per admirabilis prophetæ Elię ministerium, secundum Canonicæ scripturæ fidem non est dubitandum. Quod nullo pacto cum eo pugnat, quod aliæ scripturæ insinuant, Iudæos potissimum Antichristum secuturos. Quicunque enim scripti non sunt in libro Agni, neque ad uitam præordinati, hi omnes magno agmine ducem suum filium diaboli sequentur, quod ipsum scriptura non tacuit. Et adorauerunt, inquit, bestiam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ Agni. Quis hac sanctarum literarum mirabili consensione non plurimum delectetur? Daniel dicit populum Israeliticum omnem qui fuerit scriptus in libro fore tunc saluum: Ioannes addit, omnes non solum Iudæos, sed cæteros, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ Agni, bestiam adoraturos. Itaque uerum utrunque est, & Iudæos extremo tempore ad Christum redire: & Antichristum maximè recipere. Ac tanquam de duobus diuersisque populis, totum utrumque dicitur, & omnem Israel fore saluum, & tamen dorsum illi semper incuruandum & iram Dei usque in finem imminere rebellibus. Nam à parte totum dici, frequentissimus est scripturæ mos, quem qui uel ignorat, uel minus aduertit, sæpè confundi eum & scripturas putare contrarias necesse est. Neque in alio usquam argumento uberiora exempla reperio, quam ubi de electione & reiectione populi Israel scripturæ loquuntur. Tam multa enim in prophetis & psalmis & ipso Moyse obuia passim fiũt, de salute illius populi per Christum, de exaltatione, de gloria: tam multa contra de ruina, cæcitate, extrema miseria ob Christum abnegatum ab infelicibus & ingratis, ut integræ paginæ sibi ueluti oppositæ (in Esaia præsertim) in eodem penè uestigio occurrant. Atque in his omnibus Apostoli salutare documentum memoria repetendum esse. Non quod exciderit Verbum Dei. Non enim omnes, qui ex Israel, ij sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij, sed in Isaac uocabitur tibi semen, ideſt non qui filij carnis ij filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Et in alia epistola. Abrahã credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. Quam ob rem etsi carnales Iudæi de semine Abrahæ sint, non tamen horum salutem annũtiat scriptura, sed eorum qui ex fide sunt filij Abrahę, & cum fideli Abraham benedicentur. Atque in horum beatissimo numero etiam eos Spiritus sanctus intelligi uoluit, qui secundum propositum gratiæ Dei prædestinati, ex carnali & exoleto iam Iudaismo transeunt ad ueram & spiritualem circumcisionem, non carne sed spiritu, quorum fore illustrem & copiosam ultimis diebus conuersionem ad Christum,

Apoc. 13.

Esa. 63.

Rom. 9.

Galat. 3.

ſtum, Elia maxime prædicante, alijs nihilominus multis de eodem genere in ſua cęcitate & perfidia perſiſtentibus, ſatis vt mihi quidem videtur, hactenus diſputatum eſt.

AN EODEM TEMPORE FVTVRVM SIT ANTI christi regnum & teſtimonium duorum illorum prophetarum. Cap. XIII.

QVAERITVR vero quonam tempore Elias & Enoch ad iudæorum ac gentium ſalutem illa ſua admirabili prædicatione procurandam in medium prodituri ſint, vtrum ante tempora Antichriſti, an poſt illa? an potius vno eodemque tempore, & hic tyrānidem & illi fidele obſequium obibunt? Eliam quidem & Enoch Antichriſti tempore prædicaturos, & cum eo pedem (vt dicitur) collaturos dubium non eſt. Sanctus quidem Gregorius ita ſcribit. In fine mundi Satan hominem ingrediens, quē ſacra ſcriptura Antichriſtum appellat tanta elatione extollitur tanta virtute principatur, tantis ſignis & prodigijs in ſanctitatis oſtenſione eleuatur, vt argui ab homine eius facta non valeant, quia cum poteſtate terroris adiungit etiā ſigna oſtenſæ ſanctitatis, in cuius exprobrationem Elias & Enoch ad medium ſeducuntur. Hoc non ſolum Gregorius ac reliqui patres habent, qui ab his coarguendum illum diaboli filium ſcribunt, verum etiam Apocalypſis Ioannis manifeſte declarat. Qua ex re intelligetur eodem tempore aliquo modo vtrunque futurum, & Antichriſti regnum & illorum virorum teſtimonium. Et quoniam vtrique negotio æqualia tempore ſcriptura aſſignat, cum beſtiæ aſcendenti de abyſſo dentur menſes quadraginta duo, & principi illi extremo apud Danielem tempus & duo tempora & dimidium temporis, hoc eſt anni tres & dimidium; horum vero prophetiæ menſes tribuit totidem, id eſt quadraginta duo, & dies mille ſexcenti ſexaginta quæ omnia eodem redeunt, ſit profecto vt vel vno eodemque tempore, vel certe continuato & cohærenti Tyranis illius cum horum prædicatione concurrat. Auguſtinus quidem exiſtimat Eliæ aduentum & Iudæorum conuerſionem prius futurā, quam Antichriſtus appareat. Beda quoque ſententiam quorundam refert ac probat, quod abſoluta prædicatione Eliæ atque Enoch, & cæde perpetrata tantorum virorum, tunc Antichriſti Regnum exoriturum ſit, vt huius exordia illorum finibus proxime ſuccedant. Atque ad hunc modum intelligi vult Danielis prophetiam, aſſerentis in dimidio hebdomadis fore, vt ſacrificium ceſſet,

Grego. li. 15. c. 36.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Apoc. 11.

Aug. 20. de ci. Dei. c. 30.

Beda. in 11. Apoc.

ſet atque aboleatur. Namque annos ſeptem hebdomadæ comprehẽdi in illa præclara Danielis prophetia notiſſimum eſt. Vltimam vero hebdomadem do fine mundi intelligi non Beda ſolum ſed alij antiquiores volunt. In illa ergo vltima hebdomada ſiue ſeptennio, ita erunt diuiſa ſpacia, ut dimidium illius anterius, hoc eſt annos tres & ſemis, percurrat teſtimonium Eliæ & Enoch, poſterius vero dimidium, id eſt annos tres & ſemis qui ſuperſunt, occupet Antichriſti Regnum. Hæc Bedæ venerabilis vt dixi, atque Hippolyti ſententia eſt, in qua illud eſt ſatis incertum vel potius improbabile, hebdomades Danielis ad Chriſti aduentum poſteriorem & non ad priorem potius pertinere, vt Auguſtinus ſcribit ad Heſychium ſancti Hieronymi auctoritate etiam vtens. Deinde ipſe textus Apocalypſis videtur poſt cædem duorum illorum prophetarum ab Antichriſto perpetratam, & glorificationem diuinitus poſt tres dies & dimidium conſequutam, ſtatim interitum Antichriſti & finem mundi innuere. Ait enim. Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium veniet cito. Per ſecundum væ perſecutionem Antichriſti ſine dubio ſignificans, per væ tertium ipſum iudicium extremum. Itaque Ricardus de ſancto Victore, & S. Thomas Aquinas magis videntur annos illos duos cum dimidio communes facere & prædicationi duorum prophetarum & perſequutioni Antichriſti. Fieri enim poteſt vt diuerſis in locis & hic ſæuiat in Chriſtum, & illi fidem Chriſti tueantur, vſque dum mutuo in bello ſpirituali congrediantur. Sed ſiue hoc ſiue alio quocunque modo diuino conſilio prouiſum ſit rebus humanis: certum eſt in Antichriſti tempora tantorum prophetarum robur ad ſanctæ eccleſiæ ſolatium & defenſionem deſtinari.

Aug. ep. 78. & 80.

Apoc. 11.

DE CONCERTATIONE ELIÆ ET Enoch cum Antichriſto. Cap. XIV.

QVID vero in eo certamine quod illi patres aduerſus Satanę primogenitum gerent, tandem eueniat, in eadem Ioannis Apocalypſi graphicè expreſſum legimus. Nam de excellentia & efficacia ſanctorum Eliæ & Enoch primum ita ſcribit. Et dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu Domini terrę ſtãtia. Et ſi quis voluerit eos nocere ignis exiet de ore eorũ & deuorabit inimicos eorũ, & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eũ occidi. Hi habẽt poteſtatẽ claudẽdi cælũ ne pluat diebus prophe-

tiæ ipſorũ,&poteſtatẽ habẽt ſuper aquas cõuertendi eas in ſanguinẽ, & percutere terram omni plaga, quotieſcunq; voluerint. Hactenus vi tæ ſanctitatem, ſignorum ſplendorem, prædicationis vim ſcriptura docuit, iam beatiſſimum illorum exitum Chriſto ſimillimum decla rat his verbis. Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum & vincet illos, & occidet eos. Teſtimonium finitum, officium prædicationis expletum, beſtiã de abyſſo aſcendentem, Antichriſtum vel iuxta literam maria enauigan tem, vel ſecundum tropicam locutionem e profundiſſima malitia emergentem, bellum quoque non per arma ferrea & ærea, ſed per ſpiritus & ſermonis oppoſitionem fieri, perſpicuum eſt, neque eget commentatione. At illud, vincet eos, & durum eſt credere & dif ficile intelligere quid ſibi velit. Nam ſi uictoria hæc appellatur Anti chriſti, quod Dei prophetas perſequatur, comprehendat, teneat, ſupplicijs ſubijciat, & tandem perimat, facile quidem eſt iſthuc credere, quid enim mirum? Siquidem quod prophetæ, quod Apoſtoli, quod millia martyrum experti ſunt, quod ipſe dominus omnium pertulit, hoc præcipuos Dei teſtes perpeti, neque nouum neque inglorium erit. Verum ita vincere eos potius, quam vinci, vt aliàs quoque dixi, quiuis facilè intelliget, cui conſuetudo ſcripturarum vel mediocriter nota ſit. Pro veritate quippè & iuſtitia occumbere, eximiæ victoriæ eſt. Quare in hac eadem Apocalypſi legimus, illis qui ſtolas ſuas lauerant in ſanguine agni, palmas victrices eſſe datas. Et qui vicerit, inquit, faciam illum columnam in templo Dei mei. Et hęc eſt, inquit, victoria, quæ vincit mundum fides noſtra. Igitur vbi fides Chriſti vſque ad ſanguinem inconcuſſa permanet, nullum ibi hoſtis trophæũ erigere poteſt. Quibus expoſitis intelligitur longe aliud eſſe, quod ſcriptura innuit, cum dicit teſtes illos egregios à beſtia truce vincendos. Erit verò hoc calamitatis & afflictionis in gente Chriſtiana extremum argumentum, quod ea ſit acerbitas temporum, ea diuinæ iracundiæ inflammatio, vt ſinat ſuos in ſuſcepto pro veritate conflictu, cedere quodammodo, & terga vertere. Tanta enim erit mirabilium ſignorum oſtentatio in Antichriſto, vt Elias & Enoch inferiores appareant, ea rurſus dicendi & diſſerendi vis in ore illo ingentia loquente, vt omnis doctrinæ & ſapientiæ facultas veluti conticeſcere cogatur. Denique ſicut Iannes & Mambre olim cum Moyſe congreſſi magnitudine & multitudine ſignorum ſuperati ſunt, & ſicut hic ipſe Elias prophetarum Baal impietatem fregit, Deo pro veritate pugnante: ita tunc ordine conuerſo, Elias & Enoch atque ipſa Eccleſia Chriſti, fallaci poteſtate ſignorum, & ſcientię ac ſanctitatis fictæ oſtentatione opprimendi ſunt, vt iudicio plurimorum, cauſa Antichriſti & verior & potentior decernatur. Hoc Sanctus Papa Gregorius

Apoc. 7.
Apoc. 3.
1. Ioan. 5.

Exod. 7.
2. Tim. 3.

3. Reg. 18.

rius itaconfirmat loquens de temporibus nouiſſimis. Quamuis etiã fidelibus in eius certamine ſigna non deerunt, ſed tanta erunt illius, vt noſtrorum aut pauca aut nulla videantur. Quin potius ipſe Chriſtus ita prædixit. Dabunt ſigna magna & prodigia ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. Atque in eadem Apocalypſi ſcriptum eſt, orbem vniuerſum admiratione attonitum dicturum: Quis ſimilis beſtię? & quis poterit pugnare cum ea? Si cui verò incredibile videatur, tantam Antichriſto diuinitus potentiam permittendam, vt Elias & Enoch fortiſſimi veritatis duces, victi (mundi opinione) ſuccumbant, recordetur is caput noſtrum Ieſum Chriſtum ita afflictum & omnium hominum ſententia depreſſum, vt in cruce exclamauerit, ſe à Deo patre derelictum. De cuius extrema preſſura in pſalmo canitur. Tu verò repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtũ tuum, euertiſti teſtamentum ſerui tui, profanaſti in terra Sanctuarium eius, & reliqua flebilia quæ perſequitur, vſque dum dicat: Perfudiſti eum confuſione. Ergo mirum non debet haberi ſi ſeruorum cauſa potior non ſit, quam domini ſui.

Greg. lib. 34. mor. c. 3.

Matth. 24.

Apoc. 13.

Mat. 27.

Pſal. 88.

DE MARTYRIO ET GLORIFICATIONE ſanctorum Eliæ atque Enoch. Cap. XV.

POSTQVAM mundo ſpectante & pro Antichriſto ferente ſententiam, fideliſſimi Dei teſtes bona conſcientia tuti, ad partes aduerſarij tranſire noluerint, quin potius Satanicam peruerſitatem omnibus modis execrantes, in veritate inconcuſſi perſtiterint, deſperata iam venia, crudeliſſimus prędo & in viuos ſæuiet, & in mortuos. Quam hiſtoriam (verè enim hiſtoria eſt, vt rectiſsimè Ricardus de Sancto Victore admonuit, & non tropologia vt fruſtra quidam commentantur) pulcherrimè Apoſtolus Ioannes perſequitur in hunc modum. Et occidet eos & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & dominus eorum crucifixus eſt. Hic locum tanti cõflictus apertè diſcimus futuram ipſam Vrbem Hieroſolymam, in qua Chriſtus dominus noſter crucifixus eſt, quod etiam Sancti Patres tradiderũt. Vocatur verò Sodoma & Ægyptus propter ſcelerum magnitudinẽ, & nimiam in Deum impietatem. Et videbunt, inquit, de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos & iocundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui

Apoc. 11.

habitant ſuper terram. Hæc de paſſione & opprobrio ſanctorũ, iam de admirabili glorificatione ſermo ſit. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ intrauit in eos & ſteterunt ſuper pedes ſuos : & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem eis: Aſcendite huc: Et aſcenderunt in cælũ in nube, & viderunt illos inimici eorum. Ecce fidelẽ Pauli ſermonẽ, quia ſi compatimur & conglorificabimur. Neque vero incredibile eſt, viros tantos, quos præter legem omnium mortalium Deus vſque in finem in corpore reſeruauit, functos iam egregiè ſuo munere, & ignominioſę pro Chriſto morti deditos pręcipuo quodam priuilegio ante communem omnium reſurrectionem, ad vitam immortalem, & gloriam quoque corporum vocari diuinitus, quemadmodum doctè diſputat Thomas, cum præſertim in tanta illa eccleſiæ tribulatione Chriſtiana res ſuis illis ducibus amiſſis, nouo atq; inuſitato euentu confirmanda ſit, & immenſa triumphatoris aduerſarij ſuperbia deprimenda. Id quod conſequens oratio declarat, vbi ſcribitur: Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia, & reliqui in timorem ſunt miſſi, & dederunt gloriam Deo cæli. Quod vtrum ita facto contingat, vt quemadmodum Chriſto reſurgente terra contremuit, ſic iſtis duobus prophetis in corpora redeuntibus, atque ad cœleſtem ſedem raptis, magnus vrbis Hieroſolymitanæ tremor, & ruina futura ſit: an potius myſtica deſcriptione interitus impiorum & ſalutaris pœnitentia quorundam ſignificetur, neque certum apud patres inuenio, neque ipſe affirmare poſſum, magiſque procliue eſt, vt myſterium intelligatur, quod plærique volunt & Auguſtinus familiariſſimum huic libro aſſerit, vt proprijs tropica & figurata frequentiſſime admiſceat. Illud conſtat Eliam & Enoch ab Antichriſto trucidatos diuinis honoribus palã eſſe decorãdos. Tametſi enim quidam patrum, in quibus eſt Hieronymus, non audeant necem Eliæ & Enoch affirmare certam, nec deſint & noui & veteres quibus illi viri nunquam morituri videantur; tamen & plurimorum ſententia, in quibus Auguſtinus, Ambroſius, Gregorius, Hippolytus, Tertullianus, ex poſterioribus, quos dixi Thomas, Ricardus de Sancto Victore, caterique expoſitores Apocalypſis, & ipſe contextus egregie confirmat, quam pro certa narramus hiſtoriam. Neq; enim ita redibit Elias, vt ſine morte iterum transferatur in cælum.

Rom. 8.

Tho. in 11. Apoc.

Apoc. 11.

Aug. lib. 20. de ciuit. c. 16.

Hier. ad Mar. 3. tom.

Aug. li. 1. queſt. euang. c. 21.

Ambr. in pſal. 45. Greg. 14. moral. c. 11.

Hippol. de Antich.

Tertull. lib. de anima.

QVOD IN MONTE SANCTO ANTICHRIstus ſeſſurus ſit, ibidemque periturus. Cap. XVI.

QVAE vbi effecta fuerint, non diu abeſſe illius parricidæ interitum, haud temere exiſtimare poſſumus. Vt non immerito Tertullianus dixerit, ſanguine Eliæ atque Enoch extinguendum eſſe Antichriſtum. Nam poſtquam magnam orbis terrarum partem peragrauerit, & perfidię ſigna vbique erexerit, ſupremum illi conatum fore, vt ſolium ſibi in ſancta ciuitate conſtituat, vnde & in vniuerſum orbem dominetur, & ad immortalis gloriæ felicitatem aſpiret, partim ex iam dicta Apocalypſis ſcriptura, quæ aperte Hieroſolymis occidendos prophetas ab illo memorat, vbi Dominus eorũ crucifixus eſt, partim ex libro Danielis diſcimus. In quo poſt multa de prælijs & tyrannide Antichriſti narrata, ad extremum ſic loquitur angelus: Et veniet in multitudine magna: Et figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria, ſuper montem inclytum & ſanctum, & veniet vſque ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. In tempore autem illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, & alij in opprobrium, vt videant ſemper. Hæc de vltima Antichriſti exaltatione, & de interitu illius & ſalute piorum, & reſurrectione omnium manifeſtiſſime prophetata ſunt. Quem locum tractans D. Hieronymus ita ſcribit. Noſtri extremum viſionis huius capitulum ſuper Antichriſto ſic exponunt, quod ueniat cum magna multitudine, ut conterat & interficiat plurimos, figat tabernaculum ſuum in Apadno iuxta Nicopolim, quæ prius Emaus uocabatur, ubi incipiunt Iudææ prouinciæ montana conſurgere. Denique inde ſe erigens uſque ad montem Oliueti Hieroſolymorum regio aſcenditur, & hoc eſſe quod nunc ſcriptura dicit. Et cũ fixerit tabernaculum ſuum in montanæ prouinciæ radicibus inter duo maria: mare uidelicet quod nunc appellatur mortuum ab oriente, & mare magnum, in cuius littore, Cæſarea, Ioppe, Aſcalon, & Gaza ſitæ ſunt: Tunc ueniet uſque ad ſummitatem montis eius, hoc eſt montanæ prouinciæ, id eſt uerticem montis Oliueti, qui inclytus uocatur: quia ex eo Dominus atque Saluator aſcen-

Tertull. in lib. de Anima.

Apoc. 11.

Dan. 11.

Dan. 12.

Hier. in 11. Dan.

ascendit ad Patrem, & nullus Antichristo poterit auxiliari, contra se Domino sæuiente: Et asserunt ibi Antichristum esse periturum, vnde Dominus ascendit ad cælos. Hæc ibi Hieronymus. Vbi non est prætereundum quod nos legimus iuxta vulgatam æditionem, Et nemo auxiliabitur ei, septuaginta apertius ita vertisse: Et veniet hora consummationis eius. In commentarijs quo-

Esa. 25. que super Isaiam, verba illa prophetæ: Et præcipitabit Dominus in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes: Præcipitabit mortẽ in sem-

Hiero. lib. 8. in Esai. piternum & cætera. Sic exponit: Dominatorem omnium populorũ, siue faciem tenebrarum super omnes populos, & telam quæ ordita sit super omnes gentes, quidam Antichristum intelligi volunt, qui in monte Oliueti consumendus sit: quod & in Danielis vltima diximus visione. Ibi non solum de aliena sed etiam de

Hiero. in Dan. 11. sua sententia Hieronymus scribit: Quod autem Antichristus veniet vsque ad summitatem montis sancti & inclyti, & ibi pereat; Esaias plenius loquitur. Præcipitabit Dominus in monte sancto faciem Dominatoris tenebrarum super omnes gentes, & eum qui dominatur cunctis populis, & vnctionem, quæ vncta est contra vniuersas nationes. Ex hoc Danielis & Esaiæ vatici-

Anselm. 2. Thes. 3. Thomas ibid. lect. 2. nio, vt à veteribus atque ipso Hieronymo exponitur, Anselmus & Thomas & alii in monte Oliueti vnde Christus ascendit in cœlum, futuram Antichristi necem ex antiqua traditione confirmant, quod quamuis dogma fidei non sit, tamen nullo modo contemnenda est horum patrum auctoritas cum præsertim scripturæ non leuiter innitatur. Etenim cum in tantum superbiæ furorem ille diaboli filius rapiatur, vt extolli se velit vsque ad ipsam deitarem, & Christum Dei sapientiam & gloriam superare incredibili vanitate contendat, non solum resurrectionem ex mortuis sibi effinget, vt sancti patres scribunt, verum etiam in cœlum recta se ascensurum, & solium in summo vertice positurum, & ambitiosissime pollicebitur, & audacissime tentabit. Itaque in ipso cacumine montis sancti vt patres docentes, figet sibi tentorium, vt designato die orbe spectante in cælos efferatur.

QVOD A CHRISTO DOMINO ILLE pessimus. interficiendus sit.

Cap. XVII.

HIC iam Christi Regis nostri patientia, quę ad id vsque insanię pertulit infelicem animam illam, in exemplum seueritatis iustissimæ

ſtiſſimæ conuerteretur. Cuius interitum B. Paulus Apoſtolus nobis demonſtrat his verbis. Tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. A nemine mortalium perimendum Antichriſtum aperte Daniel declarat, cum dicit, ſine manu eſſe conterendū. Vtrum vero angelico miniſterio iterficiendus ſit Thomas quidem à Michaele necādum uult: quod uidetur Daniel innuere cum ait. In illo tempore cōſurget Michael princeps magnus. Anſelmus vero & Ioannes Damaſcenus, magis ab ipſo Chriſto corporaliter apparente hoſtem illum digno ſupplicio conficiendum putant, quod videntur uerba Pauli magis ſonare. Nam quemadmodum in conuerſione magni Apoſtoli & Doctoris gentium Pauli, ipſe Chriſtus per ſe rem tantam obire dignatus eſt apparens luce mirabili è cælo, ita non eſt incredibile ſi facinus omnium maximum, cum omnium impiorum caput cædēdum eſt, perſe ipſum ipſe dux noſter ſuſcipere ac peragere velit. Fortaſſis autem & ipſe Chriſtus è cælo aderit, & Michaelem principem militiæ ſecum adferet, ut illius potiſſimum miniſterio Eccleſiæ ſuæ hoſtem extinguat. Siue ergo immani aliquo cruciatu, ut Antiochus & Herodes repente correptus, ſiue terribilis ſuperne acceptā uoce concuſſus infeliciſſimus omnium mortalium tantæ maieſtatis præſentiam non ferens expirabit, & miſerrimo fine humanum genus tantopere illuſum digno impietatis ſuæ & temeritatis exemplo reddet attonitum. Illuſtrationem autem aduentus, qua Chriſtus, Iuxta paulum, hoſtem deſtruet, plærique illam in iudicio ſupremo cum ad omnium cauſas diſcutiendas veniet accipiunt. Sed mihi melius D. Anſelmus uidetur ſapere, qui peculiarem hunc aduentum, & maieſtatis fulgorem ad Antichriſti interitum futurum ſentit. Quēadmodum eſt de Sauli conuerſione iam dictum. Nemo igitur auxiliabitur, ut habet Daniel, nemo e Dei uiui manibus eripiet impiū. Tunc illud implebitnr, quod in uolumine Iob legimus, ut Gregorius docet. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum deluce in tenebras, & de orbe transferet eū. Non erit ſemen eius, neque progenies in populo, neq; vllæ reliquiæ in regionibus eius. Impio enim extincto, omnis illius celebritas obſcurabitur, & in ęternam ignominiam mendax illa gloria vertetur. Neque ſcelerati progenies amplius ſubſiſtet, cum mundi ruina citiſſime conſequatur. Tunc & illud Eſaiæ de Chriſto dictum egregie apparebit: Et ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Tunc angelorum audietur canticum Chriſti victoriam celebrantium: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſęcula ſęculorum. Amen. Tunc denique Sanctorum cum Chriſto regnantium vox lętiſſima ſonabit: Gratias agimus tibi Domine

2. Theſ. 2.

Ioan. 8.
Tho. 2. Teſ. 2.

Anſ 2. Theſ. 2.
Damaſ. 4. lib. c. 27.
Actu. 9.

2. Macha 9.
Act. 12.
Anſ. 2. The. 2.

Dan. 11.
Iob. 18.
Grego. ibi.

Eſa. 11.

Apoc. 11.

Apoc.11. mine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam & regnasti. Et iratæ sunt gentes & aduenit ira tua & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram. Atque alio in loco voluminis eiusdem. Apprehensa est bestia, & cum eo *Apoc. 29.* Pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure, & cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum.

DE INTERVALLO AB INTERITV Antichristi vsque ad diem Iudicij Danieli significato Cap. XVIII.

ANTICHRISTO deleto, breui quidem futurus est mundi occasus, vt Sancti Patres immò scripturæ tradunt: nonnihil tamen temporis intercedere ad pœnitentiam improborum expectandam, & piorum patientiam augendam, satis nobis prophetia Danielis insinuat. *Dan. 12.* Et à tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hos dies vsque ad interitum Antichristi numerari certum est, & conuenit inter omnes. Iam sequitur: Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem Daniel vade ad præfinitum, & requiesce, & stabis in sorte tua in fine dierum. Hæc sunt verba nouissima visionis vltimæ apud Danielem. Quem locum sic explanat Hieronymus. *Hier. in Dan.* Beatus, inquit, qui interfecto Antichristo dies supra numerum præfinitum quadraginta quinque præstolatur, quibus est Dominus atque Saluator in sua maiestate venturus. Quare autem post interfectionem Antichristi quadraginta quinque dierum silentium sit, diuinæ scientiæ est, nisi fortè dicamus. Dilatio regni, sanctorum patientiæ comprobatio est. Obijcit verò huic sententiæ Hieronymi auctor quidam non ignobilis, si ita sit, vt post Antichristi necem, dies quadraginta quinque intercedant vsque ad iudicij diem, fore vt diem illã certo ac definitè scire possimus, quod Dominus noster negat, nulli hominum aut angelorum notum esse diem illum affirmans. Sed Hieronymi sententiam confirmans Anselmus eam obiectionem diluit, hoc modo scribens. Occidetur autem *Cornelius Iansen. in Concor. Euan. c. 122.* (loquitur de Antichristo) sicut è volumine Danielis intelligimus, in monte Oliueti in papilione in solio suo, illo videlicet loco, quo Dominus in cœlum ascendit. *Ansel. 2. The. 2* Post cuius interfectionem concedentur ad pœ-

ad pœnitentiam quadraginta quinque dies his, qui ad vitam præordinati sunt,& persecutionem illam non sine offensione transierunt. Vtrum verò completis illis quadraginta quinque diebus,mox adueniat Dominus an adhuc supersit aliquantulum temporis, omninò nescimus.Hęc Anselmus: quibus ita defendit spatia post Antichristũ occisum concessa hominibus ad pœnitentiam,vt terminum illorum certum non definiat.Alij non multum ab hoc discrepantes prædica- *S. Thom. in Apoc.*
tionem denuo futuram veritatis, vt resipiscant illusi ab Antichristo, atque eam intelligi septimi Angeli tubam tradunt, quam proximè dies illa tremenda consequatur.Itaque fore interuallum aliquod vsque ad mundi finem,& breue quidem illud, sed tamen nobis incertum, quo tempore qui præordinati sunt ad vitam, ad suum numerum soli Deo cognitũ perducantur,cæteri cum diabolo sempiternas pœnas daturi,in sordibus suis sordescant adhuc. Mihi verò quamuis Hieronymi sententia definito illo quadraginta quinque dierum numero,iuxta Danielis prophetiam certa consistat, haudquaquam videtur Domini sermoni contradicere de ignoratione diei illius,sed illam potius fortasse confirmare. Quam rem quia explicare maioris operæ est,& de rebus Antichristi fusè disputatum est duobus libris, quæ de suscepto argumento dicenda restant, alio libro commodius Deo fauente differemus.

FINIS TERTII LIBRI.

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

LIBER QVARTVS.

AN DIES DOMINI REPENtinus, an potius vehementer formidatus veniat. Cap. I.

Psal.118.

VM veritati veritas contraria esse non possit, cumque omnium diuinorum verborum principium immobile veritas sit, si quando in sanctis literis ea occurrunt, vt sæpè accidit, quæ pugnare inter se videãtur, excitent necesse est atque exerceant nostra studia, vt quemadmodum mutuo cohæreant, quæ discrepare putantur, sancto spiritu suggerente, & vberius inueniamus, & & dulcius contemplemur. Habet enim hoc veritatis profectò inquisitio, vt eo charior inuenta sit, quo difficilius quæritur. De die verò illo supremo multa sunt diuinis quidem literis nobis tradita, quæ tamen inter se aduersa videantur. Primum vtrum dies iudicij repentina & inopinata veniat, an potius expectata ac vehementissimè à mortalibus formidata. Deinde an viuos oppressura sit, vt hi ad tribunal Christi cum ijs qui olim mortui sunt vocentur simul: an prius omnium mors futura sit, mox iudicium.

Præter-

Præterea quid de conflagratione mundi, quam ſcriptura docet, ſentiendum ſit, an iudicem venientem ille ignis antecedat nec ne. Has atque alias his adiunctas quæſtiones enodare, quæ re vera magnam habent apud ſactos Patres obſcuritatem, propter teſtimonia ſcriptu rarum varia, laborioſum eſt: ſed vt arbitror, non mediocriter vtile, ſi Deo duce ad veritatis ipſius cognitionem perueniamus. Igitur diem illum terribilem toties cæleſtibus oraculis inclamatum, propter immenſam hominum væcordiam, inopinatum & ſubitum, nihil tale formidantes eſſe oppreſſurum, manifeſtiſſima & plurima documenta ſunt. Apud Matthæum Chriſtus ipſe ſic admonet. De die autem illo & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſolus pater. Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vſque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Apud Lucam verò in eadem concione ſic: Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Petrus quoque in poſteriore epiſtola, & Ioannes in Apocalypſi diem Domini vt furem occulte atque improuiſo venturum prædicant. Paulus verò etiam prægnantis exemplum ad furis ſimilitudinem adiungit, vt illius diei incertum magis confirmet. De temporibus, inquit, & momentis fratres non indigetis, vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Non potuit apertius demonſtrari illius diei penitus inexpectatus aduentus, quam tot tamque illuſtribus exemplis ſignificatum eſt, quibus & partus ſubito dolore inuadentis, & furis noctis ſilentia captantis, & laquei ad decipienda animantia abſconditi, denique diluuij infelices homines vndique obruentis appoſitiſſima ſimilia, ad noſtram ignauiam excutiendam nobis ob oculos ponuntur. Attamẽ expectatum illum diem & vehementiſſimè etiam formidatum mortalibus venturum, alia teſtimonia neque pauciora neque obſcuriora declarant. Etenim in ipſa eadẽ oratione Chriſti, vnde ſuperiora ſumpta ſunt, contra ſic legimus. Erunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuũ, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quę ſuperuenient vniuerſo orbi. Quomodo quæſo poteſt inopinatus haberi dies, quem pauidi mortales tanta formidine expectent, vt præ timoris magnitudine areſcant? Hoc quoque Eſaias annuntiat. Propter hoc, ait,

Matth. 24.

Luc. 21.

2. Pet. 3.
Apoc. 3. & 16

1. Theſſ. 5.

Luc. 21.

Eſai. 13.

omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet & cõteretur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ uultus eorum. Cur autem tanta sit doloris acerbitas, statim subdit: Ecce dies domini veniet crudelis, & indignationis plenus. Item in Matthæo: Tunc parebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ. Quod mulieribus pie lamentantibus Christus crucem portans exposuit: Venient, inquit, dies, cum dicent, montibus, cadite super nos, & collibus operite nos. De qua extrema turbatione generis humani etiam Esaias scribit: Introibunt in spelúncas petrarum & in voragines terræ à facie formidinis Domini & à gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Similia Amos & Oseas canunt, quæ referre longum est. Illud pro multis vnũ sufficiat, quod Sapientia habet, vniuersum terrarum orbem pro Domino pugnaturum, idest elementa omnia & omnes cæli regiones venturi iudicis iram veluti illius armatos satellites nouo atque mæstissimo apparatu demonstraturas. Quod si ita est, quæ poterit infelicibus esse securitas? quæ tanta sui obliuio, vbi omnia terribilem vindictam in eos intentant?

Mat.24.
Luc.23.
Esai.1.
Amos.1.
Ose.10.
Sap.5.

D. AVGVSTINI SENTENTIA DE PROPOSITA quæstione expenditur. Cap. II.

HANC quæstionem versans Augustinus & scripturæ loca contraria vt apparet, componere nitens, secundum diuersas partes generis humani vtrumque verum futurum dicit, vt boni atque electi in tribulationem incidant maximam, ac præ magnitudine afflictionis exarescant, contra improbi & nequam homines affluente rerum secundarum summa prosperitate, tanquam omni in posterum metu depósito, fastui & libidini securissime indulgeant. Eam autem tribulationem quam Euangelium prædicit, Antichristi persecutionem hic pater intelligit. Signa vero in Sole & Luna & stellis figurate potius esse accipienda, & vt in ipsa Ecclesia fiant, cuius Sol Christus ex plurimorum aspectu obscurabitur: Luna quoq; ipsa Ecclesia contenebrescet, viri quoq; perfecti qui stellarum instar sunt, cadent. Denique omnia illa quæ Saluator commemorat, in illo sermone; partim impleta esse in Hierosolymitano excidio, partim quotidie impleri in Ecclesia, partim demum in vltima Antichristi persecutione implenda, quam iudicis cælestis nulla interposita mora, nullo ante daro indicio subito consequetur. Itaque non esse mirum, si homines

Aug. epist. 80. ad Hesychiũ.

homines mundi voluptatibus deditos, & nihil tale verentes, de repẽ- *Gen.19.*
te opprimat ira Dei, vt olim sulfur & grando Sodomam, & diluuium *Gen 7.*
orbẽ inuasit, & fur ignoratus domum. Hanc beati illius patris sentẽ- *Ans 2.The.5.*
tiam ita posteriores probant, vt tamen aliam adhibendam iudicent, *Tho.lec.1.ẽ2.*
quod non vsquequaque ei fortassis aquiescant. Me vero sunt multa *1 hes.5.*
quæ moueant. Primum scriptura talem illius extremi temporis per-
turbationem describit, vt liquido significet etiam impiorum vehe-
mentissimam futuram esse formidinem. Quid enim est illud, are- *Luc.21.*
scentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superueniet
vniuerso orbi? præfecto expectatio earum calamitatum quæ orbi
vniuerso superuenient, non potest omnibus impijs æque atque iustis
non esse communis. Pressuram quoque gentium intelligere quam
gentes tunc faciant, non quam patiantur, vbi de terribili tremore ho
minum sermo est, durum est admodum. Deinde terrorem impiis
tunc temporis longe maiorem incutiendum esse quam iustis, ipse
Saluator insinuat, cum ait: His autem fieri incipientibus aspicite *Luc.20.*
& leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.
Et in libro Sapientiæ: Armabit creaturam adultionem inimi- *Sap.5.*
corum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.
Et in Esaia generaliter: Omnes manus dissoluentur, & om- *Esai.13.*
ne cor hominis contabescet & conteretur: vnusquisque ad
proximum suum stupebit. Itemque illud Osee, & Euan- *Luc.23.*
gelij: Tunc incipient dicere montibus cadite super nos & collibus *Ose. 10.*
operite nos. & rursus: Tunc plangent omnes tribus terræ. Iam *Mat.24.*
vero signa illa terribilia verè in cælo & terra & cæteris elementis ap-
paritura, antequam Iudex è cælo veniat, tum ex ipso contextu Euan-
gelico tum ex alijs scripturis abunde constat. Nam cælestium cor-
porum conturbatio ostenditur, cum signa in Sole & Luna & stellis
prædicuntur, eo quod virtutes illorum commoueantur, in mari au-
tem sonitum & fluctuum redundantiam futuram vltra modum,
quod verò hæc verè & corporaliter futura sint, Petrus apertissimè *2.Pet.3.*
declarat: Aduenier, inquit, dies Domini vt fur, in quo cæli ma-
gno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terra
autem & quæ in ea sunt opera exurentur. Liber quoque Sapien-
tiæ eloquentissimè: Pugnabit, inquit, cum illo orbis terrarum con- *Sap.5.*
tra insensatos: ibunt directæ emissiones fulgurum, & tanquam à
bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum
insilient, & à petrosa ira plenę mittentur grandines: excandescet in
illos aqua maris, flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiri
tus virtutis & cætera. Deniq; Amos propheta elegãtissime pingit pa-
uorẽ impiorũ & turbationẽ, nihil vsquã tutũ sibi videntium, sed in-
festa potius omnium creaturarum atq; in se tela conuersa. Væ desides *Amos.5.*

rantibus

rantibus, inquit, diem Domini. Ad quid eam vobis? Dies Domini ista tenebræ & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus, & ingrediatur domum & innitatur manu sua super parietē, & mordeat eum coluber; numquid non tenebræ dies Domini, & nō splendor in ea? Hæc in hypocritas & Pseudochristianos propheta de vltima orbis calamitate vaticinatur. Quod si tropice omnia accipere pergamus, & quę de magnitudine signorum & prodigiorum illius supremi mundi interitus prenunciata sunt, neque historiam ipsam vt est narrata, historice auscultemus, fiet sanè vt omnis illa commemoratio ad pungendos animos hominum, quod Spiritus sanctus agit, mirum in modum frigeat. Quare non Patrum modo concors sententia de vero & historico euentu illorum terribilium, quæ in Euangelio & Prophetis leguntur, tenenda est, verum omnium fidelium animis insculpta persuasio. Neq; piam tamen atque utilem Augustini atque Origenis expositionem allegoricam reijcimus, sed amplectimur potius & ueneramur, dummodò in sua sede ac ueluti basi fixus maneat sensus historicus. Nam quod Augustinum mouit, ne putemus signa esse Dominici aduentus, tanquam mira & inaudita, quę sæpe aliàs contigerint, & quibus, ut ipse ait apud gentiles legantur multo maiora, me, fateor, parum urget, qui omnia quæ uel uerè acciderunt, uel artificiosè conficta sint, longè inferiora cogitem illis magnis & admirabilibus extremi temporis signis; quorum tanta descripta est in Sapientia, & Euangelio, & Prophetis immanitas, ut memoriam omnium immò cogitationem mortalium superet.

Aug. in epistol. 80.

EXPOSITIO SVPERIORIS QVAESTIONIS, quomodo dies vltimus incertus sit, & tamen formidatus atque prouisus veniat.
Cap. III.

VT ergo planè comprehendamus, quemadmodum dies Iudicij ultimus & occultus ac repentinus irruat in mundum, & homines tamen formidine ac terrore penè exanimatos inueniat, memoria repetendum est, eodem modo diuinas literas pronunciare de incerto & inopinato exitu cuiusque nostrum ex hac uita: quo semper ad illud temporis extremum, ex quo pēdet æternitas, ut est opus, parati simus. Ita Angelum Sardis, hoc est Episcopum, Christus conuenit, & adhortatur. Serua & pęnitentiam age. Si ergo non uigilaueris: Veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora ueniam ad te.

Apoc. 3.

Quod de morte illius non de uniuersi interitu proculdubio dicit. Salomon

Eccles. 9.

lomon quoque: Neſcit, inquit, homo finem ſuum. Sed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo ſuperuenerit. Ex quibus ſatis apparet, furis ſimile & laquei, æquè & morti cuiuſque, & iudicio omnium, in ſanctis litteris accommodari; vt vtriuſque inopinatum finem ſignificent. Quin potius ipſe Chriſtus vbi de mundi exitio vltimo, & ſuo ad iudicium aduentu multa diſſeruit: Vigilare nos omnes debere admonuit, quod neſciamus diem neque horam, illius ad nos aduentus, ne fortè imparatos offendat. Quæ de fine cuiuſque nemo eſt tam ineptus qui non intelligat dicta. Quemadmodum Lucas alio in loco magis explanat, vbi cum ſeruorum expectantium domini ſui reditum parabolam introduxiſſet, & patris familias, furis inſidias cauentis, diligentiam commemoraſſet, ad finem intulit. Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Aduentum verò, vt in morte noſtra cogitaremus, amplius addendũ putauit, vt Petri interrogationem abſolueret, quærentis, an ea quæ diſſereret, ad omnes cõmuniter pertinerent: Ad omnes certè, exẽplo ſerui voracis & pigri nos terrens? Veniet, ait, Dominus ſerui illius, in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partẽq; eius cũ infidelibus ponet. Sed quid moror in re manifeſta? Quid.n. notius quam quod habet vulgare prouerbium, nihil eſſe certius morte nihil hora mortis incertius? Iam verò quis neſciat, quamuis incerta ſit hora mortis deprehendi tamen poſſe, cum eſt valde propinqua, certis indicijs quæ ad ipſam iam quodammodo mortem pertinent? vt eſt frequens ſingultus, atque intertürbatus anhelitus, oculi defixi & caligantes, naſus diſtortior, pedum ac crurium rigor, brachia cadentia, denique totius humani corporis tanquam machinæ diſſolutæ maxima perturbatio. Et certè qui hæc vel in ſe experitur, vel in alio cernit, poteſt is iure de mortis certitudine pronuntiare. Poteſt angi, poteſt attonitus & perterrefactus ſupremum expectare. Poteſt dixi? Quinpotius maximopere perturbetur, ac vehementiſſimè paueat neceſſe eſt, ſi quid cordis habet, ſi homo eſt, non pecus, vel ſupra hominem Angelus carne circundatus. Non ne hunc impiorum in exitu ſuo pauorem & grauiſſimam metus & angoris procellam, quæ illis inexpectatum & repentinum malum illud denuntiat, diuina ſcriptura demonſtrat? Ego, inquit, in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum uobis id quod timebatis euenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper uos tribulatio & anguſtia. En repentinam calamitatem, & interitum ſubito irruentem, & tamen anguſtiæ & tribulationis quam olim timerent, moram talem, ut tunc inuocent Deum, neque exaudiantur tamen. Neque aliud eſt quod idem auctor in Eccleſiaſte de mortis inſtantis

Marc. 13.
Matth. 24.
Luc. 12.
Ibidem.
Prouer.

ſtantis fragore, & totius humani domicilij perturbatione generaliter admonet, commemorans tempus afflictionis, & dies exoſos, ſolis quoque & lunę & ſtellarum offuſcationem, quando nutabunt, inquit, uiri fortiſſimi, & commouebuntur cuſtodes domus, excelſa quoque timebunt & formidabunt in uia. Itaque mortis quidem dies incertus, & hora ignota: ſed tamen ipſi iam inſtantis prænuntij tales, ut fortiſſimum quemque perterrefaciant. Neque uerò opus eſt, ut iaculo improuiſo confoſſus in puncto occumbat, aut cerebri apoplectico malo corripiatur, aut tecti mole cadentis dormiens obruatur, aut patiatur denique tale aliquid, quale ille qui ſoporem morti ſocians defecit, ut uerè ac planè affirmare poſſimus, mortis homini eſſe incertum diem. Nam ipſæ mortis cauſæ, ſiue morbi ſiue uulnera, ſiue quiduis aliud, incertæ ſunt: quæ cum ita accidunt, ut manifeſtũ obitum breui declarent, ad ipſam iam mortem pertinere ueriſſimè intelliguntur. Quibus expoſitis, facilè eſt explicare quemadmodum ſigna illa horribilia, iudicij diem antecedentia, metu & perturbatione concutiant genus omne hominum, & tamen dies Domini nemini notus ſit, & peccatores ſecurè epulantes & nihil aduerſi formidantes ſubito occupet. Ipſa enim totius naturæ conuulſio, & horrenda cæli terræque & maris commutatio, quæ proximè diem Domini antecedet, de inſperato prorſus aduenier. Et quamuis moram nonnullam illa omnia portenta ferant, ex quibus ſine dubio finis uniuerſi intelligetur, nihilominus interitus repentinus impiorũ meritò dicitur, propterea quod ad ipſum iam interitum illa ipſa terribilia pertinent, & tanquam iudicis aduentantis ſatellitia quædam, cum ipſo iudicis aduentu computantur.

Eccliſ. 12.

Iudic. 4.

CONCILIATIO LOCORVM SCRIPTVRÆ oppoſitorum: qua oſtenditur malis ſemper eſſe improuiſum aduentum Domini, bonis nunquam.

Cap. IIII.

Sic explicat B. Proſper in lib. de prædiction. p. 3. c. 15. 1. Theſ. 5. Irenæus lib. 5. ad ſub finem Antichriſti aduentum refert illud, cũ dixerint pax &c.

HANC diuinas literas explicandi rationem, quamuis multorũ Patrum illuſtre nomen ſatis faciat probabilem, tamen certam niſi ego fallor, ipſa ſcriptura demonſtrat. Nam parturientis ſimili propoſito, abundè Paulus oſtendit, ut dolores & torſiones parituram ſubito opprimunt, qui partum iam uicinum certo denuntiant, ita homines repentina rerum omnium commutatione perturbandos, celerem domini aduentum expectaturos. Sed tamẽ ijs anguſtijs oppreſſos, ea mentis inopia fore, præ incredibili terrore confuſos, ut nihil ſalu-

salutaris consilij adhibere queant. Quod clamor ille sponsi aduentantis media nocte factus, & Virginum stultarum vacuæ lampades neque tempestiuè fotæ, satis indicant. Ipsa quoque diluuij Noe commemoratio rem declarat, neque enim diluuium vno momento orbem absorbuit: sed irruentes vehementissimi atque perpetui imbres, mortales huc illuc discurrentes, & fugam quæritantes iam seram, tandem consumpserunt. Itaque Christus, cum atrocia illa & plena formidinis spectarentur, tunc dixit nos scire debere in ianuis esse negotium. Illud quoque accuratè cogitandum est, quòd quamuis terrores magni, diem Domini præeuntes, pauidos atque attonitos tenant improbos, atque ipsa interitus sui expectatione suspensos, tamen diuinæ literæ nequaquam etiam tunc, eos scire aut expectare aduentum Domini volunt. Contra, eos qui se ipsos præparârunt in occursum Domini venientis, quamuis diem atque horam æquè atque reliqui ignorauerint, censent tamen non ignaros & imprudentes subiti aduentus, propterea quod ita peruigilauerint tanquam eo ipso tempore futurum nossent. Quam ob rem Paulus cum docuisset diem domini, vt furem inopinato venturum, adiũxit illico: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa, tanquam fur comprehendat: Ita fit vt iusto nulla sit repentina mors: impio nulla prouisa. Nam qui se non parauit, vt decuit, nullo modo censeri debet, obitum suum præscisse, quanuis multis diuturnisque cruciatibus visus sit certior impendentis exitus factus: qui vero ita se comparauit, vt omnino futurum exitum suum, tametsi quando sit futurus ignarus, bene agendo ac vigilando præmunierit, certè nullo puncto temporis inopinatum & improuisum malum accipiet, etiam si ex humanis subito forte rapiatur. Iustus enim (ait scriptura) si morte præoccupatus fuerit hoc est intempestiuè extinctus, in refrigerio erit. Raptus est enim, ne malitia mutaret intellectum eius. Quam obrem Christus audita clade illorum, quos turris Siloë de repente cadens oppresserat, cæteros omnes admonendos putauit: Nisi pœnitentiam egerint, similiter perituros, prorsus vere. Nam qui pœnitentiam, diuinitus admonitus, agere negligit, subitò periturum nullo pacto debemus ambigere. Ita verum perpetuo est, quod sapiens aliàs dixit, Virum qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus: Verum, quod Christus minatur seruo malo, venturum Dominum hora qua nescit: Verum, quod Salomon impiorum fore interitum repentinum; Verum denique, quod Paulus Apostolus, vnde hæc omnis profecta est disputatio, malis hominibus & seculi voluptatibus deditis, cum omnia sibi pacata & secura spoponderint, tunc subitum ad futurum exitium. Qui ducunt

Mat. 25.

1. Thes. 5.

Sap. 4.

Luc. 13.

Prou. 29.

Luc. 12.

Prou. 1.

1. Thes. 5.

Iob. 21. quidem in bonis dies suos, sed in puncto, ut est apud Iob, descendunt ad inferos.

QVOD EX ADVENTV ANTICHRISTI ET ELIAE, Sancti & docti deprehendent certo instare iudicium. Cap. V.

QVAMQVAM equidem conciliari scripturas, quæ uidebantur repugnare, eo modo quo diximus satis intelligam, iuuat tamen non nihil amplius premere rem, denuoque rogare. An sicut commutata iam facie omnium rerum, perspicuè iudicis instantem aduentum declarantium, omnes homines impij æquè atque pij, mundi finem adesse cognoscent: ita etiam uel omnes uel plæriq; ex aduentu Eliæ, & tyrannide Antichristi id ipsum sint percepturi? Videntur enim ignorare non posse, quod tot tamque apertis scripturarum oraculis proditum est, nisi infideles sint. At si etiam ualde fideles, prænoscere possint mundi finem, & diem Domini in numerato habere, necesse est sanctarum Scripturarum periclitetur auctoritas: quæ usque adeo eius diei notitiam hominibus adimunt, ut etiam Angelos inde excludant. Hìc auctor nobilis Theophylactus fatetur Eliam atque Antichristum certo mundi finem adesse indicare, uerum diem Domini non ita definire, quod possit uel serior uel celerior esse: itaque omnes mortales latebit. Anselmus etiam addit ab interitu Antichristi fluxuros quidem dies quadraginta quinque, iuxta Danielis uaticinium, diem tamen Domini semper incertum fore, quod soli Deo exploratum sit, utrum ad eos dies aliquid, quãtumue accessurum sit. Verum ut demus dies ab interitu illius usque ad sæculi finem fore definitos quadraginta quinque, quod sentiunt D. Hieronymus, & Rupertus Tuitiensis, immò ipsa uerba prophetæ exprimere uidentur. A die, inquit, cùm ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Quod interuallum temporis omnibus consentientibus ad regnũ Antichristi pertinet, itaque statim: Beatus qui expectat & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque. Quæ nam hic obsecro beatitudo intelligi potest eius, qui usque ad diem quadragesimum quintum à nece pestiferi illius peruenit, nisi quam Apostolus declarat, asserens eos qui relicti ex tantis malis fuerint superstites, rapiendos in nubibus obuiam Christo? Vt igitur concedamus ea sic habere, ut viri grauissimi sentiunt, & ipse propheticus sermo satis insinuat, nihil ego periculi esse uideo, nihil quod Euangelicis Apostolicisque

Theophr. in 1. ad Thes. c. 5.

Ansel. in eundem locũ Pauli.

Dan. 12.

Hier. in c. 12. Danie Rupertus. lib 13. de Victoria verbi Dei. c. 15.

Dan. 12.

2. Thess. 4.

eiſque literis contradicat. Repeto enim quod ſupra iam dixi, perinde philoſophandum eſſe de notitia uel ignorantia diei cuiúque noſtrum ultimi, atque ipſi uniuerſo ultimi. Vtrumque enim penes Deum eſſe diuinæ nos literæ docent, neque poſſe quemquam ſibi arrogare eius rei definitionem. Attamen mors incumbens vel etiam inceſſens, deprehendi poteſt non ſolum indicijs illis certiſſimis, cum iam anima propemodum efflatur, quod cuiuis de vulgo perſpicuum eſt, ſed alijs etiam occultioribus, certis tamen, quorum periti medici ſolent nonnullos ante dies, interdum obitum ægrotantis prædicere. Ita mihi videntur duo ſignorum genera mundi iam deficientis & properãtis ad exitum, extremum diem indicare. Vnum omnibus peruium atque expoſitum, quodque non tam ſignum interitus eſt, quam initium certum, & inchoata mors mundi. Quo in genere ſunt, cæleſtiũ luminarium illa mæſtiſſima obuelatio, maris fluctus efferatiſſimi, cæterorumque intolerabilis furor in genus hominum, atque omnium maximè ignis illius vndique graſſantis immanitas, quæ cum mortales intuebuntur, etiam tardiſſimi & ſceleratiſſimi diem iræ & furoris adeſſe, ignorare nullo pacto poterunt. At hæc vt dixi, ad ipſum iam interitum mundi pertinent, neque tam futurum præſagiunt, quam inſtantem declarant. Alterum genus eſt eorum ſignorum, quod ſoli probi doctique proſpicient, quale eſt regnum Antichriſti, prædicatio Eliæ, cædes illius feræ. Hæc cum eo modo rebus ipſis completa apparuerint, quo ſunt in ſanctis Scripturis deſignata, non equidem dubito, Angelos certè diem aduentus Domini intelligere iam poſſe, neque valde timeo etiam Sanctis & Apoſtolicis viris eandem cognitionem tribuere. Neque verò vlla ex parte Euangelio obſiſtimus, etenim reuelationis notitiam & præſcientiam negat omnibus, notitiam ex ſignis ipſis & rerum euidentia, adeò non negat, vt vel ob eam ipſam ſalubriter impertiendam mortalibus, tot ſigna ita enucleatè tradiderit, & nos vehementer intentos eſſe voluerit. Quamquam abſolutiſſima & omnibus modis infallibilis certitudo diei illius atque horæ nouiſſimæ, non eſt vendicanda cuiquam mortalium, nec Angelorum fortaſſis, propterea quòd ſemper in diuina poteſtate eſt ſitum, vel accelerare vel prorogare negocium, quemadmodum in quantacumque morbi magnitudine de hominis morte pronunciare ſolemus. Sed vt ſæpe iam dixi, ex rerum ipſarum euidentia & teſtimonio, non dubium eſt quin, non modico ante tempore de aduẽtu diei extremi Sancti & in literis Canonicis verſati, verè ac ſapienter pronuntiare queant. Id quod improbi vitæ huius amatores neque intelligent, neque monentibus credent. Atque hoc, niſi fallor, apertè Daniel oſtendit illis verbis. Et ego audiui & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit poſt hæc? Cui Angelus: Vade Daniel quia clauſi ſunt *Dan 12.*

ſignatiq; ſermones vſque ad præfinitum tempus. Velut dicat. Donec ipſa hæc eueniant quæ dixi, ne mireris ſi minus intelligas, quæ dicuntur. Latent enim nouiſſima tempora, vſque dum definitus rerum ordo ſuccedat. Adiungit verò mox Angelus, eligentur & dealbabũtur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij: neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Quid oro eſt, neque intelligent omnes impij, niſi quod Apoſtolus docet, cum dixerint. Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus & non effugient? Quid verò illud. Porrò docti intelligent, niſi id ipſum quod ſtatim addit Paulus: Vos autem non eſtis in tenebris, vt vos dies domini tanquam fur comprehendat? Ergo poſt regnum Antichriſti, ſancti quidem & fideles Dei homines imminere nouiſſima rempora intelligentes, patientiam in tantis malis adhibebunt maximam, ſe verò ipſos totis viribus in Chriſti occurſum, quem ardentiſſimè opperientur, optabunt. Impij verò nihil niſi carnis delicias cogitantes, ſe ſe flagitiis omnibus, & impuritatibus dedent, nihil neque in præſens experti aduerſum, neque in poſterum formidantes, mundi gloria & rebus ſecundiſſimis circunfluentes.

1 Theſſ. 5.

Ita explicat Tho. in 1. The. c. 5. & dicit eſſe ſententiam Auguſtini in epiſt. 80.

QVOD IMPII ETIAM PEREMPTO *Antichriſto, iudicium minimè expectent.* *Cap. VI.*

Lyran. ſuper 13. ad Theſſ. cap. 5.

NAM quod quidam obijciunt, non eſſe ueriſimile, impios extincto Antichriſto, (cuius acerbiſſimus caſus non poterit non magno terrore concutere omnes illius ſectatores,) in tanta ſecuritate victuros, vt illos lætos & nihil mali ſuſpicantes de repentè occupet dies Iudicij, mihi ſanè non multum negotij faceſſit: Longè amplius adducor, vt Gloſſæ ordinariæ, quam illi oppugnant, ſententiam ſequar, quam etiam Thomas & Anſelmus probant. Aiunt hi patres, perempto Antichriſto dies quadraginta quinque concedi ad pœnitentiam hominibus: quo tempore qui præordinati ſunt ad uitam, interitu Antichriſti excitatos, conuerti ad Chriſtum, & præterita mala noua pœnitentia delere. Cæteros uerò, quorum erit innumerabilis multitudo, non adeo curare ducis ſui exitium, vt faſtum libidinemque deponant, ſed cito eiuſmodi calamitatis oblitos, uoluptatibus & gloriæ humanæ vehementius ſe dedere, denuo conuiuia inire, coniugia copulare, domos & mœnia ſibi extruere, rebus ſecundis frui. Deniq; vt in diebus Noe, pronihilo

Gloſſa ordinaria ibidem. Anſelmus ibidem.

ducere

ducere omnes futuri iudicij comminationes, Sanctorum vitam & cohortationes ridere, ipsos sceleratissimè affligere. His deditos, ac vẽtris & veneris cæno profundissimè immersos, tandem improuisa tẽpestate, vt alites laqueo, capi. Qui verò ictu Antichristi aut etiã exercitus illius magna clade (quod tamen in scriptura probata me legisse non memini) ita putat terreri impios, vt ad consuetas cupiditates & illecebras eos redire, & metum citò deponere admiretur, neque fide dignum existimet: parum is mihi videtur humanæ mentis vicissitudines, atque nequitiæ profunde defixæ consuetudinem cogitare, cuius est tanta vis vel potius furor, vt futura facile contemnat, præsentium suauitate ducatur. Non ne Pharaonis & Ægyptiorum plagæ nobis occurrunt, & toties mutata sententia, & citissimè diuinæ vltionis metus absterſus, vsque dum ipsis maris elati fluctibus simul vitam cum insscitia obstinatissima subruerũt? Quid ipsi Hebræi Deo & Moysi toties infesti, toties cæsi, toties pacta conuenta obliti? Cum enim eos occideret quærebant eum; & tamen cito redibant ad sua. Non ne moriente Domino Solem obscuratum, petras sciſſas, ac multa prodigia viderunt, & tamen à scelere nullo modo auersi sunt? Quoties Saul, quoties cæteri metu perculsi sanam mentem quam acceperant, breui deposuerunt? Magna est humanæ mentis absurditas, quam facilli mè vincunt præsentis dulcedinis illecebræ. Quotidie cernimus homines tẽpestatibus maximis iactatos, aut turbine cælesti deterritos, vel subito terræ tremore concussos, quãdiu ista durant, videri resipiscere & Deũ sibi offensum votis placare: at vbi terroris sensus exceſſit, simul omnem illã continentiã & religionẽ ex animis euanescere, itaq; perinde ludere & cachinnari & scortari, vt ante faciebant. Quod cũ humanũ oppidò sit, non oportet vt nouum & incredibile improbare quod sceleratissimi satellites Antichristi ad horã forte perculsi illius exitio, pro consuetudine inueterata, arridente simul mundi prosperitate, delitijs se & cupiditatibus dedant, futuram illam obliuiscantur, pacem & securitatem sibi polliceantur. Etenim vt columbas cæterasque volucres cernimus vehementi aliquo sonitu perculsas, statim quidem euolare, & sata cibumque deserere: sed breui admodum eiusmodi terriculi oblitas, pristinum pastum repetere, atque ibi herere, etiam si non nullę illarum ictæ ceciderint: ita nos quod quotidie in simili improborũ exemplo fieri animaduertimus, de illa maxime gente infideli & praua cogitare debemus: vt locum etiam illic habeat Salomonis sententia, sicut aues laqueo comprehẽduntur, sic impios tempore malo, cum illis improuisum aduenerit. Quanquam non video quid magnopere nobis opus sit de Antichristi interitu laborare, cum constet orbem totum ab illo seducendum: ad cuius maximam partem intra sesqui mensem, cladis illius non possit fama peruadere.

Exod. 9. et 10.

Psal. 77.

Matth. 27.

1. Reg. 24. 26.

Eccliſ. c. 9.

Itaque

Itaque vt faciamus beſtiæ cruentæ exitio ſpectatores ſatellites territos, cęteroſque vicinos, voluptates vitæ & gloriam abieciſſe præ metu, quod nullo modo crediderim, tamen erit certè verum in plurima impiorum parte, eos cum pacem & ſecuritatem ſibi putauerint, repentino interitu obrui. Quare perſpicuum eſt, diem Domini ſanctis, & iuſtis hominibus optatum atque expectatum, impijs prorſus inuiſum atque improuiſum eſſe venturum.

QVIS SIT APPARATVS FVTVRVS IVDICII iam inſtantis: & quæ ſigna cæleſtia. Cap. VII.

SATIS iam conſtat, quædam prænuntia Iudicij ab impijs nullo modo intelligenda, quæ ab electis animaduerſa ſaluti ſint: quædam rurſus extrema communi terrore hos æquè atque illos acceptura, ſed tamen obfirmata peruerſitate, & ira Dei nullum amplius concedente locum, Iudicij tempus affuturum. Et Ioannes quidem vidiſſe ſe narrat Angelum vtraque manu in cælum elata, iurantem audiſſe per viuentem in ſæcula ſæculorum. Quia tempus nõ erit amplius. *Apoc. 10.* Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli cũ cœperit tuba canere, Dei myſterium conſummabitur. Hoc ipſum inſinuat Euangelium, ubi ait, ſtatim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur & cętera. *Matth. 24.* Tribulationem quam ſtatim iudicium conſequetur, nullo modo dubito, ſæpe iam commemoratam Antichriſti perſecutionem intelligi, vt Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, Beda, Thomas, Bonauentura ac ferè omnes accipiunt, quamuis obſiſtant nobis Chryſoſtomus, & Theophylactus, atque hos ſequuti Abulenſis, & Ianſenius, longo ſermone contendentes, eam tribulationem excidium Hieroſolymitanum eſſe, de quo illuc vſque ſermonem habuerit Dominus, inde iam ad conſummationis ſæculi ſigna tranſiens, neque debere eſſe mirum, ſi dicat ſtatim fore, quod plurimis annorum centurijs interiectum ſit, quod more ſcripturæ multa noſtra ſæcula Deo breuiſſimum interuallũ ſit. Verum vt hoc demus, quod libenter concedimus, tamen non habet ſcripturæ phraſis, vt illud poſt illud ſtatim fieri dicat, niſi cum ſeries ipſa rerum temporis etiam quadam coniunctione cohæret. Neque narrandi aut prædicendi ordo aliud patitur. Sed illud bene habet, quod exinde ſermo Euangelicus, diſſentiente nemine, totus de iudicio extremo & quæ illud antecedunt, ſignis, exiſtit. Magnum eum diem ſcripturæ vocant, & diem Domini proprium: in quo regnaturus eſt Chri-

Abulen. in 24. Matt. q. 67. & 47. *Ianſen. in Concor. c. 122.*

Soph. 1. *Hier 30.* *Ioel. 2.* *Apoc. 10.*

est Christus, de profligaris & victis hostibus perpetuo triumphans. Quanuis enim ad eius diei illud supremum opus declarandum, multis similibus scriptura vtatur, iam vindemiam quandam aut etiam messem omnium inducens, iam expiscationem & sagenam, tum etiam nuptias, & conuiuium magnum, atque aliàs quoque aliter: frequentissimum tamen est vt prælij cuiusdam & conflictus terribilissimi imagine, iram Dei atque vindictam in peccatores tunc penitus effusam demonstret. Sicut in Ioële legimus, atque in alijs prophetis crebro. Illud verò prælium, in quo de summa imperij æterni agetur, dignus Deo apparatus antecedet. Quem breui mihi videtur Sapiens complexus, cùm dixit: Armabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Quod enim solent imperatores in supremo conflictu facere, cum de summa rerum certatur, vt omnibus copijs dimicent, ipsi primi lectissimas acies armati obeant, milites suos cohortentur, animos certæ victoriæ pollicitatione accendant, commemoratione iniuriæ hostilis extimulent: id planè totum summus ille Princeps hoc loco egregie præstans in literis diuinis inducitur. Accipiet, inquit, armaturam zelus illius: induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam. Armatum probe Regem nostrum audimus: cohortantem suos ad prelium alius propheta narrat: Dominus, inquit, exercituum precepit militiæ belli: venientibus de terra procul à summitate cæli: Dominus & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram: & paulo superius: leuate signum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. Ego mandaui sanctificatis meis & vocaui fortes in ira mea, exultantes in gloria mea. Altera ex parte exercitus hostium Christi scriptura describit, Procedũt, inquit, ad reges totius terræ cõgregare illos in præliũ ad diem magnũ omnipotẽtis Dei. Quam ob rẽ & turbarũ, & signorũ, & armorum plurima mentio est in sacro eloquio, quoties diei illius tremendi significare vult cladem. Et quoniam in magnis prælijs equitatus præcedit deinde peditum phalanges conferta manu rem gerunt, mox cæsis fugatisque hostibus victricia signa in arcibus eriguntur, tandem captas vrbes ignis consumit, deinceps consideremus: Vtrum in illo magno Domini die, ex ordine illa omnia gerantur. Equitatum sanè cogitare possumus nobilissimã creaturam, Angelicam & cæleſtem. Angelos officio non defuturos qui sunt potentes virtute ad faciendum verbum illius, illud docet quod inusitato modo virtutes cælorum commouebuntur, non iam hominibus ministrantes salutem, sed certum interitum afferentes. Ipsi cæli magno impetu transient teste Petro, Deo quippe irato necesse est omnium

Apoc.14. *Matt.13.* *Mat.22.* *Esai.25.* *Ioel.3.* *Sap.5.* *Sap.5.* *Esai.13.* *Apoc.16.* *Psal.102.* *Mat.24.* *2.Pet.3.*

nium procerum ſtatum commoueri. Quid cæli præclariſſima portio,
aMt.24. Sol, Luna, ſidera omnia? Sol, inquit, obſcurabitur, Luna non dabit
Lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo. Myſticè hæc gerenda in ec-
Aug.epi.80. cleſia ſub Antichriſto, Auguſtino libenter aſſentior: Verum hiſtori-
cè quoque illa corpora terrorem, qualem nunquam antea, demon-
ſtratura, dubitare nullo modo Chriſtiani poſſumus, qui legimus ſi-
Luc.21. gna fore in Sole & Luna & ſtellis & in terris preſſuram gentium,
qui ab Eſaia, & Ioële, & ipſa Sybilla eodem teſte Auguſtiuo, planè
Aug.18.de ci- prædictum nouimus. Sybillini verſus hi ſunt.
uit.c.23.

Eripitur ſolis iubar, & Chorus interit aſtris,
Soluetur cælum, lunaris ſplendor obibit.

Hilar.Hieron. Chryſoſ.in 24 Mat. Neque vero, quod alias doctiſſimi & Sanctiſſimi patres volunt, Hilarius, Chryſoſtomus, & Hieronymus, erit obſcuratio illa præ magnitudine claritatis iudicis aduentantis, ſicut ſole exoriente ſtellę obſcurantur, & minus lumen maiore offuſcatur. Minimè id quidem ſcriptura vult quæ ſigna inuſitata terroris, iſta commemorat. Sed reuera deficiet Solis lux, & facies illius pulla & triſtiſſima mortalibus apparebit: luna cruento quodam atrore luctum ſimul atque iram demonſtrabit: ſtellæ omnes ſiue lucidiores illę, quos planetas vocant, ſiue affixę firmamento, quoniam ab oculis intuentium nullis nubibus obductæ paulatim ſubducentur, cadere videbuntur.
Mat.24. Eſai.13. Ezech 32. Ioel.2.&3. Scripturas ſcripturæ aperiunt, & quod Matthæus dixit, ſtellæ cadent de cælo, hoc Eſaias explicat: Quoniam ſtellæ cæli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: hoc Ezechiel hoc modo: & operiam, cum extinctus fueris cælum & nigreſcere faciam ſtellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuũ. hoc denique Ioël apertius: A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli: Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Atque vt quam cœpimus Dei pugnantis, & militiæ cæleſtis in aciem prodeamus parœmiam, melius contemplemur, quid protinus adiungat idem
Ioel.2. propheta, auſcultemus: Et Dominus, inquit, dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui: quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia & facientia verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum?

DE CAETERIS PRODIGIIS, QVAE IN TERRA cæteriſq; elementis tunc fient. Cap. VIII.

CAELESTIS quidem militia ita pugnabit aduerſus impios ac cæli facies, cuius eſt lumen, iucundiſſimum aſpectu, mæſtiſſime,

sime velata, triſtitiam vehementem afferet, motus autem & conuerſio illa ordinatiſſima, veluti diſſoluta compage, inæquali ac diſſimili curſu pauorem maximum incutiet, chorus ipſe ſiderum pulcherrimus noua ſignificatione furoris, nihil non violentum præſeferet. Superna verò orbis parte ita pugnante, non erit inferioris creaturæ velut pedeſtris exercitus, remiſſior opera. Sed terra fragoribus & tremoribus maximis, agitabitur, vt ſcriptum eſt in pſalmo: Commota eſt terra, Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Eſaias quoque: Cælum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius. Neque diſſimiliter Aggæus, qui etiam cælum commouẽdum & mare & aridam annuntiat, quod de ſecundo Domini aduentu Paulus interpretatur, quanuis in primum etiam apertè congruat. Terram verò atque illius partes, montes, & valles, & tumulos, æmulabitur in pæna impijs irroganda mare: cuius tantam turbationem, atque eam fluctuum magnitudinem atque æſtum & ſonitum Saluator prædicit, vt exareſcant homines præ timore. De toto hoc elemento aquę quod eſt in genus humanum alioqui placidum & maxime vtile, tunc verò atrociter furens, in Sapientia ad hunc modum legimus: Excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter, contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos, & ad eremum perducet omnem terram iniquitatis illorum. Terra & mari ita ſæuientibus, ipſe aër, cuius flatu vitam hanc ducimus, non mitiorem ſe dabit, qui prẽter infectionem peſtiferam etiam oſtentis inuſitatis & funeſtiſſimis ſummo omnes terrore percellet, neque terrebit ſolum monſtris verum ignitis quoque iaculis conficiet: de qua re in eodem libro paulo ſuperius ſcriptum eſt: ibunt directè emiſſiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſiſtent, & à petroſa ira plenæ mittentur grandines. Apocalypſis etiam ſic habet. Facta ſunt fulgura, & voces & tonitrua, & terrẽmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram talis terrẽmotus ſic magnus. & mox: & grando magna ſicut talentum deſcendit de cẽlo in homines, & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer. Omnium denique elementorum acerrimus ignis, extremas partes in hac contentione obibit, ac veluti firmiſſimo robore creaturarum pro Deo pugnantium, aduerſus ſceleſtos agmen claudens, impreſſione facta funditus euertet & profligabit. De quo ſcriptum Petrus reliquit. Adueniet autem dies Domini vt fur, in quo cẽli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur: terra

Pſal. 96. *Eſai. 13.* *Agg. 2.* *Heb. 12.* *Luc 21.* *Sap. 5.* *Sap. 5.* *Apoc. 16.* *2. Pet. 3.*

Psal.96. autẽ & quæ in ea ſunt opera exurentur. Et in pſalmo: Ignis anteipſum
Dan.7. præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius. Itẽq; Daniel: fluuius
Aug.18 de ciuit.c.23. igneus rapidusq; à facie eius egrediebatur. Sybilla quoque Erythræa:

Decidet è cælis ignesque, & ſulfuris amnis.

De quo quoniã habet peculiarẽ cõſiderationẽ, differendum erit vberius, modo illud firma cogitatione teneamus, formidandum prorſus eſſe certamen, quod pro iuſtitia cõtra iniuſtos, orbis terrarum, atque vniuerſa ſimul creatura ſuſcipiet, vt qui in cunctis deliquimus, vt ait
Gre Hom.35. in Enang. Gregorius, in cunctis feriamur, & qui cunctorũ Regem cuncta nobis largientem ingrati offendimus, cunctorum aduerſus nos conuerſa tela ſentiamus. Sed mala illa ſuprema omnium, quæ vnquã aut fuere, aut excogitari potuerunt, dicendo amplificare & ſuperuacaneum eſt & ab inſtituto opere alienum. Is certe, qualia ſint, tantiſper apud ſe exiſtimare poterit, quem Dei timor inceſſerit: cogi-
Iob.31. tare planè ac mente voluere deberemus omnes ſanctum Iob imitantes, qui ſemper hos tantos fluctus tanquam in ſe exciperet, Dei of-
Hippol. in ora. de conſum. ſæculi. fenſam perhorreſcebat. Libet nihilominus Hippolyti Martyris periodum quandam appingere de ſæculi conſummatione: Tunc, inquit, ſonabit tuba & excitabit dormientes è profundiſſimis terræ, tam iuſtos quam peccatores: omnisque natura, lingua, gens, & tribus reſurgent in ictu oculi, & aſtabunt ſuper faciem terræ expectantes iuſti atque terribilis iudicis aduentum in timore & tremore inenarrabili. Fluuius enim ingneus egrediens cum furore inſtar maris ſęui exuret montes, & colles, & mare delebit, ac æthera inflammatione diſſoluet, ſtellę cadent de cælo, ſol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, cęlum more libri volutabitur. Exuretur vniuerſa ter-
Lact.li.7. de diui.pram. c.16. ra propter opera quę in ea corruperunt homines. Quin etiam Lactãtij Firmiani particulam quandam attexam. Tunc vero, inquit, deteſtabile atque abominandum tempus exiſtet, quo nulli hominum ſit vita iucunda. Eruentur funditus ciuitates, atque interibunt non modo ferro atque igni, verum etiam terræ motibus aſſiduis, & eluuie aquarum, & morbis frequentibus & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus ac peſtilens fiet, nec terra homini dabit fructum. Fontes quoq, cũ fluminibus areſcent, vt ne potus quidem ſuppetat, & aquæ in ſanguinem aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari piſces. Prodigia quoque in cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & Solis tenebræ, & color lunæ, & candentium ſiderum lapſus. Nec tamen hæc vſitato modo fient, ſed exiſtent ſubito & ignota & inuiſa oculis aſtra: ſol in perpetuum fuſcabitur, vt vix inter diem noctemq; diſcernatur. Luna iam non tribus deficiet horis, ſed perpetuo ſanguine obfuſa meatus extra-

extraordinarios peraget: ſtellæ verò creberrimæ cadent, vt cælum omne cæcum ſine vllis luminibus appareat. Montes quoque altiſſimi decident, & planis æquabuntur, mare innauigabile conſtituetur. Ac ne quid mali hominum terræque deſit, audietur è cælo tuba, itaque trepidabunt omnes & ad luctuoſum illum ſonitum contremiſcent. Hæc à viro eloquente allata modo ſufficiant. Attamen omnis humana eloquentia ſimplici Dei enunciatione longe inferior eſt: neque omnia illa vel Hippolyti vel Lactantij vel cuiuſuis alia, peruenire mihi videntur ad hoc Euangelium, Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi, aut ad illud propheticum, omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & conteretur: Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit: facies combuſtæ vultus eorum. Et quod alius propheta exclamat: conuerſæ ſunt vniuerſæ facies in auriginem: væ, quia magna dies illa, neque eſt ſimilis eius. *Luc.21.* *Eſai 13.* *Hierem.30.*

QVOSDAM PATRES OPINARI CAELI SVBſtantiam igne illo extremo eſſe conſumendam. Cap. IX.

QVONIAM de ijs prodigijs quæ proximè terminum mundi anteibunt, dictum eſt ſupra, atque inter cæteras orbis partes, aduerſus Dei hoſtes confligentes, etiam ignis mentio eſt facta, opportunum eſt quærere, vtrum ille iudicis aduentũ præcedat, an ſequatur potius, tum vero qualis ille futurus ſit, & an omnia cæleſtia etiam corpora cum terreſtribus communi incendio conſumpturus. Hinc ergo ſumamus exordium. Nam de natura cæleſtis corporis quemadmodum inter veteres philoſophos, ita inter eccleſiaſticos ſcriptores non ſatis conuenit. Antiquiores patres, Græci præſertim, magis Platonicis quam Ariſtotelicis placitis ferè auſcultantes, ſphęras illas cæleſtes natura quidem ſua corruptibiles faciunt, quod ſint elementaris ſubſtantiæ, ſed Dei nutu & lege permanere, vſque dum mundi finis adueniat, & ab eodem auctore tunc alij cæli meliores æternique fabricentur: Vel certe ij ipſi ita immutentur, vt nulla poſſint vetuſtate marceſcere. Nam quintam eſſentiam illam, quam Ariſtoteles induxit, non admodum probat Baſilius, Ioannes Damaſcenus veluti anceps hæret, Ambroſius & Chryſoſtomus etiam repudiant, aſſerentes ſcripturæ diuinæ contrariam, Iuſtinus Philoſophus ipſi quoque Philoſophiæ repugnare multis

Baſil hom. 1. Hexam. *Dam l. 2. c. 6.* *Ambr. li. 1. Hexa. c. 6.* *Chry. Hom. 10. ad pop. Ant. & Hom. 14. ad Rom* *Iuſt. in confut. Ariſt.*

tis diſputat. Quare cæli, ſolis, lunæ ſtellarum ſubſtantiam igneę quidem eſſe naturæ, atq; ita lucentē, aut etiã quadá ex parte aqueæ, atq; inde pellucidam. Quod verò interituri ſint cæli tunc cum mũdus iſte abolebitur, manifeſtè tradi à Propheta, cum dicit: Initio tu Domine terram fundaſti & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu autē permanes: & omnes ſicut veſtimentũ veteraſcent, & ſicut opertoriũ mutabis eos & mutabũtur. Tu autē idē ipſe es, & anni tui non deficient. Quo teſtimonio etiam Paulus vtitur, ad Chriſti æternitatem ſtatuendam. Præterea Chriſtus, cęlum, ait, & terra tranſibunt. & Paulus. Vanitati ſubiecta eſt creatura, non volens, ſed propter eum qui eam ſubiecit in ſpe, quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis: creaturæ nomine etiam cæleſtes orbes complecti Apoſtolum, Chryſoſtomus latè monſtrat, & ipſa oratio Pauli ſatis id exprimit. In Apocalypſi etiam legimus cælos nouos & terram nouam, quæ Dominus pollicetur per Eſaiam, ex quo aliud quoque teſtimonium afferunt, leuate, inquit, in cęlum oculos veſtros, & videte ſub terra deorſum: quia cæli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores eius ſicut hæc interibunt. Poſtremo Petrus videtur horum patrum confirmare ſententiam, qui ſcribit ad hunc modum, cæli autem qui nunc ſunt & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati, in diem iudicij & perditionis impiorum hominum. & nonnullis interiectis. Adueniet autem dies Domini tanquam fur, in quo cæli magno impetu tranſient: elementa verò calore ſoluentur, terra autem & quę in ea ſunt opera exurentur, & poſt nonnulla: In aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos vero cælos & nouam terram, ſecundum promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. Tertio repetit cęlorum interitum, eumque igni efficiendum, quo omnis mundana machina conflagrabit. Vnde Clemens aduerſus Simonem Magum Petrum diſputantem inducens, tradit cælum in conſummatione ſæculi abolendum, vt eius amoto velamine, aliud cælum excelſius atque elegantius appareat. atque in alio libro eiuſdem operis, veluti pullum effracta ac remota oui teſta, nouum prodire, ita diſſoluta hac cęli & mundi machina, oriturum nouum cęleſtem ſtatum. Magnus verò Baſilius interitum mundi ab igne futurum dicit, quod tum cælo tum terræ ignis inſperſus ſit plurimus, qui nunc quidem aquarum ſupernè atque infernè circunſtantium incredibili copia temperetur. Sed in fine ſęculi aquis abſumptis, cuncta ſit communi incendio deuoraturus. ita enim ſcribit: Tantam humoris naturam, qui omnia diſponit Deus, parauit atque recondidit, vt ad definitos vſque fines ipſius mundi conſtitutionis, cum paulatim ab ignis viribus abſumatur,

Pſal. 101.

Hieb. 1. *Mat.* 24. *Rom.* 8.

Cryſ. Hom. 14. *ad Rom.* *Apoc.* 21. *Eſai.* 65. *Eſai.* 51.

2. *Pet.* 3.

Clem. li. 1. *Recog.*

Lib. 3. *idem.*

Baſil. hom. 3. *in Hex.*

tur, ipsi resistere valeret. Enim verò qui pondere cuncta mensuraq; disposuit (in numerato namque ipsi secundum Iob, etiam pluuię guttæ sunt) is plane cognorat, quantum præscripsisset temporis mũdo ad durationem, & quantum etiam igni sumptus pabulique recõdi oporteret, non ignorauit. Atque infra. Per inenarrabilem opificis sapientiam, opera eius rerum moderatrice, effectum est, vt ignis aduersantem sibi aquæ naturam haud facile consumere possit. Erit tamen quando & vniuersa cremabuntur & conflagrabunt igne, vt Esaias asserit: Qui dicit abysso: deserta eris & omnes fluuios tuos desicabo. Hactenus Basilius, qui veterum Stoicorum placita amplexus & cælum igneæ naturę facit, & ab illius incendio tum ipsum, tum cętera peritura, quemadmodum Zeno, Cleanthes, & Chrysippus tradiderunt, vt Eusebius refert, ęthereo igne omnia tandem fore vt intereant. *Esai. 51.* *Euseb. li. prep. Euang. 15.*

QVOD SVBSTANTIA CAELI perpetua sit, elementa quoque vltimo incendio non intereant, sed in melius commutentur. Cap. X.

SED de cęlestium orbium essentia incorruptibili, atque omnis externę transmutationis experte, in schola Theologica iã pridẽ Aristotelis sentẽtia obtinuit, cuius placitis assuefactę olim aures, aquã aut ignem cælo inuehẽtium opinionem, protinus respuũt. Quanquã non consuetudo tantum audiendi, sed rationis etiam pondus in hac parte cęli naturalem perpetuitatẽ tuetur, quam figura, motus, situs, quam deniq; ordo ipse vniuersitatis indicat. A qua sententia nullo modo abhorret Theologus ac Philosophus termaximus Dionysius de cęlestibus corporibus ita scribens: Cęlestium quoque principiorũ & finium causa, bonum ipsum est: cum neque augeri neque minui possit illa substantia, neq; omnino variari. Motuum quoq; sine sono ac strepitu suas agentium vices, huius (si sic dicere oportet) amplissimi cęlestis itineris sydereorumque ordinum decentię, & luminum atq; stabilitatum non aliunde causa est. Natura igitur diminutionis aut accretionis, ac cuiuscumq; variationis substantiam illam cęlestẽ esse incapacem, quemadmodum Peripateticorũ habet opinio, etiã magnus ille autor affirmat. Quod diuinis quoq; literis testatum volunt magni Theologi, vbi secernunt sphęras illas cęlestes ab istis corruptibilibus, pronuntiantque de illis, quod eas statuit Deus in æternũ & in sęculum sęculi. Neq; mihi videtur Plato, quemadmodũ eum ex Ci- *Dion. li. de diu. nom. c. 4. p. 1.* *Tho. 4. cõ. gẽ. c.* *Psal. 148.*

ex Cicerone Auguſtinus interpretatur, admodum à noſtris diſcrepare: ſed verbis magis quam re intereſt inter illum & noſtros Peripateticos, ſi quid intereſt. Noſtri quidem cælum natura immortale & incorruptibile aiunt: Plato potius ſuapte natura diſſolubile & corruptibile. Hìc plurimum ſibi repugnare videntur. At immortale cælum noſtri non ita ponunt, vt implicet contradictionem (ſicut loqui ſolent) cælum non eſſe. Id enim ſoli primo enti proprium eſſe, quod ita per ſe ſimplex eſt, vt non eſſe omnibus modis repugnet. Cætera ſiue corpora ſint cæleſtia, ſiue etiam ſpiritus Angelici, immortalia eſſe propterea quod in ſe interitus cauſam non habeant: at nihil repugnare, vt ſubtracta diuinitus data ope, ſubſiſtere deſinant, cum ſint compoſita omnia hæc entia ex potentia & actu, hoc eſt ex materia & forma, aut ex eſſe & eſſentia. Ita noſtri philoſophantur, atque omne compoſitum fatentur poſſe non eſſe: Quia Plato, cuius libenter Auguſtinus hìc ſententiam ſequitur? Perpetua ſanè & nunquam interitura ſentit cæleſtia illa corpora: ſed tamen diſſolubilia eſſe per ſe, quod ſint compoſita & colligata: Dei verò nutu & voluntate perſtare. Nos uerò cum per ſe immortalia dicimus, & concedimus, tamen Deo facillimum eſſe in nihilum cuncta redigere, nonne vocabulis potius, quam ſenſu ab illo diſſidemus? Referam ipſa verba Auguſtini, vel Platonis potius de hac re. Platonis, inquit, hæc verba ſunt, ſicut ea Cicero in Latinum vertit, quibus inducit ſummum Deum Deos quos fecit alloquentem, & dicentem: Vos qui Deorum ſatu orti eſtis, attendite, quorum ego operum parens effectorque ſum. Hæc ſunt indiſſolubilia nutu meo, quamquam omne colligatum ſolui poteſt. Sed haudquaquam bonum eſt, ratione iunctum diſſoluere velle. Sed quoniam eſtis orti, immortales quidem eſſe & indiſſolubiles non poteſtis. Neque vnquam tamen diſſoluemini: neque vos vlla mortis fata periment, neque erunt ualentiora, quam cõſilium meum, quod maius eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quam illa quibus eſtis, cum gignebamini, colligati. Itaque perpetua eſſe illa corpora æquè Platonici & Ariſtotelici, & noſtri Theologi ſentiunt, ſed Platonici per ſe eſſe diſſolubilia, quod ſint compoſita, contra Ariſtotelici, eſſe indiſſolubilia per ſe, quod diſſolutionis principio careant: noſtri & incorruptibilia per ſe, & tamen poſſe non eſſe, Dei nutu. Ita fit, vt locutione quidem Ariſtoteli magis obſequamur, ſenſum tamen Platonis potius retineamus. Neque enim Ariſtoteles vnquam adduci queat, vt cæleſtia & ſempiterna corpora, quacumq; uoluntate aut potentia, abire in nihilum poſſe concedat. Sed ſiue ſint ſubſtantiæ incorruptibiles naturaliter, ſiue etiam corruptibiles, & ſolubiles, Auguſtini certè & Hieronymi atque optimi cuiuſque auctoris ſententia eſt, igne illo ſupremo, quo mundus ardebit, nullo

Aug. lib. 13. de Ciuit. c. 16. Plato in Timæo.

Augu. lib. 20. de Ciui. c. 16. & 18.

nullo modo esse cælos eos in quibus Sol & Luna, & sidera cætera sunt, interituros. Censent hi patres, in quos prona schola discedit, incendio extremo non substantiam cælorum, neque elementorum ipsorum aboleri, sed speciem & qualitates in melius commutari; atque hoc esse quod Apostolus docet. Præterire huius mundi figuram. Hoc quod Esaias pollicetur: Ecce ego creo cælos nouos & terram nouã: quod uidisse se Ioannes etiam refert. Nam cum eadem scriptura habeat Lunæ fulgorem futurum soli æqualem, Solis ipsius, septuplum, & regnum Christi mansurum quamdiu solis splendor iste permaneat, perspicuum esse Solis & Lunæ syderumque substantiam omnis interitus fore expertem: innouationem verò non corruptione prioris essentiæ, sed commutatione quadam & perfectioris qualitatis acquisitione, debere intelligi. Itaque cum Dauid, cælos perituros dicit, ac veluti amictum esse mutandos, nihil aliud sibi vult, quam renouationem quandam atque in melius commutationem accepturos. Ita ferè D. Hieronymus, cui assentiens Augustinus illud quoque acutè addidit, cælorum nomine cum Petrus Apostolus igni reseruatos affirmat, comprehendi totum hoc spatium quod aeria regione contentum varijs impressionibus expositum est. Illud alterum superius, in quo Sol, Luna, atque astra voluuntur, nullo modo Neque eo ignem illum quantumuis maximum peruasurum. Esse hunc germanum Petri sensum, ex ipsius oratione demonstrat. Sic enim habet, latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius & terra de aqua, & per aquam consistens Dei verbo, per quę ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc sunt & terra eodem uerbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Ergo quemadmodum cælos illos & mundum aquæ diluuio interijsse scimus, ita cælos quoque hos, & mundum hunc igni abolitum iri existimare debemus. Atqui satis constat supremos cælos & veros, nullo modo esse inundatos, de Petri igitur sententia inferiores tantum atque aerios cælos arsuros tunc accipere debemus. Quare transibunt quinem cæli magno impetu, vt statim dicit, quod summa celeritate corripiantur ignis vi repentè diuinitus excitata: elementa quoque calore tabescent, cum vehementissimo illo incendio non solum aer, sed aquarum ipsa moles & maris amplitudo ferè exarescet: Terra verò & quæ in ea sunt opera exurentur. Neque enim humanorum operum & delitiarum & molium, quicquam illæsum restabit, sed omnia funditus solo æquabuntur, ac redigentur in cineres. At quemadmodum terra exusta stabit (terra enim in æternum stat,) ita & aer ipse & aqua manebit. Neque quod Ioannes dicit: Mare iam non est, ita debemus accipere, quasi illud elementum penitus corrumpatur, sed procellosum non erit neque feruens. Quia omnia hæc

Hier. in Esai. lib. 18. in c. 65.

1. Cor. 7.
Esai. 65. & 66
Apoc. 21.
Esai 30.
Psal. 71.

2. Petr. 3.

Eccles. 1.

Apoc. 21.

hæc elementa longe melioribus qualitatibus igni expurgata, induen
Rom. 8. tur, vt nouum filiorum Dei ſtatum nouo quoque habitu adornent. Nam expectatio creaturæ, ait Paulus, reuelationem filiorum Dei ex-
Aug. lib. 20. de Ciui. c. 16. pectat: quia & ipſa creatura liberabitur à corruptione. Hoc igitur erit opus ignis illius, quod ita eleganter Auguſtinus breuiterque col legit. Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt: atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant: vt ſcilicet mundus in melius innouatus apte accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

MVNDI CONFLAGRATIONEM FVTVRAM antequam mortui reſurgant. Cap. XI.

Aug. lib. 20. de Ciui. c. 16. & 18 & 3. & tract. in pſal. 96. QVO tempore verò conflagratio illa mundana futura ſit, an ip ſam iudicij horam præeat, an ſequatur potius, quæri ſolet, quę eſt omnium vna ſententia. Nam idem planè Doctor, cuius eſt tanta auctoritas, neque obſcurè neque ſemel ſentit futuram iudi cio iam peracto. Qui poſt multa de hac re alijſque temporis nouiſſimi diſputata ad hunc modum, ſummam, atque ordinem omnium eorum colligit. In illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus eſſe futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichriſtū perſecuturum, Chriſtum venturum, iudicaturum, mortuorum reſur rectionem, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem, eiuſque renouationem. Quæ omnia quidem ventura eſſe credendum eſt: ſed quibus modis & quo ordine ueniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc ualet conſequi ad perfectū hominum intelligentia. Exiſtimo tamen eo quo ſunt à me ordine cō memorata, eſſe ventura. Quibus quidem verbis ſuam de conflagratione mundi reſurrectionem potius ſequutura quam anteceſſura ſententiam, ſatis exponit, non illam quidem penitus certam, ſed tamen probabiliorem ac non quod quidam fruſtra aſſerunt, nullam.
Soto in 4. d. 48. q. 1. a. 2. Cur autem ita exiſtimauerit, ſunt rationes non leues. Primum incendium illud, mundi renouatio ſtatim ſequitur ſecundum ſcripturas, perinde atque auri aut argenti aduſtionem expurgatio puritaſque metalli: at mundus renouandus non eſt niſi iam finito iudicio. Iudicio igitur finito ac non antea, commune fiet incendium. Deinde mūdo vbique inflammato & flagrante, neceſſe eſt ad iudicium nullum relinqui locum, ignis expertem. Erunt igitur non ſolū impij, ſed iuſti quoque

quoq; & Sãcti inter igneos globos collocati, cũ cæleſtis iudex pro tribunali ſederit, quod horret ipſa cogitatio & tãquam valde abſurdũ reſpuit. Poſtremo ſi ante communem reſurrectionẽ, orbis vniuerſus flamma correptus ardebit, nemo neq; piorũ neq; impiorũ illã mortẽ euadet: qui enim poterit igni vbiq; graſſante? Itaq; nõ erit verũ quod Paulus affirmat, multos ſuperſtites tunc ituros in aera obuiam Chriſto, ne illud quidẽ quod in ſymbolo profitemur omnes Chriſtiani, Chriſtum venturum iudicare viuos & mortuos. Habent hæc ſanè nõ nullam obſcuritatem; atque vt apparet, quamdam ſuam vim ad perſuadendum reſurrectione facta, finitoque iudicio, fore potius commune illud incendium, quo complicati & conuoluti iniqui præcipitentur in chaos æternum, iuxta Domini euangelicam vocem. Attamen in ijs vel aſſerendis vel refellendis, quæ de Dei uoluntate dependent, diuinam ſcripturarum uel exigua ſignificatio omnibus humanis rationibus anteferenda eſt: quæ quidem hac de re conſultæ tradunt ignem illum, iudicis aduentum potius anteceſſurum, atque ob eam cauſam non ſolum Anſelmi & Thomæ, ſed communis ſchole ſententia eſt merito complectenda. Nam de extremo aduentu diuinum Pſaltem canere aiunt: Ignis ante ipſum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius: atque aliàs: Deus manifeſtè ueniet, Deus noſter & non ſilebit, ignis in conſpectu eius exardeſcet, in circuitu eius tempeſtas valida. Quanquam Auguſtinus tenax ſuæ ſententiæ, ignem qui dicitur in pſalmo quadrageſimo nono anteire dominum, interpretatur non illum iudicij vltimi, quia ille ignis inquit, poſt eius aduentum erit, ſed quemdam alium gentium iraſcentium aduerſus eccleſiam. Attamen planior & receptior Patrum ſenſus habet de igne iudicij pſalmum agere. Ex Ioele quoque propheta illud recitatur: Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurens flamma. Quod quanuis de Chaldæorum exercitu dictum ſit, inſtar ignis accenſi cuncta vaſtante, tamen contemni non debet, quòd ad diem quoque iudicij vt Hieronymus ibidem explicat, referatur. Mihi vero potiſſimum teſtimonium de hac re ſumitur ex Paulo, obſcure quidem, ſed tamen accõmodate valde ita ſcribente: Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quid ſuper ædificat, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Scio hunc locum inter difficillimos Pauli ab Auguſtino numerari, de quibus Petrus dixerit eſſe in huius epiſtolis multa difficilia intellectu: quare excepto errore hæreticorum, qui per fidẽ ſine operibus ſalutem inde conati ſunt polliceri, quos refel-

1. Theſ. 4.

Mat. 25.

Pſal. 96.

Pſal. 49.

Aug. in pſa. 96

Ioel. 2.

Hier. in. 2. Ioel

1. Cor. 3.

Aug. li. de fid. & oper. c. 15.

Aug.in Ench. c.68. & tract. ps̄al.90.

Aug li. 21. de ciuit. c.26.

Anſ.in. 3 c. 1. epiſt.ad Cor.

2.Theſſ.1.

Dan.7.

Ioel.2.
2.Theſ.1.

lit copioſiſſimè atque clariſſimè idem doctor, adhuc tamen Patrum catholicorum varias eſſe expoſitiones: Scio etiam eum ipſum Patrē de igne potius tribulationis, hoc eſt metaphorico accipere, tamen de vero etiam igne qui diem domini antecedat, quem iuſti quoq; ſentiant, rectè intelligi & ipſe fatetur aliàs, & alij Patres magis probant, & ſeries ipſa Apoſtolica ferè neceſſario poſtulat. Quid enim eſt aliud Dies Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, niſi ignem diei ſupremi prænuntium, omnes eſſe homines probaturum, vt eo grauior leuiorve cuiq; ſit, quo opus illius vel ſolidius in Chriſto vel inanius fuerit. Ille igitur ignis cum extiterit, & depopulari orbē cœperit, adueniſſe iam finem ſæculi, diemq; iudicij omnes intelligēt. Hoc enim eſt, quod Apoſtolus dicit diem Domini in igne reuelari, quod explicans Anſelmus: Dies, inquit, iudicij, qui nunc omnes latet, tunc omnibus erit notus. Cum enim viderint omnes ignem illum ante faciē iudicis per totum diffundi orbem, ſcient adeſſe diem iudicij. Neq; putandum eſt alium eſſe hunc ignem ab eo, quem in alio loco, idē Apoſtolus commemorat, ita Theſſalonicēſibus ſcribens, ſi tamen iuſtum eſt apud Deum, retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam, ijs qui non nouerunt Deum, & qui nō obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabūt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius cū venerit glorificari in Sanctis ſuis. Manifeſtè reuelationē diei Domini docet futuram in flamma ignis dantis vindictam, quem eſſe fluuium igneum & rapidum à facie Dei egredientem apud Danielem plærique intelligunt: quamuis Ruperto magis placeat Spiritum Sanctum ſignificari. Illud certè diuinis literis conſentaneum eſt, in igne, iudicij diem reuelādum, qui ſanè alijs probationi purgationique ſit, alijs vindictæ ac ſupplicio ſempiterno. Quibus efficitur vt ille ipſe ignis præcedat quidem diem iudicij, non tamen ante extinguatur, quam iudicium fiat, quo abſoluto, in impiorum pœnam vertatur. Itaque & anteibit iudicium & ſequetur ille ignis, quemadmodum eſt à Ioēle præclare dictum: Ante faciem eius ignis vorans (Angelorum enim exercitum, vt Paulus dixit, iudicem comitantium, anteibit) & poſt eum exurens flamma. Quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti, neque eſt qui effugiat eum.

RESPONSIO AD RATIONES ALLATAS DE igne ante resurrectionem futuro. Cap. XII.

QVARE non male distinguunt scholastici eiusdem ignis geminum opus: asserentes ante iudicium quidem, ignem illum viribus naturalibus vehementissimè auctis omnia caduca perditurum breuissimo tempore, simul etiam vi quadam cælesti & occulta, hominum merita probaturum, vt ijs qui ad salutem prædestinati diuinitus sunt, purgationi sit, tanto cuique acrior, quanto erit illius culpa grauior: neque enim id fieri non potest, vt vel ignis viuentes mortalesque homines non omnes æquè exurat, vel temporis breuitas ad purgandum electos doloris magnitudine compensetur: Post iudicium vero sceleratos homines, & à Christo iudice sempiterna morte damnatos, idem ipse ignis corripiat, & inuolutos miseros atque implicatos secum in imum tartarum voluat. Porro cum impios omnes tartarus absorbuerit, atque intra fauces suas infelicem escam æterno tempore vorandam glutierit, tunc terra & cælum elementaque cætera graui onere libera, & admirabilem decorem induta, assequentur libertatem gloriæ filiorum Dei, quam adhuc vanitati subiecta ingemiscunt atque suspirant. Hæc si ita habent vt & magni Theologi tradunt, & arcanæ literæ satis insinuant, facile est, quam parum premant rationes illæ de igne, quæ multum premere videbantur, animaduertere. Nam licet renouatio mundi non ante futura sit, quam iudicium finiatur, eademque ignis opera peragenda sit, non tamen sequitur, vt ignis ille non ante iudicium excitetur, cum duraturus sit & ante purgando, & mox puniendo, atque ita tandem instaurando creaturam Dei. Altera vero ratio de loco iustorum, atque omnium hominum, si ignis vniuersa corripiat, æque etiam habet difficultatem post iudicium, atque ante, cum sint corporibus omnes homines restituendi: Itaque Augustinus respondet duobus modis. Vno modo Sanctos in sublimi loco futuros, quo ignis non perringat, quo scilicet diluuij aquæ non porrecta: altero modo, diuina vi fieri posse vt boni in medijs etiam ignibus non lædantur, vt olim tres pueri Babylonij. Mihi tertium etiam occurrit, non esse absurdū si vniuerso mūdo flagrante, locum aliquem ab igne liberum Deus esse iubeat, in quem velut in theatrum, omnium hominum conuentus confluat, & facto Euangelico discrimine, boni præmium, mali pœnam debitam ferant.

Tho. in 4. d. 48. q. 2. a. 3.

Rom. 8.

Aug. 20. de ciuit. c. 18.

Mat. 25.

ferant. Quanquam est hæc omnis cogitatio rusticana, & ab admirabili illius iudicij maiestate aliena, quod tanta celeritate peragetur, vt in ictu oculi & citissimo momento omnium causæ finiantur, idq; longe explicatius & dilucidius, quam vnius apud nos solet per diem totum. Itaque nihil est quod nobis ab illius incendij æstu timeamus, si bona conscientia tecti erimus. Nam impios & illum ignem sentire & perpeti in ipso iudicio nihil vetat, atque ex eo igne in æternum qui est diabolo paratus cum suis satellitibus, iuxta sententiam iudicis rapi. Etenim ignem illum, quo mundus flagrabit, quanquã Augustinus cuiusmodi sit nescire se fatetur, imo credere, hominum neminem scire, tamen Thomas atque alij scholæ sectatores prænũtiant fore hunc ipsum specie, quem videmus, effectum atque excitatum maximè diuina potentia, sed intermedio ministerio Angelorum, & causarum naturalium obsequio. Itaque neque descensurum de sphæra sua elementarem illum, neque ascensurum de baratro infernalem, sed in terrestri regione maximarum causarum impulsu ex subiecta materia exoriturum, & incredibili celeritate in orbem vniuersum grassaturum. Porro iudicio absoluto ignis illius, partes crassiores simul cum turba infelicium, in baratrum descensuras, vt igni illic parato admisceantur, quem esse Basilius docet crassum & tetrum, ac minime lucidium: partes autem subtiliores ad sphæram suam conuolaturas, ut omnia ordinem suum æterna stabilitate conseruent. Hæc disputant nostri scholastici, in quibus quia nihil est fidei aut certæ rationi contrarium, probabiliter dicta interim accipi nihil vetat. Quanquam ne illud quidem improbabile mihi apparet incendium illud vltimum, instar diluuij Noë efficiendum, cui à Petro Apostolo comparatur. Legimus vero de diluuio hoc modo. Septimodecimo die rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram. Quare similiter & de cæli igne, & de eo qui subtus terram est aut etiam, vt Dionysius docet, inclusus in omnibus, maximam illam conflagrationem Angelico ministerio subito excitandam & toti orbi inuehendam, cur non debeamus potius existimare, non video. Quod postremo loco dubitabatur: Vtrũ mortales omnes boni æquè atque mali illo incendio extinguendi sint, itaque iudicis aduentus superstitem inueniat neminem, sed omnes prius corporibus redditi ad illius tribunal vocentur, quoniam magnam prolixamque habet quæstionem in huius operis fine tractandam, interim differatur, dũ de loco iudicij, de signo filij hominis, de extrema tuba quę restare videntur exponimus.

Mat.25. Au.20.de ciu. c.16. Tho.in addit. q.74.a.3.

In eadem q. art.9. Basilius in psal.28.

2.Petr.3. Gen.7.

Dionys.de cæl. Hier c.15.

LOCVM

LOCVM IVDICII FVTVRVM IN VALLE Ioſaphat, iuxſta Ioëlis prophetiam. Cap. XIII.

QVIA iudicium vltimum & à viſibili iudice & inter homines viſibiles & corporeos, agendũ eſt, neceſſe eſt locum certum ac definitum cogitatione comprehendamus, in quo cauſæ omniũ ſimul definiantur. Nam ſicut veritas dixit, tunc congregabuntur ante eũ omnes gentes, cũ venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo. Quem autem in locum tantus hominum conuentus cogi debeat, quo iudex cęlitus ad rem omnium, quæ poſſunt cogitari, maximam, ſummus, ipſe deſcendat, inſinuare aliqua ex parte Spiritus Sanctus dignatus eſt. Quia enim in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus, non immerito exiſtimatur, non aliã orbis terrarũ regionem iudicio deputaturus, quã myſterio cõplendo noſtræ redẽptionis elegit. Itaq; in ipſa Palæſtina, & Palæſtinæ Iudæa prouincia, & Iudææ in ea maxime parte, vbi vel homines redemit moriens, vel cælum aperuit aſcendens, & iter pandens ante eos. Sanctus quidem Hilarius locum potius videtur paſſionis eligere, ita ſcribens: At ne vel loci quidem eius, in quo futurus eſſet, eſſemus ignari, ait, vbicunque fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Sanctos de volatu ſpiritualis corporis aquilas nuncupauit: quorum congregantibus Angelis, conuentum futurum in loco paſſionis oſtendit. Et digne illic claritatis aduentus expectabitur, vbi nobis gloriam æternitatis, paſſione corporeæ humilitatis operatus eſt. Alijs magis placet diuinæ aſcenſionis apex, quod legamus ab Angelis dictum Apoſtolis, Chriſti aſcenſum admirantibus: Hic Ieſus quibus aſſumptus eſt à vobis in cęlum ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Veniet igitur, inquiunt, ſicut aſcendit, ideſt viſibilis, in nube ſplendida, aduolans in montem ipſum oliuarum. Huic monti Oliueti ſubiectam eſſe vallem Ioſaphat periti Geographiæ ſanctæ tradunt: itaque in valle Ioſaphat futurum eſſe iudicium idem eſt cũ illo Domini deſcenſu ad montem Oliuarum. Fore verò in eo loco iudicium Dei, ex prophetia Ioelis conſtare volunt, quæ ita hãbet: Ecce in diebus illis & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iuda & Hieruſalem: congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael. Et infra rurſus: conſurgant & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Nam quod de vltima illa diſceptatione & iudicio cum

Mat.25.

Bar.3.

Mic 2.

Hilar.in Ma. can.25.

Mat.24.

Act. 1.

Ioel.3.

Ioel.3.

cum bonis & malis agatur, quando Dominus dicturus est: Esuriui & dedistis vel non dedistis mihi manducare, sequentia apertè declarant: Mittite, inquit, falces, quoniam maturauit messis, venite & descendite quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum, populi populi in valle concisionis, quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. Sol & Luna obtenebrati sunt: Stellæ retraxerunt splendorem suum, & Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam, & mouebuntur cæli & terra, & Dominus spes populi sui & cætera. Hæc de nouissimo tempore prophetari manifestum est, neque eget testificatione. Nam & messem & falces, & torcularia sanguine perditorum redundantia tum Euangelium nobis tum Apocalypsis exponunt, vbi legimus in die iudicij Angelos messores falces suas missuros in segetem iussuq; domini improbos tanquam spinas & zizania igni daturos, legimus etiam, ab Angelo missam falcem acutam in botros, & calcatas vuas in lacu iræ Dei copiosissimo sanguine defluxisse. Iam quis sit dies domini, qui Solis, & Lunæ, & stellarum ille defectus, qui populi concisionis, quæ vox & rugitus leonis, quem nemo timere non possit, cæteraque diei vltimi apparatum indicantia, vsus ipse scripturarum sanctarum vel negligentes & oscitantes ignorare non patitur. Quod si de die iudicij prophetia hæc tota accipienda est, profecto in valle Iosaphat futurum iudicium extremum, semel atque iterum manifestè denuntiat. Aiunt verò quidam viri eruditi, Iosaphat iudicium Dei significare. Itaque quocumque in loco Dei iudicium peragatur, rectè eum vallem Iosaphat appellari, ex quo sequitur, nihil de certo loco prophetatum esse à Ioele. At cum re vera vallis Iosaphat & re & nomine fuerit, quam templo orientali ex parte sitam Hieronymus affirmat, cuius vocabulum hodie quoque manere & spatium ostendi periti earum rerum indicant, nulla ratio finit, vt Prophetæ certa verba per incertas allegorias eludamus. Fuit enim Ioel posterior ætate, quam Iosaphat, quem scriptura singulari commendatione illustrat, quod iudicij rectitudinem & coluerit & docuerit, à quo meritò vallem eam inter duos montes, id est Sion & Templi, si tam, cognominatam existimare debemus. Nam quod Magister sententiarum Petrus Lombardus ridere videtur iudicium in valle illa constitui, cum in aere potius futurus sit Dominus, atque ibi vniuerso orbi dicturus sententiam, potiùs quidem ridicula argumentatio est. Neque enim pueriliter vallis ipsius spatia metimur, vt infinitas myriadas corporum exiguo & angusto solo includamus: Verum toto illo circuitu eum locum circumspiciente, sursum, deorsum, læua, dextera, vndique considerato, quem esse futurum amplissimum pro innumerabili hominum multitudine cogitare consentaneum est, ibi, inquam,

Matth. 25.

Matth. 13.

Apoc. 14.

Amos. 3.

Arius Montanus in Ioel.

2. Par. 19.

Mag. in 4. di. 43.

inquam, iudicij ſedem poſitam, ad vallem Ioſaphat pertinere rectè dicimus. Quod ſi interpretata ſignificatione nominum, per allegoricos ſenſus, hiſtoricum nobis eludendi licentia ſit, iam neque in Prophetia Michææ Bethleem certo erit deſignata ortui Saluatoris, qui vbicunq; naſceretur, cum verè ſit panis viuus qui de cælo deſcendit, certè ibi Bethleem eſſet, hoc eſt domus panis. Eademque arte Oſeas etiam ſi Chriſtus non iſſet in Ægyptum, tamen ex Ægypto filium vocatum dicere potuit, quia ex anguſtia & tribulatione, quod Ægyptus, ſiue Mezraim interpretatur, vocatus ſit. Denique iſto more Origeniſtico nihil ferè firmum & conſtans, nihil hiſtoricum in ſcripturis relinquemus, vbi primum proprius atque hiſtoricus ſermo minus arriſerit. Neque tamen cum Millenarijs & Iudaizantibus toties Hieronymo mouentibus nauſeam, omnia per proprietatem accipienda decernimus, ſed tropicas & figuratas prædictiones libenter audimus, dummodo ijs, quæ poſſunt rectè per proprietatem intelligi, ſuus præcipuus locus ſit. Quod certè in deſignatione eius loci, in quo fidei noſtrę ſumma, per nouiſſimum iudicium complenda eſt, equiſſimum eſt putare, vt diuinitus indicatus prænotatuſque ſit per Ioelem.

Mich. 5.

Oſe. 11.

DE LOCO IVDICII ILLVSTRE vaticinium Zachariæ. Cap. XIIII.

EVNDEM quoque ſenſum habere Zachariæ illuſtre vaticinium videtur, cuius hæc verba ſunt. Et egredietur Dominus & præliabitur contra gentes illas, ſicut præliatus eſt in die certaminis. Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem & ſcindetur mons oliuarum ex media parte ſui ad orientem, & ad occidentem prærupto grandi valdè, & ſeparabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad meridiem. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium vſque ad proximum, & fugietis ſicut fugiſtis à facie terræmotus in diebus Oziæ Regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus, omneſque Sancti cum eo. Et erit in die illa, non erit lux, ſed frigus & gelu. Et erit dies vna quæ nota eſt Domino, non dies neque nox & in tempore veſperi erit lux. Et erit in die illa exhibunt aquæ viuæ de Hieruſalem. De die iudicij hæc prophetari Hieronymus dicit eſſe manifeſtum, quod & initium eius capitis innuit. Ecce venient dies Domini. Quamuis neque Hieronymus ipſe de die iudicij interpretationem ſatis exequatur, & Theodoritus

Zach. 14.

tus magis ad diem passionis inflectat, quæ ille de die iudicij manifestè loqui confirmat, neque verò cæteri interpretes quos vidi, (vt in loco obscuriſſimo) satis inter se conueniunt. Dicam tamen sine præiudicio cuiusquam, quid mihi iampridem in mentem venerit. Ergo
Sap. 5. prophetiæ summa est Christi posterior aduentus. De hoc dicit, egredi dominum, quod è cælo veniat, & præliari aduersus gentes, cum pugnabit pro eo vniuersus terrarum orbis contra insensatos, cum acuet diram iram in lanceam, & sumet scutum inexpugnabile æquitatem; vt præliatus est in die certaminis, siue in mare rubro, vt habet
Exod. 15. Chaldaica paraphrasis, quando equum & ascensorem deiecit in mare, perducturus eodem modo populum suum in veram promissionis terram, celestem illam, demerso scilicet omni diabolico exercitu impiorum, & tanquam plumbo in aquas vehementes æternæ damna-
Act. 1. tionis ingresso. Tunc igitur in illa die stabunt pedes eius super mon-
Matth. 25. tem oliuarum, vnde ascendit in cęlum, atque eodem modo redituram se per Angelos discipulis annuntiauit. Et quoniam veniente Domino ad iudicium, omnium ante eum gentium congregatio futura est, mons ipse, gloriæ venientis cedet, & in quatuor partes dissectus longissimè diffugiet, vt tribunali iudicis Theatrum totius orbis assistat. Erit tunc trepidatio hominum & pauor tantus, vt insani diffugiant in mediam vallem quæ futura est ampliſſima, cùm montibus remotis coniungenda sit cum omni circumposito campo. Vt enim
Psal. 75. *Psal. 96.* in terræmotu magno sub Ozia contigit, vt homines ipso fragore perterriti, dissilirent, & sibi tuta quęritarent, ita in illo terribili die fiet, quoniam terra tremet, cum Dominus ad iudicandum surget, & vi-
Psal. 76. *Matt. 24.* *Matth. 25.* *Amos 5.* *Sopho. 1.* *Exod. 15.* *2. Petr. 3.* *Mala. 4.* dit & commota est terra, montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Simul enim atque illuxerunt coruscationes illius, qui vt fulgur veniet commota est & contremuit terra. Veniet etiam tunc cum gloria, & maiestate sua, & omnes Angeli & Sancti cum eo. In illa autem die non erit lux cum sit dies caliginis & tenebrarum, dies iræ & angustiæ. Atque ideo miseri mortales pauebunt, ac veluti gelu immenso correpti, obrigescent, vt obriguerunt olim omnes habitatores Chanaam. Huic verò diei iudicij, succedet apud iustos dies vna æternitatis, cum sol iustitiæ orietur & sanitas in pennis eius. Quæ sanè dies, siue iudicij nota est Domino, quia de die illa nemo scit neque Angeli cęlorum, siue æternitatis etiam nota est Deo, cum solus ipse possit illam quantacumque est comprehendere: sed tamen dies illa vicissitudinem lucis & tenebrarum nullam habebit, neque timendum est vt vespertino tempore vergat in occasum, erit enim lux perpetua, in qua largissimæ æternæ voluptatis aquæ ex cælesti illa Hierusalem quæ est pacis visio prodibunt, & sanctos omnes siue priores siue posteriores, æquo tramite, sempiterna lætitia circunfluent.

cunfluent. Vbi nulla erit hyemis & ęstatis viciſſitudo, ſed lætiſſimum perpetuumque ver omnes afficiet. Neque erit vlla in beata illa gente diſſenſio, ſed ſub vno Rege Deo, & ſub vno illius nomine lætabitur & regnabit vniuerſa multitudo Sanctorum. Hęc paraphraſticè: quãquam aliquanto pro noſtro inſtituto prolixius, tamen non inepte, vt opinor, ex alijs ſcripturis, ſenſus fortaſſis proprius atque hiſtoricus explicatus eſt loci difficillimi, nullo interim alio, ſi melior occurrat, repudiato. Nam quod terræmotus ingens futurus ſit cum dominus deſcendet ad iudicium, docet Clemens Romanus ita ſcribens. Tunc apparebit in cælo ſignum filij hominis: Deinde ſonus tubæ excitabitur per Archangelum, interea mortui in vitam redibunt, tumque veniet Dominus, & vna omnes ſancti cum eo, cum terræmotu, ſupra nubes cum Angelis virtutis ſuæ in Throno Regni ad condemnandũ deceptorem Mundi diabolum, & ad tribuendum vnicuiq; pro actionibus ſuis. Quod ſi ea quæ de interitu Antichriſti in ſuperiore libro commemorauimus ex Patrum veteri traditione, & Danielis vaticinio, vera ſunt, vt is in monte ſancto ſedem ponat, inter duo maria, quæ & à Daniele ibi, & hìc à Zacharia referuntur, eſtque Dominus Ieſus ad nequam illum interficiendum appariturus è cælo; profecto etiam hoc modo iudicium in valle Ioſaphat, ſiue in monte oliuarũ, quod idem eſt, poſſumus confirmare. In ſuperiore verò aëris loco, in nube fulgentiſſima ſedentem Dominum, electoſque Regem ſuum circunſtantes, atque è ſublimi immenſas impiorum turbas infra poſitas proſpectantes: tum reos mortis æternæ miſerabili facie ſe ſe inuicem comprimentes & proculcantes, atque attonitos vultus ſurſum leuantes, & eorum quos contempſerunt atque afflixerunt ſerò tandem gloriam admirantes, ſeque ipſos ignauiæ & ſceleris omnis triſtiſſimè incuſantes: tum etiam Angelos huc illhuc diſcurrentes, & è media peruerſorum caterua vnumquemque pium & Deo dignum legentes, & hædis putentibus ſiniſtra relictis, oues paſtori ſuo cariſſimas dextra ſe ponentes, cæteraque omnia quæ diuinus ſermo deſcribit, partim narrando, partim etiam philoſophando, melius apud ſe, quantum ſpiritus dabit, cogitando quiſque & ſilendo conſequi, quã loquendo nos explicare poterimus.

Clem. lib. 7. Conſt. Apoſt. c. 33.

Dan. 11.

Zach. 14.

Sap. 5.

Matth. 25.

QVOD QVIDAM MEDIA NOCTE, QVIDAM SVB CREpuſculum matutinum, Chriſti aduentum fore opinentur.

Cap. XV.

QVONIAM de loco, vt potuimus, diximus, etiam de tempore iudicij, quæ antiquus ſermo habet, prætereire non debemus.

Sed ne interim rideamur ab astrologis, cum iudicij horam quærimus, ratione habita Hierosolymitanæ vrbis aut meridiani, vbi futura est iudicij congregatio, quærimus. Alioquin scimus pro diuersis orbis partibus, simul & noctem & meridiem & auroram posse constitui. Ergo sanctorum plærique media nocte futurum Christi aduentum scriptis prodiderunt, eamque ob causam in parabola decem Virginum nuptijs occurrentium, à Domino sigillatim narrari, media nocte clamorem factum de sponso aduentante. Hinc in Ecclesia olim Apostolica traditione manasse scribit Hieronymus, vt in peruigilio Paschæ, fideles ab Ecclesia non recedant, antequam tempus mediæ noctis aduenerit, quod sicut Angelus Aegyptios quondam percutiés media nocte transierit, ita Christus ad interitum impiorum nocte media venturus sit. Hieronymo attestatur Lactantius ad hunc modum scribens: Tunc aperietur cælũ medium intẽpesta & tenebrosa nocte, vt in orbe toto lumen descẽdentis Dei tanquã fulgur appareat, quod Sybilla his versibus locuta est, quæ Latinè reddi sic possunt.

Matth. 25.

Hieron in 25. Matth.

Lactan. lib. 7. c. 19.

Cum venerit ille,
Ignis erit, mediaque horrendæ in nocte tenebræ.

Et hæc est nox, quæ à nobis propter aduentum Regis ac Dei nostri peruigilio celebratur. Cuius noctis duplex ratio est, quod in ea & vitam tum recepit, cum passus est, & postea orbis terræ regnum recepturus est. Hæc Lactantius. Idem Cassiodorus affirmat. Chrysostomus etiam media nocte resurrectionem futuram meminit. Porrò aliis magis probatur sub crepusculum futuram. Verum hæc non admodum excutienda sunt, quę neque magnopere conducunt, neque certa ex diuinis literis habentur, cũ præsertim tempus mediæ noctis vix intelligi possit. Vbi virtutibus cælorum commotis, vt habet Euangelium, neque Sol neque Luna satis suas vices peragent: & satis horrenda nox illa erit, quæ cæleſtibus luminibus obscuratis, totum terrarum orbem tenebris & caligine inuoluet. Media certè nocte clamorem propterea maximè Euangelium factum commendat, quòd inscijs atque imparatis mortalibus, instar furis, Christi aduentus incumbet, tuba illa terribili dormientes in occursum Dei excitante.

Cassiod. in ps. 118. in illa verba. Media nocte surgẽ. Chrys. Ho. 79. in Matth. Tho. in add. q. 77. a. 3. & hũc sequutus Abul. q. 77. in c. 22. Matth.

DE SIGNO FILII HOMINIS, quod apparebit. Cap. XVI.

Matth. 24.

SED adueniente Domino, signum illius apparebit in cælo. Et tunc, inquit, parebit signum filij hominis in cælo, & plangent omnes tribus terræ. Hoc ita Sanctorum Patrum magna pars accipit,

accipit, vt inter cætera signa horribilia, quæ instantem iam mundo consummationem indicent, sit præclarissima in medio cælo figura Crucis, quæ omnem orbem splendoris sui magnitudine illustret, impios perterrefaciens, pios confouens & consolans. De hoc ita Hippolytus Martyr. Orietur ab Oriente in Occidentem vsque signum Crucis superantis splendorem Solis, denuncians aduentum & apparitionem Iudicis, vt reddat cuique secundum opera sua. Eadem Origenes, alijque plærique, qui obscurato Sole Crucem in medio cælo fulgentem instar Solis futuram dicunt. Atque hunc sensum probare videtur Ecclesia, cum canit. Hoc signum Crucis erit in cælo, cum Dominus ad iudicandum venerit. Tunc ergo gentes hominum plangent & eiulabunt, quòd in Crucifixum credere noluerunt, Iudæi maximè, qui cælorum Dominum crucifixerunt, sicut à Ioanne prædictum est. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ. Erit verò planctus iste & serus & sterilis, qualem describit Sapiens eorum, qui, ingemiscentes magna cordis angustia flebunt, & errauimus, dicent, à via veritatis & Sol intelligentiæ non est ortus nobis. Piorum autem erit longè alius planctus, quem Propheta narrat, cum dicit: Aspicient ad me, quem confixerunt, & plangent & dolebunt, vt doleri solet in morte primogeniti, & plangent omnes familiæ, familiæ & familiæ seorsum. Omnes enim errauimus sicut oues, & posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum. Itaque peccatis quisque suis Christum Dominum omnes confiximus. Ergo signo Crucis in Cælo viso omnes flebunt. Quod si ita intelligimus, ante resurrectionem communem, & iudicij horam erit quod dictum est, dum portenta cælestia terrent oculos, supremam calamitatem iam expectantium. Attamen Chrysostomus signum Crucis tãquam Regium vexillum ab Angelis gestandum sentit ante Iudicem, vt illud insigne maiestatem Christi prælatum omnibus indicet. Quod si ita est, potius in ipsa hora iudicij Crux apparebit facta iam resurrectione mortalium, in ipsum iudicij locum conuenientium. Cui sensui etiam fauet Ecclesiæ vox, cum canit: Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis mysterium. Diuus Hieronymus more suo vtrumque sensum enarrans, lectoris arbitrio relinquit optionem. Quod si ex duabus altera sola est eligenda, magis mihi placere sententiam priorem fateor, quam & scripturæ & Patrum intelligentiæ accommodatiorem video. Sed minimè displicet Abulensis, vtrumque fieri posse declarans, vt ante diem iudicij Crucis signum in cælo per dies complures appareat, ac nihilominus in ipsa hora iudicij Christum iam venientem præeat, nouoque modo, incredibili terrore omnium iniquorum cętum afficiat. Sed

Hippol. de consum. Mundi.

Apoc. 1.

Sap. 5.

Zach. 12.

Esai. 53.

Ita refert M. in 4. di. 48. Sed Chrys. ho. 77. in Matth. idem scribit quod Hippol.

Hieron. in 24. Matth.

Abul. q. 99. in 24. c. Matth.

Crucis & Crucifixi amatores, tales, qualis ille erat qui ſibi nuſquam
Gal.6. niſi in Cruce Chriſti gloriandum arbitrabatur, tunc plane exhilara-
ti canent, tunc de hoſtibus victi triumphabunt, victricem manum
Pſal.107. Chriſti ſummis laudibus prędicãtes, quia in Deo fecere uirtutem, &
ipſe ad nihilum deduxit inimicos eorum.

DE TVBA NOVISSIMA.
Cap. XVII.

ANTE communem mortuorum reſurrectionem, & ſuperni Iudicis ad hęc terrena deſcenſum, fiet cęlitus admirabilis, & nullis retro ſæculis audita ſignificatio, quam res tanta deſpoſcet. Hanc ſcripturæ varijs modis exaggerant. Paulus quidem ita ſcribit:
1.Theſ.4. Ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Et aliàs:
1.Cor.15. In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti. Huius quoq; tubæ clangorem Dominus commemorat in Euangelio. Et mittet Angelos ſuos cum tuba
Matth.24. & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis. Id
Sophon.1. circo diem tubæ vocauit Sophonias: Dies iræ, inquit, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubę & clangoris ſuper ciuitates munitas & ſuper angulos excelſos. Quod tubam, hoc
Mat.25. ipſum clamorem accipere debemus, quem in Euangelio legimus factum media nocte ſub aduentum ſponſi ad nuptias, quo excitatæ virgines occurrerunt feſtinanti. Vocem quoque ſuam dixit filius Dei,
Ioa.5. vbi ait: Amen amen dico uobis, quia uenit hora, & nunc eſt, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent, & mox: uenit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij. Hanc vocem ſiue clamorem, ſiue clangorem & tubam, tonitruum Dei Iob appellandum
Iob.26. cenſuit, vt Gregorius docet, vbi interrogans ait. Quis poterit toni-
Greg.ibidem. truum magnitudinis illius intueri? Abunde diſcere poſſumus, quam ſit ſtupenda illa vox, quam diuinæ litteræ tanta verborum amplificatione extollunt. Tubam verò nouiſſimam ob id Paulus dixit, quod
Apoc.10. aliæ ſint tubæ priores, de ſeptima vero eademq; vltima tuba ſcriptũ ſit: In diebus vocis ſeptimi Angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei. Qualis autem illa vox & clangor tubæ futurus ſit, in ſcholis quæri ſolet. Vtrumne viſibilis & corporalis, an

potius

potius intelligibilis, Dei imperium ipsa exequendi potentia & velocitate declarans, qualis illa fuit, qua Deus dixit, fiat lux, & facta est lux. Videtur quidem nonnullis Gregorium nullum externum sonum recipere, sed ipsam Saluatoris præsentiam cum ipsius volutate mundo exhibitam, nomine tubæ, & clangoris & vocis & tonitrui denotari propter vehementem & subitam efficientiam, in cuius vel verba vel sensum magis S. Thomas quoque consentit. S. Anselmo atque alijs probabilius apparet contrarium, quod mihi ipsi propemodum certum est. Nam phrasis ipsa scripturæ hoc satis innuere videtur. Quid est enim, quod cum prætereunter Paulus tubam commemorasset, repetit seriò, canet enim tuba, nisi quod reuera futurum sonum, non metaphoricum, voluit exprimere? Quo etiam tendit illa accurata inculcatio, in iussu Dei, in voce Archangeli, in nouissima tuba? satis erat iussum Dei dixisse, si præter ipsius nutum, nulla esset alia futura externa significatio? Deinde cum in promulgatione legis Deum flammam legamus & tubam sibi adhibuisse, cum sciamus etiam in effusione spiritus gratiæ, similiter ignem & sonitum magnum descensui spiritus sancti inseruisse, factus est enim repente sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, quæ ad apparatū vel legis, vel gratiæ suæ sapiētia Dei opportuna iudicauit, profecto existimare debemus vltimum & maximum illius aduentum, quē scriptura in flamma ignis & in voce tubæ futurum dicit, non intelligibili tantum, sed externo & vero igni, sensibili ac proprio sono & quidem fortissimo, vt tuba merito appelletur, toti humano generi declarandum. Quid enim rationis habet, vt hoc addam, vox illa potenter producta, qua clamauit mortuum excitaturus, Lazare veni foras, nisi vt hominis eiusdemque Dei potestas etiam externo clamore proderetur? An in vno homine ad vitam eamque mortalem & caducam reuocando tanta contentione opus fuit, in omnium hominū ad vitam perpetuam excitatione mirabili, vocis illius diuinæ maiestatem adhibendam non putabimus? At agebat tunc homo inter homines, ipsoque vsu uocis diuinum imperium innotesceret, oportebat. Verum id quidem. Sed non deerunt uiui ac superstites, ut ostendemus mox, quorum auribus insonet uox Dei mortuos ad uitam uocantis, & qui Saulum propria uoce inclamauit è cælo, is etiā glorificato sibi uocem non defuturam demonstrauit, cum rei magnitudo ita poscceret. Quæ uerò potest cogitari maior, aut Dei uoce dignior res, quam uniuersæ humanæ naturæ ad fines suos perpetuos conuocatio? Erit igitur uera uox filij Dei iubentis adesse sibi omnes mortuos: quæ tuba, ut dixi, propterea dicitur, quod uehementissimo ac potentissimo sono omnia terrarū spatia peruadet: Eam uocē exaudient omnes qui in monumētis erūt, & incredibili celeritate æterni

Gen. 2.
Greg. 17. Mor. c. 21.
Tho q. 76. ar. 2 addit. & 1. Thes. 4. lect. 2.
Ansel. 1. Thes. 4.
Abulen. q. 72. in 22. c. Mat.
Sotº. in 4. d. 43 q. 1. a. 4.
Exod. 19.
Deut. 4.
Act. 2.
Ioa. 11.
Act. 9.

Regis

Regis iussa perficient. Sed cur Archangeli uocẽ dicit Paulus, quam Christus profitetur suam? An erit alia Christi iubentis, ut Iudicis, alia Archãgeli ut præconis clamantis uox? Ita sane cogitare nihil incõmodat, & tamen una erit eademq; uox à Christo imperatore prolata, atque ab Angelis ad remotissima atq; abditissima quæque deducta, ut est idem carmen, quod tibicem canit, & quod ex eius ore tibia sonat. Quanquam Angelum septimum tuba canentem qui Christum bene intelligere sibi uidentur, ij etiã illum Archangelũ ut pote principẽ Angelorũ omnium, non admodum reculabunt. Theophylactus addit tertium: Iussio, inquit, Dei faciet terrã reddere corpora ad immortalitatẽ transformata: ut uero omnes colligantur in vnum, per diuersa loca dispersi, vox Archãgeli efficiet, Angelis administrãtibus.

Ita Ambros. illic & Mag. in 4. d. 43.

Theophyl. in 1. Thes. 4.

DE MINISTERIO ANGELORVM IN COMMVNI Resurrectione. Cap. XVIII.

HIC à me fortassis requiret quispiã, vt de resurrectione mortuorũ, quę ipso narrationis ordine sequitur, deinceps differã: quod ego vt faciã, vel officij mei vel instituti esse nõ puto: officiũ plane nemo desiderabit, in argumẽto a tot tantisq; patribus copiosissimè præclarissimeq; tractato. Vel ipse Paulus satis esse potest, nihil omittens ad persuadendã illustrãdamq; hanc fidei Christianę, vel præcipuam partẽ. Porro aduersus hæreticos Marcionistas & Seleucianos alios q; Resurrectionẽ negãtes, Irenęus antiquissimus: aduersus Origenistas resurrecturę carnis veritatẽ oppugnantes, Epiphanius atq; Hieronymus: aduersus græcos atq; huius mundi sapientes simplicitatẽ Christianę fidei de resurrectione corporũ irridentes, Theodoritus græcis, nostris Augustinus, atq; omniũ vt solet exactissimè Thomas. Quin potius ipse Christus aduersus Sadducæos resurrectionem negantes diuina auctoritate disseruit. Nos vero in hoc opere narrationem potius rerum nouissimis temporibus futurarum, quam quæstionum de rebus ipsis admirabilibus explicationem professi sumus. Itaque neque de Resurrectionis natura & qualitate, neque de combustione damnatorum, neque de beatorum gloria dicendum modo arbitramur, tantum historica quadam comprehensione contenti erimus. Ad quam sane pertinet, vt ministeria Angelorum illo tempore non omnino prætereamus. Distinguit enim Chrysostomus optimo iure, quid Angeli, quid Christus in generali resurrectione præstent: atque homines quidem congregare, Angelorum esse partes, excitare uero dormientes, atque animas corporibus reddere, solius esse

1. Cor. 2.

Irena. lib. 5.

Epipha. in Ancor. 11. in epist. ad Ioan. Hier. Hiero. in 2. li. aduersus Ruff. Theodor. Aug. li. 21. de Ciuit. Tho. in 4. cont. gent. & in 4. sent. d. 43. & 44.

Mat. 22.

esse diuinæ atque omnipotentis Christi maiestatis. Ipsum tantisper Paulina verba enarrantem audiamus. Quemadmodum, inquit, apud Regem fieri solet, ita & tunc futurum est, Angelis ad resurrectionē ministrantibus: Dicet enim: Resurgant mortui. Et fiet opus, non Angelorum ad hoc quicquam valentium, sed verbi ipsius: tanquam si Rege quopiam imperante, egrederentur concluſi & captiui, & ministri eos adducerent. Non illi postea propria virtute, sed ex voce illa hoc facerent. Archangelum verò putamus eum esse, qui præsit & incumbat Angelis aliis in orbem missis, atque hoc illis inclamet: Paratos facite omnes, adest enim Iudex. & mox: si descensurus est, cuius gratia rapiemur? Honoris gratia. Nam Rege ciuitatem ingressuro, qui illustres quidem sunt, ad occursum eius egrediuntur: qui verò rei sunt, & iudicio obnoxij, intus expectant iudicem. Ergo vt Euangelium habet, mittet Angelos suos cum tuba, & congregabunt electos eius. Resurrectioni verò inseruient vt auctores probati tradunt, materiam ipsam colligendo & parando, hoc est pulueres vndequaque cogendo & sibi inuicem copulando: ad quam rem magna erit Angelorum discurrentium multitudo. At vt spiritus in ossa arida & sibi compacta, vt Ezechiel habet, ingrediatur, solius erit diuinæ iussionis dicentis: A quatuor ventis veni spiritus: & viuifica ossa hæc. Et statim vnusquisque ossibus suis extructus, & pelle circundatus, ac proprio spiritu viuificatus stabit, quid præterea sibi imperetur opperiens. Erit verò tunc Angelorum, omnes filios Adæ conuocare atque cogere ad commune Concilium, in locum iudicio generali diuinitus destinatum. Quę omnia incredibili velocitate perficient, ita vt Apostolus, nictum oculi non esse celeriorem affirmet resurrectione cunctorum. Agilitas verò in deferendis & congregandis corporibus iam suscitatis, quanta Angelis insit, ille Angelus satis ostendit qui Abacuch capillo raptum ex Iudæa transposuit in Babylonem cum prandio suo. Primum igitur sonabit diuina Christi vox, resurrectionem mortuorum imperantis: deinde Archangeli magni erit officium Angelis denunciare, atque instare, vt citissimè imperata peragant: illi festini in varias mundi partes discurrent, vetustissimum atque abditissimum & dissipatissimum puluerem vndique legentes, tum diuina vi mortui excitati audient vocem eandem Filij Dei. Simul enim efficiet vt viuant, simul vt audiant vocem qua viuunt. Vt solet in somno fieri, cum uehementi uoce qui dormiebat, excitatur. Expergiscitur enim ac simul experrectus, ut olim Samuel, hauriens uocem, respondet: Adsum. Quale autem spectaculum illud erit, cum terra reddiderit mortuos suos, & mare suos, & gens hominum ex diuersis adeò mundi regionibus in uallem Iudicij cœperit conuenire? omnes attoniti, omnes pauidi, demisso uultu, nulla pristinæ ætatis uel gloria uel igno-

Chryſ hom. 8. in 1. ad Theſſ.

Matth. 24.

Tho. in addi. q. 76. a. 3.

Ezech. 37.

1. Cor. 15.

Dan. 14.

1. Reg. 3.

Apoc. 20.

ignobilitate distincti. O nos decies cæcos, qui hæc tam magna, tam illustria non cernimus, & stolidi inepta ista vitæ vanitate iactamur. Sed venit in mentem quęrere, si omnes mortales simul conueniemus in illum cætum, quid est, quod de electis solum congregandis per Angelos Dominus edicit? An non etiam impij conuenient? conuenient certè, cum veritas dicat, congregandas esse ante eum omnes gentes, & separandos tunc bonos à malis. Aderunt igitur sine dubio omnes simul homines, qui sunt, qui fuerint, & tunc quicunque supersint. Verum diuinæ scripturæ proprietas admiranda est: cum de omnibus confusè loquitur, generaliter dicit congregendas omnes gentes: cum de electis, specialiter ab Angelis congregandos docet, vt intelligamus electos beneuolo ac dulci ministerio Angelorum subuehendos: iniquos contra, vt ij qui in triremibus damnati remigant, vi & pugno adigendos, fortassis malorum Angelorum opera. Idcircò etiam non resurgere impij in iudicio dicuntur, quod reuiuiscant potius ad mortem, quam è morte reuocentur in vitam: qui ęterna vita perpetuo carituri sunt.

Matth. 25.

Psal. 1.

AN CHRISTI ADVENTVS AD IVDICIVM, aliquos sit reperturus, non dum mortuos.

Cap. XIX.

INTERIM de viuis magna est quæstio, quæ à nobis prætermitti minimè potest. An simul expectaturi sint iudicem, qui tunc erunt reliqui, cum ipsis iam excitatis, atque omninò, vtrum resurrectionis generalis tempore aliqui reperiantur in carne, an verò necesse sit omnes prius decessisse de vita, quam fiat communis resurrectio. Si enim omnes extincti erunt, absoluta res est. Cum enim omnes simul excitentur, simul etiam omnes conuenient, Iudicem expectantes. Sin verò superstites aliquos nouissima hora repererit, nõ erit etiam dubium ministerio Angelorum in eundem quoque locum coituros, cum expressè veritas dixerit: Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Est autem duplex quæstio: vna, vtrum omnino aliqui mortalium sine morte ad immortalitatem transeant: altera, an eorum omnium qui resurrecturi sunt, resurrectio eodem puncto futura sit. Neque enim est idem vtrunque. Sunt qui omnes simul resurrecturos sentiant, sunt qui nonnullos nunquam morituros putẽt: Sunt denique qui omnes quidem morituros volunt ac resurrecturos, verum non omnino simul. Celebris est & antiqua sententia multorum magnorumque virorum, in aduentu Iudicis multos homines supereśe, qui ita, vt inueniuntur viui, iudicentur, & pro diuersitate meri-

Mat. 25.

meritorum ad vitam æternam aut mortem transferantur, nulla facta dissolutione corporis atque animæ. Nam qui de iustis tantum esse quæstionem affirmant, vtrum omnes morituri sint, nõ de impiis, quasi inter omnes constet impios omnes morituros, non videntur legisse Hieronymum in illa toties citata epistola ad Minerium & Alexandrum. Vbi omnium primum numerat Theodorum Herocleotem tradentem omnes & iustos & iniquos, quos dies Domini inueniet superstites, sine media morte ad incorruptionem transituros. Eandemque esse sententiam Apollinarij atque Diodori. Neque ab ijs multum abest S. Ambrosius, ita scribens: Non omnes immutabuntur, qui in corpore sunt reperti, quia Sancti soli beatitudinis gloriam consequentur. Sentit Sanctus certè etiam impios in corpore reperiendos. Neque video equidem cur qui iustos sine morte opinantur ad immortalitatem transituros, vereantur etiam impios sine morte ad mortis æterna supplicia transferre. Neque enim fieri hoc repugnat, neque scripturæ magis de morte corporali iniquorum quam iustorum loquuntur, sed potius de communi hominum morte, vt homines sunt. Non ne legimus disruptam esse terram sub pedibus Datan & Abyron, & aperuisse os suum, ac deuorasse impios cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia? Descenderuntque viui, ait scriptura, in infernum, sicut etiam in Psalmo celebramus. Quod si illos impios credamus ad æternam mortem & corpore & anima simul trãsisse, sine temporali morte, uidebimur ne aliquid sentire scripturæ contrarium? Imò ex ipsa scriptura ita credendum suadit S. Epiphanius. Itaque fieri profecto potest, quod uates quibusdam imprecatur, ueniat mors super illos & descendant in infernum uiuentes. Mortem dicit æternam ijs qui corpore uiui in inferos tradentur, ad supplicia sempiterna. Nihil ergo uetat, si qui iusti morituri non sint, ut etiam iniqui tunc agentes, non disiunctis prius animo & corpore, statum infelicitatis suæ experiantur. Quare qui hoc de impiorum morte robustissimum argumentum se proferre arbitrantur, non admodum in sua causa proficiunt. Scriptores illos antiquos mouit lectio diuersa in epistola priori ad Corinthios. Vbi enim habemus nos, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: illorum græcanici codices potius habent. Non omnes dormiemus, sed tamen omnes immutabimur. Quam lectionem & sensum, quòd ij qui uiui reperiantur in aduentu Domini non moriantur, sequuntur Ioannes Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius. Contrà, lectionem quidem Origenes eandem, sed sensum longè diuersum, vt tradit Hieronymus. Nam legit quidem, omnes non dormiemus, & tamen sentit omnes secundum corpus esse morituros. Interpretatur verò dormitionem & somnum, lapsum post fidem receptam,

Sotus in 4. di. 43. q. 2. ar. 4.

Hiero. ad Miner. & Alex. 3. tomo.

Ambr. in 15. c. 1. Cor.

Num. 16. Deut. 11.

Psal. 105.

Epiph. in Ancoratu. Psal. 54.

Chryſ. ho. 42. in 1. Cor. 15. Origenes. 3. li. in 1. epiſt. ad Theſſ.

ceptam, à quo tamen per pœnitentiam ſurrexerint: atque hos à Paulo dici mortuos in Chriſto, qui egerint pœnitentiam: viuentes verò & reſiduos vocari, qui poſt baptiſmum lapſi nō ſunt, de quorum numero Paulus erat. Ac reuera nihil aliud quam nugari videtur Origenes, omnia miſcens atque confundens, ſenſumque hiſtoricum & verum, ſua illa nimia allegorizatione peruertens. Sed de lectione vera & germana omnis iampridem exploſa dubitatio eſt, cum ab Eccleſia catholica in Concilio Oecumenico noſtra, ideſt Latina vulgata, vt certa & inuiolata decernitur. Quam etiam plurimi atque emēdatiſſimi Græcorum codices habuere, teſte doctiſſimo Didymo atque etiam Acacio Cæſarienſi, qui multum perſuadere conantur omnes eſſe morituros, cum ſcriptum ſit. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Cæterum lectionem noſtrā alij probant, ac præferunt, vt par eſt, qui tamen omnes obituros non putant, adducti altero loco Pauli ad Theſſalonicenſes, vbi ita ſcribit. Hoc vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus. Hunc locum tractans Epiphanius tradit duplicem modum Reſurrectionis futuræ. Vnum poſt mortem, alterum ſine morte per raptum. Qui enim rapitur, inquit, nondum mortuus eſt. Ob id alibi etiam huius reſurrectionis prenuntios fuiſſe atque exempla aſſerit Enoch & Eliam, quos nunquam eſſe morituros arbitratur, ſed ſine morte ad immortalitatis gloriam migraturos. In eadem ſententia eſt Hieronymus rogatus de hac re à Sancta Marcella, cur cum Elias & Enoch morituri ſint iuxta Apocalypſim, Paulus tamen affirmet aliquos non morituros Sanctorum? Ad quæ reſpondet ex ipſo contextu Apoſtoli ſiue continentia, vt ipſe appellat, liquido conſtare eos, quos Chriſti aduentus viuentes repererit, non guſtata morte rapiendos obuiam Chriſto cum reliquo agmine reſurgentium. De Enoch autem & Eliæ morte non annuit, potiuſque Apocalypſis ſenſum aliquem ſpiritualem eſſe quærendum, cum de illorum morte pronuntiat. Idem aliquando ſenſit etiam Auguſtinus vt apparet, eodem loco Paulino adductus, aſſerens quibuſdam in fine præſtitum, vt mortem iſtam repentina commutatione non ſentiant, ſed ſimul cum reſurgentibus rapiantur in nubibus obuiam Chriſto. Quod in libris quos poſtea ſcripſit de ciuitate, vel emendauit vel explicauit. Et noſtra ætate viri docti quidam cum his patribus ſenſere: quorum ſententia non parum

In Conc. Trid. ſeſſ. 4.

3. Cor. 15.

1. Theſſ. 4.

Epiph. lib. 2. tomo 1. hareſ. 64.

Idem in Ancoratu.

Hier. in epiſtola ad Marcellam. in 3. tomo.

Apoc. 11.

Aug. li. 2. Peccat. mer. c. 31.

Lib. Rect. 2. c. 33.

Caietanus.

Faber.

Era ſmus.

parum roboris accipit, vt Auguſtinus alibi fatetur ex ipſa Chriſtianæ fidei Regula, vbi confitemur, Chriſtum venturum ad iudicandum viuos & mortuos. Erunt igitur homines viui, quos generale iudicium cum mortuis coniungat, mortuos enim, iam ſuſcitatos tunc, intelligimus. Alioqui vel viuorum, vel mortuorum tantum, ac non ſimul vtrorumque Iudex erit. Præterea cum Sacræ Literæ toties nos iubeant Chriſti aduentum expectare, & illi occurrere, imò etiam properare, ſi nulli ſunt futuri viui in illius aduentu, fruſtra hæc omnes audimus, cum ad neminem vnquam pertinere debeant. Cur ille aduentus furi comparatur? Cur diluuio Noë? Quod ex inſperato tulit omnes, ſi nullus eſt tunc ſuperfuturus? Hoc argumento Diodorus vtitur, vt mihi quidem videtur non infirmo. Etenim metas rationis excedit, tanta de venientis expectatione differere, ſi nullum eſt ſuperſtitem inuenturus. Quorſum illa admonitio, ſicut fulgur exit ab Oriente & paret vſque in Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis? Re vera ſi omnes prius extinguendi ſunt, fruſtra, & illud & alia multa videntur commemorari, ad cautelam prouidentiamque fidelium, cum pro omnibus vnum hoc ſatis eſſe poſſit: Videte ne quemquam excipiatis & colatis pro Chriſto: Non enim veniet Chriſtus, donec omnes mortales de terra deleti ſint. At non ita monuit: ſed intentos & paratos, & ſuſpenſos voluit expectare ſe ſuos, ne ventri & luxui deditos, vt reliquos huius ſæculi filios, offendat.

Augu. q. 3. ad Dulcitium. in 4. tomo.

Matth. 25. Abac. 2. Heb. 10. 2. Petr. 3. Philip. 3.

Matth. 24.

QVOSDAM SVPERSTITES FORE *cum Chriſtus aduenier: eoſque ſine morte immutari, ſine fidei periculo poſſe defendi.* *Cap. XX.*

IGITVR cum & teſtimonijs ſcripturarum & certa ratione conſtet, homines non ante finiendos, quam mundi finis: Iudexque hominum Chriſtus aduenerit, neceſſe eſt homines etiam tunc extare ac ſupereſſe, cum ille huc veniet, quos nulla mortis conditio adhuc obſtrinxerit. Hoc poſito, quod negari non poteſt, facilè ſibi videntur gradum vltra facere, vt eiuſmodi homines nunquam omnino obituros eſſe definiant. Nam ſi uſque ad aduentum Chriſti viui erunt, ſi etiam cum mortuis in Chriſto iam vitæ redditis, obuiam Chriſto rapientur in aera, cum illo ſic ſemper manſuri, non eſt quando mortis amaritudinem ſentiant, vt quid enim moriantur,

riantur, ſtatim victuri? Attamen alij, præſertim recentiores plærique, & ſententiam iſtam veterum magnopere reprehendunt, parumque piam & tutam putant, & nihilominus poſteriorem aliorum patrum de morte in ipſo raptu guſtanda, tanquam improbabilem friuolamque repudiant. Itaque cenſent omnes homines & pios & impios ante generalem mortuorum reſurrectionem è vita exceſſuros: mox cum cæteris omnes ſimul excitandos: tum demum iuſtos & pios ituros obuiam Chriſto. Sceleratis infra miſerè relictis, & triſtiſſimum exitum expectantibus. Huc afferunt, quod reſurrectio vna omnium in ſcriptura prædicetur, atque in eodem puncto. Deinde quod ignis ille iudicis aduentum præcedens, mundum totum ſit inflammaturus, ac proinde nullum mortalium relicturus. Neque enim credibile eſt ignem vniuerſa vaſtare, & tamen ſupereſſe tantam hominum multitudinem. Ad hæc cum iuſtorum plærique aliquid labis ex humana conuerſatione attrahant, quo modo fiet vt iuſti omnes ſurſum ferantur Chriſto occurrentes, quorum magna pars purgata non ſit? Purgari verò tunc cum it obuiam, quis ſibi perſuadeat? His alijsque rationibus concludunt, mortem omniū prius futuram, quam Reſurrectionis tuba intonet mundo. Probabiliter quidem iſta & ad intelligendum ſatis accommodatè, niſi Paulus obſiſteret. At is apertiſſimè clamat, atque in verbo Domini teſtatur, futuros eſſe qui viuant, qui relinquantur, qui reſidui tunc ſint, atque inter hos, & mortuos in Chriſto, ordinem figit, atque cōſtituit, quod mortui reſurgant primi. Deinde qui relinquuntur & adhuc viuent (nam conſtat in ſuam perſonam transferre cauſam illorum) facta aliorum reſurrectione tunc ſimul cum eis ire obuiam Chriſto. Queſo te lector, quid eſt reſurgent primi? Deinde, qui relinquuntur ſimul rapi? quid eſt inquam, primi & deinde. Hæc ſi ordinem inter ſe non deſignant, nulla eſt intelligentia, nulla ratio Paulini ſenſus. At ordinem quidem deſignat, inquiunt, ſed inter reſurrectionem illorum, & raptum ſiue occurſum horum. Bene. Sed ſi omnes reſurgēt ſimul, cur illi dicuntur reſurgere primi? Si hi iam ante raptum mortui ſunt, quomodo dicit, nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur? Omnino qui rapitur, indicatur nondum mortuus, vt ſcite Epiphanius dixit: Alioqui vnde tu oſtendis Eliam & Enoch non guſtaſſe mortem, niſi quia raptos in cælum ſcriptura docet? Vtrum verò poſtquam rapiuntur, guſtent, aliundè vel affirmandum vel negandum eſt. Denique ſanctiſſima Eccleſiæ lumina, eademque acerrima ingenia, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, cęterique plærique cum in eo loco explanando non mediocriter laborauerint, nihil aliud intelligere potuerunt, quam affirmare Apoſtolum, ſanctos ex vltima tribulatione preſſuraque relictos, in carne viuentes,

Bonau. in 4. d. 43. q. 1. Tho. lect. 2 in 4. c. 1. Theſſ. Abul. q. 74. in 22. Matth. Sotus in 4. di. 43. q. 2. a. 4.

uentes, expectare vsque dum cæteri sanctorum olim defuncti resur gant, atque ita omnes coniunctos, Domino de cælis ad iudicandum orbem venienti, raptos in nubibus obuiam prodituros. Augustinus certè fatetur se diu in eo sensu inuestigando laborasse, atque vndique perspecta oratione Pauli, quoniam de vita sanctorum usque ad raptum illum perducta dubitare non posset, potius se concessurum nonnullos fore qui mortem nũquam gustent, quam vt apertam sententiam scripturæ, quæ solui non potest, negare cogatur. Ego sanè ita victus hìc teneor, vt ex Apostolicis verbis aliud intelligere non possim, quam illos sanctos viuos reperiendos cum cæteri surrexerint, vt simul omnes Domino descendenti in aëra occurrant. Iam verò quod censores austeri quidam dicunt, hoc tẽpore Chrysostomi cęterorumque sententiam tutò non posse defendi, (quamquam nos quidem non defendimus) nihil tamen periculi adhuc agnoscimus. Neque verò videmus, cur illa Chrysostomi & Hieronymi, potuerit tunc potius haberi vera quam nunc, cum sit nihil ab Ecclesia in alterutram partem ex illo tempore definitum. Quin potius auctor de Ecclesiasticis dogmatibus, cuius est non leuis auctoritas, & Hieronymus, & Oecumenius Græcus, & inter posteriores Magister, & ipse Thomas catholicam esse vtramque fatentur, & sine fidei periculo posse defendi. Nam quod obijcit Dominicus Sotus, Hieronymum affirmare, Ecclesiam huic sententiæ magis acquiescere, vt omnes cõmuni morte moriamur, & non omnes mutemur in gloriam, det veniam doctissimus vir, non Hieronymi verba sunt, sed Acacij Cæsarien sis Hæretici, cuius interpretem fidum agit illic Hieronymus, qui tantum abest, vt rem in illa epistola definiat, vt dilucidè in fine testetur se nihil in re adeò ambigua decernere, sed integram relinquere lectoris arbitrio. Quid verò ipse sentiret, in alia epistola ad Marcellam, satis exposuit, vt supra iam retuli. Testimonia verò scripturæ multa & aperta, quæ communem omnium hominum mortem docent, ita intelligi explicarique possunt, vt ipsimet explicant, cum Enoch & Eliam ab illa lege Dei peculiari priuilegio exemptos uolunt, quòd pœnam mortis culpæ originali debitam, ob causam Deo placitam, non soluerint: cum præsertim de sanctis illis postremis, scripturæ vitam vsque ad Christi aduentum, tradant, mortem neq; antea neque postea tradant. Nam de Elia & Enoch manifestè in Apocalypsi scriptum est, quod sint ab Antichristo trucidandi, quemadmodum & plurimi sanctorum docent, & nos abundè nisi fallor, suo loco monstrauimus.

Aug. ad Dulcit. q. 3. in 4. 10.

Ambr. quidã Cõpsas. apud Sixtum. lib. 6. annot. 265. Sotus in 4. di. 43. q. 2. a. 2.

De Eccl. Dog. c. 8. in 3. tomo. Aug. Hiero. ad Miner. & Alexã. Oecumenius. Magis. 4. d. 43 Tho. 1. 2. q. 81. a. 3.

Ad Marc. Hier. in 3. tomo. de 4. q.

Apoc. 11.

MA-

MAGIS ESSE SCRIPTVRAE CONSENTANEVM, etiam illos quos Christus viuos inuenerit, in ipso raptu, ac non antea, morte intercedente immutandos. Cap. XXI.

QVIA verò quæ possunt sine exceptione leges diuinæ accipi, melius simpliciter intelliguntur, quæ pronuntiant sacræ & arcanæ literæ de communi omnium morte, ita vt habent, nos libentius accipimus, cum præsertim ratione magis hæc sententia nitatur, & plurimorum grauissimorumque Patrum auctoritate iuuetur. Erunt igitur superstites sancti extremi, cum cæteri resurrexerint: Simul enim rapientur in nubibus obuiam Christo. Hæc quidem Paulus. Sed in ipso raptu, quoniam debent immutari, mortem quoque experientur citissimam, vitam sempiternam & gloriosam recuperantes. Hoc Paulus non dicit: Sed dicit Ambrosius, dicit Augustinus, dicit Anselmus, quorum non potest esse vilis auctoritas. Ambrosij quidem verba sunt: In ipso enim raptu mors proueniet, & quasi per soporem, vt egressa anima in momento reddatur. Cum enim tollentur, morientur, vt peruenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui esse non possunt. Augustini autem post longam acremque inquisitionem hęc sunt: Quæri solet, vtrum illi, quos hic viuentes inuenturus est Christus, quorum personam in se atque in illos qui secum viuebant, transfigurabat Apostolus, nunquam omnino morituri sint: an ipso temporis puncto, quo cum resurgentibus rapientur in nubibus obuiam Christo in aera, ad immortalitatem per mortem mira celeritate transibunt. Neque enim dicendum est fieri non posse, vt dum per aera in sublime portantur, in illo spatio & moriantur & reuiuiscant. Et infra: Si ergo sanctos qui reperientur Christo veniente viuentes, eique in obuiam rapientur, crediderimus eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apostolicis patiemur angustias, cum dicit: Omnes resurgemus aut omnes dormiemus. Anselmi verò vt aliàs sæpè sunt eadem hæc sicut etiam Bedæ, quæ Augustini, & vbi scribit Epistolæ prioris ad Corinthios commentarios: & ubi priorem ad Thessalonicenses interpretatur. Sic enim habet. Reuera quantum ad præsentia uerba pertinet (quæ sunt uerba Augustini ad Dulcitiũ) uidetur Apostolus asserere quosdam in fine sæculi adueniente Domino, cum futura est resurrectio mortuorum, non esse morituros, sed

Ambr. in 4. c. 2. Thess.

Aug. de Ciuit. lib. 20. c. 20.

Ansel. in 15. c. 1. Cor.

Et in 4. cap. 2. Thess.

Aug. ad Dulc. q. 3. in 4. tomo.

ſed uiuos repertos in illam immortalitatem quæ ſanctis dabitur, repentè mutandos,& ſimul cum illis rapiendos in nubibus.Sed uideamus ne huic ſenſui ſit contrarium, quod idem Apoſtolus ſcribit: Omnes quidem reſurgemus. Si ergo ſanctos(& hæc ſunt Auguſtini in libris de Ciuitate) qui reperientur Chriſto ueniente uiuentes, eiſque uenienti obuiam rapientur,crediderimus in eodem raptu. Et cætera quæ iam retuli.Cur autem hi patres iudicauerint mortem aliqua ratione illis etiam ſanctis qui tunc rapientur,guſtandam, ipſi ſatis exponunt, quippè cum diuinis literis urgeamur. Scriptum eſt enim, ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: à quo ſtatuto cum ne ipſum quidem Chriſtum Paulus liberũ eſſe dixit,quis audeat cuiquam ſanctorum dare, quod ipſi filio Dei, quod matri eius almæ,non eſt conceſſum? Scriptum etiam eſt. Quis eſt homo,qui uiuet & non uidebit mortem?Itemque illa à Patribus ſæpè recitata.Non viuificabitur,niſi prius moriatur,&,omnes quidẽ reſurgemus.Et ſicut in Adam omnes moriũtur,ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.Et alibi idem Apoſtolus, ſcientes quoniam dum ſumus in hoc corpore,peregrinamur à Domino, & bonam voluntatẽ habemus magis peregrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Dominũ.Hæc omnes homines omnino comprehendunt, neq; eſt cur nouiſſimi hac parte potiores ſint, cum ipſi qui primitias ſpiritus habuerunt,ſe grauatos ingemiſcere dicant, & vanitati mortiq; ſubiectos. Vtrũ autem mors illa citiſſima, ante reſurrectionẽ cæterorum ſit, vt ſimul reſurgant omnes, quemadmodum Thomæ alijſq; nonnullis placet,an potius in ipſo raptu mors ſubeat,vt Auguſtino,Ambroſioque videtur,non equidẽ valde ſolicitor, niſi quòd Paulina verba reuera,tunc ſanctos viuere indicant,cũ alij olim mortui reſurgunt: ſed non præcedere ad Chriſtũ propter celerrimã reſurgendi potentiam. Alioqui facillimũ fuiſſe Apoſtolo ita Theſſalonicenſes conſolari.Ne doleatis mortuos tanquã peiore ſorte affectos.Neq; enim nos qui viuimus & reſidui videmur,non etiam moriemur, quin prius omnes moriemur,deinde ſimul reſurgemus, vt ſimul eamus obuiam Chriſto.At non ita dixit,ſed potius reſiduos & viuentes confeſſus eſt, cũ mortui reſurgerent: verum celeritatem reſurgendi tantam fore, vt viui,olim mortuos non poſſint ante vertere, ſed omnes ſimul aſcendant in occurſum Chriſti.Nam quemadmodum illi nos expectarũt, Deo pro nobis melius aliquid prouidente,vt non ſine nobis conſummarentur,ita par erit & à nobis illos expectari, vt ſimul feramur in cælum,& occurramus omnes in virum perfectum,in mẽſuram ætatis plenitudinis Chriſti.Illi reſurgent,nos rapiemur: & tamen rapiemur omnes,& reſurgemus omnes. At raptus ad Chriſtum quid habet cõmune cum morte?Cur non potius abſorbetur mortale à uita,

Heb.9.

Pſal.88.

1. Cor. 15.

2. Cor. 5.

Rom. 8.

Heb.11.

Epheſ.4.

& ha-

2. Cor. 5. & habitatio, quę de cælis eſt ſuperinduitur ? Cur expoliantur in raptu, ac non potius ſuperueſtiuntur ? Qui hæc rogant, cogitent quid ſibi reſpondeat Paulus eadem cupienti & optanti, oportet certè peregrinari à corpore, vel tantiſper, vt præſentes fiant ad Dominũ. Oportet vt mors præueniat iudicium ſingulare cuiuſque, oportet vt ſingulare de quoque iudicium in anima habeatur, antequam generale geratur in corpore atque anima conſiſtentibus. Debet enim priuatũ iudicium ferri, antequam publicum pronuncietur. Quod ſi Paulus raptus in cælum, auditurus arcana verba, neſcit prorſus, an in corpore fuerit, an extra corpus, quid miramur, ſi ij qui rapiuntur æterna felicitate fruituri, extra corpus tantiſper fiunt, vt poſſit anima ſoluta & libera audire prius arcana verba, mox ad corpus anima glorificata redituri, atque ipſum immortale glorioſumque poſſeſſuri? Ego verò etiam eos quos viuos infernus abſorbuit (ſi qui ſunt qui etiam cum corpore illuc deſcendiſſe memorentur, vt Epiphanio placet) exiſtimo mortem oppetijſſe, & iudicatos eſſe in anima, mox corpori redditos, æterna ſuſtinere tormenta. Neque aliam cauſam requiro, quam quòd ſtatutum ſit, omni homini mori ſemel, & poſt hoc iudicium. Neque verò aut Eliæ aut Enoch aut cuiquam omnino hominum datum eſſe mihi perſuadeo, vt à morte ſit ſemper immunis, quam ipſe Chriſtus deprecatus eſt, & tamen guſtauit pro omnibus nobis. Neque aliter ille diſpoſuit nobis, quam ipſi Pater, quemadmodum ſuos docuit. Mortem verò Elias & Enoch diſtulere quidẽ, ſed ſuo tempore cum Eccleſiæ vtilitate, & laude Chriſti, diu dilatum debitum reddent, vt plurimi Patrum ſentiunt. Sed ſi in raptu obibunt illi nouiſſimi, non erit, inquiunt, ſimul omnium reſurrectio. Ego verò quæro quæ ſcriptura doceat futuram ſimul. Illa, inquiunt, in momento, in ictu oculi, canet tuba, & mortui reſurgent incorrupti & nos immutabimur. Atqui non dicit Paulus, omnes hominẽs ſimul reſurrecturos. Alioquin falſa erit reſurrectio illorum ſanctorũ, qui in Chriſti reſurrectione reſurrexiſſe memorantur in Euangelio, & piè à multis etiam corpore modo creduntur regnare cum Chriſto? Sed in illo momento reſurgent omnes, qui eo vſque mortui iacuerãt. Ita Ambroſius hæc explanans, ſimpliciter omnes mortuos reſurgere dicit, & ſolos ſanctos cum ijs qui viui iuſti inuenti fuerint, in gloriam immutari. Quare nihil abſurdi concedere videtur illi ſcriptores ſcholaſtici, qui nouiſſimorum iuſtorum reſurrectionem non ſimul futuram cum aliorum reſurrectione concedunt. Quamquam illius myſterij breuitas erit tanta, & reſurrectionis & raptus & immutationis iuſtorum, vt ſimul meritò intelligi dicique quodammodo poſſit. Nam dicto citius omnia illa, quæ Dei eſt immenſa potentia, perficientur. Quod verò quidam diſcipuli Sancti Thomæ admirantur & tan-

2. Cor. 12.

Epiph. in Anc.

Heb. 2.
Matth. 26.
Luc. 22.

1. Cor. 15.

Matth. 27.

Amb. 1. Cor. 15

Scotus in 4. di. 43.

Durand. in 4. d. 43. q. 4.

tanquam incredibile habent, quod in illo ociſſimo raptu & mori & reuiuiſcere queant: Satis ad hæc Auguſtinus reſpondit, multo eſſe mirabilius quod antiquiſſimi pulueres coeant, & mortui ubique reſurgant, quod Paulus in ictu oculi dicit abſolui. Et certè iuxta auctorem ſuum multo breuior mora conceditur, ut moriantur & reuiuiſcant. Nam quod de ijs qui non bene purgati ſunt obijcitur, commune eſt id, vtcumque opineris. Subitò enim rapiendi ſunt, ſiue proximè ante obierint, ſiue proximè poſt obituri ſint. Sed erunt per tot & tanta probati, qui tunc ſupererunt, vt nihil omnino labis retineant, cum præſertim igne illo in quo reuelabitur dies Domini iuxta Paulum, iam expurgati decoctique ſint. Quin etiam vt Sanctus Gregorius de ijs qui tempore Iudicij viui in corporibus reperientur, aſſerit, pauore ipſo excoquitur, ſi qua eis ineſſe potuit leuium rubigo vitiorum, ideò cum dixit: Cum ſublatus fuerit timebunt Angeli, mox ſubdidit, & territi purgabuntur. Angelos, Sanctos prædicatores intelligens. Cur autem ille ignis non omnes iam tunc conſumpſerit, puto eſſe iam dictum, quod boni diuina virtute fulti nihil perpetiantur, ſed illæſi vt pueri Babylonij, quemadmodum Auguſtinus quoque tradidit, perſeuerent. Neque verò & ſi ignis ille ante iudicem veniat, & terras mariaque corripiat, ſtatim ſequitur, vt nulla ſit pars orbis immunis, dum Iudex deſcendit ad cauſas omnium inquirendas: Poſſunt enim probabiliter cogitari incendia quidem illius ignis ante iudicis aduentum inchoata, neque tamen omnia depaſcere, donec æterno edicto in impiorum corpora animaſque deſæuiant. Poſtremò quæ de ceſſatione cæleſtis motus ac proinde omnis vitalis motus, in ipſo puncto reſurrectionis diſputant nonnulli Scholaſtici, Solis & Lunæ eo tempore, ſitum figuramque deſcribentes, atque eouſque progredientes, vt plenilunium, atque æquinoctium vernũ, atque ipſum crepuſculi tempus Iudicio extremo deſignent, non video qua ſoliditate nitãtur. Cum enim virtutes cælorum commouendæ ſint, vt veritas habet, non de lege conſuetorum motuum, ſed de Dei voluntate, extremi iudicij tempora, actus, vita rerumque omnis ordo pendebit.

Aug. 20. de Ciu. cap. 20.

Greg. 34. moral. c. 7.

Iob. 41.

Luc. 21.

QVOD ORDO RERVM, QVAE IN VLTIMA die euenient, liquido nunc ſciri nequeat: & quis interim maxime probabilis appareat. Cap. XXII.

EXPOSVI in quæſtione obſcuriſſima quid ſentirem, ſed quãdo de rebus agitur nobis ignotis, neque ſcripturæ perſpicua do-

cumenta tenentur, oportet profecto ſapere ab ſobrietatem, vt Pau-
Rom. 12. lus monuit: Ne opinionibus noſtris plus nimio hærentes, rerum ip-
ſarum certitudinem amittamus. Etenim Reſurrectionem, vt præcla-
Aug. 20. de ci uè Auguſtinus hìc dixit, mortuorum futuram eſſe, quando Chriſtus
uit. c. 20. venturus eſt viuos iudicaturus & mortuos, oportet, ſi Chriſtiani eſſe volumus, vt credamus. Sed nō ideo de hac re inanis eſt fides noſtra, ſi quemadmodum futura ſit, perfectè comprehendere nō valemus. Nam quomodo ſit futurum, quod nunc pro noſtræ ratiunculæ viribus, vtcumque conijcimus, tunc potius erit, vt noſſe poſſimus. Quod ſanè Chriſtianum piumque documentum, etiam prudentiæ humanæ ratio commendat. Quis enim vel mediocriter cordatus, cum ei hiſtoria narratur aliqua, aut deſcribuntur itinera & vrbes, per quas ſit iturus, ſi qua ei occurrunt difficilia; quæ non ſatis capit, & inter ſeſe pugnantia ipſo primo aſpectu, ſi fide dignum eum habet quem vel audit vel legit, non ſtatim cogitat, ea niſi cum oculis præſentia cernuntur, non poſſe bene comprehendi, & quomodo cohæreant intelligi? itaque adhibita, quæ ipſi poteſt occurrere, congruentia dictorum, tenet tamen iudicium ſuum, vſque dum ipſe oculis luſtret, quæ animo hauſerat. Non ne hoc quotidie nobis accidit cōmeantibus, nauigantibus, ſolum vertentibus? Mihi planè res Indicę, poſtquam eas expertus ſum, & eædem eſſe viſæ ſunt, quas audieram, & non eædem. Eaſdem ſanè reperi, quòd mihi non mentitos qui expoſuerunt, prorſus inueni, & tamen res Indicas diuerſas, ac longè alias iudicaui cum expertus ſum, quam antea cogitaram. Propterea quod valde diuerſum reperi modum cogitationis meæ. Neque equidem dubito, quin ſi Conſtantinopolim, aut Pariſios, quæ nunquam vidi, præſens eſſem intuiturus, quæ de illarum vrbium frequentia, magnitudine, ædificiorum mole, cæteriſque, multa mihi lectione narrationeque cognitis, tamen longè aliam cognitionem induerem, ac me ipſe riderem: qui ſæpè de ijs & audio & diſputo, & mihi videor peritus interdum. Humanum eſt, & vſu quotidie venit. Quod ſi hoc poſtulat prudentia hominum, vt fide digno teſti, nihil detrahas fidei, quod non benè intelligas quæ narrat, vſque dum videas, cur de diuerſitate opinionum noſtrarum in tanta rerum cæleſtium & ſupra, quam exprimi poteſt, admirabilium copia & magnitudine, diuinæ ac immutabili veritati faciamus iniuriam, etiam ſi nobis nonnulla inter ſe non bene cohærere videantur? Quæ noſtræ eſt mentis tenuitas, & illarum potius ex-
Pſal. 47. cellentia. Erit, cum perſpecta rerum ipſarum facie, dicamus, ſicut audiuimus, ſic vidimus in Ciuitate Dei noſtri, in monte Sancto eius. Igitur futurum Chriſti aduentum ad iudicandum, ignem ante faciem eius, tubæ clangorem, mortuorum reſurrectionem,

Ange-

Angelorum miniſteria, iuſtorum occurſum venienti in aëra, impiorum ſeparationem & gemitum, omnium viuorum & mortuorum examen, iudicium, ac ſententiam irretractabilem, qua boni cælo, mali inferno perpetuo deſtinentur, certiſſima hæc omnia fide tenemus, quæ ipſum Dei verbum teſtatum eſſe ſcimus. Quomodo tamen hæc ipſa fiant, quo etiam ordine inter ſe coaptentur, non ſatis ſcimus: ſed piè ſuo quiſque modo opinatur. Atque vt meam commentationem ipſe ſubijciam, ſic de ijs cogitare ſoleo, vt omnium illorum terribilium ſignorum, quæ prædicuntur proxima futuro iudicio, vltimum ignis ſit, qui faciem iam deſcendentis iudicis præeat. Igne hoc vbique graſſante, ſceleratos arſuros puto ſecundum Apocalypſim, deſcendit ignis à Deo de cælo & deuorauit eos: probos & iuſtos, purgandos quidem ſi quid labis in ſederit, ut inſinuat Apoſtolus, ſed non necandos. Hic ut opinor implebitur, quod ſcriptum eſt: Tunc duo erunt in agro: Vnus aſſumetur, & unus relinquetur: duæ molentes in mola, una aſſumetur, & una relinquetur: duo in lecto, unus aſſumetur, & unus relinquetur. Vt enim uaſtatio mundi per diluuium eſt facta, ita futuram per ignem Petrus docet, quam Chriſtus illi coæquat. Quod in Ægypti plagis diſcrimen inter Iſraelitas, & Ægyptios, ut impij læderentur, iuſti innoxij perſiſterent, & liber Exodi narrat & Sapientia copioſius commendat. Igitur qui adhuc uiuent; qui relinquuntur & reſidui ſunt (quod de ſolis Iuſtis commemorat Paulus) partim lætabuntur expectantes redemptionem in proximo ſuam ut Saluator meminit, partim etiam terrore concutientur præ magnitudine diei Domini, ut Sanctus Gregorius uult. Poſt hæc ſonabit tuba illa terribilis, ad quam uirtute omnipotentis verbi, dicto citius reſurgent mortui, in ſuo quiſque loco, quoniam qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & terra & mare dabunt mortuos ſuos. Reſurgentes autem ſtatim omnes & pij & impij miniſterio Angelorum, qui congregabunt electo à quattuor ventis, in vallem Ioſaphat, ſiue locum Iudicij conuenient, vbi congregandæ ſunt omnes gentes ante filium hominis. Ibi iam incipiet deſcendens de cælo apparere Filius hominis, clarus atque terribilis, ut fulgur totum mundum fulgore ſuo percellens. Veniet autem in maieſtate cum multo ſatellitio Angelorum nubi lucidiſſimæ inſidens, paulatimque cum ſummo apparatu deſcendens, vt aſcendit in cælum, & ſignum viuificum prętendens atq; obijciens omnibus. Porrò cælorũ extrema iam tranſgreſſo Domino, & ad aëris noſtri regionẽ appropinquanti, Iuſti omnes, qui erant miniſterio Angelico congregati, tam ij, qui reuixerunt, quam qui reſidui in carne ſunt, ſimul rapientur ab ijſdem in nubibus obuiam

Apoc. 20.
1. Cor. 3.
Matth. 24.
2. Petr. 3.
Exod. 10.
Sap. 17 & 18
1. Theſſ. 4.
Luc. 21.
Greg. 34 mor. c. 7.
Ioan. 5.
Apoc. 20.
Matth. 24.
Matth. 24.

1. Thess. 4. uiam Christo, atque in ipso raptu morte citissima immutabuntur, vt sic semper cum Domino sint. Hanc separationem iustorum ab impijs, Angelorum functione factam, putamus esse quam Veritas Euangelica significet per hædos sinistra positos, oues dextra, quod locus superior Christoque propinquior, quo rapientur iusti, dextera
Matth. 25. vocetur, honore significato: inferior & terrenus, vbi infelices iacebunt, læua, propter dedecus & miseriam. In hac semper mente agitanda bonorum malorumque separatione, qui gemitus futuri sint infelicium, qui dolor viscera ipsa disrumpens, sapientiæ liber pulcherrime exponit, cum ingemiscentes exclamabunt: Ecce quo mo-
Sap. 5. do computati sunt inter filios Dei? Tunc & illud Euangelicum: Mon-
Luc. 23. tes cadite super nos & colles operite nos. Tunc illa prudens iustorum responsio & vera. Ne fortè sufficiat nobis & vobis, ite emite.
Matth. 25. Quod ludibrij potius in seram atque inutilem pœnitentiam, quam consilij genus est.

QVOMODO IVDICANDI SINT HOMINES, & de libris in iudicio apertis. Cap. XXIII.

IPSVM verò iudicium quomodo faciendum sit, cogitare nos nullo modo possumus, in quo ita prorsus omnium meritorum vel bonorum vel malorum ratio reddetur, vt de quouis etiam verbo otioso exigenda sit, ipso Iudice teste. Neque erit vllus à primo vsque
Matth. 12. ad nouissimum hominum, qui non compareat illic vocatus: Omnes
2. Cor. 5. enim stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria
Rom. 14. corporis prout gessit siue bonum siue malum. Ea verò singulorum de singulis quæ egit, discussio alijs etiam singulis innotescet. Vt vel odio vel amore dignus appareat. Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita te-
1. Cor. 4. nebrarum, & manifestabit consilia cordium & tunc laus erit vnicuique à Deo. Denique illud Sibyllinum, quo breuius dici nihil potest, tunc demum fiet.

Cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt.

Matth. 10. Quod videtur Euangelij veritas probare. Nihil opertum, quod non reueletur, neque occultum, quod non sciatur. Atque hæc omnia, quę multorum annorum spatia postulare viderentur, tanta diuinitus celeritate fient, vt non solum diem, sed etiam horam iudicij Sacræ lite
Apoc. 14. ræ appellent. Imò vero, quoniam æternæ potentiæ legibus & maiestate, non humanarum actionum dilationibus res tanta peragetur,

longa

longa temporis mora illa tot & tam mirabilia non indigebunt. Vt enim illuminatur totum hoc hemiſphærium, in quo tot, eaque inter ſe adeo diuerſa continentur, Solis iſtius exorientis luce perfuſa, eaque ſimul oculorum acies percipit, uno puncto propinquam domũ & longiſſimè diſſitum ſidus aſpectans; ſic etiam Sole illo iuſtitiæ puriſſimo ac fulgentiſſimo cælitus apparente, abſcondita tenebrarum noſtrarum, ut dixit Apoſtolus, illuminabuntur, atque omnium oculorum obtutibus fient expoſita & peruia. Verum quoniam ſumus noſtris rebus aſſueti, etiam iudicij humani quandam formam adhibet Spiritus ſanctus, ut illius diuini iudicij comprehenſionem aliquam capere poſſimus. In Apocalypſi ſic legimus: Vidi thronum ma *Apoc. 20.*
gnum, candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cælum, & locus non eſt inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt uitæ: & iudicati ſunt mortui ex his quę ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant. & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro uitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis. Quod à conſpectu ſedentis in throno iudicis fugiſſe dicuntur cælum & terra, ita ut non comparuerint, præſentia tanti luminis rerum omnium conſpectum auferri ex oculis uult; partim etiam pauorem quendam immenſum ſignificat, quo tanta Iudicis maieſtas excepta ſit, partim innouationem rerum omnium, cum cælos nouos & terram nouam nobis promiſerit, in quibus iuſtitia inhabitat. Libros autem apertos, quidam geſta & ſtatuta Sanctorum: Li- *2. Pet. 3.*
brum uerò uitæ, memoriam actorum cuiuſque hominum interpretantur. Quæ mihi interpretatio, licet magnorum ſit & clarorum, nullo pacto placet: Nam & librum uitæ aliàs ſemper in ſcripturis, non *Aug. 20. de ciuit. c. 14.*
niſi in quo ſalus uitaque æterna conſcripta eſt, accipimus. Et hoc ipſo in loco expreſsè aſſeritur fuiſſe condemnatos, quotquot in eo li- *Richar. de S. Vict. in 20. Apoc.*
bro uitæ ſcripti reperti non ſunt. Quare rectius Beda multitudine librorum qui aperti ſunt, notari conſcientias hominum, in quibus diuina vi agente legantur clarè, quæ eo vſq; clauſa obſignataque erãt: *Beda. in 20. Apoc.*
Illius autem voluminis vitæ nomine, intelligi ſeriem æternæ prædeſtinationis, vbi mirificè inſinuatum eſt myſterium quod Paulus tan- *Rom. 8.*
topere commendat. Quos præſciuit & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui. Cum enim cõferuntur quę ſcripta ſunt in libris ſingulorum, cũ ijs quæ habet liber vitæ, qui ſimiles inueniuntur, ſalui, qui diſſimiles, reprobi declarantur. Itaque & ex gratia & ex libero arbitrio iuſtitiæ corona efficitur, quam Dominus reddit in illa die iu- *2. Timot. 4.*
ſtus iu-

1. Cor. 11. ſtus Iudex. Ac ſubinde docemur, ſi rectè nos iudicare velimus, ne à Domino iudicemur, utrumque librum aperire atque inſpicere & inter ſeſe mutuo conferre, & librum illum grandem & præclarum qui eſt uitæ, ideſt inde Chriſtum, in cruce præſertim paſſum pro nobis, ac nobis etiam expanſum, & hinc iſtum noſtrum male ſartum actionum cogitationumque noſtrarum. Vt ex mutua collatione an filij regni ſimus, deprehendamus. Iob certè illum librum quanti faceret, quamque familiarem ſibi adhibendum exiſtimaret, egregiè demonſtrat, cum clamat: Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat omnipotēs & librum ſcribat ipſe qui iudicat? ut in humero meo portem illum, & circundem illum quaſi coronam mihi. Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi

Iob. 31.

2. Cor. 2. offeram illum. Hic ille liber eſt, quem Paulus erat edoctus, & nihil ſe aliud ſcire arbitratus eſt, in quo deſcripta ſunt nomina filiorum Dei atque ita inſculpta feliciter, ut nulla ratione deleri unquam queant. Ergo commentarij geſtaque ſingulorum ex cuiuſque conſcientia recitabuntur: ut neque Deum Iudicem fallere poſſit homo, neque teſtem reijcere fideliſſimum & certiſſimū conſcientiā ſuam.

OCCVLTA OMNIVM, ETIAM PECCATA iuſtorum, in die Iudicij eſſe publicanda. Cap. XXIV.

MVLTI uerò dubitant, an ea etiam ſcelera uel peccata quæ iuſti olim patrarunt, & per Dei clementiā pœnitentia legitima remiſſa ſunt, ſint eo die patefacienda in illo magno mirabilique con

Mag. in 4. diſt. 43. uentu. Nam & Magiſter ſententiarum ſentit non eſſe publicanda, & qui noſtrorum ſumus conſcij malorum, ac miſericordiā Dei implo-

Hieron. in c. 7. Dan. Aug. 20 de Ciuit c 14. Amb. in pſal 43. & 1. Cor. 4. Anſel. libr. de ſimil. c 60. Matth. 10. ramus, grauiter & iniquè ferimus, quod ea quæ in aurem Sacerdoti Chriſti uix auſi ſumus effundere, nobis coram Angelis Dei & glorioſo cœtu Sanctorum, prodantur in publicū. Refugit enim ac perhorreſcit animus tantam ignominiæ notam. Verum puerilis eſt hæc cogitatio, & ab illa nouæ uitæ immutatione alieniſſima. Patebunt ſanè omnia quæ egimus & bona & mala: neque de bonis quicquam conſolationis accipient impij, neque de malis, pudoris boni. Eſt uerò hæc non ſolum ſententia Theologicę ſcholæ, quæ hic uniuerſa conſentit, uerum Sāctorum Patrū, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, præcipueque Anſelmi, acutè ſanè ac ſubtiliter differentis: atque ut mihi uidetur ueritatis ipſius aientis, nullum eſſe ſecretum, quod non reueletur. Neque abſconditum, quod non ueniet in palam. Hoc etiā Paulus ſatis indicat cum dicit: Vnuſquiſque uideat quo modo ſuperædificet,

ficet. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Quo loco certum est etiam de habentium in fundamẽto Christum, hoc est fidem viuam, vitijs & peccatis, imò de ijs præcipuè aut solũ esse sermonem. Atq; horum defectus notos futuros in die Domini dicit, cũ tamen ipsi salui sint futuri. Deniq; vt Dei misericordia & gratia cõmendetur, vt passionis Christi efficacia innotescat, vt iustorum tum pœnitentia pro commissis tum gratitudo pro remissis illustrior fiat, opus certè est, omnium vel leuium vel grauium peccatorum numerus, pondus, mensuraque innotescant. Hoc enim erit scrutari Hierusalem in lucernis. Hoc appendere vnumquẽq; in statera, hoc iudicare iustitias. Nam si bona tantum appareant, quæ autem mala Deus diu tulerit & emendauerit, ignorentur, magna fiat iactura necesse est diuinæ gloriæ & prouidentiæ, quæ in sustinendis, curandisq; nostris languoribus mirabiliter versata est. Hanc Deo suo gloriã, hanc Christo dulcissimo charitatem, non inuidebunt Sancti, qui Deum suprà se diligunt, sine vlla comparatione. Et se totos ostendent ipsi omnibus, & cicatrices, vt per ludum dicam, ostentabunt suas, quò medici cælestis peritiam & benignitatem in se ineffabilem declarent. Erit uerò cum summa Dei laude coniuncta mirifica ipsorum iustorum lætitia, in ijs ipsis vulneribus cogitandis atque prodendis, quod videant ex quibus periculis eruti sunt, quam Deo & Christo suo chari fuerint, vnde, ad quæ, idest ab imo barathro ad summã beatitudinem venerint. Neque afferent illis vllo pacto aut tristitiam aut pudorem, quæcumque illa & quotcumque numero crimina fuerint. Neque verò alijs quicquam: aut aspernationis aut fastidij parient: sed ne ipsis quidem impiis similia aut interdum minora operatis, suberit murmuratio aut ira, quod se ob talia plecti uideant, quæ sunt aliis à Deo remissa. Ostendet Deus iustitiam suam, & se suorum dominũ declarabit. Denique apparebunt illa omnia iustorum tanquam agni sanguine tincta, nihil fœditatis præseferentia. Et enim illa ipsi & cæteri omnes, intuebuntur, tanquam ad ipsos minimè pertinentia: Cũ sit beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, & cuius mala tecta sunt. Nam ut exigua gutta ab Oceano uastissimo ebibitur & abotur, ita peccata à Deo remissa illius infinita charitate delentur atque obliterantur, ut propheta quidam cecinit. Deponet iniquitates nostras, & proijciet in profundum maris omnia peccata nostra. Et alius propheta. Non erũt in memoria priora, quia obliuioni datæ sunt angustiæ priores. Et Paulus Apostolus: Eratis aliquando tenebræ: Nunc autẽ lux in Domino. Nihil enim tenebrarum plena luce venientę remanet. Et rursus. Hæc quidem fuistis, sed ablati estis, sed sanctificati estis in spiritu Dei nostri. Ergo vtrumque verum est suo quodã modo: vt cãtet anima Deo suo, qui sanauit oẽs infirmitates eius. Et tamẽ

1. Cor. 3.
Sophon. 1.
Dan 5. Iob. 31
Psal. 74.
Psal. 31.
Mich. 7.
Esai. 65.
Eph. 5.
1. Cor. 6.
Psal. 102.

ne in

ne in memoriã quidem amplius redeant. Manet quippè mali notitia ad gaudiũ de ereptione: ad doloré de commissione nõ manet. Verũ ijs qui fide robusta non sunt, neq; exercitatos in spiritualibus sensus gerunt, haud facilè explicanda sunt hæc, sed illa potius prædicanda, quod boni de bonis gaudeant, malis omnia sua mala publicè reciten tur cum summo ipsorum opprobrio & ignominia: & hoc quoniam
Psal. 49. ad detestationem peccati, confessionemque valet plurimum diligẽ-
Nahu. 3. ter explicandum & inculcandum; atque illa diuina testimonia acri-
ter pronuntianda. Existimasti iniquè quod ero tui similis? arguam
Ezech. 7. te & statuam contra faciem tuam. Et illud Prophetæ. Ego reuelabo pudenda tua. Et illud alterius prophetæ: Effundam iram meam super te, & cõplebo furorem meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua, & abominationes tuæ in medio
Matth. 10. Luc. 9. tui erunt. Et illud, Erubescam & ego eum coram patre meo. Atque de pudore hominis aut etiam Virginis, vbi in conuentu hominum, scelera & flagitia occulta illius recitantur, ad illam sempiternam cõfusionem, cum omni cælo & terra audientibus proferentur, latius erit excurrendum apud populum verba habenti: hæc occultiora ex arcana Theologia haud facilè depromenda. Vt enim pictores faciunt, qui corpora etiam glorificata, vt Christi resurgentis, ea parte tegunt, quæ nobis inhonesta est, neque nudum corpus effingunt, quamuis re vera glorioſa corpora nuda sint, & vbi stolam immortalitatis induerint, omnia honestissima decentissimaque sint, tamen ne offendant oculos, his turpibus assuefactos, velant vt dixi ac tegunt illa corpora; ita prudens & peritus in regno cælorum scriba faciat oportet, vt de illa vita futura ea non prodat, quæ teneros animos, & fidem parum robustam aliqua ex parte lædere possunt. Nos verò qui non vulgo hæc scribimus, etiam illud addendum putamus, ex illo die & apud Angelos & apud homines omnem secreti legem, quæ mortalium vitam necessario constringit, esse prorsus abolendam: omniaque & Angelorum & hominum & Dei ipsius, fore omnibus nota, quantum quisque erit beatorum pro sibi data mensura sciendi capax. Nam neque reuelationes, neque illuminationes nouæ fient, neque vero erit aliquid vel in tempore gestum vel in æternitate fixum, quod non plena luce resplendeat, expositumque sit Sanctorum omnium beatis oculis. Neque erit vlla occulta cogitatio, aut priuata locutio, aut abscondita res. Secreti leges omnes soluentur, quibus dum tempora currunt, prouidentia gubernat humana consilia: atque æternitate iam constituta, nihil ex publica omnium cognitione sequetur incommodi. Vbi dici non potest, quis aperiatur campus immensæ fœlicitatis, cum omnia Iesu, omnia Mariæ, omnia Pauli, omnia Laurentij, omnia Augustini, omnia Agnetis, omnia Ignatij,

rij, omnia omnium & Angelorum, & Apoſtolorum, & Martyrum, & Doctorum, & Virginum, & electorum Dei, & charorum nobis, communia omnibus, & ſibi vltro expoſita ac libenter communicata, quiuis Beatorum videat, apprehendat, teneat, in ijſque omnibus tanta erit videndi ac fruendi copia, quanta erit in vnoquoque capacitas. Nam quid non erit, cum omnia in omnibus Deus erit? 1. Cor. 15.

DE MISERICORDIAE OPERIBVS PECVliarem quæſtionem in iudicio habendam. Cap. XXV.

QVAMVIS autem illud de omnibus erit generale iudicium, in quod Eccleſiaſtes adducenda eſſe monet cuncta, quæ fiũt, tamen docent diuinæ literæ, quibuſdam de rebus peculiarẽ præ cæteris fore queſtionem. Nota eſt diuini iudicij forma, quam ipſe Rex noſter expoſuit, quòd beneficentiam & charitatem bonorũ in ſe ideſt in ſuos, honorificentiſſimum teſtimonium perhibens, æterni Regni claritate remuneret, quòd ſe pauerint famelicum, veſtierint nudum, egentem atque oppreſſum recreauerint, & cætera quæ commemorat, pro quibus ad paternæ gloriæ conſortium dulciſſimè inuitat. Contra improbos durè coarguẽs, quod ſe abiecerint, neque cibo cæteriſque indigentem dignati ſint, docens quæ ſuis nõ præſtita ſint, ſibi negata eſſe, denique abire iubeat in ignis ſempiterni meritas pœnas. Quibus diuina auctoritate commemoratis facilè intelligere poſſumus, quo loco apud Chriſtũ ſit miſericordia atque eleemoſyna, quã verè Tobias dixit liberare à morte nec pati animã ire in tenebras. Si quidem miſericordes miſericordiã conſequẽtur. Cur autem cum multa ſint Chriſtianæ pietatis officia, quorum omnium in illo iudicio ſine dubio ratio reddenda ſit, tamen hoc ab hominibus Deus, vel ſolum vel præcipuè dicatur exigere, multa mirificè Sancti Patres philoſophantur, Chryſoſtomuſque præſertim: illud breuiter veriſſimeque à nobis referri poteſt, quòd miſericordiæ opera ſint & quæ in debitis minus computãt homines, & quæ Chriſtiano maximè propria ſunt, cum ita voluerit Chriſtus agnoſci ſuos, ſi charitatem habeant inuicem. Ex quo haud difficilè eſt exiſtimare, quæ ſit illius tribunalis futura ſeueritas, in aterna malefacta, facinora, atque flagitia, quando beneficentiæ ſpontaneæ negligentia, aterno igne punitur. Vtrum verò omnis illa oratio Chriſti & reſponſio horum atque illorum, & reliqua quæ de illo iudicio referuntur, vocali ſermone peragenda ſint, externoque ſono, an potius intellectua

Eccliſ. 12.

Matth. 25.

Tob. 4.

Matth. 5.

Chryſ. ab hom. 32. vſq; ad 37 ad Pop. Antio.

Ioan. 13.

Mag. in 4. di. 47.

li atq; intima locutione, quoniam hoc quoq; diſputant Theologi, & ſi parum refert vtrouis modo opinemur, tamen dignitatem illius loci magis decet, atq; ad cauſarum multitudinem citius expediendam & plenius, aptius eſt, vt oculis quidem corporis videant omnes homines iudicem, iudicis verò ſermonem & mente hauriant & ſuum quoq; mente reddant. Quod videtur Apoſtolus etiam inſinuare cũ ſcribit: Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominũ ſecundum Euangelium meum. Quod ſi quis extremam ſaltem Domini ſententiã etiam vocis pronuntiatione edẽ dam putauerit, quod vere homo atq; homines non animo ſolũ, ſed corpore quoq; conſtantes alloquatur, ſatis probabile ac noſtris maioribus conſentaneum argumentum afferet: dummodo myſterij illius magnitudo temporis mora non expendatur. Sunt quædam puncta velut diuinorum operum centra, vnde lineæ ducuntur innumerabiles, eædemque longitudine incomprehenſibiles. Talia tria eſſe præcipua mecum cogitare ſoleo. Primum illud: Dixit & facta ſunt. Cum qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Alterum cum Verbum eſt factum caro. Poſtremum hoc ipſum, cum illuminabit abſcõdita tenebrarum. Hæc quam breuia ipſa in ſe, longa ex ſe effecta producant, nulla poteſt humana cogitatio aſſequi: Ire tamen, & quo ad licet ſequi, ſapientię eſt pietatiſque fons vberrimus.

Rom. 2.

Ita tradit Catechiſ. Pij V. in Symboli expoſit.

Gen. 1. Pſal. 148. Eccli. 18. Ioan. 1. 1. Cor. 4.

QVAMVIS OMNES SINT IVDICANDI, QVOSDAM tamen eſſe iudicaturos: quoſdam etiam præ cæteris iudicandos. Cap. XXVI.

SICVT de rebus diximus, ſic de perſonis exiſtimare debemus. Nullus eſt enim eorum pro quo Chriſtus ſanguinem fuderit, à quo vitæ actę rationem in illo iudicio non repetat. Ipſi quoq; Apoſtoli ſummi, de quibus ſcriptum eſt quod ſeſſuri ſint ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, iudicandi etiam ſunt à ſummo Iudice viuorum & mortuorum. Paulus quidẽ de ſe quoq;. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Stantem quoque ſe non ſedentem commemorat. Petrus etiam ipſe de ſe: Tempus eſt vt iudicium incipiat à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis finis eorũ qui non credunt Dei Euangelio? Et ſi iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator, vbi parebunt? Hãc iudicij diuini cenſuram, quanta ſecuritate tamen illi expectent, Ioãnes optimè indicat: In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij. At

Matth. 19.

Rom. 14.

1. Pet. 4.

1. Ioan. 4.

cij. At nihilominus ita iudicabuntur ij, vt iudicent ipsi cæteros, sicut Dominus pollicitus est, ijs qui Euangelicam perfectionẽ more Apostolico sectati sunt: Vt Sancti Patres Augustinus præsertim, Gregorius, & Beda testantur. De ijs enim etiam scriptum est: Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorũ in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Vnde apparet, sicut perfecti minus perfectos sanctos iudicabunt, ita etiam à sanctis omnibus, impios esse iudicandos. Sicut alibi quoque scriptum est: Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in arundineto discurrent: iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Itaq; constat tale illud fore iudicium, vt simul iudicent & iudicentur homines. Apostolici præsertim viri, quadam gloriæ prærogatiua assidentes summo Iudici, quæ ille profert, vitæ suæ sanctitate & gloriæ splendore ac potestate potius quam sermonis strepitu confirmabunt. Quod si quis miretur à Sanctis omnibus, impios esse omnes iudicandos, videat quid de iusto illo, qui tenera ætate raptus est, scriptura referat: Condemnat autem iustus mortuus viuos impios, profecto quod mortuus facit, melius vitæ immortali redditus faciet. Non ne hoc veritas etiam dicit? Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Nam quod scriptura dicit, eum qui non credit non esse iudicandũ, quia iam sit iudicatus, ostendit infideliũ causam esse perfacilem: Et si omnia iudicaturus est Christus, sed pręcipuè occulta, atq; ipsi propriè nota, cui nulla creatura inuisibilis est. Quare Iudex summus in opera potius, quam in fidem inquiret. Fidei enim professio nota, vita non æquè. Et operum ipsorum intentiones consiliaque intima perscrutabitur, qui est spirituũ ponderator. Ac secundum hos gradus quos dixi, maior minorve ratio iudicij sumitur, quòd ea, quæ magis excutienda sunt, iudicari simpliciter dicantur. Alioqui & de ijs, qui non credunt Euangelio, Petrus Iudicij finẽ fore terribilem docuit. Quanta verò opus sit diligentia Iudicis, in discernendis iniquis operarijs, illa indicant quæ ipsi iactant, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, quibus ipse dicet: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Ergo vt dixi, opera potius quam fides, & ipsorum operum non tam corpus, quam anima idest intentio, potius tunc excutietur. Heu miseros nos, qui quadam externa Christianæ vitæ specie securi sumus, vim eius nullo modo tenentes. Quam multi à se ipsis decepti, tanto suo malo, qui fuerint, docebũtur? At inter omnes qui iudicabuntur, causæ eorum qui præsunt, diligentius pertractabũtur, vt propriè in hos

Aug. in Ps 86.
Greg. 26. mor. cap. 24.
Beda in fer S. Benedicti.
Mag. in 4. di. 47.
Psal. 149.
Sap. 3.
Sap. 4.
Matth. 12.
Ioan. 3.
Heb. 4.
Pro. 16.
1. Petr. 4.
Matth. 7.

Pſal. 81. iudicium ſibi decernat Dominus. Ita legimus: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Et apud Ezechielem: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum. Et gene-

Ezech. 34.
Saſ. 6. raliter in Sapientia dictum eſt: Iudicium duriſſimum his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Itaque quo eſt quiſque inter homines exemptior à Iudice, & ſublimior poteſtate, eo accuratiorem inquiſitionem in ſe, & ſeueriorem debet expectare cenſuram, cum dicat

Eſai. 49. Dominus. Eos qui iudicarunt te ego iudicabo. Ex tota autem impiorum multitudine, tyrannorum præſertim ac principum iniquorum noua & peculiari ratione Antichriſti iudicium, illiuſque ſatellitum, tanquam omnium eminentiſſimam cauſam, ſcriptura commendat.

Apoc. 19. Et vidi, inquit, vnum Angelum ſtantem in Sole, & clamauit voce

Matth. 13. magna dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli (dæmones ij ſunt, qui iuxta Euangelium rapiunt ſemen de via) venite & congregamini ad cænam magnam Dei: vt manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum & ſeruorum & puſillorum & magnorum. Et vidi beſtiam & Reges terræ & exercitus eorum congregatos. Et apprehenſa eſt beſtia & cum ea Pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterē beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulfure. Et cæteri occiſi ſunt,

Eſai. 66. in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius. Quanta ſtrages ſit ea die impiorum futura, Eſaias quoque commemorat. Egredientur, inquit, & videbunt cadauera virorum, qui pręuaricati ſunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quo ſermone aptiſſimè explicatur ſumma impiorum damnatorumque miſe-

Heb. 4. ria, quæ cum immenſa æternaque ſit, nullum tamen Sanctis dolorem, nullam commiſerationem ciebit, ſed voluptatis potius copio-

Matth. 25. ſiſsimæ ſpectaculum dabit. Gladio verò omni ancipiti, acutius, quo cædes tanta edetur, erit ipſum verbum omnipotens, quod diuidet lucem à tenebris, cum illis dicet. Diſcedite à me in ignem æternum. His verò, Venite poſſidete paratum vobis regnum. Atque ibunt quidem impij in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam ęternam. Amen.

FINIS.

ELENCHVS EORVM,
QVAE IN HISCE LIBRIS
DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS
NOTATV DIGNA CONTINENTVR.

A

ABACVC Propheta ab Angelo raptus. libro 4.c.18.
Abominatio desolationis quid sit. lib.1.cap.8.& 12
Abominatio desolationis est Antichristus. lib. 2.c. 12. contradicentibus redarguitur. ibid.
Abraham longanimis in Dei promissis expectandis. lib.1.c.5.
Adam & Eua ex quo peccauerunt morti & ærumnis subiecti fuere.& c. lib.1. cap.15.
Aduẽtus Domini ad iudicium bonis semper expectatus,malis autem improuisus. l. 4.c.4. Candelis accensis & c. & longanimiter expectandus. l. 1. c.3. & 5.Instare iam dicitur in scripturis & quare. l.1. c. 5. An erit media nocte ,an crepusculo.l.4.c.15.An repentinus & c. lib.4.c.1.
Aduentus Domini moram intuentes multi corruerunt. lib.1.c.5.
Aduentus Domini prior dicitur eius Incarnatio & Natiuitas.li.1.c.6.Posterior verò dicitur iudicium particulare,& generale. ibid.
Aetas Mundi vltima est sub Euangelio. lib.1.c.9. An hæc possit durare æque, ac reliquæ eius ætates. ibid.
Africæ multæ gentes nondum acceperãt fidem tempore S.Augustini. li.1.c.17
America quarta pars orbis,est India Occidentalis vel nouus orbis. lib.1.c.17. Nostro æuo reperta. ibidem. Multæ prouinciæ eius nondum repertæ. ibid. & cap.18.
Angeli Messores Dei in die iudicij.lib.4. cap.13.& 14.
Angeli cadauerum pulueres variè dispersos Dei virtute in momento colligent ad resurrectionem. lib.4.c.18. & 21. Eorum ministerium in communi resurrectione quale erit.l.4.c.18.& 22.Ipsi præsidio munient Ecclesiam tempore Antichristi. l. 3. c.2.l.4.c.7. Cantabunt victoriam Domino de cæde Antichristi.

tichristi. li. 3. c.17.
Anima inuisibilis inuisibili iudicio particulari excutietur. l.1.c.8.
Animæ beatæ immortalitas dicitur Resurrectio. lib.1.c.6.
Antichristi aduentus secundum operationem Sathanæ.l.3.c.3.Eius Patria,natalia,educatio &c.lib.2.c.6.Vilissimo genere oriundus.l.2.c.7. Natione Iudæus circumcisus erit ex tribu Dan. l. 2.c. 5. A suis exordijs totus à Diabolo possidebitur. l.2.c. 6. Eius nomina quæ & quot sint. l. 2. c. 3. & 5. Non erit Diabolus neque cum diabolo vna persona, erit homo verus singularis. l.2.c.3.Omnium malorum caput. l.2. c.2. Turpitudine & vitijs plenus. l.2. c.13.Item hypocrisi.li.2.c.20. Superbissimus erit.c.3.& 10. Apostata erit & re fuga.lib.2.c.5. Item idololatra: nam diabolum adorabit sub idolo Maozim. l.2.c.13.
Antichristus se Deum & verum Messiã esse mentietur.l.2.c. 5. & 10. Primũ contra Reges, deinde contra Ecclesiã bella geret. l. 2. c. 8. Persequetur Ecclesiam supra modum.l.2.c.14.Barbaros, Mahumetanos Hæreticos necabit & quare. l. 2. c. 9. Eius regnum amplissimum omnium. cap. 9. Eius regnum & tyrannis erit certissimus nuncius finis mundi. cap. 2. Quandiu durabit. c.7.
Antichristus legem Moysi introducet, & de Christiana aliqua sumet cap. 5. In quo templo Dei sedebit vel quomodo intelligendum. cap. 12. Prædicatores suos mittet per totum orbem potestate diaboli. cap. 16.Peruertet multos largitionibus,& donis. li. 2.c.21. & l. 3. cap. 3. Eius grandi loquentia qualis. l.2.c. 20. Eius miracula & signa quę & qualia.l.3.c.14.Illius crudelitas immanissima, l.2.c.21.
Antichristus vincet Sanctos, quomodo intelligendum.l.3.c.14.Eius prænuncij & membra qui sint. l.2.c. 3. Sessurus in monte Oliueti, & ibi à Christo interficiẽdus. l.3.c.16.& 17.Quomodo iste & eius ministri iudicabuntur, & punientur. l. 3. c. 17. & l.4.c.26. Eius mors non poterit statim per totũ mundum diuulgari. l.4.c.6. Post eius mortem denuò prędicabitur, vt illusi conuertantur ad Deum. l.3.c.6.
Antichristus fuit figuratus in Antiocho & Tyri Principe. l.1.c.13.
Antichristus dicitur etiam omnis qui fidem & charitatem Christi nobis oppugnat. l.1.c.7.
Antiochus figura Antichristi ex vaticinio Danielis. l.1.c.13.l.2.c.15.
Apocrypha & vana multa tractantur de Antichristo quæ sũt reijciẽda. l.2.c.4
Apostolica traditione tenent de illo Patres haud contemnenda. ibidem.
Apostoli Cæsari obedire & pro eo orare iubebant.l.2.c.2. Romano imperio æmuli putabantur. ibid.
Apostoli verbo plura, quam scripto de Antichristo & fine mundi tradiderũt. l.1.c.4. An eorum tempore Euangelium per vniuersum orbem prædicatũ fuerit. l.1.c.16.
Apostoli iudicabuntur & iudicabunt itidem viri Apostolici. l.4.c.26.
Aqua non est maior terra. l.1.c.8.
Aquila in Apocalypsi quis sit. l.2.c.1.
Archangeli vox in die Iudicij qualis erit. l.4.c.17.
Ariana Hæresis quando incepit, & quãtum nocuit. li.1.c.14.l.3.c.4.
Arius & cæteri hæretici fuerunt & sunt Antichristi membra &c. l.2.c.3.

B

Babylone oriundus Antichristus. li. 2.cap.3.
Babylonis excidium etiam de fine mundi intelligendum. l.1.cap.11. Illius Rex Antichristi typus. l.1.c.13.
Begardorum Principis error circa tempus Iudicij. l.2.c.3.
Bella immania Antichristi, quę & prosperè & aduersè aget. l.2.c.8.9.
Bella plura & maiora post Euangelium, in orbe & quare. l.1.c.14.
Bestia & Pseudopropheta qui sint. l.1.c. 15.& li.2.c.1.16.17.
Brachia Antichristi quæ. li.2.c.15.16.
Britanniæ confusiones & hæreses sunt velut vmbræ temporis Antichristi. li.2. cap.15.

C

Cadauera. Vide, Angeli cadauerum.
Calamitates Ecclesiæ, vide Tribulatio.
Celeritas & longitudo operum Dei in tribus maximè apparent. l.4.c.25.
Celeritas Iudicij quanta. c.13.
Chinarum regnis nondum Euangelium promulgatum. l.1.c.17.
Christus Dominus Iudex viuorum, & mortuorum. l.4. varijs in locis. Cum venerit an reperiet aliquos viuos. l.4. c.19. Præliabitur & quibus armis & qua cohortatione ad suos. cap.7. Ipse interficiet Antichristum. lib.3. cap.17. Prædixit apertè de consummatione sæculi & de signis. lib.1. cap.12.
Christi aduentus vide, Aduentus.
Clamor & vox Dei in tuba qualis. lib.4. cap.17.
Clemens Romanus de miraculis Antichristi, & traditione Petri Apostoli. l.2.c.18.
Cęli an sint consummandi; quid senserũt Patres? l.4.c.9.& 10.
Cæli dicuntur regiones aereæ. c.10
Cęlorum substantia perpetua incorruptibilis. ibidem. Non soluentur, post iudicium erunt tranquilli. ibid.
Cælorum motum vanitati subiectum, dixit Apostolus, et quare. l.1.c.15.
Communio frequens Corporis Christi est augmentum charitatis. l.2.c.15.
Conflagratio ignis, vide, Ignis.
Conscientię omnium (quę libri dicuntur) omnibus manifestissimè patebunt. l. 4.cap.13.
Cornelius Iansenius quibus in rebus non probè senserit circa doctrinam iudicij. l.1.c.16. l.3.c.6.8.18. l.4.c.7.
Corpora resurgentium licet nuda erũt tamen honestissima. l.4.c.22
Crudelitas Antichristi magna. l.2.c.21. pro zelo Dei habebitur inter suos. c.20
Crux Domini apparebit in die Iudicij fulgens. l.4.c.16.
Cupiditas largitionũ, vide, Largitiones.

D

Danielis vaticiniũ de Antichristo, etiam de Antichristo intelligendũ est. l.1.c.13. Item multa alia vaticinia eiusdem Prophetę de Antichristo sunt intelligenda. l.2. varijs in locis, et l.3.& l.4.
Dathan & Abiron viui descenderunt ad inferna. l.4.c.22.
Dauid Rex de tribu Iuda. l.2.c.2. Eius Psalmus 71. quomodo intelligendus de Salomone, & de Christo Domino. l.1.c.11. Eius verba, in omnem terram exiuit &c. quomodo intelligenda. cap.16.

Deus

Deus Ecclesiam suam nunquam deseret, licet pati sinat. l. 3. c. 10. Pro temporũ necessitate tribuit ei Sanctos idoneos. c. 4. Ipse nobis vera semper proferens, eadem & vtilia tradit. l. 1. c. 5.
Diabolus vsque ad solium Dei se erigere conatus est. l. 2. c. 10.
Diabolus & Antichristus & Pseudopropheta in suam & hominum perditionẽ operabuntur. lib. 2. c. 17.
Dies Domini magnus valde. li. 4. c. 7.
Dies æternitatis lucidissima. c. 14.
Dies concedentur aliquot ad pœnitentiã post mortem Antichristi. l. 3. 18. & tunc conuertentur multi. li. 4. c. 3. An isti erunt quadraginta quinque dies vsque ad ipsum diem iudicij. l. 4. c. 5.
Dies iudicij, vide Iudicium, Mors.
Dies vnus apud Deum sicut mille anni, et vice versa. li. 1. c. 9.
Diluuium aquarum inopinato venit. li. 4. cap. 3. & 6.
Discessio Romani Imperij an sit expleta. l. 2. c. 2. Hæc an sit intelligenda ab Ecclesia Romana. c. 2.
Discussio, vide, Iudicium.
Dæmones vocãtur aues uolantes. l. 4. c. 26

E

Ecclesia Dei vsque ad Constantinum magnum quanta passa fuit. l. 1. c. 14. deinde internè ab hæreticis & Schismaticis. ibidem. Eius progressus & labores omnes prædicti sunt à Domino. l. 3. c. 4. In principio miraculis abundauit, in nouissimo scripturis potius se muniet. li. 3. c. 3.
Ecclesiæ calamitates paruæ reputantur respectu earum quas patietur tempore Antichristi. li. 2. c. 7. In solitudine diuinitus nutrita erit ad quam se recipiet illo tempore. ibid. licet ab Antichristo superari videbitur non tamen superabitur. l. 3. c. 1. nec illius Ecclesia erit. ibid.
Ecclesia Romana stabit, quandiu Ecclesia Dei in orbe fuerit. l. 2. c. 2.
Ecclesia tempore Antichristi Angelicis præsidijs munietur. l. 3. c. 2. Triumphabit virtute Dei de morte Antichristi. c. 1. Est castrorum acies ordinata. c. 4. Est varijs ornata Sanctis, sicut cælum stellis. c. 4. Ei tribuit Deus Sanctos pro temporum necessitate idoneos. ibidem.
Ecclesiæ ministri, vide, Pontifices.
Editio vulgata S. Scripturæ à Concilio Tridentino approbata, est magni facienda. l. 3. c. 8. & l. 4. c. 19.
Electorum multi instante tribulatione præuẽti sunt morte ne cadant. l. 1. c. 10.
Elementa quatuor purificabuntur, sed nõ peribunt. li. 4. c. 10. & 11.
Elias ignem de cælo descendere fecit. li. 2. c. 18. Raptus fuit à Deo in cælum in curru ignis. l. 3. c. 6. Litteras misit Ioram Regi. l. 3. c. 5. & 7.
Eliæ ante iudicium aduentum vt catholicè tenendum Patres asserunt. l. 3. c. 6. Negantes temerariè errant. c. 7.
Elias & Enoch ad nouissima tempora reseruantur à Deo. c. 6. Nondum mortẽ gustarunt. c. 6. & 8. Sunt illi duo testes Dei in Apocalypsi prædicti. c. 9. Eorũ prædicatio & excellentia. c. 14. Prædicabunt quo tempore Antichristus regnabit. c. 15. Quandiu erunt prædicaturi. l. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. Eorum concertatio cum Antichristo qualis. l. 3. c. 14. Eos vincendos fore ab Antichristo quo modo intelligendum. ibidem. Eorum aduentum aliqui dubitant, errant & non sunt audiendi. l. 3. c. 5. et 6.
Elias Iudæis potissimum fidem Christi annuncia-

nunciabit, licet etiam & cęteris. c.10.
Eliſęus Angelorũ præſidio munitus. c.2.
Enoch, ambulauit cum Deo, & nondum mortuus. l.2.c.7. & l.3.c.9. Ipſius aduentum ante Iudicium ſcriptura tradit apertè. l.3.c.8. Gentibus imprimis fidem Chriſti annunciabit licet etiam & cæteris. c.10.
Eſaię vaticinium de Babylonis excidio & Rege, de fine mundi & de Antichriſto intelligendum. l.1.c.11.& 13.
Euangelicæ legis mutatio non erit vſque ad finem mundi. l.1.c.9.
Euangelij fama tantum non poteſt vocari prædicatio, neque fructum facere. l.1.c.17. Eius prædicatio per totum orbem completa erit certiſſimum ſignum iudicij. c.16. An hæc ſit in toto orbe cõpleta, ſciri non poteſt. l.1.c.18.
Euangelij temporis decurſus quot anni. l.2.c.14. Ab eius prędicatione non ceſſandum quandiu mundus conſiſtit. l.1.c.18.
Euangelium non ſolum erit prędicatum per totum mundum, ſed & fructum faciet. l.1.c.17 An prædicatum fuit per totum orbem tempore Apoſtolorum. c.16. Nondum hucuſque per omnes gentes promulgatum. c.17.
Exercitus Domini ad prælia quales erũt. l.4.c.7.
Experientia ocularis multa docet. c.22.
Ezechielis vaticinium de Pharaonis interitu & de Tyri Principe ad finem mundi & ad Antichriſtum extenditur. l.1.c.3.

F

Fama, vide Euangelij fama.
Fideles Sancti & docti ex aduentu Eliæ & Antichriſti, Iudicium inſtare intelligent, licet ipſum diem ignorabunt. l.4.c.5.
Fideles Chriſti & Sancti viri ad ſolitudinem fugient tempore Antichriſti. l.2. cap.7.
Fidelium multi peruertentur tempore Antichriſti & quare. lib. 2. c.18.20. 21.22.
Fides Chriſti non minus miraculis quam ſcripturis firmata eſt. l.3.c.3.
Fides periclitatur ſi de Iudicij celeritate quid certum definiatur. l.1.c.4. & 5.
Fides quæ & quot nos doceat catholicè tenenda circa Iudicij extremi doctrinam. l.4.c.22.
Filius hominis Chriſtus dominus vt fulgur apparebit ad iudicandum. ibid.
Fr. Franciſci de la Crux hęretici ſuperbia & prauitas. l.2.c.11.
Fructus prędicationis Euangelicę per totum mundum diſperſus erit. l.1.c.17.

G

Generatio hęc non pręteribit donec &c. quomodo intelligendum. l.1. c.9. & l.2.c.3.
Gentes omnes cunctorum ſęculorum congregabuntur ad iudicium. li. 4.cap.8. & 22.
Germanię confuſiones velut typus tẽporis Antichriſti. l.2.c.5.
Gog & Magog quid ſignificant. c.13.
Grandiloquentia Antichriſti quanta. l.2. cap.20.
Gundiſaluus Hiſpanus Hęreſiarcha. cap.12.

H

Hebręi cõputant annos mũdi à principio vſque ad finem. l.1.ca.3.

Qui correpti à Deo statim obliuiscebantur. l.4.c.6.
Hæretici vocantur Antichristi. l.1.c.14.
Vt Ecclesiam opprimere semper contendunt. ibid.
Hæreses innumerabiles hucusq; ab hæreticis inuentæ. ibidem.
Hebdomada Danielis vltima de fine mũdi intelligenda. l.3.c.13.
Hierosolyma destructa à Tito & Vespasiano. l.1.c.16. *Eius excidium prædictum fuit à Domino.* c.12. *Eius templum reædificabitur ab Antichristo.* l.2.c.12.16.
Historia de temporibus nouissimis vtilissima. l.1.c.10.
Homines ante diem Iudicij mortui non experientur signa horribilia. l.1.c.6.
Homines mundani mundana mirantur. cap.15.
Homo visibilis visibili iudicio iudicabitur post resurrectionem. c.8.
Hora nouissima Domini longa valde. c.5.
Hora Mortis, vide Mors.
Hippolyti Martyris verba de signis elementorum & cælorum. l.4.c.8.
Hypocrisis Antichristi quanta. l.2.c.20.

I

Iacob Patriarchæ vaticinium de sceptro Iuda quomodo intelligendũ. lib.2.cap.1.
Iacob prædixit Antichristum ex tribu Dan futurum. l.2.c.3.
Ignis conflagrans ante & post iudicium. l.4.c.11.12. *Consumet omnia.* c.12. et 8. *Purificabit mundum. Purgabit homines electos. Cruciabit impios.* ibid. *Ab elementari sphæra & de terra veniet.* c.12. *Alij contra sentiunt.* ibid. *Non consumet omnes homines, nam viui supererunt multi.* c.21. *Iniquos omnes deuorabit, bonos purgabit non tamen necabit.* c.22. *Ignis ipse purificabitur.* c.12.
Immortalitas animæ beatæ dicitur Resurrectio & quare. l.1.c.6.
Imperium temporale totius orbis obtinebit Antichristus. l.2.c.8.9.
Impij non expectabunt iudicium Dei etiã post mortem Antichristi. l.4.c.4.5
Impiorum condemnatorum summa miseria & strages. c.26.
Incarnatio & natiuitas domini Aduentus eius dicitur. l.1.c.6.
Incendium mundi in iudicio ad instar diluuij Noe erit. l.4.c.12.
S. Inquisitionis tribunal suam sententiam & priuatim reis & publice omnibus intimare solet. l.1.c.8.
Insulæ Salomoniæ vbi sint. c.17.
Interuallum, vide, Dies conce.
S. Ioannes Baptista fuit in Spiritu Eliæ non in persona. l.3.c.7.
S. Ioannes Euangelista an veniet cum Elia & Enoch. l.3.c.9.
Iob & eius tribulatio figura calamitatis Ecclesiæ. l.3.c.1. *Vt timebat diem furoris Domini.* l.4.c.8.
Ioelis vaticinium de Tyro, & Sidone etiam de fine mundi intelligendum. l.1.c.11.
Ioram Rex accepit litteras Eliæ iam rapti. l.3.c.5.7.
Iosaphat quid significet & quare impositum cuidam valli. l.4.c.13. *Ibi erit locus iudicij.* l.3.c.13.22.
Iudaica generatio non extinguetur donec impleantur omnia prædicta à Domino. l.2.c.3. *Hæc licet dispersa sit sine duce &c. non dum tamen extincta est.* ibidem.
Iudæi per totum mundum dispersi audiuerunt

uerunt de Christo & eius Euangelio ante euersionem Hierosolymæ.l.1.c.6 Reseruantur alij in vitam alij in iudicium.l.2.c.5.Sequentur Antichristũ, vt verum Messiam & Deum Saluatorem. l.1.c.5. Multi conuertentur ad Deum in nouissimo tempore vt à Prophetis est prædictum.l.3.c.11.12.Eorum fides & infidelitas à scriptura prædicta quomodo intelligenda. c 12. Eorum incredulitas dicitur pertinax & quare.c.10.Nonnulli ex eis nostro æuo conuertuntur ad Deum.c.12.Eliæ prædicationi adhærent multi eorum. 11.12.

Iudicia Dei timenda & non scrutanda. l.1.c.8.

Iudicij extremi celeritas quanta. l.4.c. 25.8.12.

Iudicij diem appropinquare Scripturæ clamant.l.1.c.11.Multi Patres,qui iã adesse affirmarunt quomodo intelligendi. c.4. Breui esse venturum dixit Dominus & quare.c.7.Curiosè inquirere periculosum. Cap.3. Illum numeris assignare conati sunt aliqui & erraverunt.ibid. Illius diei scientia periculosa,ignorantia tuta.c.7.Illum tanquam certum prædicare temerariũ est. c. 5. Aut statim esse venturum pro certo definire quæ & quanta damna afferat. c.4.Illum sibi imminere vnusquisque cogitare debet. c.7.

Iudicij dies magnus & terribilis.l.4.Hominibus & Angelis absconditus. l.1. c.2.& 3.Bonis erit gaudio, malis terrori.l.2.c.1. An veniet repentinus an formidatus an vtroque modo l. 4,c.1. 3.Quid sentiat D. Augustinus de hac re.c.2.Scripturæ loca pro vtraque parte citata conciliantur. c.4.

Iudicij dies, & mortis nostræ dies incerti & quare. l.1.c.4.

Iudicij extremi dies & mortis nostræ dies sunt intelligendi quando de aduentu Domini monemur.c.6. Sunt pariter incerti & formidati. l.4.c.5.

Iudicij extremi dici signa vltima duplici modo. ibid.

Iudicij extremi apparatus qualis c.7. locus in valle Iosaphat. c.13.

Iudicij extremi oracula & ad omnes mortales & ad vnumquemque nostrum spectant. l.1.c.6.

Iudicium Christi Domini, vnicuique nostrum propinquum est propter mortis diem. ibid.

Iudicium de singulis actis singulorum omnibus & singulis manifestum erit. l.4.c.22.

Iudicium extremum an voce proferendũ an cordibus efficiendum.c.25.Quomodo & qua hora diei fiet,et quanto temporis spatio.l.4.c.12. 23.25.15.

Iudicium vniuersale præter particulare quare fuit constitutum.l.1.c.8. De illo vniuersali tractans Scriptura de particulari etiam vult intelligi.c.6.Vtrũque causa & sententia idem sunt licet tempore differant. ibidem. Vtrumque certissimum quidem,sed dies vtriusq; incertus & occultus. cap.6.

Iudicium singulare vnicuique hominum statim post mortem. l.1.c.6.8. Etiam ijs qui in aera rapientur in die iudicij. l.4.c.21.

Iulianus Apostata templum Salomonis reædificare conatus fuit. l.2.c.12.

Iustitiæ corona & ex gratia & ex libero arbitrio efficitur. l.4.c.23.

Iusti videntes Crucem gaudebunt,iniusti plangent. c.16.

Iustis mors semper prouisa iniustis improuisa. c.4.

Iustorum congregatio sub vno Rege quã fælicissima. l.4.c.14.

L

Lactantij Firmiani sentẽtia de signis elementorum. l.4.c.8.
Largitiones Antichristi quæ, & quantæ erunt.l.2.c.21. Et multi fideles ijs pervertentur. l.3.c.3.
Lazarum Christus clamore suscitauit. li.1.c.17. Saulumque similiter vocauit. ibidem.
Lex quæcumque secreti ex die Iudicij abolenda in æternum & quare. libr.4. cap.24.
Libido Antichristi supra modum turpissima. l.2.c.13.
Libri qui in iudicio aperientur quales. l.4.c.13.
Lyranus & alij malè dubitant de vecordia malorum post Antichristum futuram. l.4.c.6.
Locus Iudicij erit in valle Iosaphat.c.13
Locus iustorum in die Iudicij vbi erit: item impiorum. c.12.
Locus sanctus vbi & qualis. l.1.c.12.
Longum nostrum & citum Dei idem sunt. l.1.c.5.
Luna cruento colore inficietur ad diem iudicij. l.4.c.2.7.
Lutherus Antichristi prænuncius. lib.2. cap.3.

M

Magi, & Strygæ mirabilia facere apparent & vnde.l.2.c.18. Magica ars. ibid.
Magistratus sententiam damnatorum priuatim & publicè intimare solent. l.1. cap.8.
Malachiæ vaticinium de aduentu Eliæ explicatur, & testimonium Domini. l.3.c.7.
Mandata Dei omnia excutientur in iudicio. l.4 c.2.
Maozim idolum ab Antichristo adorabitur. l.2.c.13
Marannon fluuius maximus. l.1.c.17.
Maria & flumina excandescent ante iudicium. l.4.c.8.
Martyriũ & glorificatio Eliæ & Enoch sub Antichristo. l.3.c.14.15
Media nocte, vide, Iudicium extremum.
Medicus peritus ex longo interuallo solet morbi vim, & mortis signa præuidere. l.1.c.15.l.4.c.5.
Memoria nouissimorum vtilissima.lib.1. c.10.l.2.c.1.
Michael Archangelus & eius præsidium. l.3.c.2.
Mille annos totum decursum Euangelici temporis esse. l.2.c.14.
Mille trecenti triginta quinque dies à cessatione iugis sacrificij vsque ad finẽ mundi. l.4.c.5.
Miracula à fidelibus Dei facta nũquam in testimonium mendacij exhibita. li.2.cap.19.
Miracula Antichristi mendacia, & diuersa,& plurima.l.2.c.18.19.Erunt mendacia & falsa duplici modo.c.19.
Miracula Antichristi licet mendacia, sed stupenda: signa Eliæ & Enoch eis inferiora apparebunt. l.3.c.14.
Misericordia & Eleemosyna magni pretij apud Deum. l.4.c.25.
Modicum,quot annos comprehendat, apud Aggæum.l.1.c.3.vide,Propè.
Monachus Peruens.hæreticus. l.2.c.11.
Mons Oliueti, & eius situs. l.3.c.16.l.4. c.14.*Diuidetur in quatuor partes.ibi.*
Mors certissima eius hora incertissima. cap.3.
Mors repentina nulla iustis,& nulla prouisa impijs. l.4.c.4.

Morte præoccupati antequam finem mundi horribilem experiamur misericordia Dei est. l.1.c.10.
Mortem & ipse Dominus & eius mater gustarunt.l.4.c.21. Nullus ergo hominum effugiet eam neq; effugit. ibid.
Mortis dies non longè abest à nobis l.1. c.16. Est nobis mundi finis.c.7. Erit repentinus & formidatus,et expectatus l.4.c.3. Eius signa horribilia. ibidem.
Mortui resurgent ad clangorem tubæ. li.2.c.1.& l.4.c.17.
Motus omnis cœlorum, & vitalis motus an cessabunt,in die iudicij. l.4.c.21.
Moyses non veniet ante iudicium cum Elia.l.3.c.6.Mortuus fuit,ibid.Eius signa vera & quomodo differebant à signis magicorum. l.2.c.19.
Mundi morbus,interitus, & resurrectio. l.1.c.15.
Mundi ætas vltima et senectus in tempore Euangelij.l.1.c.9.Eius mala et signa quare Dominus dilucidè prædixit. l.1.c.15.
Mundus ægrotat et quasi properat ad finem. ibid.
Mundus impius victoriam contra sanctos tribuet Antichristo mortuo. li.3. cap.18.
Mundus tunc nobis finitur,cum vita finitur. l.1.c.7.

N

Natalia & Patria Antichristi. lib.1.c.6.
Natiuitas vide Incarnatio.
Nero Antichristi fuit membrum. lib.2. cap.3.13.
Noe ante diluuium monuit homines: sed ipsi contumaces non credebãt.l.4.c.6.
Nouissimorum temporũ calamitates quo modo sint effugiendæ.l.1.c.10.Eorum historia et memoria vtilissima. l.1.c.8.10 et l.2.c.1.
Nouus orbis,vide,America.
Numerus annorum mundi,vide,Sex mille,et mille.

O

Obliuio hominum quanta. l.4. c.6. Volucribus comparantur. ibid.
Oceani profunditatem solus Deus metiri potest. l.1.c.18.
Omnia omnium omnibus communia erũt in cœlis. l.4.c.24.
Opera Misericordiæ peculiariter inquirentur in die iudicij. l.4.c.25.
Opera omnia bona et mala,interna et externa manifestabuntur. l.4.c.25
Opera potius quam fides inquirentur, et quare. l.4.c.24.
Ordo rerum qui erit in die iudicij sciri non potest,conijci aliquo modo potest. l.4.cap.22.
Orsua Cantaber dux expeditionis in Marannon fluuio. l.1.c.17.

P

Poenitentiam dare quid sit. l.3.c.8.
Palestinæ regione vbi Dominus operatus est redemptionem erit locus iudicij. l.4.c.3.
Paradisus vbi sit nemo scire potest. lib.1.cap.8.
Pastorum malorum superbia, atque nequitia describitur. l.1.c.5.
Pastores S.Ecclesiæ,et eius ministri magna afficientur ignominia tẽpore Antichristi. l.2.c.12.
Pater,Filius,et Spiritus sanctus operantur nobis in vitam æternam. l.2.c.17.
Patres vno ore tradunt omnes,de Eliæ et Enoch aduentu,et qui dubitant errãt. l.3.c.5.7.

Patrum ſententiæ de Iudicio appropinquante quomodo accipiendæ. l.1.c.2.
Pauli Apoſtoli verba de Antichriſto explicantur & quare de illo ipſe Apoſtolus, & cæteri Apoſtoli obſcurè locuti fuerint. l.2.c.2
Paulus Apoſtolus ab ipſo Domino clamore vocatus & perterritus. lib.3.c.17. l.4.c.17.
Paytiti prouincia opulentiſſima. l.2.c.17
Peccata occultiſſima etiam iuſtorum omnibus erunt manifeſta. l.4.c.24.
Peccata remiſſa charitate Chriſti delentur. ibid.
Peccatorum manifeſtatione iuſti lætabũtur, impij confundentur. ibidem.
Petri Apoſtoli verba de cęlorum, ideſt, de aeris purificatione explicantur. li. 4.cap.10.
Perſecutio Antichriſti contra Eccleſiã ſupra modum immaniſſima. l.2.c.14.
Pharaonis cordis durities. l 4.c.6.
Pharaonis interitus de fine mundi intelligendus. l.1.c.13.
Philoſophi mundum eſſe æternum dixerunt. l.1.c.15.
Pigri, vide, Serui.
Pilatus timore Cæſaris Chriſtum Iudęis crucifigendum tradidit. l.2.c.2.
Platonis ſententia de natura cęlorum explicatur. l.4.c.9.
Polus arcticus, & antarcticus & regiones quæ ſub eis habitantur. l.1.c.8.
Pontificum dignitas magna ignominia afficietur tempore Antichriſti. lib.2. cap.12.
Prædeſtinatio æterna dicitur liber vitæ. l.4.c.23.
Prædicatores Antichriſti qui & quales. l.1.c.16.17.18.
Prædicatores catholici, quid prædicare debent de manifeſtatione peccatorum & bonorum operum. l.4.c.22.
Pręſulum Magiſtratuũ Prefectorũ &c. iudicium quam ſtrictum erit. c.26.
Prodigia & miracula Antichriſti. lib.1. cap.18.
Prodigia, vide, Signa.
Promontorium Mendocinum. l.1.c.7.
Promulgatio Euangelij nondum vbique gentium facta. l.1.c.17.
Propè, apud Eſaiam quot annos comprehendat. c.5.
Prophetarum mos ſub eodem vaticinio peculiaria & generalia vaticinandi. l.1.c.11.
Prophetarum vaticinia de Chriſto Domino prędicta omnia ad ſe pertinere mentietur Antichriſtus. l.2.c.10.
Prophetas poſt mortem ad res humanas redüſſe nulla ætas vidit. l.3.c.5.
Pſeudochriſti et Pſeudoprophetę qui ſint l.2.c.1.& 16.
Pſeudopropheta maior Antichriſti, & eius maximus Prędicator & Pontifex erit. l.2.c.17.
Pſeudoprophetæ Antichriſti miracula facient, & qualia. l.2.c.18.

R

Raptus eorum quos Chriſtus inueniet viuos qualis erit. l.4.c.20.
Regeneratio dicitur immortalitas ſanctarum animarum. l.1.c.6.
Reges quam ſtrictè iudicabũtur. l.4.c.26
Reges qui ſe deos eſſe iactarunt. l.2.c.10.
Regnum Antichriſti & tempus illius definitum poſt ſubiugatum orbem incipiet. l.2.c.8. Quandiu durabit. c.6.
Regula ad intelligendas ſcripturas neceſſaria. l.1.c.11.
Regula de genere & ſpecie ad intelligendam ſcripturam quę ſit. l.1.c.11.

Resurgent omnes mortui, & illi qui in aera rapientur, morientur etiam, & resurgent. l.4.c.21.
Resurrectio generalis mortuorum. l.4.c.18. *erit cum Christus ad iudicandum venerit.* c.22. *Virtute diuina fiet.* c.18. *Vocatur regeneratio & quare.* li.1. cap.8. *Angelorum ministerio fiet resurrectio præcipuè iustorum.* l.4.c.18. *Et iniustorum resurrectio quo ministerio fiet?* ibidem.
Resurrectio multorum in die Resurrectionis Domini facta fuit qui corpore & anima gaudent in cælis. l.4.c.21.
Resurrectionis modus duplex ex Epiphanio. c.19.
Resurrectio prima & secunda quid sit. l.1.c.6.
Resurrectio sumitur pro immortalitate animæ & pro resurrectione corporis. ibidem.
Romana Ecclesia semper duratura. li.2. cap.2.
Romani imperij occasus, & discessio an sit iam expleta. c.2.
Romano imperio tanquam æmuli incusabantur Apostoli. ibid. *Eo prorsus extincto succedet imperium Antichristi.* ibidem. *Nondum extinctum adhuc durat.* l.2.c.29.
Romanum imperium in decem Reges diuidendum fore, quomodo intelligitur. l.2.c.9.

S

Sacerdotium magno opprobrio erit tempore Antichristi. l.2.c.14.
Sacramenta Christi, & Sacramentalia, summo contemptui erunt ab Antichristo habita. l.2.c.15.
Sacrificium iuge à Daniele prædictum est Sacrificium Missæ: contrarium dicentes falluntur. l.2.c.15. *Istud auferet Antichristus ab Ecclesia Dei.* l.2. cap.6. & 15.
Samuel per interpellationem Pythonissæ apparuit Sauli. l.3.c.5.
Sancti ob miseriam & vindictam iniquorum lætabuntur. l.4.c.26. *Separabuntur ab impijs in aera ministerio Angelorum.* c.22. *Iudicabunt impios.* c.26. *Vocantur aquilæ.* c.13.
Sancti Patres signa & portenta suorum temporum annotabant. l.1.c.14.
Sancti qui in nouissimis temporibus florebunt erunt similes Apostolis, lib.1.c.10. l.3.c.4. *cum Sathana soluto & cũ eius filio Antichristo certabunt.* l.3.c.4. *Eos ab Antichristo vincendos fore quomodo intelligendum.* l.2.c.19.20.
Sanctimonia ficta Antichristi. l.2.c.19.
Sathanas licet Ecclesiam Dei millies torserit, nunquam tamen vincet l.3.c.1. *mille annis carcere ligatus erit.* lib.2. cap.14.
Sathanas quare soluetur ad finem mundi. l.3.c.1. & l.2.c.14.
Saul licet metu sæpe correptus, sed nunquam emendatus. l.4.c.6.
Saulus, vide, Paulus.
Sceptrum Iudæ quomodo durauerit vsq; ad Christum Dominum. l.2.c.2.
Scholastici Patres & Doctores confirmant Patrum dicta de aduentu Eliæ, & Enoch. l.3.c.6.
Scriptura. ſ. *solet sub eodem sermone et particulares & vniuersales res comprehendere.* l.1.c.11. *Eius auctoritas & securitas maxima.* l.3.c.4. *Eius auctoritas armabit milites Dei contra hostes tempore Antichristi.* l.1.c.10. *Eius robur & munimen maximũ contra Antichristum.* l.3.c.3.

Senectus mundi est hæc ętas Euangelij. l.1.c.9.
Senectus sæpe tantum temporis comprehendit quantum reliquę ætates. ibid.
Securitas falsa è conscientijs deponenda. l.2.c.1.
Sententia Christi vltima an voce erit proferenda. l.4.c.25.
Sermonis Domini in monte Oliueti habiti scopus est de totius mundi excidio intelligendus.l.1.c.12. Non tamen agit solùm de temporibus vltimis. cap.14.
Seruus piger moram Dominici aduentus incusans vt perijt. l.1.c.16.
Sex mille anni,vide,Hebræi.
Signa quatuor à Domino prędicta longe antecedunt finem mundi. l.2.c.14. Quare vocantur signa aduentus Domini cum sint diu nota mundo, & experta. l. 1. c. 18. Primum signum de Ecclesię persecutione.l.2.c.14. Secundum, de praua doctrina hęreticorum: ibidem. Tertium de bellis et pressuris. ibidem. Quartum de cęlorum & elementorum conturbatione. ibid.
Signa cælorum & elementorum terribilia.l.4.c.2.7.9.Et hęc iam imminente Iudicio. ibid.
Signa horribilia non deerunt nobis in die mortis nostrę. l.1.c.7.
Signa mirabilia quantę vis ad persuadendum. l.2.c.18.
Signa omnia Antichristi,vide,Miracula
Signa tempus Antichristi prędecentia terribilia erunt, sed sequentia terribilissima. l.2.c.21
Signa vltima Iudicij duplici modo.lib.4. cap.5.
Signorum vltimum erit conflagratio ignis. l.4.c.22
Signum filij hominis apparebit, hoc est, Sancta Crux. l.4.c.6.22.
Simon Magus se Deum esse prædicabat. l.2.c.12.
Sol obscurabitur ante aduentum Domini.l.4.cap.2.7. Verè deficiet lux eius. cap.7.
Spatium temporis quo Iudicium fiet.l.4. cap.22.
Spiritus Domini in Scripturis vno verbo iungit semotissima & variè discrepantia. l.1.c.11.
Spiritus est S. Scripturæ litera & sensus. l.1.c.12.
Stellę obscurabuntur, & cadere apparebunt. l.4.c.7.
Superbia quanta & quam innumera mala pariat in homine. l.2.c.10.11.12.
Superstites viui aliqui erunt cum Christus aduenerit.l.4.c.20.Isti capientur in aera,& in ipso raptu morientur & resurgent. c.21.22.An hi erunt ex Iustis tantum an etiam ex iniquis.c.19. Multi affirmant ex vtroque genere fore. c.20.
Sybilla prędixit de rebus omnium omnibus manifestandis in Iudicio. lib.4.c. 22.Item de signis cælorum ante iudicium.c.7.Item de cōflagratione ignis. c. 8. Et quod iudicium fiet media nocte. c.15.

T

TEmplum Hierosolymæ reædificabitur ab Antichristo. l.2.c.1.12.li. 3.c.16.
Templum in quo sessurus est Antichristus de quo templo intelligitur. lib. 2. cap.12.
Tempus certum diei Iudicij quidam audent prædicare. l.1.c.3.
Tempus regni Antichristi quare sit à

Deo tam ſpecialiter computatum. l.2. cap.8.
Terræmotus magni ante diem Iudicij. li. 4.c.8.
Teſtamentum vetus, & nouum quã mirè ſe connectunt. l.3.c.3.
Teſtes illi duo in Apocalypſi prædicti ſunt Elias, & Enoch. l.3.c.9. Quidam aſſerunt eſſe Chriſtum, & Ioannẽ Baptiſtam, ſed delirant. ibid.
Teſti fidei digno nihil detrahendum. l.4. cap.22.
Theſſalonicenſes de certitudine diei iudicij aſſerentes ab Apoſtolo reprehenduntur. l.1.c.3.
Tribulatio maxima Eccleſiæ Dei propter miracula Antichriſti etiam in ſalutem hominum facta. l.2.c.18.
Tribulatio ſub Antichriſto futura omnium tribulationum maxima. l.1.c.1. 8.22. & l.4.c.7.
Tuba nouiſſima quę erit. l.4.c.19.
Tuba ſonuit in Legis promulgatione. ibi.
Tyranni & iniqui Principes quomodo iudicabuntur. l.4.c.26
Tyrannis atrociſſima Antichriſti quam diu duratura. l.2.c.7.
Tyri Princeps figura Antichriſti. l.1.c.3

V

VAE væ væ triplex quid ſignificat. l.2.c.1.
Ventorum & aeris tempeſtas, & peſtis ante iudicium. l.4.c.8.
Verba Domini de fine mundi, & ad decurſum Eccleſiæ, & ad finem ſæculi pertinent. l.1.c.14.
Verba Domini in monte Oliueti habita an ſint intelligenda de Hieroſolymæ excidio, an etiam de fine mundi. lib.1. cap.2.
Verba otioſa iudicabuntur diſtrictè. li.4. cap.23.
Verborum Dei ſenſus & littera Spiritus eſt. l.1.c.12.
Verbo Dei nihil potentius. l.1.c.10.
Veritas eſt principium immobile Sanctę Scripturæ. l.4.c.1.
Vita ęterna animæ beatę reſurrectio & regeneratio dicitur. l.1.c.6.
Vitia peſſima Antichriſti virtutum nomine prædicabuntur ab impijs. l.2.c.20.
Viui an ſupereunt aliqui vt verificetur illud iudicare viuos & mortuos. lib.4. cap.19. Multi affirmant & probare videntur. c.20. vide, Superſtites &c.
Viuos & mortuos iudicabit Chriſtus Dominus quomodo intelligendum. l.4.c. 20.21.
Volucres humanæ obliuioni comparantur. l.4.c.6.
Vniuerſus orbis, aliquando ſumitur in ſcriptura pro ea parte mundi hominibus nota. l.1.c.16.

Z

ZAchariæ illuſtre vaticinium de die Iudicij explicatur. l.1.c.14.

FINIS.

SACRAE SCRIPTVRAE LOCA QVAE IN HISCE LIBRIS CITANTVR, ET PARTIM EXPLICANTVR.

Geneſis.

1. EXIT QVE Deus fiat lux & facta eſt lux. Lib.4.cap.17.
2. In quocumque enim die ex eo comederis morte morieris.lib.1. cap.15.
3. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt &c. lib.3.c.6.
5. Et factum eſt omne tempus quod vixit Adam anni nongenti triginta. l.1.c.15.
5. Et ambulauit Enoch cum Deo. & infra. Ambulauitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. l.3.c.6.8.
7. Cumque tranſiſſent ſeptem dies aquæ diluuij inundauerunt ſuper terrã. l.4.c.2.
7. Septimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ. l.4.c.12.
9. Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur & ignem.l.4.c.2
41. Et in vniuerſo orbe fames præualuit. l.1.c.16.
49. Non auferetur ſceptrum de Iuda,& dux de fœmore eius donec veniat qui mittendus eſt. l.2.c.2.
49. Fiat Dan coluber in via,ceraſtes in ſemita,mordens vngulas &c. l.2.c.5.

Exodi.

3. Dominus Deus patrum veſtrorum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos. l.1.c.6.
7. Vocauit autem Pharao Sapientes,& maleficos, & fecerunt etiam ipſi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam ſimiliter. l.2.c.19.
7. Feceruntque ſimiliter malefici Aegyptiorum incantationibus ſuis. l.3.c.14.
9. Per totum caput. Et. 10. per totum caput. l.4 c.6.
10. Nemo vidit fratrem ſuum nec mouit ſe de loco in quo erat: vbicunque autem habitabat Iſrael lux erat. l.4.c.22.
12. Nec os illius confringetis. l.1.c.13.
15. Equum & aſcenſorem proiecit in mare. l.4.c.15.
15. Obriguerunt omnes habitatores Chanaan. l.4.c.15.

Clan-

19. *Clangorque buccinæ vehementius obstrepebat.* l.4.c.17.
19. *Et sonitus tubæ paulatim crescebat in maius & prolius tendebatur.* ibid.
23. *Nec accipies munera quę etiam excęcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.* l.2.c.21.

Numeri.

2. *Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan.* l.2.c.5.
16. *Dirupta est terra sub pedibus eorum,& aperiens os suum deuorauit illos, cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum,descēderuntq; viui in infernum operti humo.* l.4.c.19.

Deuteronomij.

4. *Postquam te inuenerint omnia quæ prędicta sunt nouissimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum & audies vocem eius.* l.3.c.11.12.
4. *Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te,nec omnino delebit,neque obliuiscetur pacti in quo iurauit patribus tuis.* l.2.c.5.
4. *Vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis.* l.4.c.17.
11. *Et Dathan & Abyron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben quos aperto ore terra absorbuit &c.* l.4.c.19.
32. *Dei perfecta sunt opera.* l.1.c.6.
34. *Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab iubente Domino & sepeliuit eum in valle terræ Moab, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.* l.3.c.6.

Iosue.

1. *Non dimittam,neque derelinquam te.* l.3.c.1.

Iudicum.

4. *Qui soporem morti socians defecit,& mortuus est.* l.4.c.3.

1. Regum.

3. *Ecce ego.* l.4.c.18.
24. *Et leuauit Saul vocem suam & fleuit, dixitque ad Dauid iustior tu es quam ego.* l.4.c.6.
26. *Et ait Saul. Peccaui,reuertere fili mi Dauid.* ibidem.
28. *Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me vt suscitarer.* l.3.c.5.

2. Regum.

7. *Cumque completi fuerint dies tui &c.vsque ad,erit mihi in filium.* l.1.c.11.

4. Regum.

1. *Si homo Dei sum descendat ignis de cęlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo & deuorauit eum,&c.* l.2.c.18.
2. *Et ascendit Elias per turbinem in cœlum.* l.3.c.6.7.
6. *Noli timere:plus enim nobiscum sunt,quam cum illis.* l.3.c.2.

2. Paralipom.

19. *Sed bona opera inuenta sunt in te.&c. & infra. constituitque iudices in cunctis ciuitatibus Iuda.&c.* l.4.c.3.
21. *Allatæ sunt autem ei litterę ab Elia propheta,in quibus &c.* l.3.c.5.7.

26. *Eleuatum est cor eius in interitum suum & neglexit Dominum Deum suum. l.2.cap.10.*

Tobiæ.

4. *Quoniam eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. l.4.c.25.*

Esther.

9. *Isti sunt dies quos nulla vnquam delebit obliuio, & per singulas nationes cuncte in toto orbe celebrabunt. l.2.c.16.*

13. *Et vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem. & infra. Indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum. ibidem.*

Iob.

1. *Affuit Satan inter eos. Cui dixit Deus. Vnde venis? &c. vsque ad finem capitis. &c. etiam vsque ad finem. l.3.c.1.*

18. *Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. l.3.c.17.*

18. *In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. l.2.c.14.*

21. *Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. l.4.c.4.*

26. *Spiritus eius ornauit cœlos. l.3.c.4.*

26. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? l.4.c.17.*

31. *Appendat me in statera iusta. l.4.c.24.*

31. *Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæsierit quid respondebo illi? l.4.c.8.*

31. *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. ibidem.*

31. *Quis mihi tribuat auditorem vt desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui indicat. &c. vsque ad. Principi offeram illū. l.4.c.23.*

40. *Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet. &c. & infra. Stringit caudam suam quasi cedrum. l.2.c.3.*

41. *Cum sublatus fuerit timebunt angeli, & territi purgabuntur. l.4.c.21.*

41. *Non est super terram potestas quæ comparetur ei. l.2.c.14.*

Libri Psalmorum.

1. *Ideo non resurgunt impij in iudicio. l.4.c.18.*

2. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania &c. l.1.c.13.*

2. *Dominus dixit ad me. Filius meus es tu. Ego hodie genui te. ibidem.*

2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam &c. l.1.c.17.*

9. *Cognoscetur dominus iudicia faciens. l.1.c.8.*

9. *Insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua. l.2.c.3.*

21. *Deus Deus meus respice in me quare me dereliquisti. l.2.c.20.*

21. *Reminiscentur & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ & adorabunt in conspectu eius omnes patriæ gentium. l.1.c.17.*

24. *Vniuersæ viæ tuæ misericordia & veritas. l.1.c.5.*

31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates &c. Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum &c. l.4.c.24.*

47. *Sicut audiuimus sic vidimus in Ciuitate Domini virtutum. l.4.c.22.*

Deus

49. *Deus manifestè veniet Deus noster & non silebit. Ignis in conspectu eius exardescet & in circuitu eius tempestas valida.* l.4.c.11.
49. *Existimasti iniquè quod ero tui similis.* l.4.24.
50. *Vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas &c.* l.1.c.8.
54. *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.* l.4.c.19.
68. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum &c.* l.3.c.10.
71. *Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione, & generationem.* l.1.c.11.l.4.c.10.
71. *Et dominabitur à mari vsque ad mare &c. Benedicentur in ipso omnes tribus terræ. Et replebitur maiestate eius omnis terra.* l.1.c.11.
74. *Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo.* l.4.c.24.
75. *Terra tremuit & quieuit cum exurgeret ad iudicandum Deus.* l.4.c.14.
76. *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, commota est, & contremuit terra.* lib.4.c.14.
77. *Attendite populè meus &c. per totum varijs in locis.* l.4.c.6.
78. *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt &c.* l.2.c.22.
79. *Exterminauit eam aper de Silua.* l.2.c.3.
81. *Deus stetit in Synagoga Deorum in medio autem Deos iudicat.* l.4.c.16.
88. *Tu verò repulisti, & despexisti, distulisti Christum tuum. &c.* l.3.c.14.
88. *Quis est homo qui viuit & non videbit mortem?* l.4.c.21.
89. *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt.* l.1. cap.5.
96. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius.* l.4.c.8.11.
96. *Commota est terra, montes sicut cera fluxerunt à facie Domini.* l.4.c.8.12.
96. *Adorate eum omnes angeli, audiuit & lætata est Sion.* l.1.c.6.
101. *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.* l.2.c.15.
101. *Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.* l.4.c.9.
102. *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* l.4 c.24.
102. *Benedicite Domino omnes angeli eius potentes virtute facientes verbum illius.* l.4.c.7.
103. *Abyssus sicut vestimentum amictus eius.* l.1.c.18.
105. *Aperta est terra & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Abyron.* l.4.c.19.
107. *Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.* l.4.c.16.
117. *Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo.* l.3.c.1.
118. 11. *In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi.* l.3.c.30.
118. 160. *Principium verborum tuorum veritas.* l.1.c.5.l.4.c.1.
144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & Sanctus in omnibus operibus suis.* l.1.c.5.
148. *Quia ipse dixit & facta sunt.* l.4.c.25.
148. *Statuit ea in æternum & in sæculum sæculi.* l.4.10.
149. *Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* l.4.c.26.

149. *Vt faciant in eis iudicium conſcriptum &c.* l.1.c.8.

Prouerbiorum.

1. *Fruſtra enim iacitur rete ante oculos pennatorum.* l.3.c.3.
1. *Ego quoque in interitu veſtro ridebo.& c.vſque ad,anguſtia.* l.4.c.3.4.
8. *Per me reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt.* l.2.c.6.
11. *Vbi enim humilitas ibi Sapientia.* l.2.c.11.
16. *Spirituum ponderator eſt Dominus.* l.4.c.26.
29. *Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus.* l.4.c.4.
30. *Omnis Sermo Dei ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe.* l.3.c.3.

Eccleſiaſtis.

1. *Terra autem in æternum ſtat.* l.4.c.10.
8. *Sunt impij qui ita ſecuri ſunt,quaſi iuſtorum facta habeant.* l.2.c.1.
9. *Neſcit homo finem ſuum.Sed ſicut piſces capiuntur hamo,& ſicut aues laqueo comprehenduntur,ſic capiuntur.&c.* l.4.c.3.7.
9. *Omnia in futurum ſeruantur incerta,eo quod omnia æquè eueniant bono & malo,iuſto & impio.* l.1.c.8.
12. *Memento creatoris tui in diebus &c.vſque ad,viri fortiſſimi.* l.1.c.7.
12. *Quando nutabunt viri fortiſſimi.&c. vſque ad,formidabunt in via.* l.4.c.3.
12. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium &c.* l.4.c.25.
12. *Deum time,& mandata eius cuſtodi.Hoc eſt omnis homo.* l.1.8.

Canticorum.

5. *Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum quę lacte ſunt lotæ,& reſident iuxta fluenta pleniſſima.* l.3.c.3.
6. *Vt caſtrorum acies ordinata.* l.3.c.4.

Sapientiæ.

3. *Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillæ &c.in perpetuum.* l.4.c.26.
4. *Iuſtus autem ſi morte prȩoccupatus fuerit in refrigerio erit.* l.4.c.4.
4. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius.* l.1.c.10.
4. *Condemnat autem iuſtus mortuus viuos impios.* l.4.c.26.
5. *Stabunt iuſti in magna conſtantia &c. Videntes autem turbabuntur timore horribili &c.vſque ad. Sors illorum.* l.4.15.22.
5. *Ergo errauimus à via veritatis,& Sol Iuſtitiæ non eſt ortus nobis.* c.16.
5. *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contrà inſenſatos.* l.4.c.1.2.7.
5. *Pugnabit &c. ibunt directæ emiſſiones fulgurum.&c.* l.4.c.8.
5. *Accipiet armaturam zelus illius,induet pro thorace Iuſtitiam. &c.* c.7.
5. *Cum acuerit diram in lanceam,& ſupra,ſumet ſcutum &c.* c.14.
5. *Excandeſcet in illos aqua maris &c. Iniquitatis illorum.* l.4.c.8.
6. *Iudicium duriſſimum in iis qui præſunt fiet.* l.4.c.26
7. *Spiritus Dei omnia penetrat omnia proſpicit.* l.1.c.5.

Quis

9. *Quis hominum poterit ſcire conſilium Dei. & c.* *l.3.c.6.*
17. *Dum enim perſuaſum habent iniqui & c.per totum caput.* *l.4.22.*
18. *Sanctis autem tuis maxima erat lux & c.per totum caput.* *l.4.22.*

Eccleſiaſtici.

18. *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul.* *l.4.c.25.*
24. *Gyrum cæli circuiui ſola & profundum abyſſi penetraui & in fluctibus maris ambulaui & in omni terra ſteti.* *l.1.c.18.*
39. *Spiritus Domini à ſæculo in ſæculum reſpicit.* *l.1.c.5.*
44. *Enoch placuit Deo & tranſlatus eſt in paradiſum vt det gentibus pœnitentiam.* *l.3.c.8.10.*
46. *Et poſt hoc dormiuit & notum fecit regi & oſtendit illi finem & c.* *l.3.c.5.*
48. *Qui inſcriptus eſt in iudicijs temporum lenire iracundiam & c. & infrà. Qui raptus eſt in turbine ignis.* *l.3.c.7.11.*

Eſaiæ.

2. *Introibunt in ſpeluncas petrarum,& in voragines terræ & c.* *l.4.c.1.*
4. *Vt deficientibus pane & aqua corruat vnuſquiſque in fratrem ſuum, & contabeſcat in iniquitatibus ſuis.* *l.2.c.15.*
9. *Primo tẽpore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nephthalin,& cætera, vſq; ad: Lux orta eſt eis.* *l.1.c.13.*
9. *Qui dicebas in corde tuo in cęlum conſcendam ſuper aſtra Dei exaltabo ſedem meam.& c.* *l.2.c.10.*
11. *Et Spiritu labiorum ſuorum interficiet impium.* *l.3.c.17.*
13. *Onus Babylonis quod vidit Eſaias filius Amos.& c.* *l.1.c.11.*
13. *Vlulate quia prope eſt dies Domini.* *l.1.c.1.*
13. *Dominus exercituum præcepit militię belli & c.* *l.4.c.7.*
13. *Propter hoc omnes manus diſſoluentur & c.* *l.4 c.1.2.8.*
13. *Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus & c. vſque ad: Super orbis mala.* *l.1.c.11.*
13. *Quoniam ſtellæ cœli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum.* *l.4.c.7.*
13. *Cælum turbabo & mouebitur terra & c.* *l.4.c.7.*
14. *Prope eſt vt veniat tempus eius,& dies eius non elongabuntur.* *l.1.c.5.*
14. *Sumes parabolam contra Regem Babylonis, & dices quomodo ceſſauit exactor,quieuit tributum & c.* *l.1.c.13.*
22. *Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, et aperiet et non erit qui claudat,et claudet et non erit qui aperiat.* *l.2 c.14.*
25. *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium conuiuium vindemiæ,conuiuium medullatorum vindemiæ defęcatę.* *l.4.c.7.*
25. *Et precipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati. & c.* *l.3.c.16.*
30. *Et erit lux Lunæ ſicut lux Solis, et lux Solis erit ſeptempliciter & c.* *l.4.c.10.*
38.39. *Pone faciem tuam contra Gog. & c. ferè,per totum caput.* *l.2.c.14.*
40. *Vox clamantis in deſerto parate viam Domini & c.* *l.3.c.1.*

Quis

40. *Quis adiuuit Spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit & ostendit illi?* *lib.3.c.6.*
49. *Eos vero qui iudicauerunt te iudicabo.* *l.4.c.26*
51. *Leuate in cęlum oculos vestros & videte sub terra.&c.* *l.4.c.9.*
51. *Nunquid non tu siccasti mare aquam abyssi vehementis qui posuisti profundum maris viam ut transirent liberati.* *l.4.c.9.*
53. *Omnes nos quasi oues errauimus.&c.* *l.4.c.16.*
63. *Dies vltionis in corde meo,& annus redemptionis &c. per totum caput. lib.3. cap.12.*
65. *(Non ascendent in memoriam priora.) Quia obliuioni datæ sunt angustię priores.* *l.4.c.24.*
65. *Ecce enim ego creo cęlos nouos & terram nouam & non erunt in memoriam priora.* *l.4.c.9.16.*
66. *Quia sicut cæli noui & terra noua,quæ ego facio &c.* *l.4.c.10.*
66. *Egredientur & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt.* *l.4.c.26.*

Hieremiæ.

1. *Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ.* *l.1.c.5.*
30. *Conuersæ sunt vniuersæ facies in auriginem.* *l.4.c.8.*
30. *Væ quia magna dies illa,nec est similis eius.* *l.4.c.7.*
31. *Vox in excelso audita est lamentationis luctus & fletus Rachel plorantis filias suas & nolentis consolari quia non sunt.* *l.1.c.13.*
8. *A Dan auditus est fremitus equorum à voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra.* *l.2.c.5.*

Threnorum.

1.6. *Et egressus est à filia Sion omnis decor eius.* *l.2.c.15.*

Baruch.

3. *Post hæc in terris visus est & cum hominibus conuersatus est.* *l.4.c.13.*

Ezechielis.

4. *Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos & nonaginta dies.&c.* *l.1.c.2.*
4. *Vt deficientibus pane & aqua corruat unusquisque in fratrem suum & contabescat in iniquitatibus suis.* *l.2.c.15.*
7. *Finis venit,venit finis super quatuor plagas terræ.* *l.1.c.1.*
7. *Effundam iram meam super te,& complebo furorem meum in te.* *l.4.24.*
28. *Dic Principi Tyri.Hæc dicit Dominus. Eo quod eleuatum est cor tuum & dixisti Deus ego sum,& in cathedra Dei sedi &c.* *l.1.c.13.l.2.c.10.*
31. *Et operiam cum extinctus fueris cęlos & nigrescere faciam Stellas ei &c.vsque ad. Super te.* *l.1.c.11.*
34. *Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* *l.4.c.26*
37. *A quatuor ventis ueni Spiritus & insufla super interfectos istos, & reuiuiscant.* *l.4.c.18.*
38. *Pone faciem tuam contra Gog.&c. ferè per totum caput.* *l.2.c.14.*

Danie-

Danielis.

2. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum quod in æternũ non diſſipabitur. & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hęc, & ipſum ſtabit in æternum.* l.2.c.2.
4. *Septem quoque tempora mutabuntur ſuper te donec ſcias quod dominetur Excelſus ſuper regnum hominum & cuicunque voluerit det illud.* l.2.c.7.
5. *Thecel, appenſus es in ſtatera & inuentus es minus habens.* l.4.c.24.
6. *Fluuius igneus & rapidus à facie eius egrediebatur.* l.4.c.8.11.
7. *Et quatuor beſtię grandes aſcendebant de mari diuerſæ interſe.* l.2.c.9.
7. *Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorũ, & tria de primis cornibus euulſa ſunt à facie eius.* l.2.c.9.
7. *Quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.* l.2.c.20.
7. *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt & antiquus dierum ſedit &c. vſque ad: Quod non corrumpetur.* l.2.c.9.
7. *Et ecce cum nubibus cæli quaſi Filius hominis veniebat. &c.* l.1.c.8.
7. *Aſpiciebam & ecce coram illud faciebat bellum aduerſus Sanctos & pręualebat eis.* l.2.c.20.
7. *Beſtia quarta regnum quartum erit in terra quod maius erit omnibus regnis &c. & tres Reges humiliabit.* l.2.c.9.
7. *Et alius conſurget poſt eos & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit & c. vſque ad: Dimidium temporis.* l.2.c.7.10.
7. *Regnum autem & poteſtas & magnitudo regni quæ eſt ſubter omne cœlum detur populo Sanctorum altiſſimi: cuius regnum, regnum ſempiternum, & omnes reges ſeruient ei & obedient.* l.2.c.9.
8. *Et orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cęli. De vno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum & factum eſt grande.* l.2.c.6.
8. *Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cęli.* l.2.c.15.
8. *Quod autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente eius conſurgent &c.* l.2.c.2.
8. *Et contra Principem principum conſurget & ſine manu conteretur.* l.3.c.17.
9. *Et poſt hebdomadas ſeptuaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus. Et in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in tẽplo abominatio deſolationis & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.* l.2.c.12.15. & l.3.c.10.
11. *Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide & quartus ditabitur ſuper omnes & c.* l.1.c.13.
11. *Et ſtabit in loco eius deſpectus & non tribuetur ei honor regius, & veniet clã, & obtinebit regnum in fraudulentia.* l.1.c.6.
11. *Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius & conterentur. & infra. Et abundantes & vberes ingredietur & c. et infra; & reuertetur in terram ſuam cum opibus multis.* l.2.c.9.16.
11. *Et venient ſuper eum trieres & Romani et percutietur, & reuertetur.* l.2.c.8.9

11. *Et brachia ex eo ſtabunt & polluent Sanctuarium fortitudinis.* l.2.8.15.
11. *Populus ſciens Deum ſuum obtinebit & faciet;& docti &c.* l.3.c.4.
11. *Et faciet iuxta voluntatem ſuam Rex, & eleuabitur et magnificabitur aduerſus omnem Deum.& c.* l.2.c.10.
11. *Et Deum patrum ſuorum non reputabit, et erit in concupiſcentijs Fœminarum: nec quemquam Deum curabit quia aduerſum vniuerſa conſurget.Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur.& c.* l.2.c.13.
11. *Et multiplicabit gloriam,et dabit eis poteſtatem in multis et terram diuidet gratuito.* l.2.c.21.
11. *Et figet tabernaculum ſuum in Apadno inter maria. & c. et nemo auxiliabitur ei.* l.3.c.16.17.et l.4.c.16
12. *In tempore illo conſurget Michael princeps magnus qui ſtat pro filijs populi tui. Et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe ceperunt vſq; ad tempus illud.* l.2.c.8.12.14.et l.3.c.1.16.
12. *Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro.* l.3.c.12.
12. *Vſquequo finis horum mirabilium?* l.1.c.10.
12. *Cum eleuaſſet dexteram ſuam et ſiniſtram ſuam in cælo, et iuraſſet per viuentem in æternum,quia in tempus & tempora et dimidium temporis.* l.2.c.7.
12. *Ego audiui et non intellexi.Et dixi.* Domine mi. *Quid erit poſt hęc?& ait. Vade Daniel,quia clauſi ſunt,ſignatiq́ue ſermone vſque ad præfinitum tempus.* l.3.c.4.et l.4.c.5.
12. *Eligentur et dealbabuntur et quaſi ignis probabuntur multi.et impie agent impij neque intelligent omnes impij.Porrò docti intelligent.* l.2.c.15.19. *et* l.3.cap.3.
12. *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium et repoſita fuerit abominatio deſolationis,dies mille ducenti nonaginta.* l.1.c.3.et l.2.c.3.7.8.12.15.
12. *Beatus qui expectat & peruenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* l.2.c.5.
14. *Et apprehendit Abacuc Angelus Domini in vertice eius et portauit eum capillo capitis ſui, et poſuit eum in Babylone ſuper lacum in impetu ſpiritus ſui & c.* l.4.c.18.

Oſex.

3. *Dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine Rege & ſine principe & ſine ſacrificio et ſine altari et ſine ephod et ſine theraphim.* l.3.c.11.
3. *Et poſt hæc reuertentur, et quærent Dominum Deum ſuum et ad bonum eius nouiſſimo dierum.* l.3.c.12.
10. *Et dicent montibus operite nos, et collibus cadite ſuper nos.* l.1.c.2. *Et infra.* Iuxta *deſiderium meum corripiam eos.& c.* l.4.c.1.
11. *Ex Aegypto vocaui filium meum.* l.1.c.3.et l.4.c.13.

Ioelis.

1. *Expergiſcimini ebrij,et flete, et vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine & c.* l.2.c.1.

Quia

2. *Quia veniet dies Domini, quia prope eſt dies tenebrarum & caliginis, dies nubis et turbinis.* *l.*1.*c.*1.
2. *Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurans flamma.* *l.*4.*c.*11.
2. *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli, Sol et Luna obtenebrati ſunt et Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* *l.*4.*c.*7.
2. *Et Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui, quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia et facientia verbum eius.* *ibid.*
2. *Magnus eſt dies Domini et terribilis valde et quis ſuſtinebit eum?* *ibid.*
3. *Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda, et Hieruſalem congregabo omnes gentes et deducam eas in vallem Ioſaphat. & c.* *l.*4.*c.*13.
3. *Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo vendidiſtis eas et conuertam retributionem veſtram in caput veſtrum. & c.* *l.*4.*c.*7.
3. *Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu.* *l.*1.*c.*11. *l.*4.*c.*13.
3. *Sol et Luna obtenebrati ſunt et ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* *l.*4.*c.*7.

Amos.

3. *Leo rugiet, quis non timebit?* *l.*4.*c.*13.
5. *Væ deſiderantibus diem domini. Ad quid eam vobis? Dies domini iſta tenebræ et non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis et occurrat ei vrſus. & c. vſque ad: Cœtuum veſtrorum.* *l.*2.*c.*1. *et l.*4.*c.*12.

Micheæ.

5. *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda. ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.* *l.*4.*c.*13.
7. *Deponet iniquitates noſtras et proijciet in profundum maris peccata noſtra.* *l.*4.24.

Nahum.

3. *Ego reuelabo pudenda tua in facie tua, et oſtendam gentibus nuditatem tuam et regnis ignominiam tuam.* *l.*4.*c.*24.

Abacuc.

2. *Quia adhuc viſus procul et apparebit in finem, et non mentietur ſi moram fecerit expecta illum. & c.* *l.*1.*c.*5. *l.*4.*c.*19.
3. *Incuruati ſunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius.* *l.*1.*c.*5.

Sophoniæ.

1. *Scrutabor Hieruſalem in lucernis.* *l.*4 *c.*24.
1. *Iuxta eſt dies domini magnus, iuxta eſt et velox nimis.* *l.*1.*c.*1. *et l.*4 *c.*7.
1. *Dies iræ dies illa dies tribulationis et anguſtiæ, dies calamitatis et miſeriæ dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris. li.*4. *cap.*14. *et* 17.

Aggæi.

2. *Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum, et terram & mare & aridam.* *l.*1.*c.*5. *et l.*4.*c.*8.

Zachariæ.

4. *Et duæ oliuæ ſuper illud una à dextris lampadis, et vna à ſiniſtris eius. & c*

& infra. D. *Quid sunt duæ oliuæ istæ? & dixit. Isti sunt duo filij olei splendoris qui assistunt dominatori vniuersę terrę.* *l.3.c.9.*

11. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* *l.1.c.13.*

12. *Et aspicient ad me quem confixerunt; & plangent eum planctu quasi super vnigenitum &c. Familiæ seorsum.* *l.1.c.13.l.4.c.16.*

14. *Et egredietur dominus & præliabitur contra gentes illas sicut præliatus est in die certaminis &c. aquæ viuæ de Hierusalem.* *l.4.c.14.*

Malachiæ.

1. *Et offertur nomini meo oblatio munda.* *l.2.c.15.*

4. *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol Iustitiæ & sanitas in pennis eius.* *l.4.c.14.*

4. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum ne forte veniam & percutiam terram anathemate.* *lib.3.cap.7.*

10.11. 1. Machabæorum.

1. *Et conuertit Antiochus postquam percussit Aegyptum &c. Et ascendit Hierusalem in multitudine graui, & intrauit in sanctificationem cũ superbia &c. vsque ad finem capitis.* *l.1.c.13.l.2.c.15.*

2. Machabæorum.

7. *Iratus itaque Rex iussit sartagines & ollas æneas succendi.* *l.2.c.22.*

9. *Isque sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare suprahumanum modum superbia repletus & montium altitudines in statera appendere.* *l.2.c.10.*

9. *Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israel percussit eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta. & infra. Igitur homicida & blasphemus pessime percußus, & vt ipse alios tractauerat peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est.* *l.3.c.17.*

12. *Facta collatione duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum benè & religiosè cogitans de resurrectione mortuorum.* *l.1.c.6.*

MATTHÆI.

2. *Ex Aegypto vocaui filium meum. & infra. Vox Rama audita est.* *l.1.c.13.*

2. *Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis iratus est valde & mittens occidit omnes pueros &c.* *l.2.c.22.*

3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahę.* *l.3.c.5.*

4. *Terra Zabulon & terra Nephthalim &c. vidit lucem magnam.* *l.1.c.3.*

5. *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.* *l.4.c.25.*

7. *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus &c.* *l.4.26.*

10. *Nil. n. est opertũ quod non reuelabitur & occultũ quòd non scietur.* *l.4.c.23.24*

10. *Qui autem negauerit me coram hominibus negabo eum coram patre meo qui in cœlis est.* *l.4.c.24.*

11. *Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est.* *l.3.c.7.*

Aut

12. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis nisi alligauerit prius fortem &c.* l.2.c.14.
12. *Dico autem vobis quoniam omne verbum otiosum,quod locuti fuerint homines reddent rationem de eo in die Iudicij.* l.4.c.23.
12. *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condēnabunt eā,quia pęnitētiā egerunt in prędicatione Ionæ, & ecce plusquā Ionas hic.l.4.c.26.*
13. *Et venerunt volucres cæli & comederunt ea.* l.4.c.26.
13. *In tempore messis dicam messoribus,colligite primum Zizania,& alligate ea in fasciculos ad cōburēdum,triticū autē congregate in horreū meū.l.4.c.7.13.*
13. *Simile est regnum cælorum Sagenę missæ in mare &c. elegerunt bonos in vasa malos autem miserunt foras.Sic erit in consumatione sęculi,exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. ibierit fletus & stridor dentium.* l.4.c.7.
16. *Alij Ioannem Baptistam,alij Eliam,alij vero Hieremiam &c.* l.3.c.5.7.
16. *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,& portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* l.2.c.12.& l.3.c.1.
17. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* l.3.c.5.
17. *Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oportet primum venire?at ille respondens ait.Elias quidem venturus est & restituet omnia.* l.3.c.7.9.11.
19. *Sedebitis & vos sup sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel.l.4.c.26.*
22. *Simile est regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio suo.* l.4.c.7.
22. *De Resurrectione autem mortuorum non legistis &c. Ego sum Deus Abraham.&c.* l.1.c.6.
24. *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.* l.1.c.12.
24. *Dic nobis quando hæc erunt & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi.* l.1.c.12.
24. *Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent &c.* l.1.c.14.15.
24. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum.* l.2.c.1.
24. *Tradent uos in tribulationem,&c.usque ad,inuicem.* l.1.c.14.
24. *Et quoniam abundauit iniquitas refrigescet charitas multorum.* l.3.c.4.
24. *Et prædicabitur hoc Euangelium in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus.Et tunc ueniet consumatio.* l.1.c.16.17.
24. *Cum ergo uideritis abominationem desolationis &c.* l.2.c.7.12.
24. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* l.2.c.21.
24. *Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo,neque fiet.& nisi breuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro:Sed propter electos &c.* l.2.c.18.22.
24. *Tunc si quis uobis dixerit. Ecce hic est Christus aut illic. Nolite credere &c. Surgent enim &c.* l.2.c.10.16.
24. *Et dabunt signa magna & prodigia ita ut in errorem inducantur, si fieri potest*

poteſt etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint etc. l. 2.c.18.l.3. cap.3.14.

24. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente,et patet vſque in occidentem. ita &c. lib.1 c.8.14.l.4.c.19.22.*
24. *Vbi autem fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilę. l.4 c.13.*
24. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum,Sol obſcurabitur &c. l.4.c.7*
24. *Tunc parebit ſignum filij hominis in cęlo:& tunc plangent &c. l.4.c.1.2.16.*
24. *Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cũ virtute &c.l.4.c.22.*
24. *Et mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, et congregabunt electos eius à quatuor ventis à ſummis cęlorum vſque ad terminos eorum. lib.4.ca.17. 18.22.*
24. *Amen dico vobis non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. l.1.c.1.9.*
24. *Cęlum & terra tranſibunt,verba autem mea non tranſibunt. l.1.c.5.l.4.c.8.*
24. *De die autem illa nemo ſcit neque angeli cælorum niſi ſolus pater. l.4.c.1.*
24. *Sicut autem in diebus Noe,ita erit aduentus filij hominis.&c. l.3.c.7.*
24. *Tunc duo erunt in agro vnus aſſumetur & vnus relinquetur. &c. l.4.c.22.*
24. *Si autem dixerit malus ſeruus in corde ſuo &c.cum hypocritis. l.1.c.5.6.*
24. *Vigilate ergo quia neſcitis qua hora Dominus venturus ſit. l.1.c.3.l.4.c.3.19.*
24. *Diuidetque eum partem quod ponet, cum hypocritis. ibi erit fletus & ſtridor dentium. l.2.c.1.*
25. *Media autem nocte clamor factus eſt.Ecce ſponſus venit. l.4.c.4.15.*
25. *Non ſufficiet nobis & vobis,ite potius et emite. l.4 c.22.*
25. *Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo. Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ:& congregabuntur ante eum omnes gentes et ſeparabit eos ab inuicem: Sicut paſtor ſegregat oues ab hædis &c. l.4.c.13.14.et c.18.22.*
25. *Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt. Venite benedicti &c. Eſuriui enim &c. l.4.c.13.25.*
25. *Tunc dicet et his qui à ſiniſtris eius erunt.Diſcedite à me maledicti in ignẽ &c. l.4.c.25.*
25. *Et ibunt hi in ſupplicium ęternum,Iuſti autem in vitam æternam. l.4.c.11.*
26. *Pater mi ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. l.4.c.21.*
26. *Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? l.1.c.10.*
27. *Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati. l.1.c.13.*
27. *Deus Deus meus quare me dereliquiſti? l.3.c.13.*
27. *Et multa corpora Sanctorum qui dormierant ſurrexerunt;et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem eius venerunt in S. Ciuitatem Hieruſalem, & apparuerunt multis. l.3.c.5.et l.4.c.21.*
28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque in conſummatione ſęculi. l.2.c.2.l.3.c.1.*

MARCI.

6. *Herodes ait.Quem ego decollaui Ioannem,hic à mortuis reſurrexit. l.3.c.5.*
9. *Elias cum primò venerit reſtituet omnia. l.3.c.7.*

13. *Dic nobis quando ista fient, & quod signum quando hæc omnia incipient consummari.* l.1.c.12.
13. *Erunt enim dies illi tribulationes tales quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vsque nunc neque fient.* l.2.c.14.
13. *Et dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri potest etiam electos.* lib.2.c.18.l.3.c.3.
13. *De die autem illo vel hora nemo scit: neque angeli in cœlo, neque Filius nisi pater.* l.1.c.2.3.6.
13. *Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. &c. vsque ad: Dormientes. Quod autẽ vobis dico omnibus dico vigilate.* l.1.c.3.4.l.4.c.3.5.6.
16. *Sermonem confirmantem sequentibus signis.* l.2.c.18.

LVCÆ.

1. *Dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit &c.* l.1.c.11.
2. *Exijt edictum à Cæsare Augusto vt describeretur vniuersus orbis.* l.1.c.16.
9. *Vidimus quendam in nomine tuo eijciẽtem dæmonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus. Nolite prohibere. qui enim nõ est aduersum vos pro uobis est.* l.2.c.19.
12. *Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus vestris.* l.1.c.3.
12. *Et vos estote parati quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* l.4.c.3.
12. *Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat.* l.4.c.4.
13. *Nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peribitis.* l.4.c.4.
21. *Præceptor: quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient?* l.1.c.12.
21. *Ante omnia injcient vobis manus &c.* l.1.c.14.
21. *Cum autem videritis circundari Hierusalem &c. tempora nationum.* l.1.c.15.
21. *Erunt signa in Sole & Luna & stellis, et in terris pressura &c.* l.4.c.1.2.7.
21. *Arescentibus hominibus præ timore & expectatione eorum quæ superueniunt vniuerso orbi.* l.1.c.11. *et* l.4.c.8.
21. *Nam virtutes cœli mouebuntur.* l.4.c.21.
21. *His fieri incipientibus, aspicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* l.4.c.2.22.
21. *Attendite vobis ne fortè grauentur corda vestra crapula et ebrietate, & curis huius vitæ sæculi, & superueniat in vobis repentina illa dies.* lib.1.c.6.l.4. cap.1.2.7.
21. *Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ ventura sunt.* l.1.c.10.
22. *Oportet impleri quæcunque scripta sunt de me.* ibidem.
22. *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* l.4.c.21.
23. *Venient dies cum dicent montibus cadite super nos, & collibus operite nos.* l.4. c.1.2.22.

IOANNIS.

1. *Et verbum caro factum est.* l.4.c.25.
1. *Quid ergo? Elias es tu? & dixit. Non sum.* l.3.c.7.

Ego

1. *Ego vox clamantis in deserto. Dirigite uiam Domini. Sicut dixit Esaias propheta.* l.3.c.3.
3. *Qui autem non credit,iam iudicatus est.* l.1.c.6.et l.4.c.2.
5. *Amen amen dico uobis:quia ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei.&c.* l.4.c.17.22.
5. *Ego autem testimonium habeo maius Ioanne, opera enim quæ dedit Pater ut perficiam,ipsa opera quæ ego facio testimonium perhibent de me quia pater misit me.* l.2.c.18.
5. *Scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam æternam habere & illæ sunt quę testimonium perhibent de me.* l.3.c.3.
5. *Ego ueni in nomine patris mei,et non accipitis me. Si alius uenerit in nomine suo accipietis illum.* l.2.c.5.
7. *Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbatho.* l.1.c.6.
10. *Mercenarius autem & qui non est pastor &c.* l.1.c.5.
10. *Oues meæ uocem meam audiunt &c. & non rapiet eas quisquam de manu mea.* l.3.c.1.
10. *Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.* l.3.c.3.
11. *Voce magna clamauit. Lazare ueni foras.* l.4.c.17.
12. *Sermo quem locutus sum iudicabit eum nouissimo die.* l.1.c.17.
13. *In hoc cognoscent omnes,quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* l.4.c.25.
14. *Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum.* l.3.c.1.
15. *Hęc locutus sum uobis ut cum uenerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi uobis.* l.1.c.10.
19. *Consumatum est.* l.2.c.15.
19. *Os non comminuetis ex eo.Et uidebunt in quem transfixerunt.* l.1.c.13.

Actorum Apostolorum.

1. *Non est uestrum nosse tempora,quæ Pater posuit in sua potestate.* l.1.c.2.3.6.
1. *Viri Galilęi quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cęlum,sic ueniet,quemadmodum uidistis eum euntem in cælum.* li.1.c.5.et l.4.c.13.
1. *Tunc reuersi sunt Hierosolymam,à monte qui uocatur Oliueti,qui est iuxta Hierusalem.* l.4.c.14.
2. *Factus est repente de cælo sonus tanquam &c.* l.4.c.14.
2. *Et erit in nouissimis diebus &c.Audite uerba hæc.* l.1.c.1.
4. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania &c.* l.1.c.13.
8. *Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus Seduceus gentem Samarię,dicens se esse aliquem magnum. Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum dicentes. Hic est uirtus Dei quæ uocatur magna.Attendebant autem eum propter quod multo tempore magicis suis artibus dementasset eos.* l.2.c.12.19.

Audiuit

9. *Audiuit vocem dicentem sibi Saule Saule quid me persequeris?* *l.4.c.17.*
23. *Sadducæi dicunt non esse resurrectionem neque angeli, neque Spiritum.* *l.1.c.6.*
25. *Cæsarem appello.* *l.2.c.2.*

Ad Romanos.

1. *Quem ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis.* *l.3.c.3.*
2. *Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis reddente illis conscientia ipsorum.* *l.4.c.25.*
8. *Si tamen compatimur vt conglorificemur.* *l.3.c.15.*
8. *Nam expectatio creaturę reuelationem filiorum Dei expectat.* *l.3.c.10.12.*
8. *Vanitati enim creatura subiecta est &c. parturit vsque adhuc.* *l.1.c.15.l.4.c.9.*
8. *Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in reuelationem gloriæ filiorum Dei.* *l.3.c.10.12.*
8. *Sed & nos primitias Spiritus habentes & ipsi intra nes ingemiscimus.* *l.3.c.4. l.4.cap.21.*
8. *Quos præsciuit & prędestinauit &c.* *l.3.c.23.*
9.& 10. *Fere per totum caput.* *l.3.c.11.*
9. *Non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelitę.* *l.3.c.12.*
10. *Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram. &c.* *l.1.c.16.*
11. *Nunquid Deus repulit populum suum? Absit.* *l.3.c.11.*
11. *Quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel Saluus fieret.* *l.2.c.5.& l.3.c.12.*
11. *Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis eius consiliarius fuit?* *l.3.c.6.*
12. *Oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* *l.3.c.22.*
13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c.* *l.2.c.2.*
14. *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* *l.4.c.23.26.*
15. *Quæcunque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt &c.* *l.3.c.1.*

1. Ad Corinthios.

1 *Nonne stultam fecit Deus Sapientiam huius mundi?* *l.1.c.15.l.3.c.6.*
1. *Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus vt confundat Sapientes &c.* *l.2.c.18.*
2. *Non.n.iudicaui me scire aliquid nisi Iesum Christum & hũc crucifixũ* *l.4.c.23*
2. *Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis sed in ostensione Spiritus & virtutis.* *l.2.c.18.*
2. *Quis enim hominum scit quę sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo cognouit nisi Spiritus Dei.* *l.3.c.6.*
2. *Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus.* *l.2.c.18.*
3. *Vnusquisque autem videat quomodo superædificet &c. dies.n. Domini declarabit quia in igne reuelabitur.* *l.4.c.24.*
3. *Vniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit &c. vsque ad: quasi per ignem.* *l.3.c.11.& l.4.c.22.*
4. *Nolite ante tempus iudicare donec veniat dies domini &c.* *l.1.c.8.l.4.c.23.*
4. *Qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium.* *l.4.c.25.*

4. *Putò enim quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit.* l.1.c.3.
6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis &c.* l.4.c.24.
7. *Præterit enim figura huius mundi.* l.4.c.10.
10. *Scripta sunt autem ad correptionem nostram in quos fines sęculi deuenerunt.* lib. 1.cap.1.& cap.3.
11. *Quod si nosmetipsos iudicaremus non vtique iudicaremur.&c.* l.4.c.23
14. *Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, vt Ecclesia ædificationem accipiat.& infra. Potestis enim omnes per singulos prophetare &c.* l.1.c.13.
14. *Linguæ insignum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, sed fidelibus.* l.3.c.4.
15. *Si autem resurrectio mortuorum non est &c. ferè per totum caput.* lib.1.c.6.& lib.4.c.18.
15. *Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* l.4. cap.19.21.
15. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* l.4.c.21.
15. *Vt sit Deus omnia in omnibus.* l.4.c.24.
15. *Quod seminas non viuificatur nisi prius moriatur.* l.4.c.21.
15. *In momento in ictu oculi in nouissima tuba: canet enim tuba & mortui resurgẽt.* l.4.c.18.21.

2. Ad Corinthios.

5. *Scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur à Domino:& bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore & præsentes esse ad Deum.* l.1.c.6.& l.4.c.21.
5. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi vt referat vnusquisque prout gesserit siue bonum siue malum.* l.4.c.23.
10. *In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus.* l.2.c.15.
12. *Siue in corpore siue extra corpus nescio Deus scit, quoniam raptus est in paradisum et audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.* l.4.c.21.
12. *Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in signis & prodigijs & virtutibus.* l.2.c.18.

Ad Galatas.

1. *Sed licet nos aut angelus de cęlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis anathema sit.& c.* l.3.c.3.
3. *Abraham credidit Deo & reputatum est illi ad iustitiam.* l.3.c.12.
2. *Iacobus,& Cephas,& Ioannes qui videbantur columnę esse dexteras dederunt mihi & Barnabæ Societatis vt nos in Gente ipsi autẽ in circusionẽ.* l.3.c.10.
6. *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* l.4.c.16.

Ad Ephesios.

2. *Gratia.n. saluati estis per fidem,& hoc non ex vobis Dei.n. donum est.* l.3.c.2.
4. *Donec occurramus omnes in veritate fidei & agnitionis Dei in virum perfectũ in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* l.4.c.21.
5. *Eratis enim aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino.* l.4.c.24.
6. *Assumite gladium Spiritus quod est verbum Dei.* l.3.c.3.

Ad Philippenſes.

1. *Quia vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum vt in eum credatis &c.* l.3.c.2.
3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt; vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* l.2.c.1.& l.4.c.19.

Ad Coloſſenſes.

1. *Quam audiſtis in verbo veritatis Euangelij quod peruenit ad nos ſicut & in vniuerſo mundo eſt fructificat,& creſcit.* l.1.c.16.

Ad Theſſalonicenſes. 1.

2. *Quia eadem paſſi eſtis vos à contribulibus veſtris.* l.3.c.10.
2. *Peruenit enim ira Dei ſuper illos vſque in finem.* l.2.c.10.
4. *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus qui reſidui ſumus in aduentu Domini,non prꝙueniemus eos qui dormierunt.Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli et in tuba Dei deſcendet de cælo et mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.* l.1.c.3.& l.3.c.4.et l.4.c.14.5. 11.17.19.22.
5. *De temporibus autem & momentis fratres,non indigetis vt ſcribamus vobis.Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet: cum enim dixerint pax et ſecuritas,tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti & non effugient.* l.4.c.14.5.
5. *Vos autem fratres,non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tanquã fur cõprehendat.* l.1.c.6.

Ad Theſſalonicenſes. 2.

1. *Si tamen Iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant.* l.4.c.11.
1. *Et vobis qui tribulamini requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cælo cum angelis virtutis eius &c.* l.4.ibid.
2. *Rogamus autẽ vos fratres per aduẽtum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtrꝙ Cõgregationis in ipſum vt non cito moueamini à veſtro ſenſu &c. quaſi inſtet dies domini.* l.1.c.3.& 4.
2. *Ne quis vos ſeducat vllo modo: quoniã niſi venerit diſceſſio primum & reuelatus fuerit homo peccati,filius perditionis,qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus,aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus.Num retinetis quòd cum eſſem apud vos hæc dicebam vobis?Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis tantum, vt qui tenet nunc teneat donec de medio fiat.Et tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui:& deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum, cuius eſt aduẽtus ſecundum operationem Sathanæ in omni uirtute & ſignis et prodigijs mendacibus & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt eo quod charitatem ueritatis non receperunt &c. lib.1.c.13.et l.2.c.2.3.4.10.12.19.& lib.3.c.3.10.17.et l.4.c.11.*

Ad Timotheum. 1.

2. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro Regibus &c.* l.2.c.2.
4. *Quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes Spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendaciũ.* l.2.c.20
6. *Radix enim omnium malorum est cupiditas.* l.2.c.21.

Ad Timotheum. 2.

3. *Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistũt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* l.2.c.16.
4. *Erit.n.tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus & à veritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertentur.* l.2.c.16.
4. *In reliquo reposita est mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentũ eius.* l.2.c.1. & l.4.c.23.

A Titum.

2. *Abnegantes impietatem, & sæcularia desideria sobriè & iustè & pie viuamus in hoc sæculo expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.* l.1.c.2.8.

Ad Hebræos.

1. *Ego ero illi in patrem & ipse erit mihi in filium.* l.1.c.11.
1. *Et cum iterum introduxit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei.* l.1.c.6.
2. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* l.4.c.21.
6. *Abraham longanimiter ferens adeptus est repromissionem.* l.1.c.5.
6. *Qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam.* l.3.c.1.
9. *Per totum: & 10.ex parte, de sacrificijs legis, & de Hostia Christi.* l.2.c.15.
11. *Fide Enoch translatus est ne videret mortẽ, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus ante translationem.n.testimoniũ habuit placuisse Deo.* l.3.c.6.8.
10. *Adhuc.n.modicũ aliquantulũq; qui venturus est veniet, & nõ tardabit.* l.1.c.5.
10. *Iustus autem meus ex fide viuit.* l.1.c.5. & l.4.c.19.
13. *Iesus Christus heri, & hodie ipse & in secula.* l.1.c.11.

Iacobi.

4. *Quæ enim est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur,* l.1.c.5.
5. *Patientes estote & vos & confirmate corda vestra: quoniam aduentus domini appropinquauit. Ecce iudex ante ianuam assistit.* l.1.c.1.

1. Petri.

2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue Regi &c.* l.2.c.2.
4. *Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare viuos & mortuos.* l.4.26.
4. *Omnium finis appropinquauit.* l.1.c.1.
4. *Quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis*

bis, quis finis eorum qui non credunt Euangelio? l.4.c.26.

2. Petri.

1. *Et habemus firmiorem propheticum sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* l.3.c.3.
2. *Dominationemque contemnunt audaces sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes.* l.2.c.16
3. *Vt memores sitis eorum quæ prędixi verborum à sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum pręceptorum Domini & Saluatoris.* l.2.c.4.
3. *Venient in nouissimis diebus in deceptione illusorum iuxta proprias concupiscẽtias ambulantes dicentes. Vbi est promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierant, omnia sic perseuerant ab initio.*
Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erãt prius, & terra de aqua & per aquã, consistens Dei verbo: per quę ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc sunt & terra eodem modo repositi sunt, igni reseruati in diẽ iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum verò hoc nõ lateat vos carissimi, qa vnus dies apud Dominũ sicut mille anni & mille anni sicut dies vnus.
Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pęnitentiã reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cæli magno impetu transient, elemẽta vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur.
Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cęli ardentes soluentur, et elementa igni ardoris contabescent. Nouos verò cęlos et nouam terram secundum promissa ipsius expectamus in quibus iustitia habitat. lib. 1.c.5.15. & lib.2.c.4. et lib.4.cap.1.2.7.8. 9.10.12.14.19.22.23.

Ponantur infra, vbi est. * Iudæ.

1. *Cum Michael Archangelus disputans altercaretur de corpore Moysi.* l.3.c.6.
1. *Fluctus feri maris, sidera errătia quib. procella sẽpiterna reseruata est.* l.2.c.16
4. *Vos autem carissimi memorum estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis quoniam in nouissimo tempore venient illusorum &c.* l.2.c.4.

1. Ioannis.

2. *Nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt, vnde scimus quia nouissima hora est.* l.1.c.1.3.5.7. et lib. 2. c.3.5.14.
4. *Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est, & hic est Antichristus.* l.2.c.5.
4. *In hoc perfectus est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die Iudicij.* l.4.c.26.
5. *Et hęc est victoria quæ vincit mundum fides nostra &c.* l.2.c.20.

2. Ioannis.

1. *Omnes qui cognouerunt veritatem propter ueritatem quæ permanet in nobis, & nobis-*

& nobiſcum erit in æternum. l.3.c.1.

* Iudæ. *vt ſupra.* *. *ponantur hìc.*

Apocalypſis.

1. *Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus & qui cum pupugerunt.* l.1.c.8.et l.4.c.15.
3. *Si ergo non vigilaueris veniam ad te tanquam fur, & neſcis qua hora veniam ad te.* l.4.c.3.l.1.c.6.
3. *Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei.* l.3.c.14.
7. *Ex tribu Iuda duodecim millia &c.vbi ſubticetur tribus Dan.* l.2.c.5.
7. *Vidi turbã magnã quã dinumerare nemo poterat ex omnib.gentib⁹ &c.l.1.c.17*
7. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna,& dauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* l.3.c.14.
8. *Et vidi & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cœli dicentis voce magna, vę væ væ habitantibus in terra, de cęteris vocibus tubæ tuum angelorum qui erant tuba canituri.* l.2.c.1.
10. *Quia tempus non erit amplius, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cum cęperit tuba canere conſummabitur myſterium Dei ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas.* l.2.c.1.& l.4.c.17.
11. *Atrium autem quod eſt foris templum, eijce foras, & ne metiaris illud:quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.* lib.2.c.17.& l.3.c.13.
11. *Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis.* l.2.c.7.l.3.c.13.
11. *Hi ſunt duę oliuę & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum & deuorabit inimicos eorum & ſi quis voluerit eos lædere: ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat dies prophetiã ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcunque uoluerint. Et cum finierit teſtimonium ſuum: beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos.* libro 3. cap.9.14.
11. *Et occidet eos. & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quę uocatur Spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus eſt.* l.3.c.15.16.& lib.4.c.19.20.
11. *Et videbunt de tribubus & populis & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium & corpora eorum non ſinent poni in monumentis: & inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & iucundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant ſuper terram.* libro 3.c.19.li.4.c.19.10.
11. *Et poſt tres dies &c. vſque ad. & viderunt illos inimici eorum.* l.3.c.15.
11. *Et in illa hora factus eſt terræmotus &c. vſq; ad: Deo cæli.* ibidem.
11. *Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium cito veniet.* l.3.c.15.

Et

11. *Et factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius & regnabit in secula seculorum amen. Gratias agimus tibi Domine &c.* l.3.c.17.
12. *Et cauda eius trahebat tertiã partẽ stellarũ cęli,& misit eas in terrã.* l.2.c.20.
12. *Et mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta, & infra. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ vt volaret in desertum in locum suum vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis.* l.2 c.7.
12. *Et factum est pręlium magnum in cœlo. Michael & angeli eius pręliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & angeli eius & non valuerunt, neque locus inuentus est eorũ amplius in cœlo,&c.& audiui vocem &c. Nunc facta est salus et uirtus et regnũ Dei nostri et potestas Christi eius &c.* l.3.c.2
12. *Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni et propter uerbum testimonij sui & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.* l.2.c.20.
12. *Væ terræ et mari quia descendit Diabolus ad uos habens iram magnam sciens quia modicum tempus habet.* l.2.c.14.
13. *Et uidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem et cornua decem et supra cornua eius decem diademata, et super capita eius nomina blasphemiæ.* l.1.c.3.l.2.c.3.9.
13. *Et bestia quam uidi similis erat pardo, & pedes eius sicut ursi,et os eius sicut os leonis.* l.2.c.3.9.13.
13. *Et uidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: et plaga mortis eius curata est.* l.2.c.8.
13. *Et admirata est uniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt Draconem qui dedit potestatem bestię: et adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?* l.2.c.9.13.et l.3.c.14.
13. *Et datum est ei os loquens magna et blasphemias et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.* l.2.c.20. et l.3.c.13.
13. *Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum blasphemare nomen eius et tabernaculum eius et eos qui in cælis habitant.* l.2.c.10.
13. *Datum est illi bellũ facere cum sanctis & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribũ et populum et linguam et gentem.* l.2.c.8.9.20. et l.3.c.9.
13. *Et adorauerunt eam omnes qui inhabitant terram quorum non sunt scripta nomina in libro uitę Agni qui occisus est &c.* l.2.c.16.
13. *Si quis habet aurem audiat. Hic est patientia & fides Sanctorum.* l.3.c.2.4.
13. *Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra et habebat cornua duo similia agni, & loquebatur sicut Draco.* l.2.c.17.
13. *Fecit signa magna,ut etiam ignem faceret descendere de cælo in terram in cõspectu hominum.* l.2.c.3.
13. *Et fecit ne quis possit emere aut uendere nisi qui habet characterem aut nomen bestię aut numerum nominis eius.* l.2.c.21.
13. *Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.* l.2.c.5.
14. *Timete Dominum & date illi honorem,quia uenit hora iudicij eius.* l.4.c.23.

Mitte

BA590
A185d

JCB
18278

14. *Mitte falcem tuam et mete, quia uenit hora ut metatur quoniam aruit messis terræ. l.4.c.23.et misit qui sedebat. &c.*

14. *Et misit Angelus falcem suam acutam in terram & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:et calcatus est lacus extra ciuitatem et exiuit sanguis de lacu vsque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta. l.4.c.13.*

15. *Magna & mirabilia opera tua domine Deus omnipotens.* l.1.c.8.

16. *Et vidi de ore Draconis, & de ore bestiæ et de ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim Spiritus Dæmoniorum facientes signa.* l.2.c.17.

16. *Procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.* l.4.c.7.

16. *Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne uudus ambulet, & videant turpitudinem eius.* l.1.c.6. l.4.c.1.

16. *Facta sunt fulgura voces &c. vsque ad: vehementer.* l.4.c.8.

19. *Et vide vnum angelum stantem in Sole &c. vsque ad: de ore ipsius.* l.4.ca.26. l.2.c.17.et l.3.c.17.

20. *Hæc est resurrectio prima, beatus qui et sanctus qui habet partem in resurrectione prima &c.* l.1.c.6.

20. *Et cum consummati fuerint mille &c. ciuitatem dilectam.* l.2.c.14.

20. *Et diabolus qui seducebat eos missus est &c. sæcula sæculorum.* l.2.c.17.

20. *Vidi thronum magnum &c. vsque missus est in stagnum ignis.* l.4.c.23.& l.1. c.8.item libro.4.c.18.

21. *Et vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abijt & mare iam non est.& infra. Ecce noua facio omnia.* l.4.c.9.10.

22. *Ecce venio cito. & infra. Etiam venio citò.* l.1.c.5.

FINIS.